SERIA III — ANUL III No. 102

2 ... mplarul în țară
în străinătate

ADEVERUL LITERAR
...nor. Revista „Tran-ilvania"
Str

Duminică 5 Noembrie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Adămuț cel micuț

de SEPTIMIU POPA

E un început banal, știu, dar a fost într'adevăr o seară frumoasă de Mai, cu lună plină. Mă aflam în grădina Seminarului Sfântului Ipolit. Intins pe-o pajiște de verdeață, gustam în tăcere, închizând și deschizând ochii, farmecul singurătății. Ce vrei? Aveam nouăsprezece ani pe-atunci și eram... înamorat. Un răvășel,—cel dintâi în viață, ce-l primisem în ziua aceea dela „dulcea stăpână a sufletului meu" m'a alungat în grădină. Și totuși, nu mă îmbăta parfumul dumnezeiesc al florilor de primăvară. Pe „palida regină a nopților senine și amoroase" nici n'o vedeam. Gândurile mele sburau departe, departe, străbăteau cei trei ani cari mai aveam să-i petrec în seminar și tocmai se opriau la un mic sătuleț așezat într'o regiune poetică, unde eu aveam să fiu popă, iar ea preoteasă, când auzii între tufișurile grădinei șoapte omenești.

— Adu-ți aminte Doamne, de roaba ta Veronica. Adu-ți aminte Doamne, de robul tău Nicodim. Adu-ți aminte Doamne de robii tăi Petre și Grigorie și... de mine păcătosul și nevrednicul...

Cum studiam pe-atunci spiritismul, credeam, că-i vre-un suflet întors din altă lume, vre-un suflet de popă năcăjit, care nu și-a făcut toate slujbele în viață și îmi era necaz: mă trezia din visuri prea dulci.

Dar șoaptele continuară:

— Și iartă-mă Doamne, că nu fac leturghie pentru ei, dar tu știi, că mitropolitul m'a răspopit...

Știam acum cine-i: „Adămuț cel micuț, popa Ardealului". Am pornit să-l caut și am dat de el lângă un tufiș de alun, făcea mătănii după mătănii și suspina. O mogâldeață de om cu barbă lungă, îmbrăcat în palton negru și cu pălăria albă de paie, în cap.

— D-ta aici, părinte Adămuț? i-am zis punându-i mânile pe umeri.

Mă privi speriat și după-ce se încredință că nu-i vre-un superior al Seminarului, îmi răspunse:

— Aici, frățioare, îmi fac și eu slujbele, că omul năcăjit le face când poate și unde poate. Dar tu... ce cați noaptea pe-aci?

— Eu? N'am putut adormi și.. am ieșit la aer.

— Hm, frățioare! Iți știu eu durerea: doi ochi frumoși, așa-i?

— O fi, părinte Adămuț!

— Și câți ani ai, frățioare?

— Nouăsprezece! Mai am trei și-apoi...

— Și-apoi ștergete pe buze, frățioare! Se mărită până atunci...

— O fi, părinte,—am mai zis și eu, simțind că îngălbenesc.— Așa vei fi pățit și d-ta în vremea d-tale...

— Eu? Vai, frățioare, să nu pățești și tu ce-am pățit eu....

A fost o vorbă ne la locul ei. S'a apucat omul să plângă și să se lovească,—lovituri strașnice, nemiloase,—cu pumnul în creștet.

Și în vreme-ce încercam să-l domolesc, îmi reamintii trista lui „pățanie".

*

Aici, în seminarul Sfântului Ipolit și-a petrecut și părintele Adămuț tinerețele, învățând Dogmatica și Dreptul canonic și gândindu-se la Anicuța, fata dascălului din satul lor, cea frumoasă ca Evanghelia sfântului Ion, care îl aștepta cu dor s'o facă preoteasă. La trei săptămâni după absolvirea Seminarului s'a desfășurat apoi trista lui tragedie: i-a ars mireasa în biserică la cununie, în vremea lui „Isaia dănțuiește". La a treia înconjurare a icoanelor s'a aprins vălul de mireasă de flacăra unei lumini, iar peste-un ceas a murit în brațele lui.

Un an întreg și-a petrecut apoi zilele aproape numai în cimitir. Se așeza lângă mormântul ei, îl scormonia cu degetele și plângea. Uneori ședea pe iarbă, la oarecare depărtare de mormânt și privea pierdut în zare fără să plângă; atunci ziceau oamenii că i-se arată mireasa, așa cum era în ziua cununiei: bălaie și frumoasă ca Evanghelia Sfântului Ion.... Vorbia rar și puțin, adeseori într'aiurea, părinții lui erau puși pe gânduri și îl socoteau în pragul nebuniei.

Când se împlinise anul dela cununie, a petrecut ziua întreagă cu coatele răzimate de crucea dela căpătâiul mormântului, apoi la apusul soarelui se ridică și își duse mâna la inimă, în vreme ce pe buze i se strecurase un zâmbet.

— Anicuțo, sufletul meu, mi-ai fost dragă de când erai de șapte ani. De-acum nu te mai las în mormânt, vino, să te îngrop aici, în inima mea! Să te port mereu cu mine...

De-atunci n'a mai călcat în cimitir și s'a schimbat cu totul, uneori era chiar vesel. Atunci părinții l'au îndemnat să-și caute o altă slujbă și să se însoare. Adămuț le-a aruncat o privire de care nici ei nu-și știau de seamă: e o privire tristă, ori mânioasă? In dimineața zilei următoare se pregăti de drum și se duse la mitropolit.

Privindu-l cu multă bunăvoință, mitropolitul îi spuse câteva cuvinte de mângâiere.

— Nu dispera, fiule,—îi zise însfârșit,—vom cere îngăduința dela Roma pentru altă căsătorie. Tu nici n'ai fost doar.... căsătorit...

— O, prea-sfințite,—răspunse Adămuț,—papa nu știe durerea mea. O știu numai eu singur...

— Nu așa, fiule! E trist să fii toată viața legat de-un mormânt....

Adămuț tresări.

— Ea nu mai e în mormânt, preasfințite! Am scos'o de-acolo și am îngropat-o aici, uite...

Și își desfăcu haina la piept.

— Ce vrei dar?—îl mai întrebă mitropolitul privindu-l cu milă.

— Hirotonia!

— Bine, fiule! Iți mai dau timp de șease săptămâni să te gândești....

— Nu, prea-sfințite!—făcu acum Adămuț întunecându-se la față,—m'am gândit de-ajuns vreme de-un an de zile!

Se hirotoni în ziua Sfintei Adormiri. Când, la înconjurarea altarului corul începu „Isaia dănțuiește", i-se umplură ochii de lacrimi, iar la a treia înconjurare tresări și aruncă mitropolitului o privire speriată. O lacrimă se furișă și în ochii mitropolitului și îi citi... molitvele hirotoniei.

A ajuns popă în Spătăcel și se făcu iubit de tot satul, în scurtă vreme. Făcea slujbele cu multă evlavie și predica în fiecare Duminică. Abia la cununii, când se făcea a treia înconjurare a icoanelor tresăria și i-se întunecau privirile. Așa petrecu Adămuț zece ani, dar din an în an devenia tot mai posomorât. Posomorât la feștănii, posomorât la pomeni, posomorât când vorbia cu oamenii și când nu vorbia. De altfel cu oamenii isprăvia repede, nu întreba pe nimeni, nici-odată, răspundea numai la întrebări, răspunsuri scurte de-un cuvânt ori două.

— E om sfânt, ziceau femeile,—nu-i place să vorbească cu oamenii, ci numai cu Dumnezeu!

In anul al unsprezecelea al preoției, la sărbătoarea Sfintei Adormiri, rosti o predică despre bunătatea lui Dumnezeu. A fost o predică frumoasă, care a înduioșat și însuflețit pe oameni. Dar tocmai când oamenii ascultau mai cu drag vorbele ce-i curgeau din gură ca mierea, se opri de-odată și își lovi fruntea cu palma.

— Oameni buni,—continuă apoi,—ca să vedeți cât e de bun Dumnezeu, ascultați numai, cum a povățuit el pe Aeneas dela Troia până la Italia:

„Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris...

Și înșiră pe nerăsuflate versuri din cântul prim al Aeneidei. Oamenii își făceau cruce, iar femeile își scuipau în sân.

— Știți voi, oameni buni,—zise apoi, isprăvind cu versurile, eu n'am jucat la nunta mea? Să vă joc acum una!

Și îmbrăcat în odăjdii cum era, se porni la joc, dealungul bisericii, răsturnând scaune, feșnice și tetrapoade și îmbrâncind oameni.

Il legară și îl duseră... în casa de nebuni.

A scăpat de-acolo după vre-un an. In Spătăcel însă, era acum alt popă, iar el a fost răspopit și trecut la pensie. Se făcu pribeag: „Adămuț cel micuț, popa Ardealului, unit ori neunit, cum vrei" și cum era satul prin care trecea...

Oamenii aveau milă de el, îi dau să mănânce și să bea, iar el drept mulțumită le trăgea câte-un dans strașnic și pleca în alt sat.

Unele femei îi dau și bani pentru slujbe, măcar că știau că-i răspopit și că face slujbele prin turișuri și pe la umbrele copacilor. Venia des și pe la Seminarul Sfântului Ipolet. Seminariștii îl primeau cu drag și cu milă și după-ce le recita întreg cântul întâi al Aeneidei îl duceau la masă, iar după masă în grădină.

— Frățiorilor, — zicea acum suflecându-și mânecile,—voi mi-ați dat să mănânc, plătească-vă Dumnezeu. Acum să vă joc una!

Și juca, până se făcea tot apă.

Dacă sosia în oraș pe înserate, săria gardul în grădina Seminarului și dormia în tufișul de alun, iar dimineața răsăria între seminariști ca un Deus ex machina. Dacă îi amintea cineva tinerețele, se lovia cu pumnii în cap și plângea, cum făcea și acum.

*

— Părinte Adămuț,—i-am zis, dac'am văzut că nu-l pot domoli altcum,—n'ai putea să-mi joci una?

Am nemerit-o. Mi-a jucat ca vre-o cinci minute, chiuind și pocnind în degete. Apoi se opri și mă privi drept în față.

— Acum, frățioare, du-te în treabă-ți! Culcă-te, visează ochii cei frumoși și lasă-mă și pe mine să mă culc. Că am niște junghiuri grele...

A doua zi ne-a declamat cântul întâi al Aeneidei bătând cu piciorul, dela început până la sfârșit. La masă a fost posomorât, galben ca ceara, când nu mânca era cu privirile mereu pierdute înspre tavan.

— Mai frățiori,—ne zise la ridicarea mesei, privindu-ne cu tristeță,—eu am niște junghiuri grele și simt că n'am să vă mai văd, veniți în grădină, să vă mai joc odată!

Jocul lui acum a fost nebun, sălbatec; când bătea cu piciorul credeai că vrea să intre în pământ. Dar a fost scurt; asudase în curând și o luă la fugă înspre poartă, fredonând:

— Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris... In dimineața zilei următoare l'au aflat în satul vecin lângă un gard, țeapăn, ținând în mâna dreaptă ca în niște clește, o cărțulie: evanghelia Sfântului Ion.

*

Sfântul Petre se apropie de tronul Tatălui ceresc.

— Doamne, vine Adămuț, cel micuț!

— Deschide-i Petre, deschide-i,—răspunde Tatăl cu bunătate.

— Dar Doamne,—zice iar sfântul Petre făcând o adâncă închinăciune,—am deschis cartea cea mare a vieții oamenilor și am aflat, că îngerii tăi n'au mai însemnat viața lui Adămuț dela cununie încoace.

— Așa-i, Petre, dela cununia lui încoace el n'a mai trăit. A purtat numai o cruce grea pe umeri. L'am ușurat acum...

— Doamne, dreptatea ta e dreptate în veac!—mai murmură sfântul Petre, își desface cheile dela brâu, se îndreaptă spre poartă și o deschide.

— Intră, frate, întru bucuria Domnului tău,—zice lui Adămuț și îl sărută pe amândoi obrajii.

Apoi îl conduce spre tronul cel sfânt, în vreme-ce întreg cerul răsună de cântece îngerești:

— Isaia, dănțuiește! Fecioara a luat în pântece și a născut Fiu pe Emanoil...

— Adămuț nu tresare. Un zîmbet de fericire se ivește în colțul buzelor lui.

Iar glasul Tatălui îi zice blând:

— Adămuț, ai plâns destul cât ai fost în lume. De-acum, veselește-te!! E și Anicuța aici...

Intr'adevăr, la câți-va pași de el o arătare dulce, o fecioară cu văl de mireasă, o minune bălaie și frumoasă ca Evanghelia Sfântului Ion, îi zîmbește...

— Anicuță!

Simte fiorii unei neînchipuite fericiri și totuși... nu-i vine s'o strângă în brațe. Iși aduce aminte de cuvintele Domnului:

— „Atunci, nici se vor însura, nici se vor mărita, ci ca îngerii din cer așa vor fi".

Un sfânt partiarch se apropie cu o carte de aur, o deschide și o dă lui Adămuț. Iar Adămuț citește:

— „La început era cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era cuvântul".

— Câtă fericie, o, câtă fericire!—zice îndreptându-se spre Anicuța, iar glasul dulce al Anicuței îi răspunde:

— „Toate printr'ânsul s'au făcut și fără de dânsul nimic nu s'a făcut ce s'a făcut!"

Doi stropi de lacrimi isvorăsc în ochii lui și se prefac în stropi de aur. Un înger le culege.

— Au fost ultimile tale lacrimi!—îi zice și le așează în vasul de aur ce conține ultimele lacrimi ale celor fericiți.

Din depărtări imense răsună un glas adânc:

— Și se va șterge toată lacrima, dela toată fața...."

SEPTIMIU POPA

Toamnă

De-o vreme, cerul vânăt de bolnav,
Atârnă mai aproape de pământ,
Iar toamna cântă frunzelor din vânt
— Strident ca un nebun într'o pustie —
Și frunzele dansează diabolic,
Gătite 'n haină ruginie.

La casa din vecini erà o fată
Bolnavă, tânără, săracă și frumoasă —
Și toată lumea o știà tuberculoasă.
Eu n'o văzusem niciodată:
Spuneau vecinii că erà uscată
Și-aveà obrajii palizi ca de ceară...

Și fata a murit aseară...
Dar moartea ei pe nimeni n'a surprins,
Căci oamenii știau precis aproape
Că fata slabă trebuià să moară;
Doar mama ei o lumânare i-a aprins
Și-un deget i-a trecut ușor pe pleoape.

Când am trecut pe drum azi-dimineață,
M'a 'ntâmpinat un doliu într'o poartă,
Și-am fost și eu să văd pe fata moartă,
De care mi-au vorbit vecinii
C'avea paloarea unui chip de ceară, —
Dar am găsit pe fața ei o pânză
Din vinețeala cerului de-afară...

George A. Petre

Théophile Gautier

de CLAUDIA MILLIAN

FRANȚA A SARBATORIT PIOS CINCI DECENII DELA MOARTEA LUI THEOPHILLE GAUTIER

Cultul morților ne îngenunchiază umili, în fața pietrelor funerare, cari păstrează sub opacul lor rece, fantoma și visul umbrelor de odinioară.

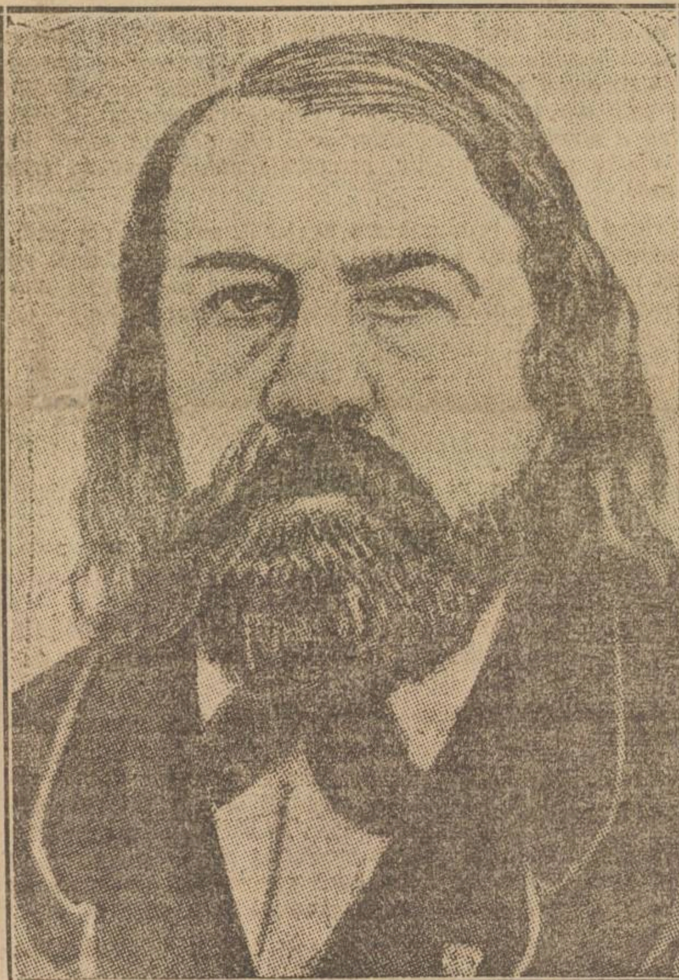
Ingenunchiem, în parcurile pline de fantome și intruchipăm cu credința noastră, ființa materială, a celor ce ne-au putut stăpâni cu gândirea lor.

Veacurile au păstrat mumiile egiptene ca să ne învețe să credem în morți, să-i așteptăm și să-i iubim.

Pietrele funerare, știu să vorbească, răsunător și respectuos în numele celor ce s'au închis sub ele.

Cuvântul pietrelor funerare, cere sonorități de clopot și ritmuri de clepsidră, de aceea când îl auzim, știm că decenii sau secole, cântă în silabisirea lui gravă, pomenirea gândului etern.

Din cenușea mumiei, de sub piatra funerară, se întruchipează umbra celor cinci decenii: Théophile Gautier.

Théophile Gautier

Și în fața umbrei, se prosternă și vorbesc—nu noi, spectatori întârziați—ci alte umbre eterne, în vreme ce cortegiul fantastic își întinde fresca secolului său de glorie și lumină.

Charles Beaudelaire, Honorè de Balzac, Théodore de Banvile, Victor Hugo, Barbey d'Aurevilly, François Coppée, Swirnburne, Sully Prudhomme, Jossé Maria de Hérédia, își aștern și își cuvântă din nou, psalmii cântați în cinstea lui Théophile Gautier.

Și în această clipă de evocare, a întregului decor și a întregului concert, noi cei de azi, abia vom putea schița imaginea unui poet, rămas doar cu gândul printre noi.

*

„Cu părul brun și sălbatec, cu obrajii mari și desinați pur, cu o iluzie de barbă, liniștită ca a unui leu, mândră ca a unei divinități; cu ochii blânzi, adânci, infiniți; cu fruntea olimpiană, adăpostind conștiința și imaginea atâtor lucruri; cu nasul drept, de o rară noblețe, cu mustața fină, ușor despărțită; cu buzele groase și roșii, trase în linii minunate, ca ale eroilor vioi; cu capul nobil, odihnindu-se de minune pe un gât energic de învingător, superb în haina albă și largă, întredeschisă, pe care cade înodată neglijent, o batistă vărgată cu culori vii"—iată pe Théophile Gautier, reînviind din boema lui și urcând treptele cabinetului său de lucru, acel pandemonium, în care poetul strânsese mii de obiecte bizare, din cele patru colțuri ale globului. Și aici în strada Navarin, alături de Amédée Achard, Louis Desnoyers și Laurent Jan—Théo, stăpânește cu verva lui strălucită, pe însuși taciturnul Beaudelaire, cu care compune grupul mâncătorilor de hașiș instalat mai târziu în hotelul Pimodan.

Și sufletul său—de o rară ingenuitate turnat în perfecția versului se înaripează, din elanul frumosului etern, când vorbeşte inițiaților și poeților:

„Sur l'autel idéal entretenez la flamme.
Comme un vase d'albâtre ou l'on cache un flambeau,
Mettez l'idée au fond de la forme sculptée
Et d'une lampe ardente éclairez le tombeau.

Preocupat de formă și contur, făuritor de glossarii ciudate și archaice, ca crenelurile unui turn de fildeș, Théo își slujește religiunea stilului, cu originalitatea unui adevărat preot păgân.

Și cuvintele evangheliei lui estetice, singure oficiază slujba requiemului celor cinci decenii, de adormire trupească.

„Pentru poet, cuvintele poartă în ele însile, și în afară de simțul, pe care'l exprimă, o frumusețe și o valoare proprie, ca pietrele prețioase, ce n'au fost încă tăiate și așezate în brățări, colane și inele.

Ele farmecă pe cunoscătorul, care le privește și le scoate din cupa în care sunt păstrate, așa după cum ar face un giuvaergiu cugetător de giuvaeruri rare.

Sunt cuvinte de diamant, safir, rubin, smarald și altele care lucesc ca fosforul, atingându-le una de alta și nu e o muncă ușoară, să știi să alegi".

Din tălmăcirea cuvintelor, din așezarea lor măiastră, din prețiozitatea giuvaerurilor vchi, s'au născut, Smalțurile și Cameele sale (Emaux et Camées), cizelate cu îngrijirea unui adevărat estetician al formei.

In stilul lui Gautier este o întreagă gamă de emoțiuni, strânse și legate la un loc cu un discernământ savant, fără fugă spontană, cu acea orânduire cuminte pe care o cunosc numai giuvaerele lui Benvennto Cellini.

Opera lui, crescută într'o meditațiune caldă, urmează școala melancoliei creiată de Chateaubriand.

Cu un spirit mai sensual, cu o precizare mai pozitivă, ea atinge de multe ori tristețea antică, iar ritmul ei armonios face pe Baudelaire, s'o compare simfoniilor lui Beethoven.

*

După **Comedie dela Mort**, care pecetluește romantismul, Gautier descătușează poezia de vecinicul eu ,al egocentriștilor lirici, dedicându-se formei și prețiozităților de stil, cu un cult extraordinar, cu o grație și sensibilitate rară „metafora, iată totul"!

Dacă Gautier, spune Banville, nu a fost cunoscut ca poet, este că a trebuit să sufere lupta unui dușman neîmpăcat, Thoéphile Gautier prozatorul, care învestmântat cu cele mai frumoase stofe ale orientului, știa să construiască palate, să evoace fantasmagonii îmbătătoare, să renască mii de femei și care ca și zâna din poveste nu putea să-și deschidă buzele fără să dea drumul safirelor, rubinelor, topazelor și transparențelor luminoase ale atâtor mii de diamante.

Acest vrăjitor-rege care știe toate, care cunoaște toate personagiile epocilor, care reînviază Egiptenele din vremea lui Moise, își ascunde sub mantaua de purpură rima delicată și sigură, rima de o puritate antică și de o finețe ideală și ca și un statuar grec nu'și desvăluește sufletul, ci îl lasă abia să se ghicească de sub albul marmorei sfinte"....

Din proternarea marilor genii care l'au înălțat pe Théophile, înfiripez astăzi, imaginea vrăjitoare a poetului francez și pentru salutul eternului frumos și al formei ideale, mă închin cu prilejul requiemului acestei jumătăți de secol, odată cu Beaudelaire, în fața pietrei funerare a lui „Théophile Gautier, magicien ès lettres francaises".

CLAUDIA MILLIAN

Strofe

I

Covârșit de gânduri grele
Fruntea mi-o înclin,
Curgeți lacrime sfioase
Dorul să-mi alin.

Iar de-amarul lor se 'ncarcă
Sufletul mai greu,
Și mi-l port, așa, de par'că
N'ar mai fi al meu.

II

Suflă vântul șuerând,
Suflă dispre vale,
Suflă și mi-aruncă 'n geam
Cântece de jale.

Suflă, și-al său cânt acum
Plin e de suspine, —
Iar l'ai întâlnit și iar
I te-ai plâns de mine!

III

Moare edera 'n fereastră
Zarea 'nsângerând, —
Zarea 'ntinsă, depărtată,
M'o primi curând.

Și prin ederă pătrunde
Clopot trăgănat, —
Cine știe mâine unde
Voi fi îngropat!

Al. T. Stamatiad

LECTURI

„Problemele evoluţiei poporului român“

de Dr. GR. ANTIPA
Membru al „Academiei Române“

E o carte de 408 pagini, format mare, care a fost publicată de *„Academia Română“* încă 'n timpul anului 1919 şi e pusă 'n vânzare cu preţul de 20 lei.

E o scriere muncită cu toată inima şi cu multă pricepere, pe care toţi cei ce în ori-şi-ce fel iau parte la viaţa comună pot s'o citească cu mare folos atât pentru dânşii, cât şi pentru ţară. Teamă-mi-e, că cu toate aceste numai puţini o vor fi citit pân' acum, şi de aceea mă simt îndemnat să fac o scurtă dare de seamă despre cele cuprinse 'n ea.

Vorbind despre CULTURĂ *„ca armă de luptă şi ca factor al evoluţiei“*, autorul zice la pag. 27 : *„Cultura unui popor face parte din firea sa ; ea este NAŢIONALĂ, în opoziţie cu ştiinţa, care,* urmărind adevărul, unul şi acela-şi pretutindeni — *este universală“.*

Vorbind despre cultura ţăranului român în deosebi, el reproduce la pag. 152 dintr'o altă carte a sa (Pescăria şi pescuitul) următoarele :

„Poporul nostru a avut şi el o viaţă a lui proprie, specifică şi originală, astfel cum a moştenit-o dela strămoşii săi şi cum şi-a modificat-o potrivit cu condiţiunile de viaţă speciale ale ţării, în care a locuit. El a avut — după regiuni — modul său special de a-şi face locuinţa, de a le mobila şi de a-şi organiza gospodăria, portul său original, instrumentele sale de muncă pentru toate ramurile de activitate şi toate meseriile sale, maximele şi proverbele sale cu povăţuiri înţelepte, de care se conducea în viaţă, în zilele de veselie, caşi'n cele de'ntristare, principiile sale de dreptate şi omenie, medicina sa etc. şi o'ntreagă viaţă intelectuală şi artistică, care,deşi nu era scrisă, se transmitea din tată'n fiu ca un tezaur cultural propriu al acestui popor. Toate aceste dispar cu o repeziciune uimitoare *cu cât cultura modernă scrisă, — pe care o adoptăm deocamdată mai mult în formele ei decât în fond, — se respândeşte mai repede, cu cât obiceiurile moderne se întind, cu cât produsele industriei egalizatoare năvălesc mai tare.*

Cine va studia, va găsi la poporul nostru, — pe care, în superficialitatea ce caracterizează timpurile de astăzi, — *ne-am deprins a-l considera atât de lipsit de cultură, — o adevărată comoară de cunoştinţe în toate ramurile de activitate, învăţate dela strămoşi şi dela popoarele, cu care a venit în contact, şi perfecţionate printr'o experienţă de secole, făcute în concordanţă cu condiţiunile speciale ale ţării noastre. El va vedea că poporul nostru a avut şi el specialiştii săi în toate direcţiunile, care din nenorocire dispar prea de timpuriu biruiţi de aşa zisa cultură modernă şi care au păstrat tradiţiile fie-cărei ramure de activitate. El va găsi în toate meseriile noţiuni precise, instrumente de lucru, deşi grosolane, bazate pe acelaşi principiu caşi cele moderne şi o nomenclatură foarte bogată pentru ori-ce specialitate. Acolo, unde noi, cei cu cultură modernă, introducem în mod cu totul inutil, cu toptanul, sub numele de termini technici, tot felul de vorbe străine, pocindu-ne limba, poporul nostru posedă o 'ntreagă terminologie de cuvinte adevărat româneşi, frumoase şi bine nimerite. Aşa zisa sărăcie a limbii noastre există numai pentru cei de sus, care n'o cunosc; poporul însă are o limbă cu mult mai bogată decât alte popoare, cu care poţi să-ţi exprimi cele mai fine nuanţe ale cugetării şi'n care găseşti chiar în abundenţă nume pentru-ce obiect şi noţiune doreşti.“*

Aceste sunt adevăruri ne'ndoioase, pe care nu are să le piardă din vedere cei ce iau parte la viaţa noastră comună, căci, mai zice autorul la pag. 154 :

„Această veche cultură, care de veacuri a străbătut în sângele poporului nostru şi'e perfect asimilată, trebue să servească de bază nouei culturi : una trebue să fie continuarea *celeilalte, iar nu* distrugătoarea *ei.“*

Mai lămurit iese aceasta la iveală pe pag. 57, unde autorul, vorbind despre *statul naţional,* zice :

„Numai viaţa naţională bazată pe o cultură proprie înalţă pe un popor şi-i dă tăria să-şi afirme dreptul la existenţă—prin modul, cum îşi împlineşte misiunea superioară faţă de omenire şi să-şi apere statul, ori-şi-cât de mic ar fi el, în lupta pentru viaţă şi progres.“

Cu alte cuvinte, popoare lipsite de pietate către părinţi şi străbuni, care se leapădă de tradiţiunile culturale şi nu duc mai departe lucrarea pornită de cei ce au trăit mai 'naite, nu sunt nici vrednice, nici destoinice de a trăi.

Acesta e spiritul, în care e scrisă cartea de către un om deprins a 'ntemeia tot ceea ce spune 'n faţa celor deprinşi cu *„superficialitatea ce caracterizează timpurile de astăzi“*.

Mai 'nainte de a vorbi despre evoluţiunea poporului românesc îndeosebi d. Antipa-şi dumireşte cititorii (Partea I, pag. 9-78) în ceea ce priveşte *„evoluţiunea omenirii* şi *factorii,* de care depindea ea.“

Una din concluziunile, la care ajunge, e formulată 'n următoarele :

Viaţa naţională într'un stat propriu *este o condiţie indispensabilă pentru-ca un popor să poată scoate din firea sa maximul de energie vitală şi de activitate civilizatorie de care organismul său este capabil. Forma optimă de organizare pentru un popor e deci* statul naţional *constituit în limitele teritoriului ocupat de acel popor.“*

„Statele eterogene, compuse din popoare mai mici ori din fragmente de popoare, care convieţuiesc pe acelaşi teritoriu, însă bazate pe respectarea reciprocă a vieţii lor naţionale, cum sunt statele federative *sau* confederaţiunile de state, *reprezenta forma optimă de organizare pentru a asigura viaţa şi propăşirea materială şi naţională a acestor popoare.“*

Vorbind despre firea poporului român, autorul face constatarea, că în regat 82 la sută, iar în provinciile româneşti din fosta Ungarie chiar 87,8 la sută din întreaga poporaţiune sunt săteni.

„Suntem deci o naţiune de ţărani, — urmează el, — conservativă prin firea noastră : aici tocmai stă garanţia viitorului nostru“.

Cât pentru constituţiunea fizică, el constată că înainte de războiu în vechiul regat coeficientul mortalităţii era 25.3 la sută, din care *jumătate copii până la 5 ani,* adică o cifră, în care din toată Europa nu suntem întrecuţi decât de Rusia, unde la 1910 era 31.4 la sută.

„Astfel fiind, — continuă autorul, — vedem dar, că şi astăzi, sub auspiciile civilizaţiei cu totul superficiale, în care se răsfaţă oraşele, la ţară continuă cel mai crud regim al selecţiunii naturale : aceasta în adevăr alege numai pe cei mai robuşti pentru a conserva şi perpetua neamul, dar, dacă va mai continua, ţinându-se seamă şi de nouele pericole produse tocmai de această civilizaţie, va sfârşi prin a nu mai avea de unde alege.

Cu toate aceste puterea de reproducţiune a poporului român e destul de însemnată.

„Coeficientul natalităţii, care în regat e de 39.9 la sută, e întrecut numai de Rusia (47 la sută) şi de Bulgaria (40.3 la sută), iar creşterea poporaţiunii (excedentul naşterilor asupra morţilor) care e de 13.9 la sută e printre cele dintâi dintre toate ţările Europei.

Cu deosebire interesante sunt amănuntele, pe care autorul ni le dă în ceea ce priveşte puterea de adaptaţiune, inteligenţa şi voinţa, precum şi simţul estetic al Românului.

„Pentru darul său de a observa, — ni se spune între altele, — e suficient să spun, că naturalistul Hacquet, care a studiat pe la 1794 flora munţilor Moldovei, unde a descoperit planta, pe care el a numit-o Aconitum Moldavium, *a scris că nu cunoaşte un popor, care să fie mai bun botanist ca poporul român, care cunoaşte perfect toate plantele ţării sale cu toate calităţile lor medicinale. De altfel aceasta trebue să fie o calitate moştenită încă dela Daci, căci* Dioscondes *încă admira aceste cunoştinţe ale Traciei şi citează o serie de nume de plante în limba lor, care s'au păstrat şi azi în limba noastră.“*

Vorbind despre starea culturală a poporului român, autorul zice între altele pe pag. 131 :

„Sistemul guvernării ţării prin partidele politice *cu „organizări puternice“ şi „disciplină de partid“ — bazate mai mult pe comunitate de interese decât de idei şi aspiraţiuni, — a condus la* politicianism, *adică la acea secrescanţă urâtă a celei mai nobile îndeletniciri a unui popor, care este viermele cel mai periculos, care roade la rădăcina organismului nostru social şi care a transformat instituţiunile statului într'o puternică maşină de exploatare a ţării pentru scopuri aşa zise „politice“ şi în realitate personale.“*

„Poporul nostru a produs în adevăr destule capete politice remarcabile — înzestrate cu inteligenţa, talentul şi toate calităţile necesare, — politicianismul însă le distruge sistematic şi nu le lasă să-şi dobândească prestigiul şi influenţa necesară.“

*

Din aceste câteva citate poate ori-şi-cine să-şi facă o idee clară despre felul, în care autorul vede lucrurile şi ştie să ni le înfăţişeze. Puţine mai am să adaug.

Vorbind despre stările economice ale ţării, autorul face (pag. 203) între altele constatarea că la 1913 erau în ţară 90.026 hectare vii cultivate, din care după războiu au rămas 86.000. Mai sunt şi 78.000 hectare livezi de pruni. Inainte de războiu statul român lua al şaptelea loc între statele Europei cu o producţie mijlocie de 1,500.000 hectolitri, iar noul stat român va ocupa al patrulea loc în Europa. Dar, urmează:

„Un cunoscut specialist (Schidt, Weinbau und Kellerwirtschaft in Rumanien 1918), viticultor dela Rin, scrie despre rodul viilor noastre : „Rar am văzut într'o ţară un rod atât de minunat şi de bogat ca aci în România. *Un tablou, care reaminteşte pământul făgăduinţei, pe profeţii Iosua şi Kaleb. Strugurii atârnă durduliţi, dulci ca mierea, minunaţi ca formă, mărime şi calitate.“*

„Tot el arată însă şi cât de puţin ştim noi să ne folosim de această bogăţie naturală atât de mare... In lipsă de cunoştinţe podgoreanul român perde în câteva minute tot câştigul muncii sale din întregul an, prin gospodăria afară din cale primitivă a pivniţei şi zăcătorilor sale. Din această cauză ies atâtea vinuri stricate, oţetite, mucegăite etc. (adese-ori câte 15 la sută).

Vorbind despre producţiunea agricolă, autorul constată, că pământul României e cel mai mănos din Europa, apoi ne prezintă următorul tablou comparativ în ceea ce priveşte media recoltei de grâu în chintale metrice pe hectar în timpul de la 1911 până la 1915 :

1. Danemarca 31,6.
2. Belgia 25,3.
3) Olanda 25,2.
4. Anglia 21,3.
5. Suedia 21,0.
6) Germania 21,7.
7) Austria 13,9.
8) Franţa 13,5.
9) Ungaria 13,4.
10) România 11,5.

Ceeace dovedeşte, că munca omenească, fiind săvârşită cu pricepere şi cu bună rânduială, e mai mănoasă decât pământul.

„Chiar faţă de provinciile alipite, — zice d. Antipa, — producţia medie la hectar în vechiul regat e cu mult inferioară fiind întrecută cu peste 50 la sută de fostele provincii austro-ungare; Banatul o întrece chiar cu peste 65 la sută şi chiar Maramureşul, unde condiţiile climei sunt cu mult mai grele pentru culturile agricole, tot are o producţie medie la hectar cu vre-o 15 la sută mai mare. Singură Basarabia se apropie de vechiul regat, întrecându-l totuşi cu vre-o 5 la sută.“

Pe fiecare pagină ne spune autorul asemenea lucruri, pe care toţi au cuvinte de a dori să le ştie şi numai puţini au mulţumirea de a le şti.

Nu mi-ar şedea cu toate acestea bine, dacă aşi încheia această scurtă dare de seamă fără ca să fac o observaţiune în ceea ce priveşte limba, în care e scrisă cartea.

D. dr. Gr. Antipa, stărue cu multă hotărâre asupra adevărului, că noi, cei cari în viaţă, avem să ducem mai departe lucrarea pornită de părinţii şi bunii noştri. Urma deci să nu se folosească de aşa zise neelegisme şi pentru reproducerea unor cugetări, pe care părinţii şi bunii noştri le exprimau prin vorbe vechi, de care se folosesc şi azi toţi Românii.

IOAN SLAVICI

Călătorul

Noapte. Cerul este acoperit de nori negri, nori de furtună cu ploae. Câteva picături de apă stropeşte pământul ars şi un miros de împrospătare năvăleşte din toate unghiurile... apoi...

O ploae torenţială rupe tăcerea nopţii, iar frica de necunoscut găzdueşte în sufletele rătăciţilor prin întuneric. Tunetele îşi îngână cântecul lor, clocotitul iadului. Fulgere albastre şi trăznetele înfricoşătoare sfâşie întunericul necunoscutului şi — aproape sau departe — auzi plesnituri din bici de foc.

Copacii îşi troznesc încheieturie, iar fructele şi frunzele lor — în chipul cum sunt amestecate cu noroiul drumului — par interesante fosile din era secundară.

Deodată — în scânteerea unui fulger, — zăresc în sus, pe şosea, mişcându-se o mogâldeaţă ; e un călător ud lioarcă, ce abia îşi târăşte pasul.

Mereu 'nainte. Nici nu încearcă să se oprească... păşeşte încăpăţânat, iar ochii şi'i înfige departe, spre două lumini, muribunde în ceaţa întunericului. Luminile îi sunt singura ţintă : s'ajungă mai degrabă spre a se adăposti de vremea rea.

Un trăznet, însă prăvale în calea drumeţului un stejar, căci puterea e unealta — mânată de un capriciu nebunesc — în contra năzuinţii spre mai bine.

Călătorul nostru sare peste obstacol, cu greu, — dar îl sare, iar pasul lui se înfige — mai departe — în calea spre lumină.

Şi alte trăznete... alţi stejari prăvăliţi în calea sa... aceiaşi piedică trecută de zeci şi sute de ori... ochii însă, îi ţine înfipţi în luminile muribunde în ceaţa întunericului. Nimic nu'l poate întoarce sau opri în drum, căci călătorul nu'i altul decât Voinţa, iar luminile sunt templul gândirii imaculate.

GH. CRISTESCU

Răspuns unor răspunsuri

de D. I. SUCHIANU

Articolul nostru intitulat „Falşa recunoaştere“, apărut în numărul penultim al acestei reviste, a avut darul şi onoarea de a suscita printre cititori o atitudine activă şi, dacă se poate spune, „creatoare“. Mai multe scrisori ne-au parvenit, în cari ni se indicau şi alte explicaţiuni ale fenomenului analizat în articol.

Aceste manifestări m'au măgulit foarte mult. Ele erau o dovadă, nu că subiectul a fost bine tratat, dar că a fost bine ales. Şi aceasta, pentru mine, este de ajuns.

Dar faptul că există persoane cari să fi făcut efortul foarte anevoios (o ştiu din experienţă) de a lua condeiul în hatârul „falşei recunoaşteri“, mă face să cred că mai există şi alţii cari, deşi nu scriu, poate au şi ei părerile lor cu privire la această mică problemă de psichologie

De aceea, mă simt obligat de a da în vileag noile explicaţiuni ce ni se aduc, şi de a le cerceta temeiul.

Falşa recunoaştere este, o reamintim, o iluziune a memoriei de recunoaştere, cunoscută în limbagiul curent sub numele de **impresiune de deja văzut** al unui lucru pe care este cu neputinţă să-l mai fi văzut până atunci.

Explicaţiunea pe care o dedeam este următoarea :

Paramnezia (acesta e numele său oficial) are loc atunci când două situaţiuni seamănă între ele prin ceva, dar nu putem descoperi prin ce anume. O asemănare este identificarea parţială a unuia din elemente, comun ambelor situaţii. In cazul nostru noi nu reuşim a găsi care anume este elementul comun. După o căutare infructuoasă, obosiţi, sfârşim prin a conferi caracterul de: **Identic tuturor părţilor celor două situaţiuni, Paramnezia este deci o identificare totală acolo unde nu trebuia decât una parţială.**

Această explicaţiune a noastră nu exclude pe cele aduse de alţii. Psichologia este o disciplină prea începătoare ca să se amuze o dărâmă, cu exclusivismul şi rigoarea cu care ştiinţele exacte reduc explicaţiunile la una singură.

Dacă am enunţat câteva din felurile cum alţi psichologi tălmăcesc fenomenul este pentru că toate explicaţiunile ni se par plauzibile.

Afară de aceasta nimic nu împiedică ca paramnezia să poată fi provocată de pricini multiple; astfel, nu e imposibil ca toate explicaţiunile să fie deopotrivă de justificate.

Ceea ce însă reproşăm noi tuturor acestor explicaţiuni, este că se sprijină, la rândul lor, pe fenomene psichologice mai delicate, mai puţin clare, mai greu de controlat şi chiar de analizat. Astfel, gândirea fără imagini, dubla personalitate, sentimentul prezentului şi al trecutului, pe cari se bazează celel'alte explicaţiuni, sunt noţiuni ce se pot mânui mult mai greu decât mecanismul clar şi precis al **indentificării,** (totale şi parţiale) Apoi aceasta din urmă are avantagiul de a se dispensa de noţiunea vagă, periculoasă şi prea uşor de speculat a **Inconştientului.**

Pentru toate aceste motive, am prezentat-o publicului ca pe cea mai îndreptăţită dintre altele, îndreptăţite, într'o măsură oarecare, şi ele.

Să vedem însă pe cele noi. Faptul că le reproducem va însemna, ipso facto, că sunt plauzibile. Rămâne să cercetăm dacă fenomenele psichice pe cari se sprijină sunt comode sau din potrivă, anevoioase de manipulat ştiinţificeşte.

Mai târziu, teoria unui domn Stelian Dumitriu, care ne scrie că paramnezia este o boală, oare-cum, a caracterului. Cu multă fineţă osbervă d-sa că neurastenia poate prezenta două forme principale. Una este „mania asemănării“, alta „mania deosebirii“, cum le numeşte autorul. Prima constă în a vedea, cu blazare că nimic nu e nou sub soare, că roata lumii se învârteşte în loc, exasperant de monoton şi dela fel cu ea însăşi. Cealaltă este tocmai nebunia contrară, pricinuită **tot din pierderea interesului** pentru lucruri, dar manifestată altfel, prin **pierderea legăturei** dintre lucruri. Atunci, fiecare moment sufletesc va apărea ca ceva izolat, răzleţ, fără continuitate cu trecutul, fără promisiuni pentru viior.

Paramnezia apare la categoria întâia de neurastenici, unde pierderea interesului pentru viaţă te face să constaţi, cu exasperare, că totul este la fel cu toate. Paremnizia este fenomenul premergător acestei stări. Ea ese o reacţiune a organismului, care luptă împotriva acestei manii adormitoare de a asemăna toate câte există. Paramnezia se manifestă printr'o impresiune de deja văzut ? E drept. Dar ceea ce trebue subliniat mai cu seamă, este sentimentul de **mirare** care o însoţeşte. Acesta este original. Acesta ne vesteşte că suntem pe fruntaria, interesantă întru toate, dintre normal şi patologic. Sentimentul de deja văzut, fără mirare, îl întâlnim şi la **„mania asemănărilor“.** Ceea ce însă constitue partea specifică paramneziei este **mirarea** de a încerca o asemenea impresiune de deja văzut, este luciditatea care va rămâne şi cu care luptăm împotriva iluziei care tinde să ne copleşească. **Paramnezia este deci o luptă împotriva nebuniei născânde.** Formularea sa mai exactă ar fi : **sentimentul de mirare în faţa impresiunei de deja văzut.**

Iată o explicaţiune pe cât de originală, pe atât de elegantă. Ea face apel la o serie de observaţiuni necontestate din psichologia patologiei iar ideea de a da un caracter de **luptă** paramneziei este dintre cele mai ingenioase.

Totuşi, ne grăbim a spune că, o preferăm pe a noastră. Intr'adevăr, teoria d-lui Stelian Dumitriu face să intervie noţiunile de temperament, caracter, neurastenie, prag între normal şi patologie, noţiuni delicate şi neexplorate încă aşa de complect cum au fost fenomenele de **identificare.**

O altă ipoteză mi-o dă d-na Thereza Bally, care ne scrie că, după părerea d-sale, i se pare plauzibilă explicaţiunea pe care a auzit-o dela tatăl său, **şi care poate fi formulată astfel :**

Impresiunile se imprimă în materia nervoasă în momentul primirii lor şi rămân aşa până ce găsesc ocaziunea de a se **reproduce,** reflecându-se ca razele într'o oglindă.

Aceste „engrame“ cum se numesc în psicho-phiziologie, se pot transmite hereditar; aşa că un individ poate asemăna o situaţiune pe care el, personal, o cunoaşte pentru întâia oară, dar pe care o asemueşte cu una care este conţinută într'o engramă moştenită dela strămoşii lui, cari, ei, au încercat-o.

Explicaţiunea are avantajul de a fi clară şi simplă.

Inconvenientul însă constă în apariţia ideei de hereditate sufletesacă, cea mai controversată şi mai misterioasă dintre toate noţiunile psichologiei.

Afară de aceasta, presupune admis principiul **sediilor craniene** a faptelor sufleteşti, ceea ce este departe de a fi acceptat de toţi (poate nici măcar de majoritatea) psichologilor contemporani.

Pentru toate aceste motive, rămânem la formmularea pe care o propuneam în articolul nostru anterior.

Ne rămâne însă să mulţumim autorilor acestor scrisori. Ele dovedesc că problemele mai înalte pot preocupa în mod mai activ pe cetăţenii ţării noastre. In plus, ele riscă să aducă lumină nouă în chestiune. In sfârşit, pe mine personal mă măgulesc, dovedindu-mi că subiectul ales merită acest lucru.

D. I. SUCHIANU

P. S. — Un domn I. Biberi ne scrie că nu împărtăşeşte explicaţiunea noastră, deoarece „o situaţiune poate fi destul de complexă pentru ca o identificare numai a *unuia* din elemente cu un alt element al unei situaţiuni trecute să *nu producă* impresiunea deja văzutului“.

Sunt de acord. Dar în ipoteza noastră nu e vorba de o identificare *parţială.* Tocmai pentru că nu suntem **în stare** să o facem pe aceasta, suntem nevoiţi să facem una *totală.*

D. I. S.

HAN RYNER

Psihodor şi nebunul

(Din „Călătoriile lui Psihodor, filosof cinic“)

Un om trecu prin oraş. Părea că nu vede nimic. Alerga cu mâinile 'n sus, strigând : „O mamă, tu tată-mi eşti !“ Copiii se ţineau după el cu sudălmi.

— Cine-i omul acesta ? întrebă Psihodor pe unul din cei ce râdeau.

— Un smintit neprimejdios, i se răspunse. Il cheamă Filothanatos. Pare a nu şti nimic din cele omeneşti, nici că mai sunt oameni în jurul lui. Şi umblă repeţind vorbele ridicole ce le-ai auzit, sau altele asemenea.

Psihodor plecă gânditor. Căută înţelesul cuvintelor nebunului.

Il întâlni iar. Se opri în faţa lui şi-i zise :

— Omule, locuitorii din ţara aceasta te cred nebun. Eşti pentru dânşii, un străin din altă lume. Spune-mi numele ţării din care vii, dacă are vreunul.

— Ţara mea nu are nume pentru tine.

— Priveşte-mă, stărul Psihodor, înainte de a mă respinge. Nu sunt din oraşul acesta. Am călătorit mult ca să mă instruesc şi aş fi poate vrednic să te ascult.

Filothanatos întrebă :

— Cum ai călătorit ? Cu picioarele ?

— Cu picioarele, zise Psihodor.

Atunci, nebunul izbucni într'un hohot dispreţuitor şi porunci :

— Lasă-mă.

Dar filosoful, luându-l de braţ :

— Cred că am văzut şi pământuri unde nu picioarele m'au dus.

Celălalt zâmbi. Se uită la omul care-l vorbia, cu o atenţie devenită simpatie. Şi zise :

— Ascultă. N'am răspuns niciodată nimănui. Ţie însă-ţi voiu răspunde. Căci, privindu-te mai bine, văd că suntem gemeni.

Psihodor repetă cu mirare :

— Suntem gemeni !

— Da, lămuri celălalt, vom muri în aceeaş zi.

— Vom muri în care zi ?

Filothanatos stătu pe gânduri. Se uită la Psihodor, deschise buzele. Se mai uită la el, dădu din cap şi tăcu. In sfârşit grăi :

— Pari să ai sufletul voinic. Dar sunt şi slăbiciuni ce se ascund. De ai fi într'adevăr în stare să suporţi o cunoştinţă ca aceasta, am credinţa că ai şti şi fără mine. Aşadar, ca nu cumva să te strivesc cu o sarcină prea grea, nu-ţi răspund la întrebare. Un lucru doar vei afla : ceeace ei numesc moarte e o naştere mai deplină. Ne pregătim pentru o viaţă nouă ; aceea pe care o trăim acum e o sărmană viaţă de foetus. Ne aflăm în pântecele mamei noastre, pământul.

Psihodor observă :

— Nu ne aflăm în pământ. Ne aflăm pe pământ.

Nebunul se strâmbă dispreţuitor. Dădu din umeri. Zise :

— Neghiob !

Şi plecă de zor.

*

A doua zi cei doi oameni se'ntâlniră din întâmplare într'o mahala a oraşului. Filothanatos se apropie de cinic cu un zâmbet de îngăduinţă :

— Eşti şi astăzi caşi ieri omul obiecţiunilor deşarte, limba vrăjmaşe şi uşuratecă, mintea ce se îngâmfează că nu înţelege ?

— Imi pare c'am înţeles, răspunse Psihodor. Căci mintea prinde mai târziu decât urechea. Tu strigi : „O mamă, tu tată-mi eşti“. Fiindcă, precum tatăl tău a zvârlit în întunericul vieţii foetale, sămânţa a ceea ce eşti, aşijderea mama ta a zvârlit în întunericul vieţii pământeşti sămânţa a ceea ce vei fi. Tu mergi cu faţa întoarsă spre cele viitoare, iar pe mama ta de azi, tu o numeşti tatăl tău de acuş. Căci zăreşti ceasul apropiat ce te va desprinde din pământ şi din atmosfera ce-l înconjoară, ca să-ţi iei zborul către o viaţă mai luminoasă şi mai liberă.

— Da, zise Filothanatos. O mamă, tu tată-mi eşti. Iară tu, pământ ce mă porţi, îmi eşti mamă. Iar tu, Moarte, eşti femeea ce moşeşte şi pe care nerăbdarea mea o cheamă. Neştiutor, am plâns, vai ! la ultima mea naştere. Dar viitoarea mea agonie, oricât ar fi de dureroasă pentru trupul meu, va deschide minţii mele atâtea zări de lumină şi de făgăduinţi, că mă voiu bucura.

— Şi după ce moartea, chinuindu-ţi trupul şi veselindu-ţi sufletul, te va fi desprins depe pământ, trăi-vei atunci viaţa cea adevărată ?

Filothanatos râse dispreţuitor :

— Călătorule repede ostenit, tu iei drept cămin cel dintâiu han întâlnit în cale. Află că nu e cămin pentru tine şi că dealungul drumului pe care calci sunt numai hanuri. O, filosof de rând, ameţit de greoaia beţie a absolutului ! Află că absolutul nu e decât suma relativelor şi că lăcaşul tău cel veşnic e făcut din întregul cerc de hanuri. Cum ar putea să existe o viaţă adevărată, şi ce ar fi atunci celelalte vieţi ? Trăiesc şi astăzi, am trăit eri, dintotdeauna. Iată-mă pe ţărmul unui mâine ceva mai bogat şi ceva mai liber. Intrevăd o culme de unde-mi zâmbeşte ceva mai multă lumină. Din naltul ei, privirea-mi va îmbrăţişa o privelişte mai largă; o nouă chemare mai blândă şi mai puternică va da nădejdii sufletului meu. S'atunci poate voiu spune: „O, planetă pământ, tu pe care odinioară te numiam mamă, eu ştiu acum că eşti tatăl meu“.

— Eşti dar sigur că părăseşti pământul. Aş fi crezut mai curând că — la fel cu zilele care compun ceeace obişnuit se chiamă o viaţă — destinele se repetă multă vreme aproape asemănătoare.

— Ai dreptate. Dar zilele cele scurte ale iernii se îndreaptă, printre lacrimi, către zilele zâmbitoare ale primăverii, către zilele cele largi şi frumos cuvântătoare ale verii. Peste ore ce seamănă 'ntre ele ca surorile, copilul devine fecior, apoi bărbat. Simt în mine un amestec ciudat de jale şi bucurie ; mă frământă întreg îngrijorarea aceea profetică, ce'n zorii lui Aprilie înfierbântă seva copacilor iar în zorii nubilităţii pe aceea a adolescenţilor. Că presimt altceva decât pământul, e că m'apropii într'adevăr de altceva. Ce lucruri nespus de stranii şi adânc dorite îmi promite orizontul ! Ochii-mi văd, ochii minţii mele văd, îţi spui. Ce văd, nu aş putea spune. O făgăduială neînfiripată mă chiamă şi în răstimpuri mi-e frică de zâmbetul ei nehotărît. Ceeace-i dragostea pentru fecioara ce n'a iubit încă şi nu ştie ce-i iubirea ; dar care a zărit în depărtare pe acel ce curând va fi toată bucuria ei. Oh, ceeace văd e mult prea nou. Nu seamănă cu nimic din ce cunoşti. Tu ştii că vorbele aseamănă ce e mai puţin cunoscut cu ce-i ştiut mai bine, dar cele ce văd eu nu le pot numi. Şi ce n'are nume, nu are statornicie. Statornicia e o eroare datorită cuvintelor, care, neschimbându-se, cred a spune lucruri ce nu se schimbă. Cuvintelor, voi sunteţi veşnice minciuni. Iată pentru ce, chiar de aş putea, nu te-aş numi, o nespusă taină, o frumuseţe nestatornică şi imprecisă ca însăşi viaţa sau ca lumina ce freamătă în copac la bătaia vântului.

Filothanatos părăsi pe cinic. Incepu iar s'alerge, cu mâinile'n sus, strigând: „O mamă, tu tată-mi eşti !“ Curând o ceată de copii se ţinea după el batjocorindu-l. Neguţtori pântecoşi cu nevestele lor ieşiau în prag să privească cu sărmanii lor ochi ce cred că văd şi să râdă cu gurile lor larg deschise. Căci acela e fericit care se simte voinic alăturea de un bolnav şi mândru e de cuminţenia sa atunci când trece un nebun.

Tradus de S. RIVAIN

Săptămâna teatrală

Teatrul Național: INSIR'TE MĂRGĂRITE, basm în cinci acte de d-l Victor Eftimiu. Un cavaler al scenei: Ion Petrescu.

Teatrul Regina Maria: ECATERINA IVANOVNA, piesă în patru acte de Leonida Andreiew.

După Macbeth, la Teatrul Național, a căruia montare, scutură praful vechilor recuzite, doborând cartonul fraged al decorurilor de suprafață, iată un basm românesc, primul nostru basm în retorică teatrală, prezentat sub înfățișarea decorativă, plăsmuită de acelaș artist rus, Pojedaeff.

Fantasmagoria culorilor, îmbinată cu gravitatea liniilor, a dat actului întâiu, adevărata atmosferă de minciună și vis și a oferit marelui artist **Ion Petrescu**, sărbătoritul acelei seri, vraja unui mag, răsărit din capriciul unei povești minunate.

L'am văzut astfel pe modestul apostol al unei cariere sbuciumate, în fața aceleiași rampe, emoționat și blând, poate ca în prima seară și credincios sălei pe care o cucerise de cinci decenii și căreia i-a închinat talentul, după cum un cavaler îndrăgostit, își închină iubitei, viața și inima.

Ion Petrescu este un cavaler al scenei, unul din acei nobili cavaleri de cruciadă, reînviat din cadrul unui portret și rătăcit în fiecare noapte în vârtejul aceleiași cavalcade și în slujba aceleiași himere: arta!

S'au împlinit cincizeci de ani, de când Ion Petrescu s'a vândut cu sufletul și trupul, teatrului românesc, cheltuindu-și temperamentul, viața și energia, într'o risipă bogată de gesturi și cuvinte. Și visul acesta l'a furat zi cu zi și fiecare transfigurare și-a trăit'o cu convingerea unui halucinat.

A îmbrăcat toate hainele, dela cea mai umilă, până la purpura regilor somptuoși și sub fiecare din ele, i-a tresărit sufletul, schimbându-și chipul și patimele ca sub metamorfozele opiumului.

In el s'au strâns mii de aspecte și s'au contopit mii de măști; el poartă în el atâtea frânturi de spadă și atâtea cuvinte de glorie!

Fărămiturile atâtor patimi, răsfrânte în el ca în luciul unei oglinzi, i-au compus o personalitate complexă, și bătrânul mag de astăzi, e tot deodată amantul iubitelor apuse, calvarul luptelor adormite, vrăjitorul basmelor cu mărgăritare și mere de aur, împăratul himerelor și al viselor albastre și el bătrânul mag de astăzi, nu este totuși decât sbuciumul și frământarea unei singuri idei: teatrul. Vor învăța generațiile viitoare, cum să se închine religiunei lor estetice, vor privi cu entuziasm cadrul de aur, în care se va sui cavalerul și din care va coborî, din nou și în fiecare seară, în vârtejul cavalcadei, ca o umbră credincioasă, ce-și îmbrățișează iubita.

Regele i-a conferit Coroana României în gradul de cavaler, camarazii l'au sărutat, flori, daruri și cuvinte, sala l'a salutat în picioare și l'a iubit, cu lacrimi de recunoștință.

*

Leonida Andreiew, onorează sufletul din femee, ca s'o creieze monstru. Cu nervii de pisică și instincte de animal inconștient, femeea creiată de el, dintr'un asasinat ratat, își plimbă capriciul și vițiul, oferindu-se și răpindu-se poftelor bărbătești, mai întâiu să se realizeze pe ea, apoi, ca să-i chinuiască, cu probleme de rezolvare omenească. Și în

Ion Petrescu

hambarul acestor patimi trupești, susținute cu detractarea creerului și imboldul vinului, speța umană își încolțește grâul încins, pentru evoluțiunea rasei.

Sufletul complex al femeei, amestecat cu acel vague-à-l'âme de natură slavă, dă piesei lui Andreiew, atmosfera bizară, a unei lumi hărțuită de gânduri. In realitate, totul se consumă în substraturile alcătuirei fizice, iar creerul nu-și consumă contribuțiunea decât printr'o speculațiune pur egoistă, pentru satisfacțiunea insului. Ecaterina Teodorovna, ne duce puțin cu ea în subteranele întunecoase, grave și originale, ale mentalității ruse.

DIM. ȘERBAN

Califul, Mustafa și Moartea

de VICTOR EFTIMIU

I

Profetul lui Alah, pe-un vârf de munte
Grăind, mulțimilor a zis;
„Tot ce e scris se va 'ntâmpla odată,
Zadarnic vrei să fugi de ce e scris!

„Când vrei s'alungi ursita, fugi spre dânsa
La cap de drum ea te va aștepta...
Ursita e ca umbra care fuge
'Naintea ta, când nu e 'n urma ta!"

. . . .

Califul din Bagdad, trecând odată
Pe-un drum de seară, singur-singurel,
Trei hoți de codru i-au eșit în cale
Și l'au prădat de tot ce-avea pe el!...

L'ar fi ucis de nu venia în fugă
Un trecător, pe drum întârziat
El înfruntă cu viața lui tâlharii
Și pe Calif, de moarte l'a scăpat.

— Iți mulțumesc, străinule prieten,
Că m'ai scăpat din mâna celor trei...
De nu erai, mă prăpădeau tâlharii...
Ce vrei să-ți dau că m'ai scăpat, ce vrei?

— Nu vezi că nu mai ai nimic, sărmane?
De dăruit îți arde să îndrugi?
— Ba am și încă mult! Eu sânt Califul
Și-ți dau măriri, grădini și cai și slugi!"

Se prosternă drumețul în țărână
Și, sărutând împărătescul strai
Răspunse: „Doamne, fie-mi cu ertare
Dar nici o plată nu primesc să-mi dai!

„Sânt mulțumit... nu mai doresc nimica
Căci am nevastă bună și copii...
Ca să trăiesc, muncesc de zor și-mi place
Și viața mea e lanț de bucurii!..

„Sânt fericit în sărăcia mea, stăpâne
Nu-mi trebuie grădini sau armăsari
Și, dacă vreau ceva în lumea asta
E să trăiesc, să-mi văd copiii mari!"

Se minună de-așa supus Califul
Dar când plecă, i-a spus lui Mustafa:
— Orcând vei vrea ceva, să vii la mine
Și ce vei vrea, Califul îți va da."

II

Trecură ani dela 'ntâmplarea asta...
Califul îl uitase pe drumeț
Dar iată că 'ntr'o bună zi, la curte
Sosi, cu mare zor, un călăreț.

— Măria-Ta, vorbi, grăbit străinul,
„Sunt omul care te-am scăpat de mult
Și viu să-ți cer ceva... un lucru mare!
— Tot ce vrei vrea, prietine! Te-ascult!...

— Dă-mi calul cel mai bun din herghelie
Un cal cu foc și fulger în puteri.
— Ți-l dau cu mare bucurie calul
Dar, rogu-te să-mi spui: de ce mi-l ceri?

Măria-Ta, eu astăzi dimineață
Cu Moartea în pădure m'am văzut...
Mă tot privea cu ochi ciudați bătrâna
Și 'n ochii ei, vedeam că sânt pierdut!

„Nu vreau să mor, Măria-Ta, sânt tânăr
In satul meu m'ar prinde negreșit...
De-aceia vreau să plec la Meca 'n grabă
Dar drumu-i lung pe-un cal obișnuit!

„Cu calul tău ajung în patru ceasuri,
Prin lume mă strecor, mă dau la fund
Și 'n vreme ce m'așteaptă 'n sat la mine
De Moarte eu la Meca mă ascund!..."

Incălecă grăbit și dete pinteni
Și dus a fost al domnului supus...
Și 'n urma lui, rămase dus pe gânduri
Califul din Bagdad pe gânduri dus,..

— Mă duc să caut Moartea în pădure
Și s'o întreb: ce vrea cu bietul om?!"
Porni spre codru și văzu cum Moartea
Din oase nădușea, tăind un pom.

— Surată, bună ziua! zise dânsul.
— Salamalek, Calife, aferim!..,
Ce gânduri te-au adus la Maica-Moartea?
— Vreau să te 'ntreb ceva!
— Poftim! Poftim!...

— Te-ai întâlnit cu Mustafa 'n pădure
Și te-ai uitat urât la Mustafa...
Ce ți-a făcut? E om de omenie
De ce-l privişi?
— Să vezi Măria-Ta...

„Il așteptam la Meca pe diseară
Dar pân'acolo-i cale lungă, lungă..
Diseară trebuia să-l iau la Meca
Și mă 'ntrebam: Ciudat, cum o s'ajungă?

Cum o s'ajungă dânsul pân'la Meca?
Sânt zile lungi de drum, Măria-Ta!"
...A dat din cap Califul; pricepuse
De ce-i ceruse calul, Mustafa...

A dat din cap Califul și-și aduse
Aminte de Profetul care-a zis:
„Te duci spre ea când vrei s'alungi Ursita!
Zadarnic vrei să fugi de ce e scris!"

Victor Eftimiu

PEREGRINĂRI

Veghe, în tren

6 Iulie, loc necunoscut; ora trei după miezul nopții

Veghez... Cu încetul, sufletul s'a retras în cochilia sa de melc, mai adânc, mai adânc. In jurul meu, dorm toți — și somnul lor e animalic și sănătos. Afară, privirea nu se poate adânci. Doarme și natura. Vii și harnice par numai roțile trenului ce deapănă clipele și depărtarea. Huruitul e vag și monoton — și totuși, în ascultarea mea el sporește ca o simfonie marină ori ca ecourile într'o uzină subterană.

Pătrund mereu în infinitul din mine însumi. Dintr'o tainiță în alta, sufletul peregrinează în împărăția visului, prin jungla auto-analizei, prin pajiștea meditației—și prin grota care e totodată o capelă de ascet și un altar de amant spiritual. Uneori, par'că Sufletul urcă pe drumul spiralat al unui munte, spre armonii nebănuite — și alteori se pomenește că scoboară într'un infern unde torturile au amorțit și condamnații au câteva ore de ertare.

Trecutul meu e acolo, în toate colțurile ființei mele — cu figurile lui fantomatice, cu iubirile rătăcitoare și ostenelile creatoare. Atâția oameni și atâtea cărți, atâtea privelişti și atâtea fapte!... Și privirea se adâncește în negura din mine, scormonind, trezind, luminând... O toropeală sporește încet, ca undele de căldură din jurul unei bălți străvechi.

Veghez — și par'că mă distrămez, par'că putrezesc cu ce-a mai rămas vechiu în mine. Inoirea mea ia toate formele. După voioșia panică, tristețea voluptoasă a cucernicului care își simte aproape Dumnezeul.

Imi dau seama că reculegerea aceasta e un act religios. Mă rog! Sufletul îngenunchează — nu înaintea idolilor, ci înaintea sufletelor pe cari le adăpostește „templul viu care e trupul omului". Fiecare își descoperă în cele din urmă propria sa divinitate. Dumnezeu e în noi și nu se revelează decât celor cari îl caută... Il simt în mine — îl simt și deasupra mea, proectat în infinit, cuprinzând lumile la sânul său care e un leagăn și un mormânt...

In adevăr, ca într'un mormânt al lui Lazăr mă simt în mine însumi: căci atâtea s'au îngropat în inima și creerul meu. Dar mă simt și ca într'un leagăn, căci nou-născutul s'a ivit prin uniunea Ta cu a mea. El întinde brațele de fantomă spre Spiritul suprem, în care plutesc, ca într'un ocean, sufletele noastre unite...

Veghez — și mă rog, fără cuvinte și chiar fără gânduri. O umilință duioasă, o nostalgie dulce, o liniște caldă mă cuprind — și vremelnicia mea e bogată și eternă ca și Dumnezeul căruia mă rog.

Veghez — și în mine apare figura Ta dureroasă și fericită, cu ochii prefunzi și obosiți (ca și ai cărturarilor cari te-au zămislit), cu zâmbetul lin și suav de fecioară și amantă totodată. Te văd, cum erai la prânz, în pat, cu algele negre ale părului peste umeri și cu mâinile subțiate, diafanizate.

Mâinile tale: erau pline de mângâeri — dar și de zâmbete și priviri. Căci mâinile sunt și ele chipul spiritual al iubitei. Și îmi amintesc de gestul tău dăruitor — fruntea ta pe umărul meu...

. . . .

Ah! este oare o Providență ce ne pregătește concordanțe miraculoase? Iți spun adevărul. In acest moment, tânăra mamă a copilului (ce se afla pe banca din față), pe care n'o cunosc și nici n'am vorbit cu dânsa, se apleacă și își culcă tâmpla pe genunchiul meu. Simt cum pătrunde căldura ei maternă în trupul meu încă sterp. Ea doarme, ușoară — și încrezătoare că veghez asupra copilului, în timp ce scriu aceste pagini. Printr'un fel de autosugestie, am mai multe momente simțământul familiar. Ești Tu, cea care sălășluești în mine, în mama necunoscută ce doarme pe genunchii mei — iar copilul din față este al nostru...

Dar tresar—și iluzia se năruește. Știu că visul creează realitatea — însă mai știu că anticiparea visionară a realității e nu rareori zădarnică. Totuși, așa va fi odată — o scenă ca acea descrisă aci.

Somn bun. Voi adormi și eu. Se ivesc zorile, lente și vinete, ca la facerea lumii.

EUGEN RELGIS

ANIVERSĂRI ȘI CENTENARE

50 de ani dela moartea lui Théophile Gautier

Poet și literator francez, Theophile Gautier s'a născut la Tarbes în Hautis-Pyrénées, la 31 August 1811 și a murit la 23 Octombrie 1872, în urma unui atac de inimă, sub emoțiunea Parisului asediat.

Și-a urmat studiile liceale la colegiul Charlemagne alături de Gérard de Nerval, cu care a fost legat printr'o prietenie strânsă.

Pasionat al formei, Gautier a urmat mai întâiu desenul și pictura, de unde și-a transpus întreaga plastică, în compoziținea versului său cizelat. Incercările lui în domeniul picturei, nemulțumindu-i setea de frumos, l'au făcut să se întoarcă spre poezie, cu o doză de originalitate rară.

Din literatură, în clipa când s'a dedicat ei, nu cunoștea decât secolul al XVI-lea, grație preocupărilor speciale ale lui Sainte-Beuve. Aici găsi armonia ritmurilor, bogăția rimelor și arabescurile prețioase ale cuvintelor ca și archaismele, de care a rămas definitiv stăpânit. Cunoscând admirabil pe Clément Morat, Saint-Gelais, Ronsard, Baïf, Desportes, Bertant, Passerat, Duperron, Malherbe — și toată pleiada cizelorilor, Théophile Gautier și-a dominat muza cu o forță și o eleganță în adevăr cavalerească.

Cabinet de lecture și France lithéraire, *cele două reviste pariziene, în care Gautier și-a bătut efigia, au publicat rând pe rând poezia și critica lui din care făceau parte și studiile asupra poeților din timpul lui Ludovic al XII-lea, studii originale reimprimate mai târziu sub titlul* Grotesques *(1833).*

In siluetele pe care le-a schițat cu o volubilitate ușoară, cu o paletă bogată și o exactitudine meticuloasă, există acea cunoscută colecțiune de măști ciudate, care reproduc admirabil imaginele lui Villon, Chapelain, de Scudéry, de Scalion, de Virblureau. Celebritatea și-a câștigat-o însă, definitiv cu romanul său, Mademoiselle de Mauprin, *în urma apariținei căruia Balzac a chemat să-l cunoască pe Théophile Gautier, făcându-l secretarul lui literar, timp care coincide cu* Recherche de l'absolu.

Sub imperiul lui Balzac, Gautier a trăit câtva timp într'o complectă abstinență omenească, și după ce a gustat amărăciunea anachoretului a reintrat în lume, reînviat, ca de o forță ciudată.

Opera lui e considerabilă și numai citând titlurile cele mai cunoscute, ajunge să înjghebăm o bibliotecă complectă, pentru cunoașterea oamenilor și a artelor.

L'art théâtrale en France depuis vingt-ciug *aus, apărută în 1860, cuprinde foiletoane pline de vervă și de spirit, în care defilează întreaga mișcare dramatică din epoca lui. Douăsprezece volume de critică de artă, patru călătorii, cea mai celebră Tralos Montes, întreprinsă în Spania, opt romane, nuvele, două volume de poezii și poeme, cu fiecare frază cizelată, cu fiecare ritm armonios, închid în ele preocuparea estetică, a acestui poet și literator francez.*

Fiica lui Gautier — Judith — a fost soția lui Catulle Mendes, după ce multă vreme iscălise cu pseudonimul de Judith Walter, pentru ca mai târziu să rămână, așa cum o cunoaștem astăzi, madame Catulle Mendes.

NICOLA ICONARUL

Concursul literar al comunei Karlsbad

Am publicat în numărul trecut al *Adevĕrului Literar* o scrisoare a primarului comunei Karlsbad, prin care eram solicitați să organizăm un concurs literar cu premii pentru cea mai bună traducere a poemei latine despre Karlsbad scrisă de poetul Bohuslaus Lobkowitz în secolul al 15-lea.

Comuna Karlsbad a oferit trei premii: de 1000, de 500 și de 300 lei pentru cele mai bun etraduceri, lăsând la aprecierea noastră condițiile de concurs.

Am socoti că metoda cea mai practică ar fi să fixăm mai întâi numele persoanelor cari vor forma comisiunea de decernare a premiilor, pentru ca această comisiune să fixeze condițiutiile de participare.

Au acceptat să facă parte din comisiune următorii domni: D. Evolceanu, profesor de limba latină la facultatea de litere din Capitală, Dianu, profesor de limba latină la seminarul central, Ott, consilier la legația cehoslovacă, dr. Gr. Graur, medic consultant la Karlsbad și A. de Hertz, din partea „Adevĕrului literar și artistic".

Comisiunea s'a întrunit în ziua de 31 Octombrie la redacția ziarului nostru și s'a constituit, alegând de președinte pe d. profesor Evolceanu. Apoi s'au fixat următoarele condițiuni:

Dreptul de participare la concurs este nelimitat. Traducerea se va face în versuri și va reda, cât mai exact înțelesul odei latine într'o cât mai frumoasă limbă românească. Termenul de presentare al traducerilor este de două luni, adică până la 31 Decembrie 1922.

Manuscrisul va avea un motto, ales de concurent și se va trimite într'un plic la redacția *Adeverului Literar*, notându-se, într'un colț al plicului, cuvintele „concursul comunei Karlsbad". In acelaș plic se va alătura, pe lângă manuscris și un plic mai mic închis, având pe el acelaș motto ca și pe manuscris și conținând numele și adresa concurentului.

Toate plicurile sosite se vor păstra la redacție până la expirarea termenului și se vor deschide în prezența comisiunei întregi, trecându-se într'un proces verbal numărul plicurilor și motto-urile întrebuințate, după care se va face alegerea premiaților.

Atragem atenția concurenților cari ar dori să ne ceară lămuriri speciale să *nu* scrie pe plic „pentru concursul Karlsbad" de oarece în cazul acesta plicul va rămâne nedeschis până la expirarea termenului de concurs.

Publicăm din nou textul odei latine, care formează subiectul concursului, atrăgând atenția cititorilor că în numărul trecut s'a strecurat o greșeală, de oarece în versul al doilea s'a scris „culidi" în loc de „calidi".

Jn Thermas Caroli IV.

Fons, Heliconiadum merito celebrande cohorti,
Unde tibi latices calidi, venaeve meantis
Sulphuris, aut vivae, dictu mirabile, calcis?
Per terras Siculumne ignis qui provocat Aetnam
Id facit? an Stygii forsan vicinia Ditis
Has tepefecit acuas? Bajarum littora cedant
Atque Antenoreum prospectans unda Timavum,
Et quae caeruleo consurgit proxima Rheno,
Nobilitata tuo, sanctissime Carole Regum,
Jnteritu. Quantas emittit in aëra bullas!
Adspice, quam varie lapides et marmora pingit,
Per quaecunque fluit! vix ipsa coloribus Jris
Collucet totidem. Felix per secula mana, —
Fons sacer, humano generique salutifer esto!
Redde seni validas vires, pavidaeque puellae
Formosam confer faciem! morbisque medere
Omnibus, et patrias accedat laetiororas,
Quisquis in hac lympha fragiles immerserit artus!

Seculo XV exeunte cecinit

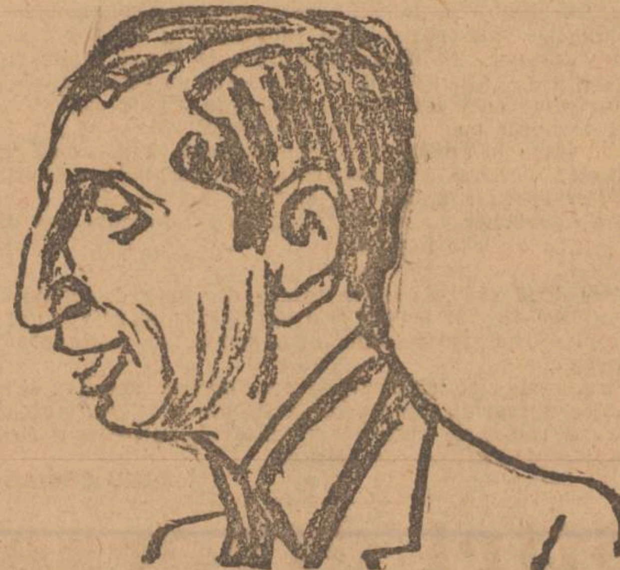
Bohuslaus L. B. a Lobkowitz

„Iudita"

In vreme ce lumea se aștepta, ca noua piesă de Bernstein să fie modernă cu un titlu simbolic împrumutat din legende biblice ca „Samson", teatrul Gymnase joacă o „Iudită" care învie povestea vestitei regine a Iudeilor în luptă cu datoria către popor și dragostea pentru Holofern.

In palatul văduvei lui Manasse, o sclavă, Ada, păcătuește din dragoste. Severa regină o condamnă la chinuri grele, dorind totuși să-i vorbească înainte de a o trimite să-și ispășească greșeala. Dar Ada îi povestește că n'a făptuit adulterul de cât din pricina brutalității soțului și că inima ei era însetată de-o dragoste senină. Regina își amintește de viața ei cu defunctul rege și începe să înțeleagă cât de deosebită și armonioasă e viața adevărată.

In timpul acesta Saaph, un tânăr războinic, vine să ceară voia reginei, de a se itroduce pe furiș în rândurile armatelor

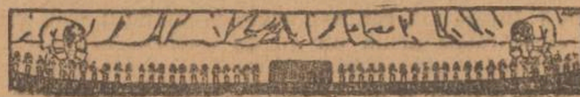
Henry Bernstein

dușmane și a ucide pe generalul asirian Holofern. Acest gest izbește pe Iuditha ca o revelație divină. Se hotărăște să-l facă dânsa, căci aventura ce-o pune la cale împacă pasiunile și dorințele cele mai nobile, cu cele mai nemărturisibile.

Iat-o acuma în fața lui Holofern. Acțiunea se complică în peripeții psichologice. Unsă cu mirt, investmântată în văluri străvezii și purtând coroana pe capul cu părul despletit, Iuditha farmecă pe Holofern.

Trece prin cele mai amețitoare stări sufletești. Insensibilă dar mândră în vanitatea ei, regina suferă o mulțumire femeiască. Totuș rămâne virtuoasă și plină de ură pentru dușman. Când vrea ostașul s-o sărute, ea se dă înapoi și Holofern are o vagă impresie asupra celor urmărite de frumoasa musafiră. O amenință cu cele mai oribile chinuri. Din stăpână, regina devine roabă. Inspăimântată, lasă să se întrevadă în turburarea ei, sentimentul femeii, doborâtă de-o voință streină. Ridică perdeaua cortului și privește în depărtare nefericitul ei oraș, care nădăjduia o mântuire. Ii dau lacrimile. Asirianul își închipue, că plânge după un iubit rămas acolo și-atunci începe s-o iubească și o ia cu sila. Iuditha îl ucide în somn.

Regina se întoarce în țara ei victorioasă. Dar în strigătele de osândă și în urmările mulțimii, Iuditha regretă ce-a făcut. Poate că-l iubea! Cu groază privește capul iubitului înfipt într'o suliță și batjocorit de popor.

CRONICA SPORTIVA

„Club"!

Intrebuinţarea ba chiar adoptarea cuvintelor străine, de sigur ar fi cât mai puţin de dorit. Acest fenomen datorit multor cause cari nu totdeauna sunt serios valabile, nu este însă specific românului. Germanul abuzează de cuvinte şi expresiuni franţuzeşti, francezul de cuvinte englezeşti şi românul, mai eclectic ca toţi, împrumutată... şi dintr'o limbă şi dintr'alta deşi adeseori are în propriul său grai expresiunea echivalentă. Acestea spuse, nu este mai puţin adevărat că unele importaţiuni linguistice sunt absolut necesare şi faptul se verifică cu prisosinţă în ale educaţiunei fisice ale cărei metode educative încep a pătrunde tot mai mult şi la noi.

„Invazia" pe acest tărâm a cuvintelor străine, trebue să o recunoaştem, este triumfătoare, însă la fel trebue recunoscut că nimeni nu a încercat a făuri o terminologie românească de specialitate (mă întreb dacă ar fi nealizabilă) şi nu e de mirare, dar că acele cuvinte odată adoptate şi repede aclimatisate, ele nu vor mai putea fi decât foarte greu înlăturate şi adeseori chiar de loc.

*

Dacă adoptarea unui cuvânt străin este lucru uşor şi chiar silit uneori, ar fi de dorit ca acel ce-l întrebuinţează să caute barem a nu-l denatura înţelesul originar, adică a-l lăsa justa valoare.

Să luăm de pildă cuvântul „club". Origina, îi este, se ştie, englezească. Dacă deschidem un dicţionar mai amănunţit, vom putea afla că „club" înseamnă azi un local fastuos şi nelipsit de nimic din cele ce pot fi plăcute membrilor ce-l compun dar el mai înseamnă, după cum ne spune Littré şi o întrunire de oameni în vederea unui ţel oare-care.

Cum în cadrul rubricei noastre nu ne interesează de cât cluburile sportive, mă voi mărgini la ele. Se zice că am avea din acestea, câteva sute!... Posibil, dar publicul nu le ştie şi dacă vre-unele l'ar interesa poate, nu are nici cum să le afle sau mai bine zis nu le-ar lua în serios.

Mărunte, modeste, întrunind în cele mai multe cazuri doar un pumn de membri, neavând nici sediu propriu — acel „pignon sur rue", vorba francezului — majoritatea, pe de-asupra, se mulţumeşte de ani de zile cu simpla etichetă „Club" tipărită pe vre-un plic, fără însă a da reale semne de viaţă dacă nu de vitalitate viguroasă, fără a stărui serios în înfăptuirea unui plan sigur conceput. Singure „Jockeul" şi „Automobilul" sunt ştiute şi într'o câtva şi acel intitulat „Sportiv".

Primul numit lucrează, în specialitatea sa efectiv; al doilea — iarăşi în specialitatea artătată de titlul ce poartă — pare în ance că vrea să facă ceva în viitor; al treilea — deşi cu o denumire „omni-sport" se mulţumeşte cu ale călăriei pe distanţe lungi şi încă numai odată pe an.

Ne vom spune ce ele ca unele ce sunt bogate, ar putea face fie pentru o mai bună înţelegere a scopului ce şi-au propus fie pentru o extindere a năzuinţelor lor sportive iniţiale fie pentru o lărgire a activităţei lor şi pe alte laturi a tărâmului sportiv. Vom da însă două, trei pilde — luate din Franţa şi Englitera — spre a sublinia câte-va ceia ce sa'r putea face şi nu s'a făcut încă la noi.

*

In cel mai frumos şi mai bogat cartier al Parisului, acel denumit Champs Elysées, pe artera Avenue Gabriel în faţa palatului Preşedintelui Republicei, gruparea „Sporting Club de France" a creat în imobilul ce a cumpărat, o modernă instalaţiune sportivă.

Sub preşidenţia academicianului Alfred Capus, această grupare a început de curând a da o deosebită atenţie educaţiunei fizicului numai creând secţiuni pentru boxă, înnot, scrimă, cultura fizică şi sporturile atletice, în folosul membrilor club-ului năzuind, ceea ce este şi mai interesant, a organiza mari manifestaţiuni publice, dotate cu premii în bani.

Acest „club" a creat în însăşi localul său, o piscină (cea mai mare din Paris) de 25 pe 11 metri, adâncimea apei variind de la 1 m. 35 cm. la 3 m. 25 cm. (In treacăt vom spune că lungimea de 25 m. convine perfect, fiind reglementară, pentru încercările de stabiliri anumitor recorduri mondiale); 60 cabine stau la dispoziţia amatorilor şi din ele 20 sunt sub nivelul apei aşa că prin ferestre — ca acelea ale vapoarelor — vederea va fi direct în interiorul piscinei. Instalaţia hydroterapică, organizarea masagiului medical şi sportiv, au fost special studiate. Vara, graţie unui tavan mobil, cerul va fi vizibil deci aerul va pătrunde cât mai mult. Sala de boxă conţine 1000 locuri, iar sala de scrimă numără nu mai puţin de 8 piste de linoleum.

Să trecem acum în Englitera şi nu la Londra ci pe unul din malurile fluviului Tamisa. In apropierea podului dela Henley, se află club-ul „Leauder", care spre diferenţă de bogatul şi elegantul ssău concurent — „Phylis Court Club", se mulţumeşte a avea o notă pur sportivă. Situat pe malul râului şi înconjurat de un mare parc, el posedă un debarcader pe piloţi; „rez-de-chaussée"-ul e transformat în garaj, şi mai este prevăzut şi cu lavabouri, duşuri şi săli de bal; catul întâi, rezervat saloanelor diverse, sufragerie şi unui salon pentru doamnele invitate, are un balcon terasă cu vederea pe fluviul Tamisa, aşa că de acolo se poate uşor urmări desfăşurarea celebrelor regate de la Heenley în apropierea imediată a liniei de sosire.

Pentru modesta sumă de 2 livre sterling anual, membrii au accesul clubului pe tot anul precum şi usagiul bărcilor de diverse modele. Dar partea mai interesntă a acestui club, în care spre diferenţa de rivalul său „Phylis Court Club" nu se joacă cărţi, este partea sportivă, ţintă care nu este o clipă pierdută din vedere cum am văzut adeseori la atâtea cluburi unde jocurile de noroc au devenit par'că scopul existenţei lor. Fără a vrea să intru în amănunte voi spune însă că pe lângă înnot şi văslit clubul „Leauder" se ocupă foarte îndeaproape de marile manifestări sportive nautice şi aportul experienţei şi calităţei atletice a membrilor au fost de un nepreţuit concurs nu odată numai pentru culorile Engliterei.

*

Aceste două exemple arată sumar dar sper destul de clar, ce se înţelege în unele ţări prin un „club" sportiv adică în prim rând să fie sportiv dând însă membrilor şi confortul pe care-l doresc.

La noi unele cluburi, păstrând doar eticheta sportivă şi mulţumindu-se numai cu enunţarea în statute a ţelului stabilit la fundare dar rămas de atunci literă moartă, au priceput contrariul: totul pentru salonul de bacara.

DINU CESIANU

Ştiri diverse

Victimă a unui accident de automobil acum cât-va timp, D-rul Fiessinger, de cum s'a vindecat, a cerut Facultăţei de Medicină franceză să intervie pentru obţinerea unui examen medical obligatoriu al conducătorilor de automobile. Şoferul datorită căruia D-rul Fiessinger a fost rănit, era slab de vedere.

D-rul Fiessinger are dreptate, deşi marele ziar de specialitate „L'Auto" prezintă chestiunea sub o formă cam ironică. Dar ce ar zice acest doctor dacă ar vedea cum prin Bucureşti circulă automobile conduse de copii sau de fetiţe şi uneori chiar de persoane mature dar fără autorizare legală!..

*

In vederea expoziţiunei Imperiului Britanic care va avea loc la Londra în 1924, a fost construit la Wembley un Stadion în care vor putea încape 126.000 spectatori.

In centrul arenei se află terenul de foot-ball care este înconjurat de o urmă pentru alergările pedestre lungă de 402 metri.

Sub tribune cari conţin 24.000 locuri numerotate şi acoperite se află instalate numeroase cancelarii şi vestiare precum şi o splendidă sală de gimnastică având o tribună pentru 250 spectatori; bine înţeles în aceeaşi parte a stadionului se află săli de lectură, săli de joc şi o sală pentru biliarde precum şi o infirmerie şi un birou pentru doctorul stadionului la dispoziţia căruia stă şi un automobil-ambulanţă.

Sala rezervată pentru banchete poate conţine 1000 invitaţi şi va servi la nevoe şi ca sală de bal sau de conferinţe.

Nu fără durere mă gândesc acum la măreţul plan destinat în toate amănuntele acum un an de celebrul arhitect suedez D-l Torben Grut pentru Stadionul ce trebuia clădit pe terenul F. S. S. R. la rondul II al Şoselei Kisseleff şi cari planuri nu mai ştim când vor fi executate fiindcă un aşa monument nu interesează nici oficialitatea nici presa în genera

*

Trei ani în şir Germanii au făcut experienţe sensaţionale de sboruri cu avionul fără motor de-asupra terenului Rhoen care prin condiţiunile sale atmosferice se preta admirabil la aşa ceva.

O ştire foarte recentă ne anunţă că acest teren va fi părăsit fiindcă s'a găsit altul şi mai propice la Kurische Nehrung teren lung de 100 km. şi aflător între staţiunea balneară Kranz şi Memel.

Terenul de la Hurische Nehrung este format din mici înălţimi de nisip cu pantele destul de repezi, punctul culminant fiind de 150 metri.

Studiul vânturilor şi curentelor aeriene din acea regiune a fost făcută de gruparea „Ostpressische Verein für Luftfahrt" şi raportul a fost extrem de favorabil.

*

In curând va avea loc la Paris (Galerie Barbazangue) o expoziţiune artistică privind numai sportul.

Mulţi din pictorii şi desenatorii noştri sunt incontestabil înzestraţi cu mult talent; unii din ei — foarte puţini — au practicat şi oare-cari sporturi: înotul, scrima, patinajul; nici unul însă nu a găsit cu cale până azi a picta, sau ilustra cu creionul ori peniţa, vre-o scenă din viaţa sportivă care totuşi, după umila noastră părere, conţine nenumărate subiecte interesante şi ca mişcare şi ca actualitate şi adeseori mult mai originale de cât fastidioasa repeţire a unei „naturi moarte" sau a vre-unui „nud" mai mult sau mai puţin artistic presintat.

Dar de, cu rutina nu poţi lupta...

*

Marele Premiu de Toamnă al Automobil-Clubului Italian care a avut loc pe admirabilul circuit Monza (lângă Milano) a fost o impresionantă victorie pentru celebra marcă Hispano-Suiza.

Invingătorul, D-l Dubonnet, a reuşit o medie de 131 km. 180 m. pe oră.

Atletism

La Milano campionul german **Bedarff** a învins pe **Ambrosini** campionul Italiei, pe distanţa de 5 km. parcurgând-o în 15 m. 31 sec. iar rivalul său fiind în urmă cu circa 30 metri.

Aeronautică

Recordul mondial de viteză deţinut oficial de francezul **Sadi Lecointe** cu 341 km. 239 m. pe oră (26 Septembrie 1922) a fost spulberat în mod oficios la 15 Octombrie de locotenentul american **Manghan,** care a reuşit 355 km pe oră şi la 17 17 Octombre 373 km. 288 m. iar la 18 Octombrie în mod oficial de către generalul **Willian Mitchell,** şeful serviciului aeronautic al Statelor-Unite, care a reuşit 360 km. 496 m.

Unde se va opri oare îndrăsneala aviatorilor, şi zicem îndrăsneală fiindcă mulţi specialişti au atras atenţiunea acum câteva luni asupra pericolului ce reprezintă sporirea vitesei unor aparate cari ca structură sunt inapte unor atari încercări...

*

Franţa posedă şi ea un „uriaş", al văzduhului şi anume un aparat Schneider cu 4 motoare Lorraine-Dietrich de câte 370 H. P. fiecare. Condus de faimosul aviator Casale, acest aeroplan a reuşit de curând a sbura de la Le Hâvre la Villacoublay.

Lungimea acestui aeroplan este de 20 metri; înălţimea de 6 m.; suprafaţa de 220 m. p.; puterea totală a motoarelor e de 1480 H. P.; greutatea — în momentul plecărei — este de 10 tone.

*

Englezii au construit şi ei un „uriaş" în atelierele Vickers, putând transporta 24 pasageri şi 2 piloţi; viteza îi este de 161 km. pe oră.

Să nu ne mirăm dacă peste puţină vreme vom auzi vorbindu-se de adevărate trenuri aeriene adică cu săli de mâncare, de dormit, etc.

*

Record-ul mondial al sborului cu avion fără motor deţinut de un student german — Henzen, 3 ore 10 minute — a fost spulberat pe ziua de 21 Octombrie deasupra terenului de la Itford Hill (Englitera) de către pilotul francez **Maneyrolle** care a reuşit a sbura 3 ore 22 minute.

Cam în acelaş timp, englezul **Olley** îşi atribuia cu 45 minute de sbor recordul lumei al sborului cu un pasager pe un avion tot fără motor.

Ciclism

Marele premiu al Velodromului Buffalo (Paris) care a avut loc pe ziua de 22 Oct. a fost câştigat de australianul **Spears** care a învins în finală, pe francezii Schilles şi L. Louet.

Printre învinşii din eliminatorii şi semi-finale cităm Ohrt, Van Bever, Haufmann, Moeskops, Bailey.

Foot-ball Associaţie

Echipa reprezentativă a Scoţiei a învins (2—0) la Glascow echipa representativă a Irlandei.

*

Pe terenul West Bromwich, echipa representativă a Englitere a învins (2—0) echipa reprezentativă a Irlandei. Partida, spun criticii, nu a avut nimic sensaţional datorită în parte şi vântului care era foarte violent.

La acest „match" au asistat cica 20.000 persoane.

*

Rezultatele ultimelor „match"-uri mai importante din Franţa, sunt următoarele:

Red-Star învinge Racing-Club Fr. 2—0).
Olympique învinge Stade Français (7—0).
C. A. S. G. şi F. E. C. Lavallois (2—2).
A. S. Française şi C. A. P. Gallia (1—1).
Echipa representativă a oraşului Gothenburg (Suedia) a învins cu 3—1 echipa reprezentativă Stockholm.

Foot-ball Rugby

Ultimele resultate din Englitera:
Harlequins-Cambridge 19—11.
Blackheath-London Scottish 18—0.
Bristol-Guy's Hospital 13—11.
Coventry-Rosslyn Park 14—3.
Newport-Leicester 17—3.
Llonelly-Swansea 6—3.
Cardiff-Gloucester 11—8.
Northampton-United Services 9—0.

Ceea-ce nu vrea să priceapă oficialitatea noastră

De nenumărate ori în decursul a câţi-va ani am arătat prin articole, ecouri şi citaţiuni, rolul şi importanţa educaţiunei fizice pentru întărirea şi regenerarea rasei umane. Dacă mulţi tineri şi chiar unii părinţi au arătat că încep să priceapă această problemă, în schimb Oficialitatea noastră a rămas surdă solicitaţiunilor ce i s'a făcut cu stăruinţă din diverse părţi.

Pentru azi ne mulţumim areproduce o mică dare de seamă publicată în ziarul parisian „L'Auto" cu data de 20 Octombrie 1922. Iat-o:

„Comisiunea medicală a comitetului consultativ de educaţiune fisică şi sportivă din Invăţământul Public, întrunită la ministerul Instrucţiunei Publice sub preşidenţia d-lui Dr. Jouis, senator, a ascultat o remarcabilă expunere a d-lui Dr. Boigey, medic şef al Şcoalei de la Joinville-le-Pont, asupra efectelor physiologice comparate ale exerciţiului corporal şi ale sedentarismului la copii şi la adolescenţi.

„D-rul Boigey a pus în evidenţă augmentarea respiraţiei, regularitatea creşterei şi perfecţionarea înfăţişărei generale a copilului supus exerciţiului corporal. La adolescent, acelaşi exerciţiu se traduce prin o augmentare a globulelor roşii şi prin un efect tonic asupra sistemului nervos.

„Sedentarismul, din contra, se manifestă prin o încetineală a ciculaţiunei sângelui, o respiraţie superficială, o intoxicare o oprire prematură a creşterei, o micşorare a puterei musculare, o predispunere la boli, o turburare nervoasă, în fine o anemie cronică dăunătoare desvoltărei fizice şi morale a copilului.

„Comisiunea a hotărât că această expunere va fi cât de îndată adresată, sum forma de instrucţiuni oficiale, dascălilor cari au sarcina de a veghea asupra educaţiunei copilului".

Literatura memorialistă a unei bresle peregrine

„Amintirile din teatru" ale d-nei Aglae Pruteanu, societară a Teatrului Naţional din Iaşi *), puteau fi reduse la jumătate. E multişoară vorbărie în ele. Un parizian politicos ar fi spus despre pasagiile în care e flecăreală, (o simpaticuţă flecăreală): **c'est un gentil babil.** Dar pe noi ne interesează partea ce-ar fi rămas după suprimări. Despre acea parte putem spune fără mustrare-de-cuget: **„Bine a făcut d-na Aglae Pruteanu că le-a scris!"** Şi bine ar face şi ceilalţi artişti dacă şi-ar povesti, în scris, amintirile, ca să nu 'ncercăm părerea-de-rău ce ne'ntâmpină adesea când e vorba de actori, şi pe care a manifestat-o d. Const. Graur în necrologul făcut lui Alexandru Vlădicescu, acum douăzeci şi ceva de ani:

„Vlădicescu spunea multe anecdote din viaţa-i zbuciumată, ca a oricărui artist; povestea multe despre oamenii mari şi mici cu cari se întâlnise în cursul deceniilor şi reda cu mult haz întâmplările mai de seamă din lunga-i carieră. Acest preţios tezaur de documente a dispărut prin moartea subită a lui Vlădicescu".

*

Avem, până acum, ca amintiri din teatru: încercările Mariei Flechtenmacher asupra scenei sub Ion Ghica; reminiscenţele şi carnetele de note ale sufleurului Ion Luca Caragiale; anecdotele şi înregistrările lui N. A. Bogdan (în **Familia** şi într'un volum apărut în colecţia Şaraga); memoriile Aristizzei Romanescu; inscreţiunile şi memento-ul lui V. Anestin (în **Scena** din 1918 şi într'un volumaş tipărit în editura Brănişteanu); rememorările întreprinse mai de mult de către Const. Nottara şi continuate în Revista teatrului Naţional în 1921; schiţele de arheologie teatrală pornite de Dimitrie Teleor.

Amintiri personale şi tradiţiuni verbale se află, desigur, şi în marile studii asupra teatrului românesc, datorite lui Şt. Velescu (scrisori către Th. M. Stoenescu, publicate în treizeci şi opt de numere ale Revistei literare din 1897, 1898 şi 1899), în rapoartele lui D. C. Olănescu-Ascanio (tipărite în Analele Academiei Române, tomul XX) şi în istoria teatrului din Moldova a lui Th. Burada (apărute în **Arhiva** dela Iaşi). Dar acestea nu trec mult de primul deceniu al jumătăţii a doua a secolului trecut. Şi, dacă la ele, mai adăogim Istoria teatrului făcută de Mihail N. Belador, profilurile din foaier alcătuite în Revista theatrelor, (o publicaţie condusă de d. Ioan I. Livescu, între anii 1893-1896), necroloagele scrise de d. Const. Graur (în **Tribuna liberală** şi în **Ecoul** din Galaţi, în foiletonul **Adevărului** şi în **Infrăţirea),** istoricul întocmit de Thănăsescu asupra teatrului din Craiova, „dintre-culisele" respândite de Al. B. Leonescu în ecourile ziarelor: nu se poate susţine că n'avem întrucâtva o literatură memorialistă teatrală.

Dar ne lipseşte o literatură **trăită** nu numai în sălile de spectacol, ci şi în compartimentele vagoanelor, în casele rulante (ca ale saltimbancilor), în harabale, în corturi, în hambare, în ratoşe, în hanuri şi ospătării, în anticamerele autorităţilor şi mecenaţilor, în cârciumele şi chiar spitalurile din provincie. Ne lipseşte literatura carnetelor de voiaj şi de aventuri ale artiştilor peregrini.

Cine ne-o va scrie?

I

Actorii trupelor ambulante erau în deceniile trecute spaima hotelierilor şi a restauratorilor din provincie. Actorul existând, trebuia să consume. Şi era nevoit să ocupe ş'o încăpere de hotel ori vr'un pat de han. Drept amanet în cazul unei subite deplasări, drept garanţie pentru o apropiată achitare — prin poştă — a datoriilor, rămânea **garderoba:** baloturi de afişe nelipite, de programe nedistribuite, de bilete neplasate. Câte odată în **cosciug** (o lădiţă de lemn cu tinichea vopsită), ori în **valiză** — un ceva din carton cu fâşii lungi de piele împreunate cu sfoară — rămânea **rolul:** frânturi dintr'o piesă căreia astăzi aproape nu i se mai ştie de nume, dar care pe atunci purta două nume despărţite printr'un **sau:** „Eroii din dealul Spirei sau 13 Septembrie", Zuavii sau luarea Sevastopolei", „Negrul sau fiul sclavei", „Un pahar cu apă sau cauzele şi efectele", „La oficerul stării civile sau domnul Picior-de-porc", „Arta şi inima sau viaţa unei comediane", „Moş Pipirig sau Urdu Belea", „Ţipirig sau văduva vicleană", „Columb sau descoperirea Americei", „Meşterul Manole sau fundarea mânăstirii Argeş", „Ninon sau lăptăriţa şi marchiza", „Contrabanda sau Intunecimea de lună", „România liberată sau Mircea învingător", „Nella sau pescarii din Sicilia", „Virtutea şi crima sau Lada de fer", „Joco sau maimuţa americană", „Vrăjitoarea sau ambiţiunea şi soartea".

Cu acele prospectus-uri şi caete s'ar reconstitui un repertoriu şi o epocă teatrală. Ţiitorii de **locante,** de hoteluri şi de paturi-cu-chirie de pe vremuri ar fi putut lesne deveni istorici. Ajungea să-şi amintească şi să ajute altora: scotocitorilor de vremuri şi de inşi, la împrospătarea aducerilor-aminte. Ei s'ar fi despăgubit de pierderile îndurate cu adăpostirea şi ospătarea breslei pribege şi trăgătoare de chiuluri.

*

Artiştii din acel timp — în marea lor majoritate — nu aveau de unde plăti. Toate **trucurile** izvorâte din îmbelşugatul lor geniu inventiv: afişe cari epuizau culorile curcubeului şi multiplicau cifra actelor şi a tablourilor; enumărarea unei întregi geografii de capitale şi de continente unde piesa avusese succes „grandios succes!!"; anunţări de spectacole „extraordinare" în beneficiul cîte unui artist simpatic şi a unei artiste mult gustate; ameninţarea cu „irevocabil ultima reprezentaţiune de adio!" şi titlurile cele mai spăimântătoare ori mucalite: (Căpitanul negru, Tăierea pruncilor, Robert şeful bandiţilor, Victima desfrânărilor, Blestemul părintesc, Este nebună!; De sus jos şi de jos sus, O femee cum nu sânt multe şi alta cum sânt prea puţine, Bărbatul văduvei, Gărgăunii, Domnişoara Trei-Steluţe, Năzdrăvăniile divorţului, Femeile lipicioase, Coţcarii vechi şi coţcarii noi, Uită-te dar nu te atinge, Fata lui chir Troancă, Hapurile dracului, Amor de inimă amor de spirit şi amor de dobitoc, Nevasta trebue să-şi urmeze bărbatul, Spoelele Bucureştilor:) nimic nu înrâurea în bine asupra cassei teatrului.

Pentru cunoaşterea traiului acestei bresle, reproducem aci — după un de mult repauzat confrate botoşănean **„Curierul Român** „organ liberal, social, comercial, economic şi literar" — două ecouri teatrale apărute în 1886 şi 1887. Sunt şi ele menite să ne arate că, odată cu capriciile şi afectările, cu pozele şi poznele, actorul îşi plimba prin oraşe şi târguri adânc împovărătoarea grijă a zilei de mâine şi veşnica lui lihnire.

Anunţarea unei apropiate cronici dramatice e întovărăşită de-o apostrofă, care aduce mult c'o imprecaţiune:

— „Mâine, Joi seară, trupa dramatică din urba noastră va juca drama *Linda* sau *Mila lui D-zeu,* în beneficiul distinsei cântăreţe *Josefina Găluşcă.*

Vom reveni asupra succeselor acestei trupe. Şi pân'atunci, datori suntem s'o spunem, că publicul botoşănean, după modul cum ştie să încurajeze arta,—n'ar merita să aibă teatru. (Curierul român dela 20 Noembrie 1886)",

Ecoul vestitor al unui ultim spectacol cu 4 (patru) piese — sfinte D-zeule! — adăoga şi promisiunea, ademenitoare pentru publicul femenin, a distribuirii unor versuri originale preamăritoare. Cetim în **Cronica locală** a Curierului botoşănean din 24 Martie 1887:

— „Mâine, Mercuri, ultima reprezentaţie de adio, dată în scop filantropic, de d. I. Angelescu. Se vor reprezinta comediile: *Noul Preşedinte, Rănitul în faţa Griviţei, Devotamentul unui soldat francez* şi *Ceaşca de ceai,* — toate jucate de trupă. Cu această ocaziune se vor distribui de d. Angelescu nişte versuri dedicate doamnelor române din Botoşani, ca recunoştinţă pentru sprijinul dat trupei în tot timpul sezonului",

II

Nu numai bijutierii în preajma sezonului mărţişoarelor şi manufacturiştii desfăcători de solduri, dar şi actorii, în căutare de public, au utilizat de multe ori reclamele în versuri. Iată — după una din cele mai cuprinzătoare şi mai curate gazete ale provinciei româneşti: după **Ecoul,** care a apărut la Galaţi în 1905 şi 1906 — o **invitaţie,** cadenţată şi cu rime, la un spectacol al trupei de operete Al. P. Marinescu (o alcătuire teatrală, din elemente bune şi relativ frecventată în cele două mari porturi danubiene):

— De ai fi rege, ce-ai face, poete?
— Mi-aş pune, primo, tocuri la ghete
Ş'aş face la fete
O curte în lege,
De aş fi rege.

Mi-aş plăti parte din datorii
La bragagii, — la simigii
— Ş'unei Marii,
Se înţelege —
De aş fi rege.

Aş cumpăra dânsei şi mie
Două bilete de galerie
—Ce-o fi să fie! —
Ş'am râde 'n lege
La De-aş fi rege!

Pentru acest fel de reclame se recurgea la bunele oficii ale unui meseriaş al condeiului şi popă al lui Phoebus-Apollo, ori se găsea chiar în trupă un asemenea exemplar de improvizator, meşter în complectarea lacunelor pieselor; actorul acesta, dublat de un poet, prepara şi câte un cuplet cu aluzii localnice sau câte-o odă: obiecte pe cari le rezerva pentru o eventuală revenire-din-culise în cazul unei bisări.

*

Spre ispitirea muşterilor la „ultima reprezentaţie de adio" s'a văzut mai sus cum artistul Angelescu promitea asistenţei de sex femenin din Botoşani împărţirea unor măgulitoare dedicaţii.

Ar fi păcat ca dedicaţiile amintite — şi sumedenii altele — să se fi volatilizat pentru de-apururi! Mulţumită „dedicaţiilor" acestora, „de recunoştinţă", s'ar fi putut redacta un *index alfabetic de numele patronilor şi patroneselor actorilor* — căci nu se poate să nu se fi trecut în zisele dedicaţii, ca într'un carnet mondain, mecenaţii şi mecenatele de pe vremuri —; ele puteau folosi şi la confecţionarea unui lexic al cuvintelor din limbagiul teatral, cuvinte cari trebue să se fi rătăcit în fabricatele acestor aezi solicitaţi de nevoi şi de creditori

Cu deosebire, însă, trebuie să fie expuse acolo — fără înconjur — lipsurile materiale de cari din belşug dânşii au avut parte. Ce grozăvie a fost viaţa acestor actori vagabonzi — unii adevăraţi *Lumpenproletari* ai scenei — când artişti societari ai Teatrului Naţional au putut să scoată tânguiri de felul acesta:

„Când adesea vin pe scenă, ca să râd şi să fac glume
Dupe-cum mă'nvaţă rolul să distrez pe biata lume
Supărată, plictisită chiar de lucruri mai mărunte,
Dacă râd forţat... la mine, vă gândiţi şi voi puţin!
Şi eu poate plâng ursita, şi'n amarul meu suspin
Fără voia mea amestec, într'un râs lacrime crunte —
— — — — — — — — —
Hm!... sânt rege, c'o hlamidă înfirată şi frumoasă,
Când rânjind şi în picioare sărăcia-mi stă acasă!
Eu mă plimb cu paşi molatici în palatu-mi de hârtie
Sau de pânză sclivisită c'o vopsea trandafirie
Şi vorbesc numai de sceptru-mi făurit dintr'un carton.
Când de-o viaţă 'ntreagă corpul sprijinesc de-un biet baston...
Zău, ce viaţă amărâtă!"

Versurile acestea pe care le-am desprins dintr'un „monolog" al d-lui Ioan I. Livescu, scris în 1893, ar putea să ne apară atât de jalnice fiindcă imaginaţia acestui artist, laureat al conservatorului, era prigonită de vedeniile propriilor d-sale drame (d. Ioan I. Livescu e şi autor dramatic).

Dar următoarea petiţie adresată Adunării deputaţilor în 1894, de către Frosa Sarandi, vine să arate câtă muncă erau nevoiţi să furnizeze — şi până la ce vârstă! — interpreţii artei dramatice, şi câtă nesiguranţă materială plana asupra traiului lor:

Domnule Preşedinte,

Subsemnata Efrosina Sarandi, artistă comediană a Teatrului Naţional, intrând în această carieră de aproape 40 de ani, în care timp nu am încetat de-a lucra pentru artă, până când acum un an lovită de-o crudă boală, consecinţe a unei munci fără preget, am căzut astfel în cât îmi este teamă ca, urcând din noi scena, să nu mai pot corespunde cu demnitatea trecutului poziţiunei şi locului ce am ocupat dela cea mai fragedă vârstă, ca elevă a bătrânului comedian Millo.

Recompensată în de-ajuns pe cale morală, de oare-ce mi s'a conferit de Maiestatea Sa Regele medalia Bene Merenti clasa I-a pentru meritele şi creaţiunile mele artistice ce-am dat Teatrului Naţional, rămâne ca ţara şi înaltul guvern la rândul lor să facă pentru o veterană a artei, ce va găsi de cuviinţă, spre a-i îndulci ultimii ani ce mai are de-a trăi, într'o modestă retragere.

Petiţia încheia cu asigurarea că „o asemenea recompensă" i-ar permite artistei să-şi aştepte **„cu satisfacţie** moartea"!

BARBU LAZAREANU

*) Editura „Viaţa Românească" 256 pagini in-octavo; preţul 22 de lei.

INSEMNĂRI

Richard Arapu

S'a stins, la Paris, bolnav de inimă, Richard Vasile Arapu, originar din Botoșanĭ. Era foiletonistul științific al ziaruluĭ *Le Temps*. La acest ziar nu începe *cine vrea*, dar cine e cu desăvârșire competent într'o materie și știe să, expue minunat.

Foiletonul științific al luĭ *le Temps* are autoritatea studiilor din marile publicațiĭ „*Revue scientifique* și *Revue générale des sciences pures et appliqués*, ba chiar și a celor de specialitățĭ (ca Bulletin du Muséum national d'histoire naturelle).

Richard Arapu avea un deosebit dar de a releva punctele de căpetenie ale uneĭ opere din domeniile fiziceĭ, meteorologieĭ, biologieĭ, geologieĭ, chimieĭ industriale, oceanografieĭ, etc. Inițiând pe cetitorĭ în ideile fundamentale ale uneĭ teoriĭ nouă, rezumând datele și ipotezele vechi, nepierzând din vedere și fața practică a lucruluĭ, Arapu știa să ademenească luarea-aminte, chiar a celor profani, asupra unor probleme științifice. Avea, în cercetările luĭ, sumedeniĭ de „elemente de atracțiune", cu ajutorul cărora — fără să le reverse potop dintr'odată și fără să încerce a bagateliza lucrurile — călăuzea pe lectorĭ și făcea să se nască într'înșiĭ un „devotament pentru cauza științifică". Era un Charles Nordman, cu ceva maĭ puțină sclipire, dar cu un excepțional fond de erudiție.

Expozeele, notele, actualitățile, lămuririle luĭ sunt numeroase. Ele ar putea forma câteva vilume, carĭ s'ar ceti totdeauna cu plăcere și cu folos. Și ar fi păcat dacă aĭ săĭ n'ar aduna o bună parte din studiile și încercările luĭ răspândite prin diferite publicațiĭ periodice și nu le-ar retipări într'o ediție franceză și în traducere românească. Atuncĭ când acest lucru se va face, vor putea afla și ceĭ carĭ n'au avut norocul să citească foiletonul din *le Temps* vor putea, afla, ce a fost acest neostenit scormonitor, plin de inițiative și de iubire pentru știință.

Indoitul său nume de botez: Richard-Vasile, numele eterogene ale acelora carĭ au semnat înștiințarea funebră, numele celor de altă rasă cu care era înrudit prin frațiĭ săĭ, și faptul că el scria în limba franceză, arată că'n vechiul neam moldovenesc *Arapu*, se găsesc oamenĭ carĭ au înțeles că dragostea pentru știință și *cealaltă* dragoste, întemeetoare de căminuri, nu vor să știe de acele hotare arbitrare pe care anume teoriĭ etnice țin să le perpetueze pentru oamenĭ.

„Cultura Națională"

Reprezentanțiĭ preseĭ au fost chemațĭ să viziteze atelierele unuĭ nou institut de editură, întemeiat de d. Aristid Blanc și pus sub priceputa conducere a d-luĭ Simionescu-Râmniceanu. Ce-au văzut ziariștiĭ acolo, e maĭ mult decât realizarea unuĭ scop cultural, — e realizarea unuĭ ideal, visat multă vreme de intelectualitatea românească.

Ne obișnuisem cu „cartea urâtă" orĭ de câte orĭ a fost vorba de un tipar românesc. Alăturĭ de o carte streină, volumul românesc nu te atrăgea de cât prin conținutul luĭ. Vestmântul îĭ era maĭ totdeauna mizerabil. De astă dată, cărțile puse în vânzare de „Cultura Națională" sunt o adevărată podoabă în biblioteca unuĭ bibliofil rafinat.

Instalația vestitelor monotypurĭ, care înving linotypurile, pun noul institut de editură pe treapa a patra din întreaga Europă, iar mașinele plane, tip american: Miehle, sunt cele dintâĭ care au trecut granița la noĭ. Prevăzute cu aparate automate, ele au un tiraj dublu față de mașinele plane obișnuite.

Ceĭ care au văzut la librăriĭ, cărțile cele nouĭ, își maĭ pot da seama și de atelierele de legătorile instalate în vasta clădire din Calea Șerban-Vodă.

In această imensă uzină, în care s'au adus cele maĭ perfecționate mașinĭ, din acelea care înlocuesc omul, dând acestuia numaĭ grija uneĭ atențiĭ odihnite, forfotește o armată de oamenĭ, care dela director și până la cel din urmă zețar, muncește pe tăcute pentru o adevărată cultură națională. In cele 34 de locuințe pentru lucrătorĭ, domnește o liniște și o curățenie de invidiat Magaziile în care sunt depozitate o sută de vagoane de hârtie streină, așteaptă să svârle treptat pe piață, cele maĭ bune și folositoare opere române și străine, după un plan stabilit cu sistemă de un consiliu de intelectualĭ adunațĭ cu grije și folos.

„Cultura națională" va juca un rol însemnat în mișcarea noastră culturală și artistică.

„Ardealul" din Cluj

Cine a văzut Clujul în vremea din urmă n-a putut nega, că „*Mica Athenă*", orașul de pe lângă malurile Someșului a făcut uriașe progrese culturale. Capitala Ardealului, în care era sălășluită multă aroganță a Conților și a Vlădicilor, și în care, politica nenorocită ungurească găsea destul prilejul ca să, persecute pe nedrept civilisația română, excomunicată nu numai din sălile de ședințe ale judecătoriei, ci și din coridoarele băunătoare ale Universităței — azi recucerită culturei românești, cu o glorioasă propășire a industriei și comerțului român, apărând pe orizont semne de adâncă prefacere a întreg caracterului ardelean. Pretutindenĭ școlĭ românești, firme, două teatre românești, ziare, librării românești, bănci, prăvălii cu negustori, cari să simt trufași de-a recunoaște tradiția unui Eremia și Ciurcu. Tipografiile românești, aceste puternice elemente de propagandă românească — s-au înmulțit asemenea în Cluj, și apare, în vitrine, curajoasă și biruitoare cartea românească tipărită în Cluj, unde statuia unuĭ rege renegat își îndreaptă privirea spre miază noapte.

Casele de editură din Cluj, sânt foarte numeroase. Ungurii au câteva tipografii excelente, cum este casa de editură *Lapkiadó*, care tipărește cărți foarte artistice. Evreii asemenea au casa lor de editură: *Habimoh*, care se trudește să readucă la zionism pe evreii convertiți — și afișele teatrului evreesc „Habimah" din Cluj, sânt documente pentru Liga Națiunilor. Tolerant și cavaler, românul nu se gândește la oprimarea celorlalțĭ.

Una dintre puternicile instituții culturale este și societatea pe acțiuni „Ardealul", care nu este numai o întreprindere comercială, ci și-a propus — lăudabil și cuminte — să încurajeze cultura românească. *Ardealul* a tipărit și în acest an sute de mii de cărți românești: *Dacoromânia*, eminenta publicație a muzeului limbei române, trei lucrări de talentatul și apreciatul *Lucian Blaga*. Pașii profetului, famolxe și o operă filosofică, nuvelele d-lui *Agîrbiceanu:* (Robirea sufletului), o minunată carte cu versuri pentru copii de d. *Hrisant P. Dascălescu:* Anecdote și versuri; *Biblioteca copiilor* (în numere consecutive); Un mare *Dicționar juridic* al profesorului *dr. Tr. Pop*, zeci de studii și opere de științe, făcând și tiparul multă vreme al „*Gândirei*", care a dat Clujului o revistă de idei și o puternică stimulare a gustului public pentru rafinarea intelectuală. Și „Ardealul", cu planuri realizate, își mărește activitatea, își îmbogățește atelierele cu noui mașini, execută cu conștiință programul propus: românizarea desăvârșită, cu armele cele mai sigure: ale culturei. Să nu uităm, că „Ardealul" este condus de d. *Victor Stanciu*, tânărul și savantul profesor universitar, care în 1915 a avut curajul să adune la un loc pe toți scriitorii români din Ardeal împrejurul revistei „*Pagini* literare" și a tipărit, în sute de mii de exemplare în acele vremurĭ urgisite lectură românească în Biblioteca Semănătorul-uĭ. Și însemnați-vă bine, administratorul frumoasei întreprinderi românești este d. *Nichin*, editorul „Tribuneĭ" din Arad...

„Ardealul" nu a uitat Ardealul!

Scriitorul ucigaș

După povestea luĭ Georg *Kaiser*, genialul scriitor german, declarat ca hoț și condamnat pentru furt la pușcărie, acum lumea literară are o nouă sensație criminală. Este vorba de *René Maran*, al căruĭ roman sensațional *Batuala* a fost premiat cu premiul Goncourt acest an și este considerat ca evenimentul literar al Franțeĭ moderne. *Maran* este funcționar în Coloniile franceze și la 26 Iunie 1919 a fost condamnat cu cincizecĭ de franci amendă, de judecătoria din Bangui (Africa de Sud) pentru că a pălmuit pe un negru. Dar palma aplicată maĭ mult, ca o mișcare ritmică a celor zece degete pe obrazul altuia, a fost un pumn de boxă... Și în urma loviturei, pe care justiția franceză o prețuia cu 50 franci, Negrul s'a întors la strămoșiĭ luĭ prefăcuțĭ în aburi.

Ziarele parisiene carĭ sunt enorm de ocupate, publică nenumărate articole în afacerea aceasta și discută cu vehemență cazul luĭ ...

Adnotații estetico-gramaticale

Qui, chi și cvi. — De sigur numele luĭ Edgar Quinet n'o să-l scriem *Chinet* sau *Chinè*, și nicĭ pe cel al doctoruluĭ N. Quinezu nu-l vom ortografià *Chinezu*, cu toate că *așà* se rostește.

Pe Charles-Quint îl vom traduce prin Carol Quintu; iar *cvinta* din jocul pichet o vom așterne pe hârtie când *quintă*, când *cvintă*, ba câte-odată și *chintă*, deși în cazul din urmă ar putea fi confundată cu una din accesele tuseĭ.

Dar, în „Partide politice și clase sociale" — o carte eminamente neserioasă, — d. D. Drăghicescu nu-l maĭ slăbește pe acel *qui*.

D-sa scrie: *equitabil, equitățiĭ sociale, equivalențiĭ dintre cetățenĭ* și pune chiar următoarea întrebare (citez, nu inventez!):

„Equitata este egalitate sau equivalență?"

Păcat că Anton Bacalbașa e mort. Dacă trăia, Tony i-ar fi dictat d-luĭ Drăghicescu următoarea propozițiune:

„Echilibrul între un echipaj al miculuĭ echipament este el echivalent cu un echinox echivoc?"

Propozițiunea aceasta poate n'ar fi avut maĭ mult senz — logic și sociologic — decât cea a d-luĭ D. Dr.; în schimb însă privirile noastre s'ar fi delectat cu un număr maĭ mare de *qui*-uri:

equilibru, equipaj, equipament, equivalent, equinox și *equivox.*

B. L.

Iarăși plouă

Buletinul institutuluĭ meteorologic central vestește:

„Cerul este posomorât pretutindenĭ.. ploĭ au căzut... Vânturĭ tari au suflat dela NE și E. Temperatura e în descreștere simțitoare. In părțile muntoase din Moldova, în Bucovina și în nordul Basarabieĭ termometrul s'a coborât până la minus 3 gr.

Ursuzlâc. Lapoviță. Fascism. Galoșiĭ lăpăe și fluera. Lignitul fumegă și încacă. Hainele se ferfenițesc. Pe o vreme ca aceasta (fără însă, de criza valutară de acum: leul iarășĭ scăzut la 8 și treĭ sferturĭ), și-a scris Nemțeanu lamentațiile în stil biblic:

„Vaĭ, Doamne, tare sunt plictisit și amărît.
Vaĭ tare sunt plictisit și amărît
Sânt plictisit și amărît
De par'că aș avea în suflet
Numaĭ ghete fără tocurĭ și pantaloni cu genunchi.

Vaĭ, Doamne, tare sunt plictisit și amărît,
écă, sânt plictisit și amărît foarte.
Și sânt plictisit și amărît,
de par'că aș fi înghițit un actor de provincie.
neras de treĭ săptămînĭ.

Sufletul meu, o Doamne,
este o cămară în care sunt morcovi
și-o umbrelă ruptă și-o cutie de pălăriĭ
desfundată.
și prin sufletul meu, Doamne,
șoareci plimbă speriațĭ coloarea ploilor de toamnă...

Și'n sufletul meu, Doamne,
te întâmpină, ca dintr'o ușă deschisă 'n întuneric,
miros de pâine oțețită,
de ghete mucezite
și de unt rânced.
Și sus, prin ungherele sufletuluĭ meu, Doamne,
tremură muște prăfuite în fire de păiajen tremurătoare.

Așa sunt eu azĭ, Doamne,
écă așa sunt eu azĭ.
Și cred că și'n sufletul tău, Doamne,
sunt morcovi
și umbrele rupte
și actori nerașĭ —
fiind-că, altminteri, n'ar ploua așa de cenușiu.

Și'n sufletul tău, Doamne,
sânt ghete fără tocurĭ și muște prăfuite,
fiindcă, altminteri, vântul n'ar sgudui ferestrele
ca un bețiv
ce amenință aerul cu pumnul.

Vaĭ, Doamne, și ce facĭ Tu p'așa vreme
în cer?
Că noĭ tare maĭ căscăm, mărite Doamne,
écă, tare maĭ căscăm,
Și ni se umplu ochiĭ de lacrimĭ.
Și după ce-am căscat, Doamne
iar căscăm,
écă, iar căscăm
și clămpănim din fălci,
ca ogariĭ când prind musca din sbor.

Vaĭ, Doamne, tare sînt amărît și plictisit.

M. H. R.

Teatrul sârbesc

Un ziar din Londra, publică prin condeiul corespondentuluĭ său din Belgrad o scrisoare interesantă asupra „*nouei mișcări teatrale din Serbia*".

Teatrul sârbesc își are obârșia din secolul XVIII, când în Becicirec, Verșeț, Panciova s-au înființat primele trupe ambulante. Trupele aceste de teatru compuse în mare parte din diletanți bogați, comercianți bogați și preoți, jucau la început numai piese populare, cu subiect ușor, ferindu-se să facă propagandă ideei sârbești, deoarece Ungaria de atunci persecuta pe slaviĭ de sud. La 1850—51, s'a înjghebat la Belgrad primul „teatru", — într'un hotel garni, iar cel dintâi teatru stabil, s'a clădit la 1869 de Voevodul Mihail Obrenovici, care a sprijinit cu dărnicie teatrul sârbesc. Repertoriul acestui teatru să recruta din piese populare, cu cântece și dansuri naționale — și până în anii din urmă, teatrul divaga în primitivism, de care n-a scăpat decât la începutul anilor 1898, când s'a luat în hotărâre reconstruirea teatrului. De-atunci Statul sârbesc a făcut enorme progrese pe terenul teatral. In anul trecut s'a terminat clădirea nouluĭ Teatru Național din Belgrad, iar altele se susțin de Stat în *Ueskueb, Niș, Laibach, Spalato* și *Zagreb*. Conducerea teatrelor o are în calitate de inspector general profesorul *Milan Groll*, iar Opera o conduce d. Stanislaw *Brinicki;* dramaturgul teatrelor este d. *Predici*. Secretarul Operei este d. *Theodor Manoilovici*, distinsul poet modern al sârbilor, cunoscut și în literaturile europene.

Teatrele sârbești joacă mai ales piese clasice. Shakespeare, Molière, Goldoni, Goethe. Dintre autoriĭ sârbĭ, se mențin pe afiș lucrările marelui poet (mort în 1910) *Lazar Costici: Maxim Cernojetici*, piesă în geniul luĭ Cyrano de Bergerac; o altă dramă cu subiect din epoca luĭ Iosif al II: *Pera Segedinac*, este asemenea o piesă de afiș a luĭ Costiș. Actualmente sârbiĭ au un nou autor: *Bronislaw Nușici*, secretar general al ministerului de instrucție, care este un fin umorist și cunoscut publicist.

Cercurile conducătoare ale literaturei sârbești să frământă cu ideia înființărei unui nou teatru modern la Belgrad, care să ia ființă astă-toamnă, înscriind în repertoriul lui piese de *Shaw:* (Pygmalion); *Wilde* (Salome), *Karol Capek*, (genialul poet ceh, a cărui piesă *RuR*, a fost reprezentată în multe teatre streine cu un deosebit succes).

Sărbătorirea luĭ Petőfi

Centenarul luĭ Petőfi, dă prilej propagandeĭ ungare ca să-șĭ mobilizeze toate forțele. Sărbătorirea memorieĭ luĭ Petőfi este și cultul fantasticelor visuri imperialiste pe carĭ le aveau odinioară Ungurii și este lucru știut, că Ungaria face toate sforțările, ca să „recâștige" ce a pierdut în pământ... cu simpatiĭ. Expoziția pictorilor ungurĭ din Stockholm și a artiștilor în Veneția, cum și celelalte expedițiĭ ale propagandeĭ în Elveția și Germania n'a avut succesul dorit. Unguriĭ se gândesc prin urmare, să acopere scopurile lor politice, ascunzând planurile tăinuite... sub memoria luminoasă a mareluĭ poet Petőfi, unul dintre ceĭ maĭ marĭ lirici aĭ lumeĭ. Petőfi este într'adevăr azĭ o glorie a literatureĭ universale, și noĭ, româniĭ, avem o deosebită stimă pentru sufletul eruptiv și înflăcărat de libertate al mareluĭ poet. Centenarul luĭ, pentru noĭ, nu este un prilej de bârfire a tot ce este unguresc — dimpotrivă, ne gândim, că dacă unguriĭ ar avea maĭ mulțĭ poețĭ de talia luĭ Petőfi, s'ar cuminți în romanticele lor atitudini și în loc de a se servi cu totul tradiționalismuluĭ fălos turanic, ar contribui și dânșiĭ, la eluptarea uneĭ nouĭ concepțiĭ civilisatorice.

Sărbătorirea aniversăriĭ a 100 a naștereĭ luĭ Petőfi, este după cum am spus, un prilej pentru ungurĭ, ca să dovedească lumeĭ că au oamenĭ marĭ. Serbările literare urmează în Ungaria.

La noĭ, guvernul, cu o prudență care-l onorează, a admis sărbătorile culturale din Sighișoara, unde a murit poetul, pe câmpul de luptă. La Berlin propagandistul ungur profesorul universitar *Robert Gragger*, creatura luĭ Apponyi, a aranjat asemenea un festival Petőfi, la care a azistat cel maĭ select public german. Iar la Paris, prietenul ungurilor, cunoscutul publicist *Jean de Bonnefon*, se trudește cu un grandios festival literar, în amintirea luĭ Petőfi, care va avea loc în anul acesta, colaborând ceĭ maĭ de seamă artiștĭ aĭ Comedieĭ Franceze și scriitoriĭ de frunte aĭ Franțeĭ.

Iar acum societatea Petőfi din Budapesta, a hotărât că va piblica poesiile luĭ Petőfi în toate limbile europene.

Până acum s'au tipărit aceste versurĭ în limbile: franceză, germană, italiană, engleză, sârbească și spaniolă, urmând în lunile viitoare și altele. Inregistrăm și ne întrebăm: dar noĭ? Avem pe-un Eminescu, Coșbuc, Caragiale, Vlahuță.... Cine se gândește să, le tipărească în toate limbile străine operele lor, când nicĭ românește nu sunt suficient tipărite....

Literatură în Esperanto

După circulara din *Bèrard*, publicată la 3 Iunie, prin care Mininstrul Instrucțieĭ din Franța, s'a pronunțat brusc împotriva limbeĭ „auxiliare", esperantiștiĭ nu s'au lăsat bătuțĭ. Inaintând prin bunul lor amic, Dr. Privat un memoriu Ligeĭ Națiunilor. (L'Esperanto Comme langue Auxiliaire internationale), ajuns în discuție la 14 Septembrie 1922, au reușit totușĭ să asigure în favoarea acesteĭ limbi: curiositatea lumeĭ intelectuale. Propaganda esperantistă întrece azĭ spațiul uneĭ coloane de ziar. Este interesant însă, că în timp ce limbile vechi și occidentale se trudesc să cucerească interesul unanim al lumeĭ, limba doctoruluĭ Zamenhof își face ușor de tot acces.

Comitetul central esperantist, acum realizează și un alt plan intelectual: popularisarea literaturilor streine. *Internacia Mondliteraturo* este titlul noueĭ publicațiĭ, care răspândește în sute de miĭ de exemplare literatura universală. Primele volume au apărut: Bolnavul închipuit de *Molière* (La malsanulo pro imago), *Chamisso*, Hermann și Dorothea de *I. W. Goethe*, *Prof. Dr. Joh. Dietterle, Ernst Jahn:* Poveștĭ elvețiene; iar în vremea din urmă tipărește nuvelele celebruluĭ scriitor bulgar *G. P. Stamatov* și legendele poetuluĭ polon: *Niemojewski; Internacia Mondliteraturo* va publica și lucrările poeților românĭ, și după cum auzim d. *Tiberiu Morariu*, un poet român-esperantist, prepară o traducere în Esperanto din autoriĭ românĭ.

Muzică

Festivitățile din Bayreuth vor începe din nou, după o pauză de zece anĭ, în vara anuluĭ 1924. Se știe, că la Bayreuth există pentru cultul muziceĭ wagneriane un teatru anume clădit, pe a căruĭ scenă se țineau în fiecare an cele maĭ strălucite festivitățĭ muzicale. Era o deosebită, cinste pentru fiecare națiune ca la acest teatru să fie invitațĭ cântăreții eĭ să cânte, și după cum știm, România a repurtat marĭ succese pe vremurĭ cu debutul pe această scenă a d-luĭ *Gh. Popovici-Bayreuth*, actualul director al Opereĭ Naționale din Cluj.

Festivitățile muzicale din acest an ce se vor ține la Bayreuth, încep cu *Parsifal* și va fi luat în program ciclul *Niebelung* și *Maeștriĭ cântărețĭ din Nurnberg*.

Repetițiile teatruluĭ wagnerian din Bayreuth s'au început sub conducerea luĭ *Siegfried Wagner*.

Cărți și Reviste

Filozofia românească

Este titlul unuĭ volum, apărut în editura Caselor Naționale. Autorul cărțiĭ, d. Marin Ștefănescu, profesor la Universitatea din Cluj, ne este cunoscut prin o sumă de cercetărĭ publicate în reviste, cu deosebire în „Cele treĭ Crișurĭ" din Oradea-Mare.

Cartea aceasta — care atât prin dimensiunile eĭ (330 de pagini in octavo mare) cât și prin caracterul eĭ larg-îmbrățișător, a înspăimântat pe un cronicar al „*Flacăriĭ*" — e totușĭ o carte susceptibilă încă de numeroase complectărĭ.

Astfel în partea rezervată filozofieĭ româneștĭ contimporane lipsește un capitol care se cuvenea să fie consacrat luĭ Gherea autorul aceleĭ minunĭ etico-estetice care se chiamă „Judecata posterităţiĭ și judecata contimporanilor".

La cele 7 sub-capitole carĭ formează „Filosofia românească în sec. XIX" trebuia să se adaoge un al optulea închinat luĭ Barasch, dintre ale căruĭ studiĭ filozofice și sintetice, d. Marin Ștefănescu ar fi putut găsi, în lucrarea d-luĭ M. Schwarzfeld („Dr. Iuliu Barasch, omul, opera, bucățĭ alese") următoarele studiĭ, descrieri, „învățăminte și sfaturĭ": *Ce este viața? Unitatea în creațiune, Intelesul organismelor, Schimbarea ca lege fundamentală, Rolul asimilațiuniĭ, Liberul arbitru, Triumful ideiĭ, Misiunea omuluĭ, Viața națiunilor și înțelesul eĭ, Ce e sufletul, Concepția nemuririĭ, Reînvierea popoarelor, Decadența religieĭ din lumea veche, Contra scepticismuluĭ, Meditațiunĭ filosofice la finitul anuluĭ, Instinctul amoruluĭ. Tinerețea și bătrânețea, Geniul omuluĭ, Dumnezeirea, Natura, Credința, Morala-educația, Frumosul, etc.*

In suplimentul bibliografic al cărțiĭ d-luĭ Marin Ștefănescu nu întâlnim lucrările pozitiviste ale doctoruluĭ Zosin; nu vedem pomenită cercetarea doctoruluĭ Ion Fulga: „Spinoza".

Nu sunt amintite nicăerĭ în volum studiile d-luĭ Henric Sanielevici, despre carĭ dacă d. Marin Ștefănescu n'a luat directă, cunoștință, ar fi putut să afle cuprinsul lor măcar din rapoartele făcute de d. P. P. Negulescu Academieĭ Române.

Și se poate oare ca, — pomenind de critici literarĭ, teoreticienĭ și răspânditorĭ de doctrine,—să omiți numele d-luĭ G. Ibrăileanu, autorul *Spirituluĭ critic* în *cultura românească!*

Dar acestea sunt șicane biografice.

Intr'unul din numerele viitoare vom releva, alăturĭ de câteva erori de gândire și interpretare, însușirile bune ale acesteĭ importante cărțĭ.

Al. Truda

Cugetul Românesc

Bătaia — pe care d-nii magistrați la Casație, consilieri de Curte, decani de barouri și directori ai statisticei vor s'o introducă în legislația românească — a fost epic descrisă, în niște note asupra închisorii Văcărești, de către Tudor Arghezi (*Cugetul Românesc*, No. 6, pag. 531—539). Iată un pasaj din acele note:

„Indiferent dacă răspunde sau nu, indiferent de ce răspunde și de felul cum răspunde, noul venit este, în sfârșit, bătut în calitate de nou venit iar recidivistul în calitate de recidivist.

Bătaia consistă într'un asortiment de palme ajustate, trimise în figura clientului cu îndoitul efort al brațului și al pieptului ce-l împinge. Intâia palmă este expediată cu o mare putere mecanică pentru motivul că individul se găsește sosit în închisoare. A doua palmă e puiul riguros al celei dintâi. A treia palmă este dată pentrucă pălmuitul s'a ferit. A patra palmă rectifică pe a treia. A cincea palmă este chemată de a patra. A șasea palmă stabilește ritmul și cu douăsprezece palme se obține simetria.

Inelele Directorului au jucat rolul boxului blindat, nasalul rămâne vânăt, însângerat și strivit. Inchisoarea are în fund o infirmerie.

Un tânăr svelt, îmbrăcat corect, chiar cu oarecare lux, într'un costum de mătase cânepie, se afirmă la interogatoriu contabil într'o bancă și își arată în termeni politicoși mirarea că se găsește arestat. La primirea celei dintâi palme figura lui fină, încadrată de procesiunea lungă a hoților de buzunare, exprimă o stupefacție negrăită. Crezuse că e o eroare. După a doua palmă, dată cu răgazul necesar indicației că nu trebue să se mai înșele, el izbucnește în hohotul de plâns al inimii desnădăjduite, și în acest moment cumplit și ca o supremă chemare de leagăn, sufletul lui, strâns până la pruncie, îngână cuvântul: Mamă!"

Esteticianul care se găsește în d. Corneliu Botez, și cunoscătoriĭ (maĭ mult sau maĭ puțin diletanțĭ) în ale literaturiĭ carĭ se află în d-niĭ Vespasian Erbiceanu, Mateĭ Balș, Al. D. Oprescu, V. Mavrodineanu, T. Scriban, C. S. Balan, Dem. I. Stoenescu, I. B. Georgescu și E. C. Decusară, după ce vor fi gustat sobrietatea și sombul rândurilor de maĭ sus, sânt rugațĭ să mediteze următoarele: „Dacă așa stau lucrurile în închisori acuma când bătaia nu e permisă, ce va fi — sfinte D-zeule! — când bătăii i se va da un fundament legal?

Lamura

In „Cronica pedagogică" a numărului 9 anul III, revista „Lamura" consacră un articol luĭ *Caragiale cetitor al Biblieĭ:*

„Cineva în *Adevĕrul Literar* povestește că era un cetitor credincios al Bibliei".

Așa începe Lamura. Da, dar vezi că acel *cineva* are un nume, și acest nume nu-i un nume rușinos! Il chiamă doctorul Ad. Stern. E unul din marii noștri memorialiști și e un puternic traducător și comentator al luĭ Shakespeare.

Foala tinerimii

Nu știu dacă din întâmplare ori înadins *Foaia tinerimii*. în numărul ei dela 1 Noembrie 1922, a pus nu departe una de alta bucăți din Radu D. Rosetti și François Coppée. Portretul premiatului Academiei Române seamănă de minune cu cel al răposatului academician francez. Și scrisul lor e înrudit. Poate de aceia, Rosetti a și tradus unele poeme din François Coppée.

De astă dată Radu D. Rosetti ne surprinde cu amintiri bătrânești, în cât mai să-l confundăm cu *celalt* Radu Rosetti, autorul poveștilor moldovenești.

„Pe vremea mea" este inutilă schița plină de înduioșetoare aduceri-aminte a luĭ R. D. R.

Iată un pasaj din acea schiță:

„Unde sunt și anticariĭ, celebri aeticarĭ înșirațĭ dea-lungul Bulevardului, cu dulapurile lor prăpădite, cari au adăpostit atât amar de anĭ cărțile noastre ciordite dela școală și vândute pe nimic? I-a gonit și pe ei „civilizația" — s'au mutat în prăvăliĭ cu vitrine bogate. — pe locul închiriat odată lor, s'a întins o grădină frumoasă, dinaintea căreia trece tramvaiul electric, care a spart fundul Bulevardul de atunci, ajungând până aproape de Obor.

In fugă a trântit și Vulturul așezat acolo, după ce fusese luat din grădina Episcopiei, să facă loc altor două mândre statui cari s'au înălțat de curând.

„Grădina Episcopiei" am zis. Imaginația mi-o evocă așa cum era cândva cu zidurile „de roșu" din spatele ei neisprăvite. Aud încă refrenul: „Dați un leu pentru Ateneu!" Ateneul s'a înălțat mândru. Exarcu, inițiatorul clădireĭ, a murit văzându-șĭ visul cu ochiĭ; dar de pe tribuna măretuluĭ edificiu nu se mai aud glasuri calde, ca pe timpul când Ateneul se afla la gura Cișmegiului, acolo unde e acum Teatrul Liric, entuziasmul a pierit.

Și iată altă amintire. In localul vechiului Ateneu se predau lecțiile Conservatorului de declamație. Par'că'l văd pe înflăcăratul Velescu — mort și el — învățând generația de tineri din care făceau parte Leonescu, Toneanu, Brezeanu și alții.

Și lipit de Ateneu, erau Tribunalele, într'o chichineață dărăpănată, înainte de a se muta în splendida clădire numită azi Palatul Justiției.

Ce tânăr sunt și despre câte pot să spun pe vremea mea.

Pe vremea mea.... Căei Victoriei *îi zicea* Podul Mogoșoaei; Gărei de Nord, Gara Târgoviște; Infanteriștii *erau botezați* Curcani.

Pe vremea mea,.... la Tipografiile Cucu și Românul, *învârtea un biet om mașina cu care acum se joacă motorul dela rotativa „Universului"*; Berăriei Cooperative *îi zicea* Fialcowski; *și acolo se întâlneau să trăncănească literații; pe la gazete scriau Rosetti, Kogălniceanu, Eminescu, Odobescu, Alecsandri.*

Orfeu era și el!... pe vremea mea; La Teatrul Național, neluminat încă cu electricitate după ce se deschidea capacul plafonului, ca să se lase jos policandrul (dispărut și el) jucau Pascali, Millo, Iulian, Manolescu."

D. C. **Buzatu** a tradus „*Ierusalimul*" luĭ *Pierre Loti* (ed. „Ramuri" — Craiova). Este descrierea uneĭ călătoriĭ dinspre Arabia prin Hebron spre Ierusalim. Cititorul are rarul prilej de a cunoaște amănunțit leagănul luĭ Christos, păstrat și acum ca pe vremea luĭ — în viața nomazilor păstori și în amestecul de atâtea neamuri — tot cu atâtea credințe — din cetățĭ.

Prin plasticul imaginilor poțĭ urmări vizual drumurile, satele rari, orașele (două-treĭ) prin carĭ colindă El — rătăcitorul fără acoperiș — printre aceeaș lume oropsită, atuncĭ ca și acum. Și sufletul treptat îțĭ e maĭ liniștit, te cuprinde tristețea dând peste toate urmele Luĭ numaĭ de golul unuĭ cult demn de un Baal, or Moloch, împlinit de preoțiĭ unuĭ formalism riguros — încât bieții pelerini venițĭ din toate părțile lumiĭ nu găsesc nimic din iubirea mult căutată, ci sunt hărțuițĭ de negustoriĭ de cruciulițĭ și ienicerii pașăĭ.

Rămâĭ cu impresia desnădejdiĭ ce o are cel ce a pierdut credința și care în nostalgia salvăriĭ nu-șĭ află mântuirea venind pe urmele Iubitoruluĭ iertător.

D. Buzatu, cu drag și muncă, a căutat—reușind pe deplin—să traducă în limba românească fraza monotonă și jalnică a autoruluĭ, folosind minunat citatele evocatoare de credință din biblia luĭ Șerban.

Revista modelor

Siluete noi

Parisul vrea să ne poarte în iarna aceasta, în rochiĭ lungĭ, cu toată părerea de rău, a celor ce au picioarele fine şi pulpele delicate. Vom avea dar vestminte maĭ severe ca anul trecut, cu linia prelungită atingând pământul, cu mânecile largĭ şi brodate bogat, cu decolteul rotund sau căzut pe un umăr, şi cu talia, adesea marcată numaĭ pe şolduri, într'o buclă de stil.

Broderiile de aur şi argint, nu vor maĭ fi presărate neregulat ci se vor orândui în benţĭ drepte, compuse decorativ căzând, de cele maĭ multe orĭ, dealungul pieptuluĭ în jos, ca o eşarfă de diacon.

Acestor rochiĭ, li s'au creiat peptănăturĭ noĭ, afectând forme ciudate şi adesea prea încărcate. Rămân însă pentru părul

bine strâns pe cap, şi liberat doar în jurul tâmplelor, unde cade într'o bogăţie neglijentă de petale scuturate.

Am văzut blonde pieptănate aşa şi mi-au făcut impresia, că de sub bordurile pălărieĭ de catifea, cădeau două crizanteme ruginite de toamnă, şi mi s'au părut unele brune, că-şĭ risipesc buclele, într'o desfoiare de dalie tristă şi catifelată.

Părul ridicat sus are doar farmecul cefeĭ desgolite, atât de provocător şi indiscret, cum era pe vremea imperiuluĭ.

Figurile rotunde se pretează păruluĭ sus, iar ovalele fine, buclelor strânse pe ceafă.

Stofele sunt bogate în impresiunĭ lucrate în relief, şi conturate de un fir invizibil de aur sau de argint. Blănile se asociază cu voalurile şi crepurile colorate ca să realizeze modele bine inspirate, pentru seară.

La costume, se adaugă palatine, iar la rochiile de noapte, mantale de curte, care ne împrumută somptuositatea castelanelor de odinioară.

DIANA

POVEŞTI PENTRU TINERET

Frumoasa Pământului

— POVESTE MACEDONEANA —

de ALI-BABA

...Impăratul şi împărăteasa aveau, aşa dar, un fiu, unul singur la părinţĭ. Şi era frumos şi chipeş la trup, aşa cum sunt în poveste toţi fiiĭ de împăraţĭ.

In faţa palatuluĭ împărătesc se găsea o cocioabă veche şi dărăpănată. Intr'însa locuia o babă, aşa de bătrână şi urâtă, că ziceaĭ că e mama tutulor vrăjitoarelor. Cât era ziua de mare, baba nu făcea altceva decât să strângă busuioc, rosmarin, iasomie şi tot felul de florĭ mirositoare.

Iar pe vreme de noapte le fierbea pe toate într'o căldare şi înainte de a se lumina de zi vărsa apa aceasta în jurul cocioabeĭ sale.

Fiul de împărat trecea în toate zilele pe acolo şi nu putea să înţeleagă de unde vine aşa de plăcutul miros. Nemaĭ putând răbda, o întrebă într'un rând pe babă. Aceasta îĭ zise : „păi vine dela apa cu care se spală fiică-mea, pentru că fiică-mea nu e o fată ca orĭ şi care alta. Trupul eĭ răspândeşte o aromă foarte plăcută, părul eĭ este de aur şi poartă o stea pe frunte".

La aceste vorbe fiul de împărat, care tocmaĭ pe atuncĭ împlinise vârsta de 20 de anĭ, se rugă de babă ca să i-o arate pe această fată care avea calităţĭ aşa de minunate. Dar baba, o şireată şi o mincinoasă fără pereche (mincinoasă, pentru că n'avea nicĭ un fel de fată) şi întoarse vorba zicându-ĭ : „fata mea nu poate fi văzută de ochiu străin, decât după ce e luată în căsătorie. Dacă o vede cineva maĭ înainte, moare şi se prăpădeşte".

Fiul de împărat se rugă atunci de părinţiĭ săĭ ca să-i dea voie să ia de nevastă pe fata babeĭ.

Dintru început împăratul şi împărăteasa se împotriviră, dar maĭ pe urmă n'avură încotro şi consimţiră şi eĭ.

Acum începură pregătirile de nuntă. Şi părinţiĭ şi mirele cumpărară pentru mireasă darurile cele maĭ scumpe şi mai bogate. Nicĭ cei ce au fost acolo nu pot să vă spună şi să vă înşire toate frumuseţile ce au văzut.

La rândul eĭ se pregăti şi baba. Adică ce să pregătească ?

Işĭ făcu rost de un măturoiu şi-l îmbrăcă într'o rochie de mireasă. Aceasta era fata pe care urma să o mărite după fiul de împărat.

In ziua nunţiĭ, când împăratul, împărăteasa, mirele şi sutele şi miile de nuntaşĭ veniţĭ dela depărtărĭ marĭ şi din multe împărăţiĭ aşteptau înaintea cocioabeĭ ca să iasă mireasa, baba se înfăţişe singură şi le zise : „nu vi-o pot arăta pe mireasă înainte de a se face cununia. Altfel, moare şi se prăpădeşte. De aceia, mergeţĭ voi înainte, dar fără să vă uitaţĭ în urmă, iar eu viu cu mireasa după voĭ".

Şi iată tot alaiul, mergând înainte spre biserica din vârful dealuluĭ unde era să aibă loc cununia, iar la urmă de tot, baba ducând un măturoiu îmbrăcat în rochie de mireasă.

Când ajunseră însă la un râu prin care trebuiau să treacă, baba dădu un brânciu măturoiuluĭ şi-l aruncă în apă. Apoĭ tot ea începu să ţipe şi să se vaiete : „aoleu ! ce am păţit — nenorocita de mine! Mi s'a înnecat fata!"

Şi săriră cu toţiĭ în apă ca să o caute şi să o scape. Dintre toţĭ fiul de împărat fu cel care se aruncă maĭ repede în râu şi se duse maĭ la fund : Ba chiar când ajunse la fund, simţi că e tras de nişte braţe nevăzute maĭ jos, tot maĭ jos. Merse aşa până ce dete de un palat făcut numaĭ din aur şi din pietre preţioase care străluceau maĭ puternic decât soarele din cer. Iar în odaia cea maĭ mare şi maĭ frumoasă din acest palat o fată tânără de o frumuseţe cum nu găseştĭ decât la îngeriĭ luĭ Dumnezeu, îşĭ pieptăna păru-ĭ aurit.

Cum o zări, fiul de împărat strigă aprins de un dor nebunesc : „aceasta e mireasa mea !" Şi apucând-o de păr, o ridică în sus, eşi deasupra pământuluĭ şi se duse în fuga mare la palat, unde se şi cunună cu dânsa.

Fiul de împărat îşĭ închipuia că nevastă-sa e fata babeĭ care locuia în cocioaba din faţa palatuluĭ, pe când adevărul este că ea nu era alta decât **„Frumoasa Pământuluĭ"**, una singură şi fără seamăn cât e pământul de mare şi întins.

Şi era fericit fiul de împărat, numaĭ un lucru îl punea pe gândurĭ : nevastă-sa nu vorbea, nu răspundea la nicĭ o întrebare, nu deschidea niciodată gura.

„Să fie oare mută ?" îşĭ zicea amărât fiul de împărat.

Mută nu era Frumoasa Pământuluĭ, dar de supărată ce era nu vroia să vorbească. Era supărată că de ce fiul de împărat, pe care de altfel îl iubea foarte mult, nu i s'a rugat frumos şi nu i-a căzut în genunchi să o ceară de nevastă, ci a înhăţat-o de păr şi a luat-o cu sila din palatul eĭ de sub pământ. Şi în supărarea eĭ îşĭ jurase că treĭ anĭ în şir n'are să deschidă gura şi n'are să vorbească.

Una după alta treceau zilele, treceau şi săptămânile, iar supărarea şi necazul fiuluĭ de împărat creşteau din ce în ce maĭ mult. Intr'una din zile îşĭ pierdu răbdarea şi-ĭ zise : „dacă nu-mĭ vorbeştĭ până mâine, să ştiĭ că te las şi mă însor după alta".

Şi cu toată ameninţarea aceasta, Frumoasa Pământuluĭ nu-şĭ călcă jurământul şi nu deschise gura să-ĭ vorbească.

A daua zi, fiul de împărat făcu precum zise. Se căsători cu o altă fată, care nu era aşa de frumoasă, dar care avea darul vorbeĭ, iar pe Frumoasa Pământuluĭ o puse să locuiască în nişte odăĭ micĭ şi sărăcăcioase din apropierea palatuluĭ.

Nu trecu la mijloc decât vreo săptămână şi noua sa nevastă îşĭ zise : „ia să mă duc să văd ce maĭ face **Muta,** căci aşa îĭ ziceau eĭ Frumoaseĭ Pământuluĭ.

Aceasta şedea la marginea unuĭ puţ şi torcea o mătase foarte fină şi frumoasă. Nu ştiu cum se făcu că fusul îĭ scăpă din mâini şi-ĭ căzu în puţ.

Fără să stea mult pe gândurĭ, Frumoasa Pământuluĭ se atârnă de firul dematase, se lăsă drept în puţ şi eşi din nou cu fusul, fără să-şi fi udat măcar vârful picioarelor.

Noua nevastă a fiuluĭ de împărat păli de necaz când văzu această minune. Şi îşĭ zise în pizma şi răutatea inimeĭ sale : „par'că eu n'aş putea face la fel !" Se grăbi aşa dar să ia şi dânsa o furcă, un fus şi mătase şi se duse să toarcă la marginea puţuluĭ.

După ce toarse puţin, scăpă fusul care căzu în puţ. Făcu apoĭ şi ea cum văzuse la Frumoasa Pământuluĭ şi atârnându-se de firul de mătase se lăsă în puţ, dar n'a maĭ fost chip să iasă din nou.

In ziua următoare o scoaseră moartă de acolo.

Fiul de împărat se rugă din nou de Frumoasa Pământuluĭ s-ĭ vorbească, să-ĭ spună un singur cuvânt şi aşa să se împace şi să trăiască din nou împreună. Dar ea nu-ĭ răspunse nimic, căcĭ aştepta să se împlinească treĭ anĭ de zile.

Maĭ mult de supărare decât de plăcere, fiul de împărat se căsători după o altă fată. Şi aceasta se duse după câteva zile să vadă ce maĭ face Muta.

Muta — adică Frumoasa Pământuluĭ — îşĭ pregătea atuncĭ mâncare. Dar ce fel de mâncare ? După ce încalzi untdelemn într'o tigaie ce o ţinea pe foc, îşĭ vârâ în untdelemnul fierbinte cele zece degete dela mâini şi zise : „zece degete, zece peştĭ !" Şi în tigaie se iviră zece peştĭ frumoşĭ şi gustoşĭ, să-ţĭ lingĭ degetele, nu altceva.

„Par'că eu n'aş putea face la fel ! îşĭ zise a doua nevastă a fiuluĭ de împărat. Şi încercă să facă şi ea tot aşa, însă îşĭ arse degetele şi de multă durere căzu moartă pe loc.

Nu maĭ ştia ce să facă bietul fiu de împărat. In sfârşit într'o seară îşĭ zise : „am să mă duc la noapte să mă uit pe furiş la Muta mea, ca să văd cum trăeşte ea singură. Şi se puse la pândă în podul caseĭ.

Cam pe la miez de noapte, fiul de împărat auzi dintr'o dată un sgomot aşa de mare şi ne neobişnuit, încât i se păru că se cutremură pământul din temeliĭ şi că se nărue întreaga boltă cerească. Iar după ce se potoliră tunetele, trăznetele şi înfricoşatele bubuiturĭ, se lumină toată încăperea şi fiul de împărat care credea că visează şi că e dus undeva în altă lume, văzu... adică ce văzu şi pe cine văzu ?

Văzu că la Frumoasa Pământuluĭ veniseră în vizită **Luna,** care era mama eĭ, **Soarele,** care era tatăl eĭ, şi **Stelele,** care erau fraţiĭ şi surorile eĭ.

Una din stele, **Luceafărul** îmĭ pare, începu să o certe pe Frumoasa Pământuluĭ şi să-ĭ zică : „ce inimă de piatră aĭ tu, surioaro ? Nu vezĭ cum se prăpădeşte cu zile bietul fiu de împărat de supărare că nu-ĭ vorbeştĭ ?"

Iar Frumoasa Pământuluĭ îĭ întoarse vorba zicându-ĭ : „i-aş vorbi şi maĭ înainte de a se fi împlinit treĭ anĭ, însă numaĭ dacă mi-o cere şi mă roagă în numele părinţilor meĭ carĭ sunt Soarele şi Luna şi în numele fraţilor şi surorilor mele carĭ sunteţĭ voĭ, stele iubite şi scumpe".

Inţelegeţĭ uşor cu câtă bucurie auzi aceste vorbe fiul de împărat şi cum se grăbi ca a doua zi să-ĭ cadă în genunchi şi să o roage pe aleasa inimeĭ sale.

— Dar cine te-a învăţat să mă rogĭ aşa ? Il întrebă foarte mirată Frumoasa Pământuluĭ.

— Cine altul decât dorul inimeĭ mele, îĭ răspunse fiul de împărat, îmbrăţişând-o şi strângând-o la pieptul său.

Şi din ziua aceia trăiră eĭ un traiu de care numaĭ fiiĭ de regĭ şi împăraţĭ au parte.

„Dar babeĭ celeĭ mincinoase nu i-au făcut nimic ?" întrebă Viorel, căreia nu-ĭ place ca cineva să mintă şi să umble cu înşelătoriĭ.

— Nu, babeĭ nu i-au făcut nimic, pentru nicĭ nu s'au gândit la ea.

ALI BABA

CHESTIUNI FEMENINE

In timpul revoluţiunii franceze

Odată cu revoluţiunea franceză aspiraţiunile femeei încep să-şi deseneze clar aspectul, iar realizarea lor numai este o himeră, ci aproape o realitate.

Şi este natural să fie aşa.

Dacă întreaga omenire şi-a renovat acţiunile, dacă principiile sociale îmbracă o altă haină, de ce ar fi rămas femeea cea mai umilă dintre toate fiinţele, care-şi strigau dreptul lor sub soare.

Aşa s'au unit toate spiritele într'o colaborare binevoitoare pentru îndreptarea tuturor nemulţumirilor şi pentru completarea operei de fericire, către care tindeau toate mâinile întinse şi toate gândurile încordate.

Leaderii mişcăriĭ franceze primiră în jurul lor pe reprezentanţiĭ tuturor doleanţelor, printre carĭ nu lipsiră — bineînţeles — aĭ femeilor. Astfel mişcarea femenistă, îşĭ începe odată cu aurora revoluţiuniĭ, prima ei clipire de lumină.

Când în 1788 regele convoacă Statele Generale, câteva femei — deşi timide — îşĭ adresează, prin uniĭ dintre membriĭ marcanţi, doleanţele lor, scrise în stilul epocei, preţios şi emfatic. Aşa ele cer ca femeile să nu fie tratate mai rău decât „negrul african, care nu mai îngădue să fie comparat cu animalul stupid, ce fecondează pământul prin munca „lui".

Şi dacă, cu aceste argumente, deşi slabe, femeia totuşĭ a fost ascultată, este numai graţie spiritului de dreptate ce începuse să bată şi atâtor inteligente admirabile, care îşĭ puseră în contribuţiunea unei fericiri generale, munca şi preocuparea lor unică.

Şi nu numai în Franţa, prin semnalul Bastiliei, se ridică acest vânt, ci pretutindeni aripele lui aprinseră torţa ideilor, luminând ţărmurile Tamisei şi ţărmurile seci ale Balticeĭ.

Şi deodată, la Paris, la Londra, la Koenigsberg, răsunară vocile entusiaste ale minunatei generaţiuni, atât de spontană şi impetuoasă!

Mâini diferite şi mentalităţi izolate, îşĭ trecură torţa, cu aceiaşĭ credinţă şi alături de Condorcet, vedem în superbul cortegiu pe Boissel, Alympe de Gouge, Mary Woolstonecraft şi Theodore de Hippel, formând pleiada celor cinci precursori, a căror operă reprezintă femenismul modern cu toate aspectele şi urmările lui.

ROZINA

In vitrina librăriilor

BIBLIOTECA UNIVERSITARA :
Ramiro Ortiz. — Renaşterea la Florenţa.
SCRIITORII ROMANI:
Delavrancea. — Paraziţii (roman).
Mihail Sorbu. — A doua tinereţe (dramă).
H. St. Streitman. — Revizuiri.
Duiliu Zamfirescu. — Viaţa la ţară (roman).
LITERATURA UNIVERSALA:
Mircea Gheorghiu. — Din lirica armeană.
Ludwig Holberg. — Trei comedii.
Muragall. — Lauda.
BIBLIOTECA AGRICOLA :
Ioan Enescu. — Ingrăşămintele.
C. Sandu-Aldea. — Despre Semănătură.
BIBLIOTECA FILOZOFICA :
Benedetto de Croce. — Elemente de Estetică.
BIBLIOTECA SOCIALA:
Nicolae Petrescu. — Fenomenele sociale în Statele-Unite.

SE BEA
ŞAMPANIA RHEIN
PRETUTINDENI

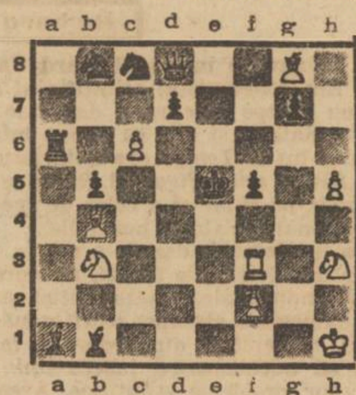
Joc de inteligenţă

ŞAH

PROBLEMA No. 138.

de M. Feigl, Viena

Negru (10 figuri)
Re5, Ta6, Cb8 şi c8, Na1, şi b1, Pb5, d7, f5 şi g7.

Alb (10 figuri)
Rh1, Dd8, Tf3 Cb3, şi h3, Nb4, şi g8, Pc6, f2 şi h5.
Alb trage şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 139

de K, Kondelik, Praga

Alb (9 figuri): Rh7, De2, Td5, şi f7, Ce4 şi e5, Nf3, Pb5 şi g7.
Negru (7 figuri) : Re6, Td7 şi f5, Cb8, Pb6, f4 şi h5.
Alb trage şi face mat în 2 mutări,

NOUTĂŢI

— *Turneul de maeştri din Teplitz-Schönau.* — Rezultatul turneului de maeştri din Teplitz-Schönau (Cehoslovacia) care a durat dela 30 Septembrie până la 10 Octombrie 1922, e următorul: Premiul întâi şi al doilea au fost împărţite între R. Reti şi R. Spielmann cu câte 9 puncte ; al treilea şi al patrulea între M. Grünfeld şi Dr. S. Tartakover cu câte 8 jum. puncte ; al cincilea a fost obţinut de A. Rubinstein cu 8 puncte ; al şaselea de B. Kostici cu 6 jum, şi al şaptelea de R. Teichmann cu 6. Urmează apoi S. Maroczy, Dr. K. Freybal şi I. Wolf cu câte 5 jum. ; I, Mieses, F. Saemisch şi Dr. S. Tarrasch cu câte 5 şi P. Johner cu 4 puncte.

La sfârşitul turneului s'au acordat şi următoarele premii de frumuseţe.

Premiul I, a fost obţinut de I. Wolf pentru partida câştigată contra lui Reti.

Premiul II, a fost obţinut de A. Rubinstein pentru partida contra lui Mieses.

Premiul III, de dr. Tartakover pentru partida contra lui Maroczy.

Premiul IV, de A. Rubinstein pentru partida contra lui Johner.

Premiul V, de R. Teichmann pentru partida contra lui Tartakover.

Premiul VI. de A. Rubinstein pentru partida contra lui Wolf.

Premiul VII, de A. Rubinstein pentru partida contra lui Tarrasch.

Afară de aceştia, P. Johner a obţinut un premiu special pentru cel mai bun rezultat faţă de premianţi.

COMUNICĂRI

Locot. I. Gudju, lipsind aproape 2 luni din Bucureşti, n'a putut răspunde la corespondenţa trimisă de numeroşii aderenţi ai jocului de şah.

In numărul viitor va relua colaborarea efectivă. răspunzând în primul rând discuţiunilor provocate de analiza gambitului Allgaer.

P. I. Negreanu.
Lt. I. H. Gudju.

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literaţi, desenatori şi humorişti.

Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
etc. se primesc direct la Administraţia ziarelor noastre şi la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/84
ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe Anul 1923, se va vinde cu preţ popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

IN CURAND
VA REAPARE
REVISTA
„FACLA"

SERIA III — ANUL III No. 103

2 Lei Exemplarul în țară
Ex. în străinătate

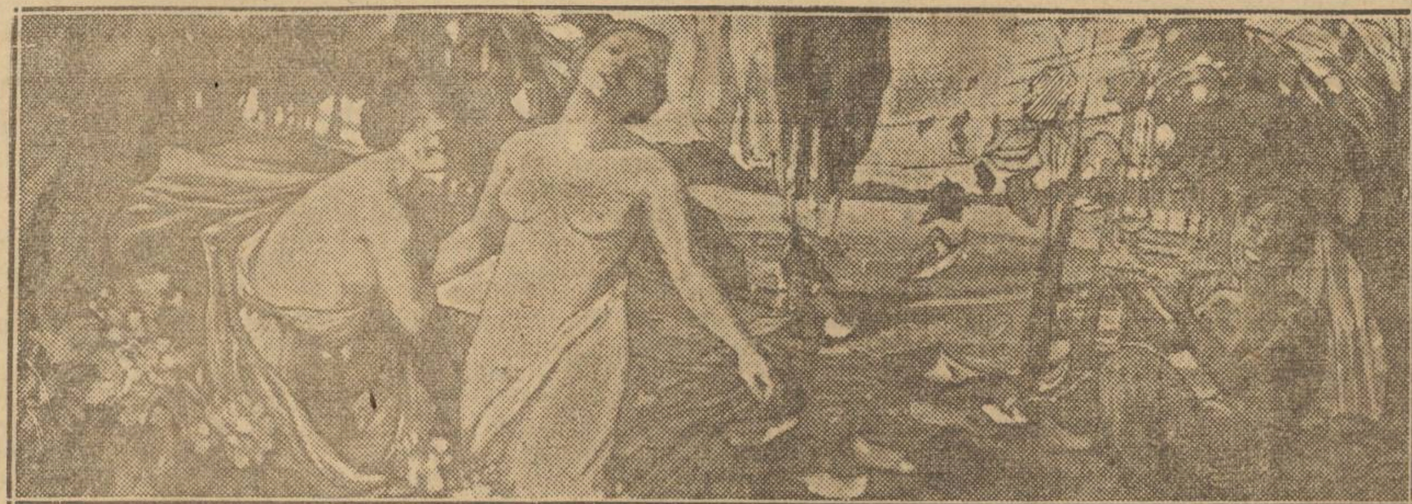
Str. Saguna 6

Duminică 12 Noembrie 1922

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Gerhart Hauptmann

— Câteva note cu prilegiul aniversării sale —

Germania sărbătorește azi în Hauptmann nu numai pe un mare poet, ci pune cununa de lauri în jurul frunții unui mare german.

Ce senz înțeleg contimporanii să-i dea acestui foarte grav și patriotic titlu. Hauptmann nu a făcut propriu zis politică naționalistă și cele câteva ode războinice scrise de rigoare nu acopăr deloc marea satiră a poporului german din al său „Festspiel in deutschen Reimen". Gerhart Hauptmann e un mare german în felul cum a oglindit aproape jumătate de veac de viață intelectuală germană în opera sa viguroasă dar inegală, masivă dar și șovăitoare în acelaș timp.

Alfred Rerr zice cu drept cuvânt că mobilul principal al operei lui Hauptmann este dorul. Nu e însă acea Sehnsucht a romanticilor ci e mai mult dorul epigonilor, care vrea să creeze viață și artă nouă. Această luptă a epigonilor germani între romantismul pururea fecund de la începutul veacului al nouăsprezecelea și între naturalismul de mai târziu pe care-l sădesc în Germania mari Ruși și-l primește atmosfera materialistă și imperialistă de după 1870 — această luptă între vis și viață e oglindită în întreaga operă a lui Hauptmann. Desechilibrul acesta între spiritul practic al noului german și între dorul și visul vechiului idealist e de cincizeci de ani caracteristic pentru viața sufletească germană.

Hauptman e un fiu al acestei Germanii care plutește între ideal și între realitate. Ceia ce mărturisia el încă la 1885 despre felul cum concepe poezia „a cărei rădăcină se afundă în durerea pământului, iar fruntea ei e încununată de lumina cerului", a rămas crezul său de artă și a constituit în opera sa atât puterea ei emotivă, cât și acea neîncetată criză sufletească și literară, luptând între romantism și naturalism.

Dar criza aceasta explică întreaga sa operă. Ceia ce pare la întâia privire inegal, ceia ce nu rezistă unei unice caracterizări, se explică totuși prin cele două tendințe potrivnice: mila iubitoare pentru tot ce e pământesc și dorința unui ideal suprapământesc cu veșnica ei alergare după un vis neîndeplinit.

Urmând aceste tendințe, în drama lui Hauptmann noi vom găsi că ele uneori se exclud, iar alte-ori se leagă între ele căutând însă zadarnic să se armonizeze. De fapt clasicismul german nu e decât o armonizare a acestor două tendințe. Clasicii veacului al optsprezecelea au atins în opera lor de maturitate acest ideal. Gerhart Hauptmann l'a încercat în „Arcul lui Odiseu" și acum în urmă în poemul epic Anna, dar nu l'a ajuns decât în parte. In această oscilare între naturalism și romantism, dramele naturaliste sunt cele mai desăvârșite și cu toate influențele — Ibsen, Rușii și Zola — sunt cele ma caracteristice pentru talentul său.

Debutând în 1889 cu o dramă naturalistă și socială „Inainte de răsăritul soarelui", dramă în care conflictul e adânc și puternic dar caracterele nu sunt destul de bine desvoltate, Hauptmann repurtă cea dintâi victorie naturalistă. Intr'o epocă de epigoni, în care literatura trăia din reminiscențe, Hauptmann știu să deschidă un drum nou și să răspundă unei cerințe generale a timpului. Hauptmann e un visual și un plastic. De aceia și literatura fostului sculptor e plastică și colorată. Ceia ce aduce el mai cu seamă nou în dramă nu e cine știe ce nouă concepție dramatică, ci acea consequentă descriere a mediului și acea firească zugrăvire a oamenilor. Dacă în piesele următoare, ca de pildă în „Oameni singurateci", ajunge datorită influenței lui Ibsen la o technică mai strânsă, în schimb puterea de evocare a vieții în culorile ei cele mai vii și cele mai adevărate o are dintr'un început. Pentru această consequentă redare a mediului e tipică marea dramă socială „Țesătorii" ca și comediile care îi urmează. Dramele sale sunt mari tablouri burgheze în care surprind bogăția de culori și varietatea nemărginită a tipurilor.

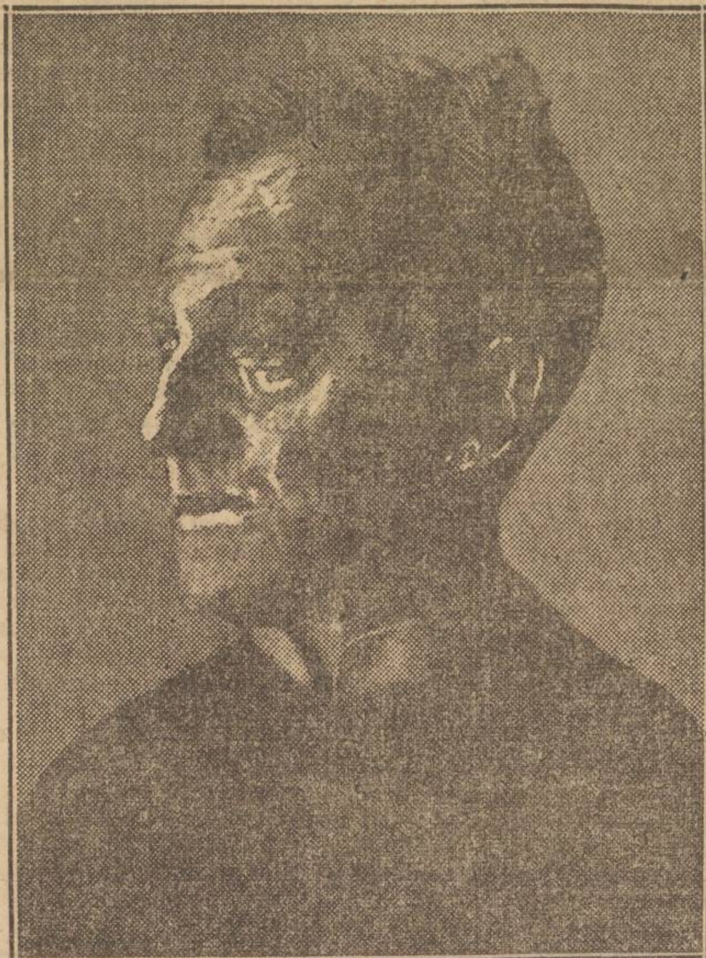
Naturalismul acesta Hauptmann îl transpune și în istorie și ne dă în „Florian Geyer" nu atât o dramă istorică, pe cât o mare revistă istorică în care ca 'ntr'un caleidoscop apar mai bine de o sută de persoane. Florian Geyer însă a căzut la prima ei reprezentație. Criticii cred că din această cauză Hauptmann a părăsit naturalismul consequent și și-a căutat motivele sale dramatice în lumea idealului romantic și a visurilor. Poate însă că motivul trebuie căutat în insuși sufletul poetului care ascundea nu numai dorința romanticilor, dar și multe alte însușiri de-ale acestora.

Poate că întoarcerea la miturile medievale și la lumea basmelor era acum o necesitte pentru sufletul obosit de realitate și dornic de ideal al poetului. Insuși conflictul dramatic al celor mai însemnate drame cu caracter romantic ale poetului este acea luptă între realitatea care sugrumă idealul și între visul care îl înfăptuește numai în închipuire. Aceasta e drama din „Clopotul scufundat" și din „Sărmanul Enric". Aci găsim tragedia lui Hauptmann. Nu tragedia vieții exterioare ca'n dramele naturaliste, ci o tragedie interioară și adânc sufletească. Ceia ce a zbuciunat o viață întreagă pe poet constituie conflictul acestor drame în care sufletul liberat de cătușele vieții caută să găsiască idealul pe care îl întrezărise în tinerețe. Dar visătorul din fanteziile romantice este și el învins de viața plină de dureri pământești. Poetul se reîntoarce la viață dându-ne în „Căruțașul Hénsdiel", în „Rose Bernd" și în „Guzganii" nu numai tablouri naturaliste ci și acțiuni dramatice care izvoresc dintr'un conflict de caractere bine desvoltate.

E mai mult suflet în aceste drame în care sentimentul milei și nobleța umanitarismului său apropie conflictul psicologic de cel din dramele romantice. Căci poezia aceasta a milei care abia se întrevede în primele sale drame naturaliste, unde zugrăvirea mediului și redarea obiectivă a conflictului dramatic par a preocupa pe poet, constituie fondul sufletesc atât al celor din urmă drame naturaliste, cât și a dramelor romantice. Iar dacă vom cerceta cu atenție dramele lui Hauptmann vom vedea că anti-teza aceasta între vis și realitate constituie miezul oricărei drame și că în fiecare din ele unul din eroi e un visător, desrădăcinat și neurastenic, iar ceilalți sunt țintuiți de realitate.

Ori cât ar părea deci de inegală opera lui Hauptmann, un fir conducător există: sunt cele două tendințe, mila de tot ce e pământesc și dorul de ideal. In drama naturalistă covârșește mila, în cea romantică dorul de ideal. Lupta e aceiași, tragicul are aceleași rădăcini, numai mediul și felul de luptă e altul în drama naturalistă ca în cea romantică.

Drama lui Hauptmann e desigur puternică și poate mișca

GERHART HAUPTMANN

adânc, e lipsită însă de închegarea definitivă a clasicilor. Și Goethe și Schiller au trecut prin epoci de mari crize sufletești, dar au reușit să le învingă sau să le înlăture. Armonizându-se pe ei, au putut da operei lor mature armonia care caracterizează pe clasic.

Gerhart Hauptmann n'a putut armoniza cele două tendințe opuse în el. Debutând printr'o învingere a epigonului neoromantic, a isprăvit prin a i se supune. Opera sa e un compromis de naturalism neasimilat al tinereții și de romantism întârziat și cu puternice izvoare în trecut romantism care reapare endemic în Germania.

Germania de azi fiind ea însăși un compromis sufletesc de romantism și realism științific, a înțeles că Hauptmann este cea mai desăvârșită întrupare a acestei crize sufletești germane și a încoronat pe acela care întrupează desigur și pe filistinul practic și adaptabil, ca și pe revoluționrul romantic și culegător de stele.

Ion Sân-Giorgiu

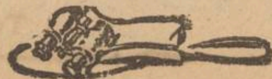
Viziune

Nălucă 'nfăptuită din propriul meu gând
Te-am născocit din mine să-mi dedublezi ființa,
Să văd crescând alături de mine suferința
Și 'n largile-ți pupile să mă surprind plângând.

Tu nu exiști, dar totuși ești altă pastă-a mea,
Ești un miragiu de ape, în care mă repet
Și mă îngrop în tine ca 'ntr'un profund regret,
Când îți dilați privirea să mă cuprinzi în ea.

Tu n'ai contur și nimeni nu simte că exiști,
Doar gândul meu te chiamă și visul meu te cere
Să te cobori ca duhul în noaptea de tăcere
Și să-mi deștepți fantoma cu ochi-ți mari și triști.

Claudia Millian

Noi si literatura rusă

de LIVIU MARIAN

Ce a fost și ce este. — Cum o cunoaștem și cum trebue să o cunoaștem. — Părerile unui german despre literatura rusă actuală.

Până la războiul cel mare literatura rusească era aproape necunoscută la noi, căci cele câteva traduceri de nuvele și romane, făcute în majoritatea lor după traduceri franceze, la repezeală și cu scopuri negustorești, nu puteau să ne dea o idee exactă despre valoarea literaturii vecinilor noștri dela est.

Acum, după războ, după unirea cu Basarabia, ziarele, revistele și vitrinele librăriilor noastre sunt năpădite de traduceri din rusește. După cât se pare, aceasta este o **modă** (ca să nu zicem: manie) a timpului nostru, căci și acum, ca și înainte, se dau în traducere neîngrijită și mai cu seamă fără nici o selecțiune sericasă autori și scrieri fără valoare alături de alții și altele, cari merită să fie cunoscute și de noi.

Căci una este Pușchin, Tolstoi, Dostoewski și Cehov d. e., și alta Gorchi, Artibașev, Cuprin și ceilalți mai mărunți.

Dar cunoașterea adevărată a literaturei rusești la noi nu se va putea înfăptui numai cu ajutorul traducerilor alandala după alte traduceri (poate și acestea mediocre!), ci abia, când vom fi învățat **noi înșine** limba vecinilor ruși, pentru a-i putea cunoaște direct.

Și este interesant de constatat că, în vreme ce la Chișinău, Cluj și Cernăuți se fac încercări izbutite și lăudabile de a populariza literații noștri între noii noștri concetățeni de altă limbă (ruși, maghiari și nemți), la București și chiar în provinciile alipite (prin bucureșteni sau în orice caz „regățeni") se procedează invers: se traduce pe un cap .și de regulă fără cap) din rusește, nemțește și ungurește.

Fără îndoială a sosit timpul, ca să ne cunoaștem mai bine vecinii noștri și aceștia să ne cunoască la rândul lor mai bine pe noi.

Acest lucru nu se poate face fără seriositate și muncă sistematică, continuă. Ori la baza acestora stă înainte de toate cunoașterea limbii vecinilor noștri.

Acum, după alipirea celor trei provincii desrobite, avem cunuscători buni ai acestor limbi și rămâne numai să ne folosim cu pricepere de ei, pentru a ne atinge scopul.

Germania, cu toate că e un stat mare și puternic (ne gândim la monarhia de dinainte de războ) avea d. e. la diferite universități profesori sau cel puțin docenți și conferențiari pentru diferitele limbi și literaturi orientale și balcanice. Nu înțelegem de ce n'am creea și noi o catedră de limba și literatura rusă la Iași, una de cea poloneză sau ucraineană la Cernăuți, una de cea maghiară (nu știu, poate că există una!) la Cluj, și câte una de cea sârbă și bulgară la București.

Ar fi, după părerea noastră, un mare câștig, dacă nu chiar pentru cultura românească, atunci în orice caz pentru relațiile noastre politice-economice cu aceste popoare, pe cari suntem învățați a le privi prin ochelarii vopsiți și desfiguranți ai altor popoare apusene, mai puțin în măsura de a-i cunoaște de cât noi, vecinii lor imediați.

Ce bine au cunoscut Germanii pe Ruși și cum nu s'au înșelat dânșii în aprecierile și prevederile lor asupra imperiului și poporului moscovit!

Literatura rusă, izvorâtă din începuturi foarte modeste, a luat în jumătatea din urmă a secolului trecut un avânt atât de puternic și original, încât și-a făcut un loc respectat între literaturile lumii. Nemții, cari i-au urmărit de aproape și cu interes desvoltarea, au știut, asemeni albinelor pricepute și harnice, să culeagă din acest câmp vast nu numai mierea parfumată a artei originale, dar mai cu seamă ceara solidă a ideilor și idealurilor umanitare, pe cari să le folosească în mod rațional pentru trebuințele lor.

Noi, dimpotrivă, necunoscători ai poporului rus în manifestațiile sufletului său complex, așa cum se oglindește el în literatura sa bogată, — l-am apreciat superficial, unilateral și greșit prin prizma unor sentimente exagerate și opuse; când dispreț suveran, dacă nu chiar ură, când admirație necondiționată, absurdă.

Azi este timpul să revenim la realitate și să cercetăm serios și nepărtinitor sufletul acestui popor, pentru a nu suferi pe viitor nici o surpriză neplăcută, așa cum se întâmplă de regulă celui, care nu judecă cu mintea rece.

De aceea trebue să admirăm pe cercetătorul migălitor neamț, care în baza materialurilor pur literare a putut să arate poporului său acum treisprezece ani, că: **„de mult fiii și nepoții acestuia 1) nu se mai mulțumesc de a aștepta răbdători sfârșitul procesului natural de descompunere 2) ci îl accelerează în chipul cel mai radical și brutal".**

De ce, deci, am introduce la noi, inconștient, dintr'o simplă manie a modei literare (căci sunt desigur și de aceste!) din acest virus desagregant, când literatura rusă adăpostește în sine și atâtea opere edificatoare, folositoare pentru suflet?

Vestitul roman „Sanin" al lui Artibașev a fost oprit la început să intre în Germania, iar Rușii, cari permiseseră la început tipărirea lui, l-au interzis mai târziu din motive de ordin moral, primejdioase societății și statului. Noi, dimpotrivă, ne grăbim a traduce printre cele dintâi cărți rusești tocmai pe acest Sanin așa de înrudit cu celebrul Rasputin, eroul scârbos al tragediei Rusiei țariste.

Rusul este din naștere anarhist, el urăște pe cei, cari îi suprimă libertatea mișcării. De aceea n'a putut sau n'a voit la început să-și creeze el singur, prin sine, o organizație independentă, solidă de stat. I-au creat-o alții cu vremea, iar el a venit acum în urmă să și-o dărâme cu mână proprie pentru a începe din nou, în chinuri lungi și sângeroase, opera de Sisif nenorocit.

Intelectualul rus, literatul în prima linie, conștient de aceasta, a crezut de datoria sa sfântă să-și facă un apostolat răspândind ideia salvării prin arta scrisului. El, care a fost persecutat sau suprimat, care n'a cunoscut binefacerile libertății de presă, de întruniri, de gândire, a recurs la ultima armă, care-i dădea conștiinței sale ferecate și chinuite, posibilitatea de a se descătușa și de a respira în voie: **literatura.** De aceia poate el n'o socotea o distracție plăcută, ușoară, izvorâtă numai din simțul estetic al artistului, ci înainte de toate un mijloc serios și potrivit de propagandă a ideilor bune, nobile, dela cari se putea spera o deșteptare a maselor, o liberare din sclavie.

Dar nu totdeauna și nu toți scriitorii ruși au văzut în literatură un mijloc, care poate duce la realizarea unui scop ideal, visat de patrioții ruși, adăpați la lumina civilizației și libertății apusene.

Profesorul universitar Brückner din Berlin, un cunoscut cercetător al limbii și literaturii rusești, a tipărit cu treisprezece ani în urmă o istorie a literaturii rusești. (3) Acum un an (deci 13 ani după prima apariție a cărții!) autorul scoate o a doua ediție. S'ar aștepta ca neamțul să o fi revăzut și îmbogățit, cum se face de regulă. Dimpotrivă, el o retipărește neschimbată, adăogându-i doar câteva rânduri drept nouă prefață. Rândurile aceste sunt foarte instructive și merită să fie cunoscute și la noi: de publicul cetitor ca și de traducătorii noștri din rusește.

Noi, cari de cele mai multe ori nu aflăm nici timpul nici dorința de a ne instrui singuri, am face bine să învățăm din când în când dela alții, cari știu mai multe și cunosc mai bine lucrurile.

Reproducem deci această prefață în întregimea ei.

„Cartea, care a fost tradusă în englezește, cehește și rusește, apare acum în reproducere anastatică, care exclude orice schimbare a textului.

„In acest timp (4) s'a prefăcut totul în însăși țara rusească. Situația politică mondială a Rusiei, cultura și literatura ei au fost creeate numai sub și de către puterea țaristă. Prin surparea acestei puteri s'a distrus situația politică mondială a Rusiei pentru toate timpurile, iar cultura și literatura ei pentru mult timp. Au fost doar purtătorii acestei culturi și literaturi masacrați, proscriși sau proletarizați; însăși „arta proletară" n'a creeat nimic, ce ar fi demn de o artă, cu toată puzderia de hârtie, pe care singură, o mai poate încă produce Rusia de azi; ea se reduce la rumegarea brutală de fraze măcinate sau chiar sălbatice, la gângăvirea copilărească în forme necioplite. Și chiar dacă în preajma luminei senine a zilei va fi dispărut nocturnul coșmar al sovietismului, se vor manifesta încă lung timp efectele istrăvirii, ba chiar distrugerii oricărei energii naționale; nu va avea Rusia încă lungă vreme ce spune lumii.

„Ceeace a avut să-i spună, a format fondul și distincția literaturii sale clasice, a literaturii dintre anii 1840—1880. Nimic, din ce s'a creeat după acest timp, nu s'a ridicat la înălțimea ei. Cât de mult rămâne tot ce a creeat „juna Rusie" în urma acelor prestațiuni! Tipurile sale cele mai reușite: Sanin al lui *Artibașev*, Peredanov al lui *Solagub*, cât de mult se reduc ele în fața lui Oblomolov al lui *Gonciarov* și Bazarov al lui *Turgheniev;* cât de mult aberațiile psihologice sau mai bine zis patologice și simbolismul sec al lui *Andreiev* față de profunzimea lui *Dostoevschy;* cât de mult romantismul haiducesc al lui *Gorchi* față de realismul lui *Tolstoi* și *Turgheniev!*

„Scopul principal al cărții mele a fost tocmai să expun această epocă de strălucire fără seamăn, care cu atât mai puțin va putea fi întrecută azi, când vechii, însemnații reprezentanți ai literaturii, ca *Sologub*, tac, sau când alții, ca cei trei *B*, liricii *Balmont*, *Blok*, *Brinsosov*, au trecut în sunet sgomotos de fanfară, dar fără conștiință senină, în lagărul roșu, pentru a nu mai menționa pe cei morți (Andreiev) sau pe fugari (Cuprin).

„In astfel de împrejurări am putut să mă gândesc fără rezervă la o reproducere neschimbată a cărții vechi, care constitue în acelaș timp un certificat despre vechea și dispăruta cultură și literatură a Rusiei. „Un basm de vremuri străbune" așa ni se pare astăzi această descriere, care nu are decât cincisprezece ani vechime."

După cele arătate mai sus, lucruri în general cunoscute, ajungem la următoarele concluziuni:

Literatura rusă merită să fie cunoscută, și de noi în părțile ei bune, strălucite cari cuprind epoca dela 1840—1880.

La această cunoaștere putem ajunge pe două căi: una directă, a învățării limbii ruse, a creării unei catedre de limba rusă pe lângă o facultate de litere; alta indirectă, a traducerilor conștiincioase, literare, selecționate, făcute de buni cunoscători ai limbii ruse după originalele rusești.

Cu acest prilej țin să adaog că în prefața crestomației „Prozatorilor noștri", tipărită acum un an în patru volume (două românești și două în traducere rusească) în colaborare cu prietenul meu *N. Dundreanu*, singurul până acum din scriitorii romîni, care cunoaște limba și literatura rusă în original, — am îndrăznit să fac următorea afirmație: „In special scriitorii moldoveni, cari au și sânge slav în vine, ca vecini apropiați din vremuri vechi ai Slavismului din răsărit, înclină spre reverie melancolică și meditare mistică" și „Romantismul mai dăinuește în parte la scriitorii din vechiul regat, dintre cari totuși unii sunt vădit influențați de scriitorii ruși."

Mi s'au adus pe nedrept bănueli și acuzațiuni din cauza acestor păreri din partea d. profesor N. Iorga. Le-am primit în tăcere și cu conștiința împăcată, întrucât n'am afirmat aceste lucruri inconștient, fără a mă putea sprijini pe dovezi sau chiar cu anumite intenții puțin cinstite și nepatriotice.

Vremea, sunt convins, îmi va da în bună parte dreptate, iar d. Iorga, istoricul nepărtinitor, care, iubind adevărul mai pre sus de oameni și prieteni, a revizuit atâtea din vechile sale judecăți, va face aceasta și în cazul meu.

Până atunci cred că crestomația „prozatorilor noștri", alcătuită împreună cu prietenul meu Dunăreanu, va folosi mai mult și mai bine pentru apropierea dintre ruși și noi decât atâtea încercări diplomatice neizbutite.

Liviu Marian

Chișinău.

1) Este vorba de satiricul Dobrolubov, un critic radical al liberalismului rus de pe la mijlocul secolului trecut și urmașii săi literari.

2) Autorul face aluzie la evenimentele, cari odată cu terminarea nenorocitului războ ruso-japonez, încep să sgudue Rusia și de atitudinea ostilă a intelectualității ruse față de putredul regim țarist, care a dus Rusia la catastrofa de azi.

3) In cunoscuta colecție *„Die Litteraturen des Ostens in Einzeldarstellungen"*, tipărită în editura Amelang din Leipzig cu colaborarea a 17 profesori universitari germani, specialiști în limbile și literaturile orientale.

4) Intervalul dela 1909 la 1921, dintre ambele edițiuni.

SECERIȘ

Holda'n în șoapte
grâne coapte
clatină, undind...
Cântă seceri,
în întreceri
sprintene sclipind.

Spice pică,
se ridică
blond belșug în snopi.
Pe frunți brune
perle-ai spune
c'as fierbinții stropi.

Seceri cântă.....
Se frământă
harnicul norod.....
Beat de soare,
sărbătoare
ține-al brazdei rod.

Svelte fete
maci în plete
și cicori își prind.
De pe vale
vin agale
dragi flăcăi doinind.

Colo 'ncarcă
aur par'că,
rumeni muncitori.....
Grele care
trec arare
legănând comori.

. . . .

In văpaie
se înmoaie
culmi în asfințit:
iată 'n zare
blondul soare
carul și-a oprit.

Zăbovește
și zâmbește
craiul zilii blând:
pe copiii
bruni ai gliii
binecuvântând.

Septembre 1922. **George Voevidca**

Realismul şi Idealismul

După însemnările filozofice inedite ale lui Eminescu

de OCTAV MINAR

I.

Cercetările noi scriptologice ne dovedesc că încă nu putem fixa în mod definitiv personalitatea lui Eminescu, căci dânsa a fost cu mult maĭ complexă decât o bănuiau unii membrii din fosta societate „Junimea" de la Iaşi.

Atât în manuscrisele de la Academia Română, cât şi în colecţiunile particulare, ştiinţa istoriografică va găsi paginĭ inedite de o însemnătate superioară, de unde se vor putea scoate alte concluzii, cu mult mai precise, în vederea analizăreĭ acestei marĭ personalităţĭ.

Un creer de cugetător cum a avut Eminescu, disciplinat la Universităţile din Viena şi Berlin, nu putea să rămâie indiferent cu problemele filozofice carĭ frământase gândirea omenească. Din manuscrise observ grija şi interesul ce punea dânsul pentru a răspunde la unele întrebări şi dacă ele n'au fost publicate, vinovat e publicul românesc. Se ştie cu câtă râvnă a luptat Vasile Conta, ca să poată câştiga un grup infim de cetitori pentru studiile sale filozofice. A trebuit să fie cunoscut şi apreciat în străinătate, ş'apoi cu oarecare indulgenţă, după multe discuţii, aceste studii au putut să apară în „Convorbiri Literare". Indiferenţa şi nepriceperea contimporanilor de atunci, incultura muţimei şi dezinteresarea culpabilă a acelora pregătiţĭ pentru astfel de cercetări, arată că şi azi, după treizeci şi trei de ani de la moartea lui Eminescu, am rămas în acelaşĭ stadiu.

Modestele mele încercări, poate să fie un îndemn pentru tinerii studioşĭ, carĭ vor să-şĭ consacre activitatea în această direcţie.

* * *

Problema realismului şi idealismului e studiată de Eminescu din punctul de vedere al teoriei cunoaşterei. Poate cineva să fie realist în această teorie şi totuşi în viaţa practică să fie idealist conducându-se după norme dezinteresate.

„Lumea pe care o concepem, e o realitate neatârnată de conştiinţa şi perceperea noastră. Toate obiectele cunoştinţeĭ noastre sunt realităţi existente, neatârnate de actul perceperei mintale. Conştiinţa tuturor obiectelor se compune dintr'un complex de senzaţii ce odată dispărute numai există. Realismul, aşa dar, e concepţia pe care o împărtăşim cu toţiĭ în viaţa de toate zilele, formată de însuşirĭ cu care se înfăţişează perceperei noastre lucrurile şi obiectele, prefăcându-se într'un act psihic. Realismul acesta pe care îl numesc **„obişnuit"**, e caracterizat prin aceia că în actul oricărei percepţiĭ obiective, există un factor psihic format din însuşĭ actul perceperei. Orice percepere e alcătuită dintr'un conţinut şi un act cerebral fundamental. Realismul obişnuit observase că sunt unele lucruri care-s greu să le închipuim că există în afară de actul perceperei. Falşificând diferitele distanţe dintre lucruri, a răuşit să vadă numai cursul timpului într'o formă subiectivă, potrivită cu starea noastră afectivă." 1)

Desigur că acestor păreri concretizate într'un realism „obişnuit", i se poate opune următoarea modificare : e adevărat că putem percepe lucrurile neatârnate de noi, însă între obiectul extern şi mine însumi, se interpune imagina obiectuluĭ, confirmând realitatea.

S'ar putea susţine că lumea percepută e lumea neatârnată de noi în ceia ce priveşte totalitatea însuşirilor sale. Deosebirea ar fi că se dă o atenţie mai mare percepţieĭ subiective. Având acest act ca intermediar, putem face fuziunea prin ajutorul imaginei credincioase perceperеĭ, şi atunci căpătăm identitatea urmărită.

„Realismul obişnuit prin actul perceperei, ajutat de imagina vizuală, se preface într'un realism dogmatic. Sprijinit pe teoria lui Empedocle, realismul îşi desăvârşeşte concepţia admiţând realităţĭ neatârnate de conştiinţa noastră.

„Corpurile având însuşiri cantitative şi proprietăţi temporale şi spaţiale, formează un adaos al subiectivităţei mele. Deci prin acest realism critic, ajungem să reflectăm, dacă nu cumva ceiace vedem, nu-i altceva decât ceiace trebue să fie în realitate. In realismul dogmatic, imagina pe care o trimetea obiectul în organul recepător, a fost baza pentru care s'a admis complecta reproducere în chip exact a imagineĭ. De aici vechea formulă a filozofieĭ greceşti : omul e o umbră ! Aopi visele, cari dacă nu ajută cugetarea, dar stimulează." 2)

Dacă reflectăm puţin asupra ideei că „omul e o umbră" imagina aceasta e definitivă în ceia ce priveşte conturul, dar neexactă în ceia ce priveşte conţinutul. De aici îndoiala ce se naşte dacă nu cumva perceperea nu se prezintă ca o umbră faţă de realitate. Dar visul e un material de proastă cugetare, totuşĭ a trezit în om interesul ca să vază lucruri ce nu sunt în realitate. Iată cum e posibil ca prin vis să cunoaştem o lume de vedenii, cărora nu le poate corespunde o lume de realităţĭ. E un imbold al gândirei spre progres prin acţiuni indirecte, putând să se ajungă la un rezultat pozitiv şi prin acţiunĭ directe.

„Ca să scape realismul critic de contraziceri, trebue să admitem că elementele calitative îs adausuri subiective, transformându-se după variatele dispoziţii ale subiectului. Argument de natură fiziologică: o excitaţie exterioară ca să se prefacă în senzaţie, trebue să treacă prin nervul conductor, centrii nervoşi etc. Şi numai acest proces e antecedentul senzaţii. Argumentele de până acum au demonstrat pentru ce a fost imposibil să se admită că imagina percepută corespunde exact cu obiectul din afară. Aşa dar nici realismul critic nu satisface problema" 3)

Dacă admitem pentru obiectul extern o înlăturare a tuturor calităţilor de subiectivitate, considerându-l mai departe ca pe un element de mişcare, masă şi întindere, obţinem icoana elementelor cantitative, având un conţinut lipsit de contraziceri, pe cari le au când le lăsăm însuşirile calitative. Democrit a încercat să ne dea câteva indicaţiĭ, atuncĭ când s'a bazat pe principiul că „materia nu e divizibilă la infinit", explicând că sufletul este o totalitate de atomi, cari sunt într'o veşnică schimbare. Atomiĭ desprinşĭ din corpuri, pătrund prin organele simţurilor. Ei duc cu ei un fel de imagină a corpului dela care s'au desprins. Pătrunzând până la suflet prin organele simţurilor, avem senzaţia. Senzaţiile formează gândirea. Mai clar şi mai complect se găseşte la Galileu şi Locke. E celebra diviziune între calităţile primare şi cele secundare.

„In realismul ştiinţific, realităţile se menţin neatârnate într'o identitate parţială ca imagină percepută şi obiectul independent din lumea externă. Această identitate se referă la însuşirile cantitative. Kant în formula lucrului în sine se serveşte de elemente cantitative. Ajungem la concluzia că toate fenomenele văzute se reduc la complexe de senzaţiĭ, a căuta altceva sub datele perceperei e fără senz.

„Deci, nicĭ realismul ştiinţific, care socotea ca subiective calităţile de gust, miros, culoare, etc. iar ca obiective numai masa, mişcarea şi întinderea, căuta să introducă în filozofie principii din ştiinţele exacte, denaturând două concepţiuni bazate pe idealuri dispersate". 4)

1) Eminescu „Insemnări Filozofice", pag. I, Caetul I.
2) Ibid, pag. II caetul I.
3) Ibid, pag. III, caetul I.
4) Ibid, pag. IV, caetul I.

Fără îndoială că şi ştiinţele exacte urmăresc să formeze relaţii cu lumea noţiunilor, făcând să dispară elementele individualiste ale ştiinţeĭ, primind un acord între conştiinţe, însă scopul filozofiei este a găsi esenţa realităţilor printr'o concepţie cu totul independentă, fie chiar printr'o metafizică demonstrativă.

II

Idealismul în teoria cunoaşterei e concepţia opusă realismului, care încearcă să susţie că toate fenomenele percepute sunt stări psihice, fapte ale conştiinţei noastre.

Toate lucrurile din lume sunt alcătuite din senzaţii subiective, care alcătuesc materia.

J. S. Mill susţinea că materia însuşi e cuprinsă într'o reţea de senzaţii.

„Se pune întrebarea dacă concepţia idealistă, care afirmă că toată realitatea unui obiect stă în faptul că e perceput, deci producător de senzaţii, prin ajutorul cărora descoperim lucrurile, care ne creiază existenţa noastră, deci se opune cu tărie realismului plin de contraziceri, e o doctrină acceptabilă ?

„Pentru idealişti, existenţa e acelaş fapt ca şi percеperea. Totuşi avem dreptul să obiectăm că toate existenţele sunt existenţe numai atât cât îs percepute. Cercul realităţilor ne arată că există una — subiectul percepător — care nu-i percepută. Deci nu putem spune că subiectul percepător există" 5).

Fragmentul acesta ne apropie de Mach, care susţinea că nu lucrurile produc senzaţiile, ci noi cu ajutorul senzaţiilor producem lucrurile. Ipoteza lui Eminescu şi a lui Mach sunt conduse de un raport cauzal greşit.

Procedeul cunoaşterei noastre e regresiv, pe când cel al naturei e progresiv.

Prin cunoaştere ne ridicăm dela efect la cauză. Dar senzaţiile noastre sunt efemere, pe când realităţile sunt eterne, deci te scutesc a le căuta cauzele.

„Senzaţia însă nu-i o realitate neatârnată, ea presupune un subiect percepător înlăuntru căreia se produce, născând o cauză.

„Explicaţia se poate face prin facultăţile sufleteşti : voinţa şi sentimentele.

„Prin actul voinţei, o senzaţie e percepută de noi, dar în cele mai multe cazuri e în parte neatârnată de noi. Nici sentimentele nu pot cauza senzaţii. Atunci de unde apar senzaţiile? Au rămas să se derive cauzal unele din altele"6)

E o imposibilitate, căci dela o senzaţie la alta nu poate fi raport cauzal, dânsele fiind sisteme închise între care nu poate să existe înrâuriri de cauză. E o imposibilitate să zici că fulgerul e cauza tunetului. Legea cauzală se poate stabili numai dela o senzaţie la o excitaţie. Evident, mai rămâne ceva de demonstrat, dacă fenomenele percepute se vor înfăţişa la fel cu cele din natură. Răspunsul s'ar putea sprijini pe fenomenul anormal al audiţiunei colorate, cari producând anumite senzaţii de coloare, va stabili prin legătura cauzală un raport între senzaţii. Dar legile fizice nu pot fi considerate ca legi de legătură între senzaţii şi chiar realismul obiectează că imaginile nu-s egale cu senzaţiile, pentru că acestea îs provenite din realităţi neatârnate de noi. Atunci se produce o altă dificultate :

„Obiectele în senzaţii nu pot fi construite aprioric, independent de subiectivitatea noastră ca spaţiul şi timpul.

„Calităţile simţului fiind subiective, pot apodictic afirma asupra corpurilor tot ce rezultă din contribuţia simţurilor. Concepţia panlogistă susţine că e posibil să le construim aprioric. Cum rămâne cu origina totală a subiectivităţei noastre ?

„Faţă de greutatea răspunsurilor, în ceeace priveşte chestia realităţei şi subiectivităţei corpurilor, idealismul a încercat să se sprijine pe mijloace auxiliare. Fenomenul întreruperei de perceperi, după idealişti ar însemna că obiectul a dispărut. Totuşi îl regăsesc dacă împrejurările se repetă.

„Mill l'a explicat prin posibilitatea de senzaţii, adică, un corp când nu mai e perceput, rămâne posibilitatea de senzaţii ce se transformă în actul de senzaţie când l'am revăzut. Aici observăm că posibilitatea de senzaţii e faptul însuşi, nu explicarea faptului. Atunci cum rămâne cu perceptivitatea lui ?" 7)

Manuscrisul e întrerupt, nu răspunde; probabil că Eminescu voia să reflecteze mai profund la această întrebare.

Realismul afirmă că în afară de conştiinţa mea e o realitate independentă. Deci noţiunea lui J. S. Mill e o simplă abstracţie care ne ajută la deslegarea problemei. Toată concepţia s'ar reduce la solipsism, că eu exist, că toată lumea văzută de mine e percepţia mea. Evident că idealismul conduce la silopsism. Această teorie e uneori avantajoasă, alteori neavantajoasă. Izolarea omenească ar suprima orice viaţă morală, orice responsabilitate. Concluzia logică a silopsismuluĭ ar fi aceia că toţi oamenii pe carĭ îi percep, există numai în conştiinţa mea, dar prin analogie aceşti oameni au un suflet asemănător, căci toate mişcările sunt similare cu ale mele.

„Concluzia firească a idealismului s'ar baza pe existenţa unor conţinuturi ale conştiinţei cari de fapt nu sunt conţinuturi ale conştiinţei mele. Admiţând că există mai multe suflete, lumea e o concepţie de spirite care visează aceste lucruri. Dacă există şi alte suflete în oameni şi veţuitoare, va să zică, în aceste realităţi există suflete neatârnate de mine. Lumea anorganică e numai în conştiinţa mea, deci toată lumea în problema idealismului devine o ipoteză între visuri şi realităţi; apelând la metafizică, vom ajunge la împăcarea concepţiunilor, căci alte mijloace nu întrevăd". 8).

In afară de aceste argumentări ale lui Eminescu, problema s'ar putea sprijini şi pe răspunsul dat de Berkeley, care zice că toate senzaţiile nu sunt creiate de suflet, nici de excitările externe, ci D-zeu singur le deşteaptă deopotrivă pentru toţĭ. Ipoteza filozofului englez are o nuanţă de o preciziune dubioasă, încât ar fi mai verosimilă o altă ipoteză, care ar susţine că Dumnezeu a creiat o lume de sine stătătoare care împrăştie excitaţiile în toate sufletele, creind senzaţiĭ uniforme. Ori idealismul ne opreşte să postulăm realităţi independente de noi, încât Berkeley se îndepărtează pe această cale de complexul problemei.

OCTAV MINAR

5) Ibid, pag. I. caetul II.
6) Ibid., pag. II, Caetul II.
7) Ibid, pag. III, caetul II.
8) Ibid, pag. 4, caetul II.

Titirez

Il cunoşteau toţĭ megieşiĭ, de la un capăt la altul al străziĭ, ba învăţau să-l cunoască şi străiniĭ carĭ numaĭ când şi când treceau cu treburi pe-acolo. Ştiau toţĭ şi se fereau ca de altceva de Titirez, căţelul Mândreascăi — coana Lenţa cum îi ziceau veciniĭ.

Erau destui alţi câini pe stradă, mai mari unii şi mai puternici, dar niciunul nu se aţinea cu atâta înverşunare, nu lătra cu atâta patimă şi ură la toţi trecătorii. Căpăta de multe ori beţe repezite pe spatele luciu, sau pietre aruncate zdrelindu-i osul, dar astea nu-l potoleau; dimpotrivă. El avea o slujbă şi şi-o îndeplinea cu sfinţenie : îşi apăra stăpâna. Pentru el orice trecător înfăţişa un duşman, o primejdie şi se năpustea ca turbat, lătrând cu furie, apucând când putea câte-un capăt de haină, trăgând fără să muşte însă. Il petrecea pe om cu alai o bună bucată de drum, iar pe urmă, mulţumit, se întorcea în dreptul porţii lui şi mârâia de două ori cu botul spre casă. Asta ca şi cum ar fi spus femeei dinăuntru.

— L'am alungat. N'aĭ grijă stăpână. Sunt eu aicea.

Poate că Titirez voia printr'un exces de zel să-şĭ arate recunoştinţa luĭ ; poate ştia şi el că fără coana Lenţa azĭ el n'ar maĭ trăi.

Il găsise femeia într'o seară, jos, dinaintea porţiĭ. Prin întuneric se împedicase de ceva moale, greu. Un scheunat subţire o lămuri. Era un câine, un căţeluş azvârlit sau poate rătăcit pe drum. Lenţeĭ nu-ĭ plăceau dobitoacele şi nu ţinuse niciodată pe lângă casă. Dacă ar fi aflat căţeluşul mai la o parte, încolo, ar fi deschis portiţa şi ar fi intrat fără să-i pese ; dar aşa cum stătea în drum îĭ era ca o piedică şi o făcu să se oprească în loc, temându-se prin întuneric să nu-l calce.

Căţelul scheuna maĭ tare, părea că se roagă.

— Dacă l-aş duce mâine nepoateĭ Agripina ? Am auzit-o c'ar vrea un câine.

Cu gândul ăsta, Lenţa se pleacă şi ridică cam în silă căţeluşul.

Era frig în ziua aceea, căzuseră şi nişte stropi reci pe seară şi bietul căţel tremura tot. In casă, femeia aprinse focul, maĭ făcu puţină regulă, îşĭ văzu de treburi ca de obiceĭ, uitând aproape de musafir. Căţelul nu maĭ scheuna acuma, se făcuse rotocol dinaintea plitei şi, muiat de căldură, poate şi de trudă, adormise acolo îndată. Numaĭ când ţigaia de pe plită începu să fumege, ridică şi el botişorul şi începu a adulmeca pe sus cu nelinişte.

— Bine ! Ţi-oĭ da şi mâncare, făcu Lenţa către el. Aşteaptă numaĭ să mă pun la masă.

Dar căţelul nu voia să aştepte. Se ridicase şi se vânzolea pe lăbuţele luĭ scurte, de la ţigae la stăpână şi iar la ţigae, fără astâmpăr, jucând în loc.

— Ia uite cum se învârteşte ! se minună Lenţa. Curat un titirez.

Numele i-a rămas de-atuncĭ. Când i-a dat să mănânce, l-a privit maĭ lung : căţelul era micşor, să fi avut cincĭ-şase lunĭ de zile ; era alb la trup, numaĭ coada îĭ era neagră şi o jumătate de cap cu ureche cu tot, iar părul lins, lucios şi curat, să-l tot mângâi.

— E frumos, îşĭ zise Lenţa. Are să-ĭ pară bine Agripineĭ mâine când i l-oi duce.

Dar a doua zi căţelul era tot pe loc şi a treia zi şi după o săptămână tot aşa. Lenţa îşĭ găsea singură fel de fel de pedici ca să nu-l ducă : ziua că nu vrea s'o vadă lumea cu câinele în braţe, seara că de-acum e prea târziu, în altă zi se temea că n'o fi nepoata acasă şi nu îndrăznea să-şĭ mărturisească nicĭ eĭ însăşi că i se făcuse drag de căţel, că-ĭ plăcea să-l vadă rotindu-se prin casă fără astâmpăr, mâncând cu lăcomie din tot ce-ĭ da, dormind noaptea covrig la picioarele eĭ.

N'o supărau nicĭ hârjonelile luĭ de căţeluş vioi : oale răsturnate, cârpe sfâşiate bucăţi si lătrăturile lui fără pricină.

Niciodată nu fusese atâta zgomot în care Lenţei. Ea era o femee foarte tăcută şi foarte amărâtă. Poate în vremea ei fusese şi ea altfel, dar veciniĭ aşa o apucaseră : tot posomorâtă şi neprietenoasă. Nu se ducea pe la eĭ măcar că-ĭ cunoştea, nu lungea vorba nicĭ când îĭ întâlnea, nu li se jeluia niciodată.

Avea două nepoate şi numaĭ lor le maĭ călca pragul din când în când ; nu se ducea nicĭ la ele cu plăcere şi nicĭ nu era primită cu plăcere, tot din cauza firiĭ eĭ posace şi veşnic nemulţumite. Se ducea rar, când o prindea prea mult urâtul şi nepoatele nu-ĭ închideau uşa căcĭ le era gândul la casa Lenţei care avea să fie a lor maĭ târziu.

Casa era măricică. Lenţa şedea în două odăi şi-ĭ maĭ rămâneau încă treĭ în fund pe care le da cu chirie. Din chiria asta şi încă din câţiva banĭ puşĭ deoparte îşĭ ducea, cum putea, viaţa.

O viaţă întunecată, fără vre-o mulţumire. Trăia par'că în silă, fără nici un gând de nimica, de atâţia ani la şir, unul asemenea altuia.

Şi iată că din toamna aceea, de când a strâns din drum căţeluşul, s'a făcut o schimbare în viaţa Lenţei. Iĭ era drag acum în casa înviorată de sgomot şi umbla şi ea maĭ sprintenă după treburi, mai tânără par'că, pregătea mâncări mai bune, ca pentru un musafir aşteptat. Când ieşea în oraş îşi isprăvea iute treaba şi se întorcea în zor, îngrijată. Căţelul, închis în casă, o simţea de la poartă şi-ĭ eşea înainte zdupăind la uşă pe când femeia se trudea să descue, apoĭ se vânzolea în jurul eĭ, lătrând, lingându-i mâinile, sărind pe ea cu o bucurie fără margini.

Şi Lenţei atunci i se umezeau ochii, lua căţeluşul în braţe, îl dezmerda, îl săruta şi-l vorbea ca unui copil :

— Măĭ Titirez, aĭ fost tu cuminte ?

Căţelul lătra : Ham, ham.

— Măĭ Titirez, îţĭ pare bine că m'am întors ?

— Ham, ham.

Lenţa era foarte mulţumită de răspunsurile câinelui, părea că-l înţelege, după cum şi Titirez părea că o înţelege de minune.

Acuma, Lenţa eşea şi maĭ rar din casă, dar când întâlnea în drum vre-o vecină, n'o mai ocolea ca alte dăţi; se lua de vorbă de una şi de alta şi în urma ei, adesea vecina rămânea privind-o :

— E tare de treabă femee. De ce-mĭ părea altfel înainte ?

Asta a ţinut până în primăvară. Când s'a topit omătul şi a început a adia un vânt călduţ, Titirez n'a mai avut astâmpăr în casă. Cu toată grija ei de a nu i se rătăci odrasla, Lenţa a trebuit să-ĭ dea drumul pe afară.

Titirez era mare acum, avea picioare subţiri şi sprintene şi-şi purta tot pe sus, tot adulmecând, botişorul ascuţit, jumătate alb, jumătate negru. Lenţa stătea fudulă alăturĭ de el în poartă.

— Frumos căţel, coană Lenţo ! îĭ strigau de peste drum veciniĭ.

— E câine de rasă !

Şi parc'ar fi fost vorba de copilul eĭ, aşa-ĭ creştea inima femeeĭ.

Dar, la câtva timp după asta, n'a maĭ fost linişte în casa Lenţei. Căci pe cât se arătase Titirez de blajin şi de drăgăstos în casă, pe atâta s'a dovedit a fi de rău şi de înverşunat cu străiniĭ. Turbat, nu altceva. Muşca rar şi numaĭ când era asmuţit, dar rupea, îşi înfigea colţii în haine şi trăgea, destrăma stofa şi bucăţica apucată, dusă era. Vecinii se deprinseseră a purta băţ din pricina luĭ, alţiĭ maĭ fricoşĭ ocoleau cine ştie cât ca să nu-ĭ treacă pe dinainte.

Din casă, Lenţa auzea ocările trecătorilor :

— Să te mănânce lupiĭ, potae !

— Ţine-ţĭ javra, femee !

Vedea şi ea că a luĭ Titirez era vina, dar ce să-ĭ facă ? Să se despartă de el nu maĭ putea, atât i se făcuse de drag. Să-l lege, încercase într'o zi, dar atâta se zbătuse câinele în lanţ, chelălăind, urlând şi opintindu-se, că la urmă, de milă, a trebuit să-ĭ dea drumul. Şi cea dintâĭ grijă a luĭ Titirez fusese să iasă îndată în poartă, să latre.

Mai mult ca pe toţi însă, îl ura Titirez pe Neacşu, chiriaşul din curte. Par'că ar fi ştiut şi câinele că Neacşu nu plătea chiria la timp, ba mai făcea şi supărare Lenţei, cerându-i mereu reparaţiĭ şi ocărându-ĭ casa.

La început omul a râs de lătrăturile căţeluluĭ, pe urmă s'a supărat şi l-a pocnit cu o piatră în deşert. De-atuncea tot cu groază şi cu inima strânsă eşea din casă, atâtea perechi de pantaloni îi hăcuise câinele.

— Am să-l împuşc ! răcnea el când trecea pe sub fereastra Lenţei.

Femeea n'a crezut, dar era mereu cu inima îndoită ca de o presimţire rea şi se da întrânsa o luptă între dragostea ei pentru Titirez şi necazul, ruşinea şi vorbele urâte pe care le îndura din pricina luĭ.

Apoi, într'o sară, s'a pus capăt la toate.

Trecuse vara şi începeau acum cele dintâi vânturĭ reci de toamnă. Lenţa, înăuntru, pregătea de masă, când o împuşcătură sub ferestrele eĭ o făcu să tresară. A eşit ca o nebună pe uşă, tocmaĭ când Neacşu se furişa pripit în odăile luĭ cu o puşcă veche în mână.

Pe Titirez l'a găsit femeia maĭ încolo, lângă poartă, ţeapăn. Stătea pe-o coastă, cu ochiĭ deschişĭ, sticloşi şi numaĭ o aţă de sânge pe spate arăta pe unde intrase moartea.

Lenţa l-a ridicat, l-a dus în casă. A aşternut pe laviţă o pânză curată şi a aşezat căţelul deasupra, cu o grijă de mamă.

Durerea o ameţea. Uită de primul gând care fusese să meargă să ceară socoteală luĭ Neacşu, uită şi de ţigăile care sfârâiau pe plită şi se aşeză şi ea pe laviţă, alături de căţelul mort, nemaĭ putându-şĭ deslipi ochii de la dânsul.

Se simţea rău. Avea ea de mult un năduf, o suferinţă veche care i se ridica de la inimă şi-ĭ tăia răsuflarea, dar ca în seara aceia, niciodată n'o sugrumase atâta.

In odae se lăsa întuneric. Lampa nu era aprinsă. Doar focul din vatră arunca din când în când lumini roşietice ici şi colo. Şi în pâlpâirile acelea repezi care luminau la întâmplare lucrurile eĭ vechi şi mohorâte, înviau în mintea Lenţei — izbucniri fără şir — crâmpee din viaţa eĭ trecută...

O copilă fără mamă... Tatăl, un beţiv, a ţinut-o numaĭ în bătăĭ şi ocări. Când a fost să se mărite, a luat pe cine-a cerut-o întâi, crezând că deacuma scapă de chin. Dar de la bărbatu-său, om aspru, n'a auzit odată vorbă blândă şi când a murit, după zece ani de trai împreună, Lenţa a răsuflat ca uşurată de o povară. Era încă tânără atuncĭ şi s'ar maĭ fi putut bucura de viaţă, dar a văzut îndată că nu maĭ are nici poftă, nici plăcere de nimica. Trăise în silă, mereu singură, mereu amărâtă...

Şi acuma, păzind pe întuneric animalul mort, femeia îşi dădea seama că singura fiinţă pe care o iubise din suflet şi care-ĭ întorsese dragostea eĭ, fusese numaĭ Titirez, căţeluşul acela mic, atât de blând cu ea şi atât de înverşunat cu străinii.

Acuma nicĭ el nu maĭ era... Şi nădufuI cel vechi al Lenţei îi strângea tot mai tare inima, îi zăvora gâtlejul, îi reteza suflarea...

Au găsit-o veciniĭ a doua zi, prăvălită jos în mijlocul casei, ţeapănă şi cu ochii sticloşi, ca şi căţelul întins pe laviţă.

ALICE GABRIELESCU

Amurg de toamnă!

Ce trist mă simt acuma! E seară! Firea tace
Şi soarele coboară pe trepte aurii,
Amurgul îşi întinde neturburata pace.
Ce trist mă simt când seara întreaga fire tace,
Doar greerii de toamnă borborosesc prin vii!

Mă simt pustiu şi singur cutreer pe poteci,
Incet, încet tristeţea m'ajunge, mă'mpresoară
Şi simt cum mă atinge cu degetele-i reci.
Ce trist mă simt când singur cutreer pe poteci
Şi când tăcut amurgul în urma mea coboară!

Mă duc aşa 'n neştire, las gândul să mă poarte
Pribeag tiptil şi tainic pe aripele-i line,
In cale toamna-mi cerne noian de frunze moarte
Şi peste dealuri sure las gândul să mă poarte
Şi să mă ducă 'n taină iubita mea la tine.

Şi te zăresc... ca'n basme în păr c'o floare-albastră
Cum îmi întinzi mănuţa şi buzele-mi întinzi,
Când rătăcind cu ochii mă vezi dela fereastră
Şi-atât eşti de frumoasă în păr c'o floare-albastră
Când toată jalea toamnei în ochi ştii s'o cuprinzi.

Dar gândul meu, pribeagul, mai trist se'ntoarce iară!
Te-a căutat şi nu eşti!... Şi plec din loc în loc,
Drumeag ca vântul toamnei! In pieptul meu coboară
Melancolia stinsă a clipelor de seară
Şi-mi plâng iubirea tristă şi fără de noroc!...

Tudor Muşatescu

Isprava nepotului

de V. DEMETRIUS

Din cerdacul cu glamlâc, din fața casei, Năstase văzu strecurându-se, pe poartă mai întâi, un băț, apoi o mână, apoi, în sfârșit, o femee măruntă și vârstnică, o țărancă desculță cu bariș și cu o fotă, o catrință care o cuprindea dela mijloc de jur împrejur și se despica înainte, la fiecare pas.

Femeea nu-și înălță ochii spre cerdac, ci căuta vădit prin toate colțurile curții, înaintând încet: se temea de câini. Ocoli casa în mers mărunt, voia să dea pe din dos.

Năstase o cunoscu, dar nu ciocăni în geamuri, s'o cheme, sigur că femeia va da ochii cu Smaranda, nevastă-sa, și, de va fi nevoe, au să-l strige. Iși netezi ciocul mai departe,—tocmai se bărbierise — și se lăsă domol în divan.

Dar nu stătu mult așa și auzi glasul Smarandei, din capătul sălii, de către bucătărie:

— Năstase!

— E! făcu el, cuprins de silă, dar, pentru că începuse să'l sgândăre întrebarea: Ce caută femeia asta, oare cum îi zice? Mariuca Saftului! bat'o s'o bată! și se propti în mâni, se întinse'n sus, cât era de înalt, și se pomeni gata să umble, — ba chiar păși cum se cade spre sală.

— Năstase! ia vin de-ascultă să te crucești!

In bucătărie, — unde acuma, vara, nu se mai gătea, nu era miros și era curat ca'n salon,—Mariuca Saftului, cu spatele vârât într'un ungher, cu fruntea plecată, cu casânca trasă cozoroc, cu palma mânii drepte făcută toc bărbiei, adăsta par'că o vorbă mare dela boeri, osândă sau mântuire. Acuma tăcea, dar se vedea că-și luase o povară după cuget și că destăinuise un lucru de pomină.

Năstase privi la ea, înturnă privirea la Smaranda lui, care se înfierbântase și se mișca în neastâmpăr prin odaia largă.

— E! icni el, în cele din urmă.

— E! făcu înciudată Smaranda. Fapte de ale nepotului dumitale, pe care'l oblăduim.

Dintre pereții între care se îndesase, Mariuca nu se clinti, numai genunchii și-i mai încovoie puțin, despicând și mai mult fota.

Smaranda, ca și cum simția că se sbârcește la față de necaz,—grija ei cea mare, veche de douăzeci de ani!—își trecu palmele peste obraz cu putere și urmă tot ea:

— Pe Anița, fata femeei ăsteia, nevasta lui Pârvan o știi? Ticăloși sunt bărbații! Petre a scos-o din minți! Ințelegi?

Pentru că Năstase nu pricepea și sbârcea din nas, ca de câte ori auzia prostii și fleacuri, Smaranda izbucni cât o ținea gura:

— Nu-ți vine să pricepi! Firește! Pe fata femeii ăsteia, pe nevasta lui Pârvan—că îl știi!—a scos-o din minți Petre al dumitale și trăește cu ea! Când o afla Pârvan, îl omoară!

Aci, muma Aniței dădu din cap, ca la un lucru sigur, și grăi desnădăjduită:

— Și pe el! și pe ea!

Năstase își aduse dintr'odată aminte de Pârvan, îl văzu dinaintea ochilor: mohorât, negru, buzat, crunt la privire, lat în spete, butucos la picioare și la mâni. Se înfioră. L'ar fi sugrumat pe băiat, deși era voinic și Petre, ca pe un led.

„Așa ceva, gândi moșul, să ferească Dumnezeu! M'ar doJeni frate-meu din mormânt. L'aș visa în toate nopțile. Bine că știu... Și așa trebue să fie, dacă mama ibovnicei chiar vine să ne spună, să se plângă, să ceară ajutorul nostru!"

Văzându-se însă privit, cercetat cu pătrundere pe sub gene de către mama ibovnicei lui Petre, moș Năstase își răpuse îngrijorarea și, cu șiretlic, vesel oarecum de istețimea lui întrebă:

— Da tu, mătușe, nu te-ai bucurat de așa rubedenie?

Dar, pentru că Smaranda sări pe locu-i, nemulțumită de așa cuvânt, urmă îndată:

— Ce i-ai spus, ca o mamă? N'ai stat de vorbă mai întâi cu ea, până să nu vii la noi? N'ai certat-o? Că și bătaie ar fi meritat!

Simțindu-se învinuită, Mariuca își vârî și mai mult bărbia în piept. Apoi își luă mâna dela obraz, o ridică în vânt și rosti, fără grabă, răspicat:

— Se'ntâmplă și asta!.... Nu'i farmec, să-l desfacă cineva, baba Oaia din Mălini. E drgoste. Am certat'o pe Anița, am blestemat-o, i-am dat și pumni. Am bătut-o, cum n'am bătut-o de când sunt. Nu poate altfel! Pricepe că șade rău, că e faptă pedepsită de Dumnezeu și de râsul lumii, da... nu se poate împotrivi. E dragoste! Dacă'l vede pe coconașu Petre, dacă-i trimete o vorbă, nu mai e stăpână pe voia ei. Eu nu știam nimic. Dar s'a întâmplat să văd cu ochii, pentru că simțisem așa ceva și-i călcam pe urme. O văzusem schimbată la față, mai frumoasă, mai luminată și tresărind, de par'că s'auzea strigată de departe pe nume. O mamă simte, ca ogarul epurile.

Fără să ofteze, mai înghemuindu-se în ungherul său, Mariuca tăcu, ostenită, cu vocea sfârșită. Vorbise tot mai încet, cu vocea ei limpede și glasul parcă'i secase, isprăvit.

După un răstimp, Năstase întrebă:

— Se duce el la ea? Acolo, în bordeiul lui Pârvan?

— A fost, numai odată. Am întrebat-o pe Anița. Numai odată și n'a mai cutezat să vină. Dar sunt atâtea poeni și grădini!.....

— Va să zică i-e frică lui! înțelese Năstase. Știe ce'l așteaptă! Mariuco, vezi de stai în calea ei, că, din partea noastră, o să ne facem luntre și punte și o s'o sfârșim și p'asta cu bine. Să nu adulmece Pârvan!.... Băiatul e crai, că e frumos și așa sunt flăcăii. Să nu'l năpăstuim. Tinerețea are năzbâtiile ei. Iți mulțumesc că m'ai înștiințat și la nevoe, un pumn de fasole, un căuș de mălai, găsești la gospodăria mea. Du-te cu Dumnezeu și nu uita de păzește căile fie-ti.

Mariuca se deslipise de ziduri, se urnise; voi să pupe mâna boerului, care nu încuviință și'i sărută dreapta cucoanei.

De cum rămaseră singuri, Năstase înălță brațele în văzduh, dădu capul pe spate și îndată apoi își duse amândouă mâinile la tăcălie. O dărăci mult, cu toate degetele, iute, semn de mare nedumerire și de cumpănă răsturnată.

Smaranda se învârtea mereu în jurul moșului, cătrănită, furioasă. Iși pusese 'n minte să nu mai scoată o vorbă, ca să nu'i dea cum-va bărbatului mână de ajutor Il socotea vinovat și voia să'l lase să iasă singur și pe socoteala lui din încurcătură. Dar oprelistea la care se înjugase îi era nesuferită și femeea n'avea astâmpăr.

Moșul era deprins să-i audă povața. Dar atât. Rare ori îi ținea sfatul în seamă. Făcea mai ales tocmai din potrivă, găsind că ideia lui, — firește totdeauna bună! — este aceia care nu-i a nevestii — și de multe ori, el n'avea nici un gând și numai după ce-l sfătuia Smaranda, găsea și el: pe cel potrivnic.

Incrucișându-și brațele, moș Năstase, în mijlocul bucătăriei de iarnă, glăsui:

— Taci! Frumos! Ție nu-ți pasă! Să-l omoare pe băiat! Par'că nu ți-e rudă! Străin să fie, asemenea podoabă de flăcău chipeș, și l-ai apăra, l-ai feri de primejdie.

— Cine l-a pus?

— Eu?

— Dumneata și alții ca dumneata!

— Cum asta, Smarando, păcatele mele?

— Păcatele, vezi alea!

— Nu te pricep.

— Păcatele dumitale, că destule ăi fi săvârșit în tinerețe și mai încoace! Alea vezi, le-a aflat băiatul, pe semne, și i-au fost pildă și îndemn. Așchia nu sare departe de trunchiu. Ce făceai dumneata, la vârsta lui, face și el. Nu spuneai că-ți seamănă leit, că la păr, la ochi, la sprâncene, blestematele, că la trup, e aidoma cu dumneata? Tot târgul știe cu ce te îndeletniceai, când erai ca el. Ce te uiți mirat la mine? Ce te mironosești, călugărule fățarnic? Nu era să ne despărțim de două ori? La două luni după nuntă, ce-am aflat de dumneata? Ca și nepotu-tău: nu cătai de e țărancă nespălată, ori fată boerească! Să vă fie rușine! Și ție, și lui!

Năstase răbdă vârtejul iscat, privind rând pe rând când pe fereastră, în curte, când la nevastă-sa, care sbuciumată, alerga de colo colo, se oprea în fața lui, arunca vorbe și priviri înverșunate.

Văzând că Smaranda se înfurie tot mai aprig și că vrea să învieze tot trecutul, care adese-ori aducea vijelie, se îndreptă cu pași mari spre geamlâc.

— Când te-i liniști, să stăm de vorbă, spuse el, peste umăr.

Văzându-l că pleacă, Smaranda strigă după el:

— Ți-am spus de-atunci să-l trimeți la București.

— Știu ce vrei! mormăi Năstase. Vrei să-l fac voluntar; ăsta ți-e gândul. Nu! Am să-l trimit la București.

Și, ajungând în cerdac, îngăimă:

„Mă înțeleg eu cu tine: cum să fac și ce să fac, la urma urmei, cu Bucureștii."

In cerdacul luminos, bătrânul privi cu oțerire în drum, ca și cum acolo trebuia să fie, sau să se ivească din clipă 'n clipă, Petre. Se vedea până departe, peste zaplaz, până aproape de piața târgului. Pe uliță și 'n răspântie era acum puțină mișcare: țărani, orășeni, intrau și eșeau de prin dughene; se zăreau haine atârnate înaintea prăvăliilor, vestminte întregi, ca niște spânzurați, mături, o funie de ceapă. Birja de casă a doctorului comunal se ivi la colțul străzii, pieri de grabă și, parcă-i luă locul, și se opri un car cu coviltir.

Năstase, plictisit, nu mai privi: era cât pe-aci să uite că era necăjit, că trebuia să se gândească temeinic la isprava și la mântuirea nepotului, — și ținea să cugete bine, bine de tot, ce-i de făcut. Iși iubea nepotul, era dator să-l ocrotească, îl epitropisia. Din cei trei copii ai lui frate-său, Petre, ca mai mic, ca minor, numai el îi rămăsese 'n grije, căci ceilalți fiind majori, și luându-și partea de avere cuvenită, își vedeau singuri de interese și de suflet. Petre de mic copil mai mult în casa lui unchiu-său șezuse.

Epitropul se așeză pe marginea divanului, gata să se scoale. Lăsă fruntea spre podea; își mângâie ciocul. Tăcere în casă și-afară. Pe negândite, se trase 'n fundul divanului; se rezemă gânditor. Trecu mult. Peste o jumătate de ceas îi pierise toată nerăbdarea, cu care îl adăstase pe flăcău. Nu-l mai aștepta: ce avea să spună Petre, decât să tăgăduiască, sau ba? Despre plecarea la București băiatul putea să se încăpățâneze, acum când era îndrăgostit și să n'o mai vrea el. Plecarea asta trebuia să fie pusă la cale cu dibăcie. Anița era tare frumoasă. Greu se desbară un om tânăr; ba chiar unul bătrân nu se descurcă lesne din mrejile dragostei. S'o lase încurcată, pe seama vremii, care toate le strică ori le mistue, nu era cuminte. Dacă afla Pârvan, moarte de om se făcea!

Nu! Dacă rămânea aici, în Buzău, Petre, taina se descoperia. Cum a aflat muma Aniței, mai afla cineva.

Pe sală, se auziră pași.

— Marandă! strigă Năstase.

Nevastă-sa, mică, rotofee, căruntă, se ivi pe cerdac.

— Te-am lăsat într'adins să te gândești singură, ce-i de făcut. Te ascult, glăsui Năstase.

— Nici dumneata n'ai avut altă treabă.

Moșul zâmbi. De câte ori îl înfunda nevastă-sa, era tare mulțumit în cuget. „E deșteaptă foc, Maranda mea! N'o întrece nimeni!" se gândea el.

Prin „nimeni", unchiașul nu se înțelegea și pe sine. Nu se credea mai prost decât Smaranda. Când îl înfunda, par'că l'ar fi înfundat pe altul, de pildă pe Mihăiță Plăvănescu, pe care îl pomeniau amândoi, de câte ori se hârțiau, mai în fiecare zi, pentrucă Mihăiță o ceruse de soție pe Smaranda, înainte de Năstase.

— Petre n'are să mai vrea să plece la București! rosti încredințată femeia, care se gândise în adevăr toată vremea la nepot și venise să-i împărtășiască soțului chibzuiala sa.

Ea știa, din întâmplare, că Pârvan n'are slujbă și o caută. El umbla pe la curți, lucra ici, ajuta colo.

— Ce zici? întrebă ea pe Năstase, după ce-i spusese toate astea.

Nimic! dădu moșul din umeri.

— Pe-altă parte, urmă bătrâna, finu Panait m'a rugat să-i găsesc un om de credință, însurat, ca să-l pună pândar la via lui. Femeia omului, adică Anița, ar găti argaților și, când se lucrează via, la toți muncitorii. Via finului e cale de trei poște de aici și tu nu-i mai dai voe lui Petre, să se atingă de calul din grajd! Că e în stare să se ducă, cum e neamul vostru de mueratic! să se ducă Petre și la mama dracului, după Anița.

— Bine le-ai ticluit! grăi moșul, cu admirație, prefăcându-se oleacă ironic. Numai să iasă așa. Trimite după finu. Și pe urmă să trimeți după... Pârvan, mă înțelegi? Să nu te-apuci să faci dea 'ndoaselea!

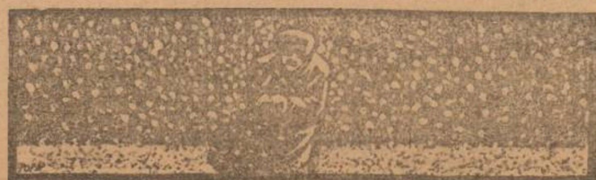
— E, poftim! Mă învață el! se înciudă și se încreți toată la față, mătușa Smaranda.

— Și cu Petre ce socotești să facem? întrebă cu glas ridicat Năstase.

— Il trimiți la București! Atunci o să vrea; dar cât o fi Anița pe-aici, nu se îndură!

— Măi, mă! da grozave vă mai credeți voi femeile! Mai bine trimete îndată după finu și nu mai pierde vremea zadarnic! sfătui moșul, ca un om vrednic și chibzuit.

V. DEMETRIUS

Scrisori

I

De coame 'npădurite
Răsturnate în lacul mort
— Sub seara solitară —
S'au spânzurat fâșii de ceață rară
Ca niște albe flamuri
Sfâșiate...

Stingher,
Vâslesc pe ape 'ntunecate...
Mă aflu aci —
Și 'mi ești departe iară?
Aștept, din pâclă mâna ta s'apară —
Și, par'că boarea ta prin ceți străbate.

Zadarnic, azi,
Cu brațe moi
Lasciva barcă
Spre zări adânci încearcă să mă fure...
Tristețea mea de plumb
Prea greu o 'ncarcă!

O stea înțeapă negurile sure:
Surîsul tău,
Schimbat în licărire,
Mi-aprinde 'n ochi o ultimă-amăgire...

II

Urcam, posac,
Spirala cărării
Zgâriate 'n șoldul cel păros de munte...
Când,
Un molift cu 'ntunecată frunte
Cu mii de cue
Mă țintui de stânci.

— „De ce
Spre piscul sprinten, pasu-ți sue
Posomorârea zărilor să 'nfrunte,
Când desnădejdi îți bat sub geană,
Crunte,
Când lângă tine zâmbetul ei
Nu e?"

Departe,
In văi,
Se zvârcoliau părae,
Speriate, brusc, de crâncena tăcere;
Iar spaima lor mi se părea c'a mea e...

O umbră —
Umbra ta, muria pe cline;
Iar Noaptea,
Ca un munte rupt din Stere,
Din înălțimi se prăvălia pe mine...

Virgiliu Moscovici

CHESTIUNI FEMENINE

Condorcet și feminismul

In 1790 Condorcet, compune cunoscuta sa *Admission des femmes au droit de cité*, în care atacă pe bărbați pentru violarea principiului egalității, prin care femeile sunt private de dreptul lor natural.

Tirania aceasta este susținută și argumentată prin inferioritatea rațiunei și inteligenței femeești, care nu a îngăduit acesteia nici să facă vre-o descoperire importantă în științe, nici să dea vre-o dovadă de geniu, în arte sau în litere.

Și dacă este așa, întreabă Condorcet, de ce atunci nu s'ar da drept de cetățean numai bărbatului de geniu sau numai creatorilor, întrucât ăsta este argumentul care pledează în potriva ridicărei femeești?

Câți oameni sunt Shakespeare sau Napoleon și câte femei au dat dovezi de superioritate, alături de tovarășii lor!

„Dacă facem excepția puținilor oameni de genii, atât inferioritatea cât și superioritatea se împarte în mod egal, între sexe."

Este știut că femeile sunt și ele susceptibile ca și bărbați, de cultură și de virtuți și dacă ele nu sunt conduse de rațiunea bărbatului, ele își urmează rațiunea lor pe care au știut s'o dovedească, când li s'a dat prilej, că este și superioară și dreaptă.

Ceeace decide acțiunile lor este propriul lor sentiment, căruia s'au obicinuit să se supună, grație educațiunei primite și existenței sociale pe care au dus-o.

„Indepărtate de afaceri, de legi și de răspunderi, ele se conduc numai după cinstea lor individuală și după propriul lor sentiment. Este deci nedrept să refuzăm femeilor drepturile lor naturale, din motive, care nu sunt o realitate, întrucât ele, nu o pot dovedi prin acte.

„Dacă se admit contra femeii, asemenea motive, ar trebui să luăm drepturile de cetățean tuturor celor cari dedicați unei munci continue, nu pot nici să dobândească lumină, nici să-și exercite rațiunea" și așa încetul cu încetul, nu vor mai avea drepturi, decât cei care au cursuri de drept public.

Iată frazele lui Condorcet, după care femeniștii de azi, ar trebui să-și formuleze Biblia, spune cu drept cuvânt, Abensour. Numai așa se va putea combate sofismele celor adversari emancipării femeești.

Se spune că, dacă femeile ar vota, ar putea exercita o influență asupra bărbaților, sau ar dezerta de la căminul lor.

Argument slab și nedrept, căci au dovedit azi, miile de femei, care muncind alături de bărbați, nu numai că nu-și uită datoria de mamă și soție, ci își întăresc căminul, printr'o atenție și o educațiune mai îngrijită, de cum o făceau, când numai bărbații contribuiau la sporul casei.

In 1921 — combatanții femenismului s'au servit de aceste două argumente, pe care Condorcet le rezolvă definitiv.

Cât despre influența femeei asupra bărbatului, a fost dovedită mai expresiv atunci când ea era complect aservită lui și atunci imperiul ei a fost mai periculos.

De altfel ori cât ar fi de fondate aceste două obiecțiuni, *motivele de utilitate nu pot contra-balansa un drept adevărat.* Argumentele lui Condorcet nu și-au pierdut nimic din forța lor și poate ele vor aduce fericita concluziune: Să dăm femeilor egalitatea politică, întreagă și astfel vom pune în armonie principiile de egalitate proclamate în Declarațiunea drepturilor omului și ale instituțiunilor.

L'admission des femmes au droit de cité, reprezintă sinteza și tuturor scriptelor, dedicate acestei chestiuni.

ROZINA

Concursul literar al orașului Karlsbad

Ce este oda lui Bohuslaus Lobkowitz

Oda dedicată „Termelor lui Carol al IV-lea" a fost scrisă în secolul al 15-lea Textul ei, așa cum a fost publicat în „Adevĕrul Literar și artistic" No. 102 din 5 Noembrie 1922, este săpat pe o placă de marmoră și fixat deasupra izvorului Mühlbrunn din Karlsbad.

Această odă trece drept una din cele mai frumoase creațiuni ale literaturii umaniste. Scrisă într'o frumoasă limbă latină, ea reușește să spuie în 18 versuri tot ce se putea spune pe vremea ceia despre celebrele băi din Boemia. Găsim într'însa ipoteze geologice, comparații istorice, descrierea unor proprietăți fizicale ale apelor curative, aplicații terapeutice și preziceri de viitor.

Se înțelege că dacă vizitatorii de astăzi privesc uimiți la acel izvor care aruncă la mare înălțime o apă aproape clocotită, cu atât mai mult era impresionată imaginația privitorului de acum mai bine de 400 de ani.

De aceia poetul face, sub forma de întrebări, tot felul de ipoteze geologice asupra originei acelui clocotiș țâșnitor, pe care-l pune în legătură ba cu pucioasa clocotindă subterană, ba cu flacările Etnei.

Era natural ca un humanist, ca Lobkowitz, să caute pentru orice fenomen un analog în istoria veche a Romei. De aceia el compară termele lui Carol al IV-lea cu celebra baie romană „Bajae" de lângă Neapole, unde vizitatorii duceau o viață de lux asemănătoare aceleia din băile de astăzi.

Cum însă comparația cu o baie romană nu era suficientă, Lobkowitz compară Karlsbadul și cu o baie „modernă" Aix-la-Chapelle. Fără să-i spune numele, se înțelege totuși că e vorba de această baie, de vreme ce zice că e situată pe malul Rinului albăstriu și că acolo e îngropat Carol, cel mai sfânt dintre regi, adică Carol Magnu.

Descrierea proprietăților fizice ale apei de Karlsbad este de asemenea măiastră. In câteva cuvinte ni se spune că această apă conține numeroase perle spumegânde, în limbajul modern s'ar spune că conține acid carbonic, și că din apă se depune un fel de nisip multicolor care pictează pietrele peste cari curge.

Cine a vizitat, în zilele noastre, băile Karlsbad, a văzut acolo acele petricele multicolore din cari se fac tot felul de suveniruri. Se pare că această industrie exista deja pe vremea lui Lobkowitz, căci „culorile lui Iris" nu se văd de cât după ce se șlefuesc acele petricele.

Pe vremea lui Lobkowitz apa de Karlsbad se întrebuința numai pentru băi. De aceia în partea terapeutică a odei nu se vorbește despre cura de băut, ci se spune numai că apa de Karlsbad redă moșneagului vigoarea, fecioarei anemice frăgezimea și înlătură orice boală, și se urează tuturor acelora cari-și moaie trupul în apele sale binefăcătoare să se întoarcă acasă voioși.

Dorința exprimată de autor ca apele Sprudelului să dăruiască încă multe secole omenirei suferinde, sănătate, a fost îndeplinită. Scriind aceste vorbe, Lobkowitz făcea o urare vagă și nu-și închipuia că ea va fi realizată în mod atât de desăvârșit. Astăzi după mai bine de 400 de ani, Sprudelul curge ca și pe vremea ceia, dar omenirea suferindă care trage foloase dintr'însul nu mai e compusă din câțiva nobili de prin teritoriile învecinate, ca atuncea, ci din zeci de mii de oameni, din toate straturile sociale și din toate părțile lumii.

Iar oda scrisă într'un moment de inspirație de către un „pacient recunoscător", este tradusă în zeci de limbi și formează subiectul unui concurs literar, pentru traducerea într'o limbă de a cărei existență autorul poate că nici nu știa.

De altfel, oda lui Lobkowitz a mai fost tradusă în românește, acum 80 sau 90 de ani, de către I. Eliade Rădulescu. Despre această traducere vom mai vorbi.

Horatius Flaccus

Lui Torquatus

Neaua s'a dus de prin văi, verdeața se'ntoarce pe câmpuri,
Arborii iarăși dau frunză.
Fața și-o schimbă pământul și'n lungu'ngustatelor maluri
Curg descrescute păraie.
Grația goală din nou cu surorile-i gemene 'ncepe
Hora cu nimfe'ncheiată.
Nu speră lucruri eterne: ia 'nvăț dela vremea ce-ți fură
Zilele-atât de frumoase.
Frigul hain e'mblânzit de zefiri, primăverii-i urmează
Vara, pe care-o alungă
Toamna ce vine 'ncărcată de multele-i roade, și'n urmă
Iar vine iarna 'nghețată.
Luna totuși își drege cu grabă cereștile-i pierderi,
Noi însă, — odată ce-ajungem
Unde-i străbunul Aeneas, bogatul Tullus și Ancus,
Pulbere suntem și umbră.
Nu știi de pune-vor zeii de sus și pe mâine alături
Zilelor tale trăite.
Ceeace-ai dat pentru sufletul tău, doar atât n'o s'apuce
Moștenitorul cel lacom.
Mort dacă ești, o Torquate, și-odată ce Minos rostit-a
'Naltu-i județ de pe urmă,
N'o să te-aducă 'napoi nici neamul și nici pietatea,
Nici prea frumoasa-ți vorbire;
Căci din infernul cel negru să-l scape pe castul Hipolit
Insăși Diana nu poate,
Nici ale Lethei cătușe nu poate Theseu să le rupă
Scumpului lui Pirithous.

Dinu Geoglovan

„Adevĕrul Literar și Artistic" va publica regulat recenzii asupra tuturor publicațiunilor ce apar în prezent la noi. In acest scop rugăm să ni se trimeată pe adresa „Adevĕrului Literar" câte un exemplar din volumele și revistele ce apar.

*

Tot ce privește „Adevarul Literar și Artistic" (manuscrise, cărți, reviste, ilustrații, corespondență) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

*

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ține seama nici de rugămințele speciale pentru păstrarea lor.

CRONICA SPORTIVA

Ce este cu „Country-Club"-ul ?

Maĭ zilele trecute, marele cotidian parisian „L'Auto", spunea, nu fără dreptate că în Franța „golf"-ul este un sport aristocratic pe când în Englitera el este cu adevărat democratic. In România, golf-ul nu este nici una nici alta şi aceasta pentru singurul motiv că... nu este practicat cătuşĭ de puțin.

Dintre numeroasele sporturĭ ce stau la buna plăcere a tineretuluĭ. golf-ul apare tot maĭ mult ca unul din rarile ce convin individuluĭ atuncĭ când el înaintează tot maĭ mult în vârstă.

Dar ce este „golf"-ul şi în ce constă el? Desfătare fizică foarte sănătoasă, căcĭ pe lângă plăcerea ce procură aceluia ce-l practică, golf-ul este şi un exercițiu complect prin faptul că membrele inferioare ca şi cele superioare sunt puse în mişcare în condițiunile cele maĭ prielnice adică în plin aer; jocul constă în a goni cu ajutorul unor bastoane speciale, o minge mică şi plină (cauciuc comprimat) din o gaură în alta, găurĭ stabilite după anumite norme şi la intervale diverse pe un parcurs maĭ mult sau maĭ puțin accidentat şi lung de circa 4—5 km. Perfecțiunea la acest joc care multora va apare copilăresc, constă în a termina parcursul în cât maĭ puține loviturĭ.

*

„Golf"-ul a pătruns într'atât în obiceiurile englezilor încât pentru mulțĭ el a devenit o necesitate zilnică fără de care eĭ par'că nu ar îndeplini munca lor cu aceeaşĭ energie, cu aceeaşĭ libertate de spirit.

Individul—maĭ cu seamă acel care se istoveşte prin o muncă cerebrală—are nevoe de exercițiu fisic. Englezul o ştie, şi de aceea el practică un sport oare-care apropiat cutăruĭ sau cutăruĭ anotimp. Exemple până şi de personagiĭ carĭ au jucat sau maĭ joacă şi azĭ un rol mare în Englitera, am putea cita nenumărate dar ne vom mulumi a aminti numaĭ pe Lloyd George.

Verdele octogenar, de câte-orĭ vremea îĭ permite, nu uită a face câțiva kilometri peste un câmp anume amenajat gonind—când cu un baston, când cu altul, ales din teancul purtat într'un coş de un băețel, mingea care în deplasările eĭ maĭ mult sau maĭ puțin neaşteptate îl obligă a umbla, a face un exercițiu maĭ violent cu brațele şi a uita astfel câteva clipe grijele ce'l copleşesc şi istovesc de atâtea deceniĭ.

*

După un aşa ocol, revin acum la titlul articoluluĭ meu : „ce este cu „Country-Club"-ul întemeiat astă primăvară în marginea păduriceĭ dela Băneasa şi care năzuia printre altele a creea şi un teren de golf?

A trecut primăvara, a trecut vara şi s'a dus şi toamna, iar frumoasele proecte arătate şi expuse la înființarea clubuluĭ par a se fi năruit !

Ce să fie?!..

DINU CESIANU

Ştiri diverse

François Descamps, „manager"-ul luĭ Carpentier a anunțat oficial pe ziua 24 Octombrie Federațiunea franceză de Boxă că cere în numele acestuia luĭ Battling Siki, revanşa.

Din punct de vedere sportiv, nimic de zis; numaĭ de n'ar reîncepe să apară prin unele ziare de specialitate odioasele articole plătite, carĭ au desgustat pe toțĭ cititoriĭ maĭ serioşĭ şi au arătat publiculuĭ cât de puțin sincerĭ sunt uniĭ dintre ceĭ maĭ reputațĭ criticĭ sportivĭ atuncĭ când sunt în joc interese de tarabă.

*

Ca ultim ecou al „match"-uluĭ de scrimă cu floreta între amatorul francez **Lucien Gaudin** şi profesionistul italian **Aldo Nadi**, „match" care a fost o frumoasă victorie pentru Gaudin, anunțăm că subscripțiunea făcută prin sălile de arme din Franța a produs suma de 10.728 francĭ şi va servi cumpărăreĭ unuĭ obiect de artă ce va fi oferit mareluĭ campion francez.

In Franța spiritul de camaraderie şi sincera admirațiune nu sunt cuvinte deşarte de înțeles.

*

La Şcoala Normală de educație fizică de la Joinville-le-Pont (Franța), a fost creeat de curând un muzeu sportiv pus sub conducerea sculptoruluĭ Fraysse.

Ideia este originală şi desigur că realizarea eĭ nu va fi fost inutilă.

*

William Tilden, faimosul jucător de tennis şi campion al lumeĭ, riscă — după o telegramă din New-York — să dispară datorită uneĭ neglijențe. Intepându-se cu o sârmă în palma mâineĭ drepte, el nu a dat nicĭ o atenție acestuĭ mic accident; mâna i s'a infectat; a fost operat cu succes, dar doctoriĭ nu pot declara dacă va maĭ fi în stare orĭ nu a juca.

*

„Automobil-Club-German" a decis organizarea unuĭ mare concurs pentru 1923, sub denumirea „Marele Premiu" care va fi deschis numaĭ națiunilor ce admiseseră participarea automobilelor de marcă germană în cursul anuluĭ 1922.

Atletism

Campionatele Africeĭ de sud au avut loc între 30 Septembrie şi 2 Octombrie la Port-Elisabeta. Dat fiind unele performanțe remarcabile socotim că nu strică a vorbi şi de atlețiĭ uneĭ regiunĭ atât de îndepărtate de noĭ.

100 yarzĭ : G. Dunstan, 10 sec. 1/5.
200 yarzĭ : G. Dunstan, 22 sec. 1/5.
440 yarzĭ : R. Johnston, 51 sec.
800 yarzĭ : Oldfield, 1 m. 58 sec. 3/5.
3 „mille" mers : Mac Master, 23 m. 23 sec. 2/5.
Săritura înălțime cu avânt : Sutherland 1 m. 854 m. m.
Săritura lungime cu avânt : Atkinson, 6 m. 959 m. m.

Aeronautică

Plutonierul francez **Montonnier** a reuşit pe ziua de 23 Octombrie un nou record al Franțeĭ ridicându-se cu aeroplanul la 10.020 metri (vechiul record francez — deținut de J. Casale—era de 9250 m.). Recordul lumeĭ e deținut de americanul **Mac Ready :** 10.518 m.

Ciclism

La finele luneĭ Octombrie au luat sfârşit la New-York diversele probe de semi-fond în vederea campionatuluĭ Statelor-Unite Invingătorul a fost reputatul **George Chapman** (201 puncte) urmat de **Clarence Carman** (193 1/2 p.), **Vincent Madonna** (167 1/2 p.), **Victor Linart** (143 p.), etc.

Foot-ball Associație

Rezultatele ultimelor „match"-urĭ din Englitera sunt următoarele :

Manchester City învinge Preston N. E. (2—1).
Blackburn Rovers învinge Burnley (2—1).
Sunderland şi Chelsea (1—1).
Everton învinge Nottingham Forest (4—2).
Newcastle United învinge Arsenal (2—1).
Huddersfield învinge Oldham (3—0).
Stoke învinge Sheffield United (4—0).
Bolton Wanderers învinge Aston Villa (3—0).
West Bromwich învinge Tottenhaum Hotspur (5—1).
Cardiff City învinge Liverpool (3—1).

*

Printre ultimele rezultate din Ceho-Slovacia cităm „Slavia" învinge „Viena" (3—0) şi „Sparta" din Praga învinge „Sparta" din Kosira (6—1).

*

Rezultatele maĭ importante de Duminică 29 Octombre în Franța au fost următoarele :

C. H. S. G. învinge C. A. Paris-Gallia (3—1)
Racing C. Fr. învinge A. S. Française (3—2)
F. C. Levallois învinge Stade Français (1—0)
Alsace-Lorraine învinge S. C. U. F. (2—0).

Şi în fine, „match"-ul senzațional al zileĭ—„olympique" învinge echipa „Red Star" cu 3—0 în prezența a peste 6000 spectatorĭ (ceea ce e enorm, dat fiind că ploua) pe terenul Berrgeyre.

Foot-ball Rugby

Ultimele rezultate maĭ importante din Englitera (28 Octombre) sunt următoarele :

Cambridge învinge Richonond (3—0)
Guy's Hospital învinge Harlequins (10—5)
Leicester învinge Oxford University (28—0)
Pontypool şi Plymouth (0—0)
Swansca învinge Aberavon (11—0)
Cardiff învinge Blackheath (13—8)
Liverpool învinge Manchester (40—0)
Glascow A. învinge Edimburg A. (18—3)
Llanelly învinge Neath (13—6)
Gloucester învinge United Services (21—5).

*

Rezultatele de Duminică 29 Octombre din Franța în vederea campionatelor regionale sunt şi ele foarte interesante şi ținem în special să semnalăm înfrângerea echipeĭ „Union Sportive Perpignanaise" de către echipa „A. Sp. Bitteroise".

Stade Bordelais învinge C. A. Béglais (3—0)
Stade Français învinge A. S. Versaillaise (18—3)
S. C. U. F. învinge C. A. S. G. (8—3)
A. S. Biterroise învinge U. S. Perpignanaise (6—4).

*

Principalele „match"-urĭ amicale în Franța la aceeaşĭ dată au fost :

Stade Toulousain învinge Stadoceste Tarbais (3—0)
U. S. Dacquoise învinge Stade Poitevin (22—8)
F. C. Grenoble şi F. C. Lourdes (3—3)
Aviron Boyonnais şi Biarritz Olympique (0—0)
T. O. E. C. învinge Section Paloise (13—0).

Innot

D-ra Gertruda Ederlé a stabilit zilele acestea la Londra un nou record al lumeĭ pentru sexul feminin : 150 yarzi în 1 minut 45 secunde (vechiul record—deținut de d-ra Boyle era de 1 m. 49 sec. 4/5; New-York, 11 Iunie 1921).

Scrimă

Marele concurs internațional italian care a avut loc la Bellagio, a obținut un succes desăvârşit.

Pe un timp ideal, diversele concursurĭ — floretă, sabie, spadă — au atras un public numeros; cadrul feeric al țărmuluĭ laculuĭ Como a contribuit mult la această serbare a Scrimeĭ.

Resultatele technice au fost următoarele :

FLORETA (reprise în 5 loviturĭ)

1) Bertinetti, 5 vict; 11 loviturĭ.
2) Allochio, 3 vict., 17 lov.
3) Carniel ,3 vict., 19 lov.
etc.

SABIE (reprise în 4 loviturĭ)

1) Bertinetti, 5 vict., 4 lov.
2) Allochio, 4 vict., 10 lov.
3) Belli, 3 vict., 14 lov.
etc.

SPADA (reprise în 3 loviturĭ)

Giovani Canova, 5 vict., 7 lov.
2) Pracchi, 4 vict. 10 lov.
3) Allochio, 4 vict., 12 lov.
etc.

*

Campionatul Olandeĭ de scrimă cu sabia care a avut loc pe ziua de 29 Octombre la Utrecht, a fost câştigat de căpitanul H. D. Scherpenhuyzen.

Institutul Național de Educație Fizică

Sâmbătă 25 Noembrie se deschid cursurile acestuĭ Institut menit să prepare elementele necesare corpuluĭ didactic — din învățământul secundar — pentru educație fizică, precum şi ofițeriĭ necesarĭ organizăriĭ şi îndrumăriĭ educațieĭ fizice în oştire.

Candidațiĭ şi candidatele carĭ doresc să intre în acest institut, sunt obligațĭ să se înscrie până în ziua de 15 Noembrie la sediu, Bucureştĭ, Strada Maior Ene (fostă Graur).

Candidațiĭ vor prezenta următoarele acte : certificatul de absolvire al liceuluĭ, actul de naştere, actul de naționalitate, actul de moralitate al părinților şi al candidatuluĭ, eliberat de primăria respectivă şi angajamentul (cu consimțimântul părinților — sau tutoreluĭ — pentru minorĭ) prin care candidatul se obligă a servi după absolviea Institutuluĭ, cel puțin 10 anĭ în învățământul secundar.

Vârsta candidaților (candidatelor) — necăsătorițĭ — va fi între 18—25 anĭ.

Prezentarea candidaților la examenul medical va avea loc în ziua de 20 Noembrie, ora 9 dimineața în localul Institutuluĭ.

Clasificarea de admitere ca elevĭ aĭ Institutuluĭ se va face pe baza medieĭ generale de absolvire a liceuluĭ şi a unuĭ minuțios examen medical care va stabili starea generală sanitară a fiecăruĭ candidat în parte, excluzând pe toțĭ aceia carĭ ar fi atinşĭ de vre-o boală, infirmitate sau viciu de conformație.

Durata cursurilor va fi de 4 anĭ, din carĭ primul preparator la Universitate (facultatea de medicină), doĭ anĭ în Institut, iar în ultimul an se va face practică pedagogică pentru obținerea titluluĭ.

Pe tot timpul acestor 4 anĭ de studiĭ studențiĭ şi studentele se vor considera ca bursierĭ având în internatul Institutuluĭ întreținerea complectă şi materialele de studiĭ.

Absolvențiĭ vor fi numițĭ în învățământul secundar şi superior, ca profesorĭ de educație fizică, în conformitate cu normele de recrutare ce vor fi înscrise în legea de organizare a învățământuluĭ secundar şi superior.

In vitrina librăriilor

Radu Rosetti. — Amintiri. Vol. I. (Viața Românească).
Alexis. V. Drăculea. — Intre Venus şi Marte (nuvelă).
A. Nora. — Dusmanul Femeilor. (Ancora).
C. Stere. — Ante-proiect de constituție. (Viața Românească).

AU APARUT în editura Vieții Româneşti:

St. O. Iosif: Patriarchale, poezii. 92 de pagini. Prețul 12 lei.

Lacrimile ieromonahuluĭ Veniamin, carte dată la lumină şi tipărită de **Mihail Sadoveanu.** 128 pagini. Prețul 12 lei.

H. Sudemann: Moara părăsită roman tradus de **Haralamb G. Lecca.** 110 pagini. Prețul 12 lei.

G. Ibrăileanu: Spiritul critic în cultura românească. 270 de pagini. Prețul 26 de lei.

I. L. Caragiale: Versuri, adunate şi comentate de **Barbu Lăzăreanu.** Prețul 18 lei.

M. Sadoveanu. — Foi de toamnă 288 de pag. 18 lei.

Radu Rosetti: Amintiri, volumul 1: Ce-am auzit dela alții. 288 de pagini. Prețul 26 lei.

M. Sadoveanu: Neagra Şarului. 200 de pagini. Prețul 22 de lei.

Alexandru A. Philippide. Aur sterp, poeme 124 de pag. 12 lei.

A. Gennevraye: Ombra, roman tradus de **Dumitru Stănescu.** 152 pagini. Prețul 14 lei.

Surioara

de ION PAS

Marioara este o fetiță de treĭ anişorĭ numaĭ, cu un chip de păpuşe, cu ochişorĭ albaştri, sglobie şi deşteaptă.

Când a început războiul gângurea stângacĭ două sau treĭ cuvinte. Pe atuncĭ se juca cu Gheorghiță, fratele eĭ maĭ mare cu un an, prin curte şi pe stradă, trăgea de ureche motanul, mângâia drăgăstos pe Cioban, câinele credincios, şi-şĭ vâra din când în când născiorul prin borcanele din dulap.

Vorbind însă la drept, toate aceste micĭ exercițiĭ le făcea împreună cu frățiorul eĭ, care fiind maĭ vârstnic era maĭ priceput. Tot împreună însă îşĭ primeau şi răsplata atuncĭ când ochiul neadormit al mameĭ descoperea pe deget urmele de dulceață.

Afară de Gheorghiță şi câteva surorĭ, Marioara avea încă un frate, acesta cel maĭ mare.

Despre fratele eĭ copila păstrează amintirĭ nu tocmaĭ sigure, o imagine fugitivă care îĭ apare în minte ca o umbră de vis. Işĭ aminteşte numaĭ că frățiorul eĭ avea privirea blândă, că era tăcut, că citea până noaptea târziu şi că, odată, a scăpat-o de urechiala mameĭ fiindc'a spart o cană.

Pe urmă fratele ei n'a maĭ venit acasă. Mama plângea, tata stătea pe gândurĭ, iar surioarele tot vorbeau pe şoptite. Până chiar şi Gheorghiță stătea posomorât şi lăsa motanul în pace.

Din întristarea care domnea în casă, înțelesese că fratele cel mare trebue să se fi dus departe, iar din vorbele luĭ Gheorghiță aflase în curând că nenicul a plecat la războĭ. Marioara nu prea ştia ce e războiul ăsta, dar Gheorghiță i-a explicat odată că războiul e rău şi că acolo oamenii se bat între ei cum de pildă se bate Cioban, cu motanul, sau cum eĭ, copii, se'ncaeră de păr pentru vreo jucărie şi îĭ desparte mama.

Pe urmă zilele s'au scurs unele după altele, foarte posomorâte. Aşa cum era Marioara, doar de trei ani, dar ea tot a simțit că veselia se dusese din casă.

Mama slăbise şi plângea toată ziua. Copila o privea dintr'un colț, sfioasă, cu chipul serios şi cu privirea tristă. In căpşorul eĭ îşĭ făceau atuncĭ loc fel de fel de gândurĭ şi întrebări dintre cari una o frământa maĭ mult: „De ce tot plânge mama?"

Erau zile de iarnă, triste, întunecate, cu fulgi posomorâți şi răbufneli de vânt. Marioara şedea ghemuită în pat, alături de Gheorghiță, jucându-se 'n tăcere. In liniştea din casă mama lucra pe gândurĭ. Fetița o privea pe ascuns, îĭ vedea fața tristă, frământată de grijĭ şi-ĭ pierea voia bună : Cobora uşurel din pat, mergea cu băgare de seamă la geamul unde măicuța eĭ stătea îndurerată, se lipea drăgăstos de ea şi-o întreba încet:

— Mămicule, ce facĭ ?

Şi a trecut iarna, şi-a venit primăvara. Au venit rândunelele, a înflorit grădina şi soarele a prins a desmorți pământul.

Când se 'ncălzea afară, copiiĭ ieşeau să se maĭ joace, potolițĭ, c'o umbră de tristețe. Nu maĭ luau de urechĭ motanul, nu-l maĭ necăjeau pe Cioban şi nicĭ nu maĭ răscoleau prin dulap. Marioara şi frățiorul eĭ îşĭ dădeau seama că mămica e foarte 'ndurerată şi că nu trebuia s'o mâhnească maĭ mult.

Uneorĭ se maĭ potoleau din joc, priveau în casă unde mama lucra sau făcea altceva, se uitau pe urmă întrebătorĭ şi prindeau a vorbi :

— Gheorghiță !
— Marioaro !
— Gheorghiță, mama face mâncare...,
— Da. Să mâncăm... Nu ştiĭ?
— Gheorghiță, da mama de ce a plâns aseară ?
— Eĭ, după nenea..
— Şi tata nu vorbea de loc..
— De loc..
— Petruța n'a mâncat...
— Nu.
— Nicĭ Paula şi..
— Şi Savasta.
— Da, Gheorghiță.
— Tot după nenea... Nenea e la războĭ..
— La războĭ ?
— Da, ce, nu ştiĭ?
— Ba da. Şi nu maĭ vine nenea?
— Nu.
— Păĭ de ce?
— Nu ştiu.

N'aveau ce să-şĭ maĭ spună şi nu se maĭ jucau. Rămâneau gânditorĭ, — Gheorghiță, cu privirea posomorâtă, iar fata tot trudindu-se să afle de ce nu vine nenea, pentrucă mama plânge.

Seara tata se întorcea dela lucru, trudit şi abătut. Se strângeau toțĭ aĭ caseĭ şi mâncau în tăcere borşul sărac al lor. Rareorĭ îşĭ vorbeau.

Dar, după ce se aşezau în pat, la lumina scurtă a lămpiĭ din perete, începeau să vorbească cu teamă de cel plecat departe.

Marioara, culcată la pieptul mameĭ, stătea cu ochiĭ deschişĭ în noapte şi asculta cele ce se vorbeau. Tata povestea vreo întâmplare, o surioară îşĭ amintea de felul cum era fratele înstreinat, alta făcea la fel, iar mama repeta suspinând: „Copilaşul meu, copilaş!"

Serile acestea s'au gravat în inima micuță a copileĭ într'o lumină tristă. Asculta ce asculta vorbele a-lor eĭ, pe urmă pleoapele îĭ cădeau ca de plumb şi-adormea visându-l pe frățiorul cel de departe, a căruĭ figură se pierdea însă într'o negură sumbră.

Dar timpul se scurgea înainte fără să aducă în casa lor veselia de altădată.

In viața Marioareĭ nu s'a petrecut nimic deosebit. O singură dată a spart o farfurie, dar asta din greşeală, într'un rând s'a fript uşor cu ceaiul şi'n altă zi s'a împiedicat de prag.

Evenimente destul de neînsemnate, precum vedeți, în viața unuĭ copil de treĭ anĭ şi ceva...

*

Un fapt dosebit a fost numaĭ acela că la vreun an dela plecarea frateluĭ celuĭ mare, într'o zi mohorâtă de Noembrie când afară ploua neîntrerupt şi'năuntru pâlpâia focul şubred, o surioară s'a apucat s'o învețe pe copilă abecedarul.

A fost numaĭ o glumă. Dar, văzând că fata are dragoste pentru învățătură, sora cea mijlocie s'a apucat s'o învețe cu dinadinsul. Nu aveau altceva de făcut şi, ca să-şĭ omoare urâtul, se-aşezară pe lucru. Toate treĭ surorile îĭ arătau copileĭ slovele dragĭ, pe carĭ ea le învăța cu plăcere.

— Marioaro, aşa.... **O-m, om...,**

Copila repeta:

— **A-pa, apa.., C-a-r, car...**
— **C-a-r, car..**

Şuera vântul şi cădeau stropĭ monotonĭ de ploaie în drum. Se 'ntuneca,—şi pe ulița potolită, arar, câte un trecător se îndrepta sgribulit înspre casă.

Totuşi înăuntru era bine. Strânşĭ toțĭ la un loc, în odaia călduță, sub lumina sfioasă a lămpiĭ din perete, sărăcuțiĭ îşĭ vedeau fiecare de treburile lor, legănațĭ de pâlpâitul drag al flăcăreĭ din sobă. Aveau lemne şi le era deajuns.

Tata venise dela lucru şi îşĭ dregea o gheată, mama pregătea cina, o surioară cârpea rufele caseĭ, Gheorghiță se juca lângă foc. Sora cea mare nu se'ntorsese încă.

— Marioaro, haide să scrim acum.
— Da, să scrim în caiet.
— Scrie numele tău.
— Să scriu numele meu.

Muie tocul în sticla cu cerneală şi scrise apăsat, cu degetele strânse, **mariara popescu.**

— Nu, cu literă mare şi aĭ sărit pe **o.**
— Da, am sărit pe **o.**
— Scrie, uite aşa..
— Aşa. Şi...
— Ce e ?
— Tăticule.
— Da.
— M'am uitat acuma pe geam la cărțile lu' nenea.
— La cărțile lu' nenea.
— Are multe de tot.
— Multe de tot.
— Le-a citit toate nenea ?
— Toate. Maĭ are şi'n dulap.
— Da, în dulap. Dar....
— Ce-ĭ, Marioaro? Scrie....
— Scriu, uite-acum. Dar unde este nenea?
— Nu ştiĭ? E la războĭ.
— Da, la războĭ. Ştiam. Da nu maĭ vine nenea ?
— O să vie, fetițo.
— Când o să vie?

Odată, mai târziu....

— Şi la războĭ e rău? Uite, pe nenea'l plouă... Imĭ spunea Tudorița...
— Ce ițĭ spunea?
— Că e rău la războĭ şi că acolo se omoară oameniĭ. Pe Lixandru al lor l'a omorât.
— Eĭ, nu se ştie.
— Ba da, au spus-o alțiĭ.. Şi. şi... tăticule..
— Haĭ scrie, Marioaro.
— Uite că scriu acu. Dar...
— Ce e ?
— De nu l'ar omorâ şi pe nenea. Că nenea este bun şi plânge mama p'urmă.
— Marioaro, mă supăr.
— Da, o să plângă, zău.
— Hait...
— Na, uite scriu acum. Aşa : *Marioara Popescu... Ma-ri-oa-ra Po-pes-cu...* Cu literă mare şi... şi... cu *o.* Nu e aşa, tățico ?

*

A venit primăvara din nou. Au înverzit copaciĭ şi a înflorit grădina. Iarăşĭ au venit rândunelele şi iarăşĭ încălzeşte soarele mângăios.

In casa Marioareĭ flutură un crâmpei de speranță. Pacea este aproape. Au să vină acasă bieții soldați, după doi ani de lipsă şi în multe case are să fie bine.

Sora cea mare aduce în fiecare seară câte un jurnal, iar tatăl câte-o veste.

S'a încheiat războiul! Pacea e la zi'ntâi, la cinci, la zece, la douăzeci...

Nerăbdători întorceau jurnalul pe-o parte şi pe alta, ascultau ce auzise tata şi prindeau a vorbi. Marioara asculta cele ce se spuneau cu multă încordare. Cu ochiĭ mari, deschişi, cu fața serioasă, căuta să prindă fiecare vorbă ce se rostea în casă.

Vorba e tot de fratele ei.

— Maĭ trăeşte el oare? Mititetul de el... Of, că nu maĭ vine odată să mă înseninez!

Mama se ştergea la ochi, surorile oftau. Tata căuta să pară hotărît:

— Apoi eu cred că vine. Da, da, vine şi el. Nicĭ nu se poate altfel.

Işi făcea o țigare şi privea gânditor. Pe urmă se culcau. Mama tot suspina, tata fuma mereu, iar fetele şopteau:

— Nu se maĭ face pace să se 'ntoarcă şi Nicu...
— Ce ne-ar maĭ spune el!
— Da, da, ne-ar spune multe.
— Şi am merge la teatru!
— Ce bine ar fi atunci!
— Ar fi bine de tot.

Marioara le auzea. Trăia în aceiaş nelinişte cu mama, tata şi fetele din casă. Oh, nu maĭ vine nenea! Iar lua o păpuşe frumoasă şi-ar mângâia-o dulce. Că frățiorul eĭ este bun. Da, bun de tot. N'a scăpat-o el odată, de mult de tot, de urechiala mameĭ, când a trântit o cană? Şi cum citea în cărți până noaptea târziu! Acuma, de-ar veni frățiorul, i-ar spune că-i cuminte, că ştie să citească. Câte i-ar spune atunci...

Intr'o seară sora cea mare a venit c'un ziar.

— Ascultă, mamă, uite s'a făcut pace. Scrie aci 'n gazetă.
— Oh, a dat Dumnezeu ?

De bucurie nu au mâncat de loc. Doar Gheorghe a întins odată în castron şi a rămas şi el nespus de serios, uitându-se la toți cu un deget pe buze.

Vecinii dimprejur toțĭ aveau veşti. Ba domnuluĭ Georgescu, pensionar, i-au sosit acasă amândoi feciorii prizonieri.

Seara, doar seara, prindeau a tăinui.

— Nu a sosit nimic? întreba posomorât bătrânul.
— Nu, încă nu, spunea cu teamă mama. Tu n'ai aflat nimic?
— Nu.

Oftau amândoi necăjiți.

Veneau dela lucru şi fetele. Iarăşĭ schimbau două sau treĭ cuvinte. Uneori prindeau să-şi facă planuri :

— Ah, de-ar veni şi Nicu!
— Ne-am înveseli toți.
— Am râde şi am cânta.
— Sau de-am primi cel puțin o scrisoare...
— O scrisoare măcar.

*

Intr'o zi tatăl a adus o veste foarte bună. A întâlnit un prieten venit dela războĭ. L'a întrebat de fecior.

— Cum, n'aĭ aflat nimic ? îĭ răspunse acesta.
— Nu, n'am aflat nimic.
— Păĭ eu l'am întâlnit.
— Eĭ, cum era ?
— Bine, sănătos.
— Se poate ?
— Da, cum ițĭ spun.
— Şi este mult de atunci ?
— Cam mult. Un an de zile.

Un an! Câte nu s'au schimbat! Câte lupte, cațĭ nu s'au prăpădit...

Dar, orĭ cum, vestea aceasta îl bucura pe bătrân. Ceva par'că-i spunea că fiul său trăeşte.

De bucurie nici nu s'a dus la lucru ci a venit acasă.

Marioara a deprins dela un timp obiceiul măicuțeĭ şi acum eşea singură înaintea omuluĭ cu scrisorĭ.

— Nene, noi nu avem ?
— Nu, nu aveți, fetițo...
— Mm, nu avem...

Şi îĭ venea să plângă.

Dar într'o zi pe când se afla în poartă şi privea îngândurată, la vre-o câțiva copiĭ cari se jucau în drum, auzi fără veste pe poştar lângă ea :

— Fetițo, dă-i mameĭ o scrisoare!

Simți un fior în inima-i plăpândă şi alergă în casă. De bucurie nici nu putea vorbi.

— Na. . .

Şi-a rămas nemişcată cu ochiĭ mari, deschişi, lângă mămica ei

Fericire nespusă!

In ziua aceia mama a gătit bucate îndeajuns şi-a curățit prin casă. A tăiat o găină şi a făcut o supă şi-o mâncare cu morcovi. Tot untdelemnul ce-l avea în dulap l'a cheltuit atuncĭ făcând gogoşi gustoase.

Iar seara când tatăl a venit dela lucru foarte întunecat şi fetele s'au întors abătute dela atelier, mama cu figura luminată de fericire, cu ochiĭ umezițĭ, le-a adus pe rând vestea bună:

— Astăzĭ ne-a scris băiatul.

N'au mâncat nicĭ atuncĭ. Au rămas bucatele aburind, aşa cum au fost puse, iar gogoşile s'au răcit în zadar. Se priveau toțĭ aĭ caseĭ în tăcere deplină, uniĭ la alțiĭ, cu fețele senine ca într'un vis plăcut.

Intr'un târziu tata se încordă şi spuse cu un glas care părea a fi liniştit îndeajuns :

— Vasăzică ne-a scris... Trebuia să ne scrie... E sănătos băiatul... Hm, hm...

Işĭ făcu o țigare.

— Acum să-i scrim şi noi... La regiment...
— E în spital... Rănit...
— Da, în spital... Hm... Să îĭ scrim la spital. E aproape vindecat... Hm, hm...

Au plecat dela masă, fetele s'au apucat să scrie frățioruluĭ lor. Câte nu au de spus!...

Marioara, alături. nespus de tulburată, priveşte rând pe rând la surioarele dragi cari scriu foarte atente.

E foarte fericită.

Nenea al ei s'a 'ntors. Fratele drag al eĭ. A fost la războĭ frățiorul şi a scăpat cu bine. Nu ştie cum se face, dar acuma-l găseşte înainte-i, aşa cum a fost el, bun, blând, frumos, cu ochiĭ gânditorĭ, şezând totdeauna la lampă şi citind.

„...Nenicule, am crescut, m'am făcut mare, uite. Şi-acuma sunt cuminte. Am învățat să scriu. Număr pân' la o sută... Citesc abecedarul.... Nene, ce-a maĭ plâns mama! Toțĭ am fost întristați. Ne-am rugat pentru tine şi aĭ scăpat acum. Nene, cât te iubesc! Ştii, m'aĭ iertat odată când am trântit o cană... Eu şi cu Gheorghiță suntem foarte cuminți. Nu maĭ necăjim pe Cioban. Lăsăm motanu 'n pace. Nenicule, nu te-am uitat de loc şi te iubesc grozav... Cât te iubesc, nu ştii..."

Sora cea mijlocie a lăsat tocul jos.

— Aşa, am scris luĭ Nicu. Patru coale şi jumătate... Dar tu ce-aĭ, Marioaro? Par'c'aĭ fi supărată. Haide, vino încoace să te sărut. A scris nenicul tău. Scrie-ĭ şi tu acum, că te-am învățat, păpuşico. Scrie-ĭ orice vreĭ tu, căcĭ îĭ va părea bine.

Marioareĭ i-a răsărit o lacrimă în gene. A simțit un fior cald că 'ĭ pătrunde în piept. Fără să spună o vorbă a luat domol condeiul, l'a muiat în cerneală, şi, cu capul puțin plecat pe un umăr, cu ochiĭ umezițĭ, a scris tremurat doar câteva cuvinte :

„Nenicule, nu te-am uitat, de loc şi te iubesc grozav. Cât te iubesc nu ştiĭ".

ION PAS

INSEMNĂRI

Gerhart Hauptmann. *(Note biografice)*

Gerhart Hauptmann s'a născut la 15 Noembrie 1862 la Sabzbrunn în Silezia și aparține unei vechi familii de țesători. Un strămoș al său a luat parte la revolta țesătorilor pe care o dramatizat-o poetul mai târziu. Tatăl său a fost proprietarul unui mic hotel. Dintre cei trei frați Georg, Carl și Gerhart, cari toți au avut înclinări artistice dar mai ales talent de desen și pictură, numai Carl și Gerhart și-au închinat viața poeziei. Carl Hauptmann a scris foarte mult, versuri, proză și teatru, însă fără a putea ajunge gloria fratelui său Gerhart.

Gerhart Hauptmann învăță întâiu în școala din Salzbrunn, trecu în 1874 la școala reală din Breslau, unde fu un elev foarte mediocru și de unde în 1878 părinții îl luară înapoi la țară. Părinții nu-l ținură însă multă vreme lângă ei ci îl dădură la un unchiu care căută să-l crească mai departe într'o atmosferă foarte cucernică. Aici tânărul Hauptmann, trebuia să se îndeletnicească cu agricultura. Multe din scenele și din descrierile operilor sale se întemeiază pe amintirile din acea vreme ale copilăriei sale. Mult nu stătu nici aici, căci în toamna anului 1880 se duse la Breslau spre a urma școala de belearte. Talentul său de desen și interesul pentru artele plastice, îl îndemnară să urmeze sculptura. Studiile regulate nu-i plăcură însă și tânărul sculptor fu din cauza purtărei sale eliminat pentru un timp din școală. Hauptmann care făcea de timpuriu literatură, începu atunci să se ocupe mai mult cu poezia. Scrise versuri și încercă vre-o câteva drame. La 1882 se înscrise ca student la Universitatea din Sena pentru a studia Istoria. Nici acolo nu stătu căci în primăvara anului 1883 îl întâlnim într'o călătorie care îl duce prin Spania, călătorie care fu decisivă pentru activitatea sa poetică de mai târziu. Reîntors în țară se logodi cu Maria Thienemann, sora soțiilor lui Georg și Carl Hauptmann. La 1884 mai apare odată la Roma, unde îl atrăgeau monumentele și unde sculptorul ratat putea găsi oareșicare mângâiere. Subt influența acestor călătorii, scrie mai multe drame istorice fără o prea mare valoare. După ce se căsătorește în Mai 1885, călătorește la Berlin, la Marea Nordului, plănuind diferite scrieri, păstrând însă interesul său și pentru arta plastică. In vara anului 1888 face o călătorie la Zurich, care avu și ea urmări pentru desvoltarea literară a poetului. Dar influența cea mai puternică și cea mai decisivă fu aceea a celor doi naturaliști Arno Holz și Johannes Schlaf pe care îi cunoscu în 1889. Din această legătură de prietenie se născu drama sa naturalistă. „Inainte de răsăritul soarelui" care se reprezentă cu un răsunător succes pe scena teatrului „Die Freihe Bühne". De la această dată cariera lui Hauptmann se desvoltă din ce în ce mai izbutitoare fiind turburată de prea puține înfrângeri și făcând din ele cu timpul poetul cel mai iubit al poporului german. Astăzi trăește la Berlin și e însurat a doua oară. Talentul său pare a fi însă în declin și poemul său epic „Anna" a fost primit cu o răceală unanimă.

Hauptmann a scris următoarele lucrări de teatru:

„Inainte de răsăritul soarelui" (1889) *Sărbătoarea Păcii, Oameni singurateci, Țesătorii, Colegul Crampton, Blana de castor, Urcarea la cer a Hannelei, Florian Geyer, Elga, Clopotul scufundat, Căruțașul Henschel, Schluck și Yan, Michael Kramer, Cocoșul roșu, Sărmanul Enric Rose Bernd, Fecioarele din Bishofsberg, Și Pippa danțează, Fuga lui Gabriel Schilling, Ostatecul împăratului Carol, Griselda, Guzganii, Peter Brauer, O piesă commemorativă pentru 1913, Arcul lui Odiseu, Balada iernei, Mântuitorul alb și Indipohdi.* In proză, afară de câteva nuvele a scris romanul *Atlantis* și amintirile din călătoria făcută în Grecia intitulate *Primăvara greacă.* Versuri a scris rar și a publicat un singur volum în tinerețe, volum astăzi epuizat.

Ca dramaturg și regizor a lucrat împreună cu Reinhart la Deutsches Theater.

Piese românești în ungurește

Autorii români erau până în vremea din urmă închiși în bisericuțe literare, trăindu-și viața de monotonie, pe care arare ori o turbura cearta cântăreților de stradă, de-a ținea isonul.

Ferestrele însă s'au deschis și a intrat aer proaspăt și belșug de soare. Cântăreții români azi sânt chemați în lume

Interesul pentru cultura românească să manifestează mereu în streinătate.

Streinii sânt curioși de sufletul românesc, pe care până azi l-au reprezentat cu galoane și săbii de aur, diplomații și misionarii poltici.

Piesele de teatru românești, pătrund în Occident fără mare greutate. După „Făclia de Paște" a lui Caragiale, „dramatisată" de d. André **de Lorde** și **Năpasta** de marele dispărut, jucată în streinătate, a urmat „Sonata Umbrelor" de d. Dominic și după cum auzim va urma jucarea pe scenele din streinătate a **Păiajenul**-ui de d. **A. de Herz** și **„Prometeu".** In stagiunea aceasta vor mai fi jucate o mulțime de piese românești pe scenele streine. Prima serie am amintit-o, la aceasta adăogăm: **„Fântâna Blanduziei"** de Alexandri, tradusă de d. dr. **Sperembey; „Zamolxe"** de d. **Lucian Blaga** tradusă de dr. **Oscar Bárd; Mărgeluș** de d. **A. de Herz,** tradusă de d-l dr. **Erwin Paar; Ce știa satul** de **V. Al. Jean,** tradusă de d-nul **E. Paar;** și piesele lui **Caragiale** a căror traducere o prepară d-l dr. **Jmre Kádór.** In acelaș timp, ni să comunică că d-l **Alexandru Keresztury** tânărul și talentatul publicist ungur, a terminat „Antologia Poeților Români", o colecție de versuri românești tradusă în ungurește, care este pusă în tipar și apare în curând.

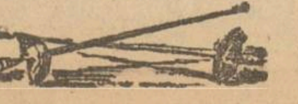
Iar **„Litterarische Echo"** marea publicație literară, își reia „Scrisorile literare românești", pe care le va publica un distins scriitor dela noi.

Mihail Nasta la Budapesta

Am arătat de nenumărate ori, că apropierea sinceră dintre popoare o poate face eficace numai arta. Dar artiști adevărați să fie acei ce încearcă să lege suflete streine laolaltă. Propaganda cea mai utilă și norocoasă este talentul, care găsește cale pretutindeni și respect totdeauna. Nu vom insista prea mult asupra acestora, căci în debutul fericit al unui cântăreț român pe scena Operei din Budapesta nu ne dă prea multă îndreptățire, ca să uităm dușmănia ungurilor. Este însă semnificativă atitudinea presei ungare față cu acest debut.

Ziarele guvernului au atacat cu vehemență pe d. **Nasta,** căruia nu i-a recunoscut nici măcar meritul de-a avea curaj pe scena unui teatru ungar. Ziarele opoziției au brodat însă pe această pășire pe scena ungară a unui artist român, posibilitatea unei apropieri culturale între români și unguri. Și constatările n'au fost desperate, lăsându-se un argument pentru viitor: artistul român n-a fost fluaret la Budapesta, ci aclamat. Firește, până la o „apropiere" fără poliții și procurori, între noi și unguri — multă apă va turbura malurile Dunărei și ale Dâmboviței. Domnul **Nasta** și-a luat însă sarcina grea, pe care o are în California specher-ul: sondarea. Și a dus la Budapesta o solie, care este mai puternică decât o mie de tunuri: talentul. Talentul românesc **ante portas...** Și pentru arterele îmbătrânite ale Europei, vigurosul sânge al românului promite mai mult ca teoria lui Steinach.

„Solidaritatea umanitară"

Am primit, o scrisoare lungă, poate prea lungă dela d-l **Soliman Emir de Inger,** un feudal turc, care citește „Adevărul literar" și trăește pe moșia sa din **Cinpeni,** și d-sa mă roagă să anunț că este inițiatorul unei Ligi de solidaritate umanitară, care neagă ca principiu existența națiunilor și cunoaște numai „neamul omenesc". M-aș bucura, dacă Măria Sa Emirul, ar binevoi a ne precisa pentru cititorii noștri principiile d-sale. Să vedem, ce vrea, ce gândește și ce muncește un feudal turc — îi punem la dispoziție coloanele noastre.

Comisiunea Monumentelor Istorice

(Secțiunea din Transilvania)

Publică raportul cu privire la lucrările din primul an de funcționare, întocmit de d. **Alexandru Lepădatu,** Președintele Comisiunei. Atribuțiile acestei Comisiuni este să îngrijească de conservarea stațiunilor sau localităților preistorice, a obiectelor vechi ce ar presenta un întreg istoric ori artistic, să inventarieze monumentele dela bisericile vechi și mânăstiri și să înlesnească înființarea museelor regionale.

Pentru Transilvania au fost numiți ca membri în Comisiune cu decretul regal 3450 din 12 August 1919 și confirmată cu decretul regal 759 din 8 Martie 1912.

Dr. **Mihail Csaki** custode al Muzeului Brudenthal din Sibiu; Dr. **I. Dăianu** protopop; **A. Lepădatul** profesor universitar; Dr. **I. Lupaș** profesor universitar; **Iuliu Marțian Maior** i r.; Dr. **Martin Roșka** director al Muzeului „Carpații"; **D. M. Theodorescu** profesor de arheologie la universitatea din Cluj.

Comisiunea aceasta după cum să vede, este un program mare și frumos și rolul ei este să conserve buna tradiție de respect a monumentelor artistice și istorice. Acum, când profesorii universitari dela Oxford au găsit cu cale să „protesteze" împotriva „vandalismelor" Statelor succesoare, de-a distruge monumente de mare valoare civilisatorică — un comitet compus din oameni de știință și amatori idealiști, va putea salva pentru viitor multe comori ale culturei românești. Ardealul este un clenodin de istorie și civilisație. Monumentele lui istorice sânt și monumente de artă. Comisiunea a intervenit ca să se oprească distrugerea unor monumente de artă cum sânt: Sarmisegetusa (Grădiște), Porolissum (Sălaj), Cașolț (Sibiu), Castelul lui Martinuzzi din Vințul de jos unde a fost închis și a murit Aaron Vodă contimporan al lui Mihai Viteazul. La Nemșa (lângă Mediaș) în biserica evanghelică sânt picturi vechi, comisiunea a dispus, să fie păstrate. Comisiunea a avut un buget foarte modest, de 500.000 lei anual, din care s'au distribuit următoarele sume: Lei 155.000 pentru restaurarea bisericii lui Brâncoveanu din Făgăraș, lei 50.000 pentru repararea castelului Corvinilor din Hunedoara (care este una dintre cele mai grandioase clădiri istorice), lei 50.000 pentru spălarea și curățirea pieurilor (frescurilor) dela biserica din Săliște. Aceiaș comisiune a urmat cu inventarea bisericilor vechi, a urmat săpături în cimitirul din Vărarea, a însărcinat pe d-l Gh. Cosma ca să cerceteze toate bisericile și monumentele de artă din Bihor, făcând fotografii și însemnând tradițiile istorice și culturale. Acelaș lucru să face și în regiunile din Maramureș, pe Câmpie, în Hunedoara și în alte regiuni. Comisiunea a publicat mai multe studii în acest an; **Urme din războaiele Romanilor cu Dacii** de d-l J. Marțian; și va tipări cărțile d-lor **D. M. Teodorescu,** Dr. **M. Roșka,** Dr. **M. Csadi** (activitatea Sașilor în Transilvania în domeniul artelor). Comisiunea lucrând înainte, cu programul stabilit, va trebui să termine fără amânarea inventarea tuturor monumentelor de artă din Transilvania, să cafalogizeze toate monumentele istorice aflătoare aci, fiecare aparte și după tradițiunea ce represintă, și astfel să dea posibilitatea streinătății, de-a aprecia după valoarea lui artistică Ardealul. Dar nu mai puțin adevărat este, că în aceasta măreață operă, Comisiunea va trebui să fie sprijinită cu dărnicie de guvern, încurajată în lucrări de presă și dându-i-se tot concursul de public. Căci să nu se uite: Ardealul este plin de monumente istorice și de artă, în fiecare colțișor al lui sânt urme de civilizația romană și dacă, și orașele lui, în piețile și străzile ardelenești vorbesc de multă-multă luptă pentru civilisație și progres.

„Willams College"

E un institut politic, care își trăește acuma al doilea an de existență cu un succes care îndeamnă pe inițiator să nu-l mai închidă, deși se gândea să-l țină numai trei ani. A fost înființat în America de către profesorul dr. Garfield, care invită la Willanstomm, pe timpul verei, conferențiari străini dornici să expună probleme politice de actualitate.

Lord Bryce, autorul celei mai bune cărți asupra constituției americane; Tittoni fost ministru de externe al Italiei; contele Teleki fost președinte de consiliu al Ungariei, au conferențiat anul trecut. Anul acesta s'au strâns acolo Philip Kerr, secretarul lui Lloyd George; Lionel, înalt funcționar la ministerul coloniilor; un japonez profesor la Universitatea din Tokio; un fost ambasador din Brazilia; dr. Redlich fost ministru de finanțe al Austriei și Raymond Recouly, ziarist din Franța.

Acești conferențiari au fost instalați într'o „Fraternity Houses" un fel de casă a studenților. Sunt mai multe case de soiul acesta unde trăesc în comun vreo treizeci de studenți. Au acolo sală de mâncare, dormitoare, odăi separate, o cameră comună unde citesc, danseazâ și fac muzică. Administrația o fac chiar ei. Acolo primesc pe părinți, pe prieteni și dau serbări la care sunt invitate mamele, surorile și prietenele surorilor.

Conferențiari străini sosesc și în afară de cursuri, ei se mai strâng cu studenții în jurul unor mese rotunde unde au loc discuții contradictorii cu public care asistă la o oarecare distanță. E un fel de parlament al tinerimii, unde cei mai mulți se adună să facă ucenicia vieții.

Bătrânul Dumas

Intr'o revistă franceză au apărut amintirile principesei de Metternich, în paginile căreia reînvie întreaga societate aleasă de pe vremea celui de al doilea imperiu. Dintre toți scriitorii care frecuentau saloanele ei, cel mai prețuit de autoarea amintirilor a fost Alexandre Dumas, — Dumas tatăl — autorul „Celor trei Muschetari" și „Contele de Monte-Cristo".

Intr'o seară, după masă, prințul și prințesa rugară pe romancier să le povestească noul roman pe care îl scrie. Fără să aștepte prea multe insistențe, Dumas începu, ca și cum ar fi citit o carte, fără să se oprească, fără să caute urmarea sau cuvântul mai potrivit situției, povestea care ținu două ore și jumătate.

La sfârșit i se mulțumește și Metternich întreabă când o să apară noul roman.

— Poate, că niciodată, răspunde râzând cel ce vorbise două ceasuri. L'am făcut acuma, astăseară, în cinstea prințesei. Incepând să vi-l spui, nu știam ce-o să mai vie și nici cum o să-l sfârșesc.

Balzac inedit

Suplimentul literar al ziarului „Le Figaro" aduce în ultimul său număr o nuvelă inedită de Balzac. A fost găsită de Georges-Emmanuel Lang, în condițiunile următoare:

Ducându-se ca amator de lucruri rare, să asiste la vânzarea mai multor hârțoage scoase la mezat, dădu peste un manuscris legat în piele, cu inițialele S. G. Pe prima pagină e scris: Dăruit, domnișoarei Sophie Grèvedon, de către umilul ei servitor: de Balzac".

Cu o firească grabă d. Lang se puse să descifreze manuscrisul, lucru destul de greu, de oarece multe cuvinte au rămas și acuma nedescifrabile.

Mai întâi fericitul posesor al manuscrisului vru să știe, cine este această domnișoară Grèvedon căreia marele romancier i-a făcut un dar atât de prețios. Iată cine este:

Era fata pictorului și litografului Grèvedon, autorul portretelor Rachelei și al cântăreței Malibran. Nevasta lui, mama Sofiei, era actriță și prietenă cu Scribe. O soră a Sofiei fusese căsătorită cu Regnier societar la Comedia Franceză. Ea însăși fu nevasta unuia din frații Meynadier, actor cu reputație frumoasă. Cum de-a ajuns să-i fie dăruit manuscrisul?

Unii cred că romancierul calculase să intre în bunele grații ale lui Scribe sau ale pictorului care se întrecea în găsirea modelelor celebre. Alții cred, că vroia să se ia bine cu Regnier, la care Balzac se gândise pentru piesa: Mercadet! In sfârșit cei mai mulți socot că era un simplu omagiu adus unei fete frumoase și cuminte.

Manuscrisul, încredințat acuma spre verificare unui iscusit balzacian, poartă titlul „Les Fantaisies de la Gina". E scris dela un capăt la altul de mâna romancierului și e inedit. Nu figurează în nici una din edițiile de până azi. Mai există în opera lui Balzac, două femei care poartă acelaș nume, una în „Ambitieux par amour" și alta în „Honorine". Amândouă sunt personagii episodice, neavând nimic comun cu Gina din nuvela găsită.

Se crede că ar fi fost scrisă după o călătorie la Milano unde întâlnise o căsnicie în felul celei descrise în „Les Fantaisies de la Gina".

Plouă mereu!

Vreme câinească! Bine-i zice'n argot: *bouillon de chien!* Cerul și-a deschis cataractele. Streșinele se revarsă, țevile gâlgâie, plescăe picurile'n băltoace, jghiaburile curg, cioroăe burlanele

...Ploaia potolită pentru o vreme, se schimbă'n întunecime. Iar întunecimea burează.

Mă gândesc la Beldiceanu-tatăl, care n'a fost găsit vrednic să figureze 'ntr'o antologie a tamnei și pe care — cu toate poliritmicele lui — d. N. Davidescu nu-i pomenește ca pe un precursor.

Imi amintesc de *Negurile* lui:

Colo, în fundul sur,
Stă mort al cerului azur,
Și gândurile mele moarte,
Zădarnic vreau, ca să mă poarte
In depărtările pustii —
Din păcle cenușii,
O ploaie subțire
Cerne cu mâhnire...
Rânduri,
Picură tristele gânduri.
Și glasuri line
Ce nu mi-s străine,
Mâhnite'mi șoptesc
Să nu mai trăesc...
Pe'ntinse podișuri, pe dealuri,
Ce se desfac, departe, în valuri,
Atârnă perdele
De neguri, triste ca zilele mele..
Iar ploaia auzu'mi îngână,
Urâtul mă duce de mână...

Plouă mereu! După calendar pare-că am fi tot în toamnă și totuși cât de potrivite's vremii acesteia hibernalele simfonii ale unui bohem care cânta odinioară în al său *Galgenhumour:*

Mi-e frig — vai! — mi-e frig!
Mi-i trupul covrig
Că'mi vine să strig
„Mi-e frig — vai! — mi-e frig!"

Și plouă ciur, ciur —
Eu gem și înjur
Pe străzi fac un tur —
Și plouă ciur, ciur!
Mă pișcă pig, pig,
Ca-un spirt țipirig
Un diavol de frig
Mă pișcă pig, pig.

Tipirig

Este numele popular al amoniacului. Formula lui chimică e NH_3. Un trubadur l'a strecurat odinioară, timid, în niște versuri de iarnă și i-a spus să stea frumușel într'un colț ca să nu bage de seamă criticii. Poeții vremii noastre sunt mai curagioși. Ei introduc câte un enorm alambic în distihurile și se dedau celor mai interesante experiențe fizico-chimice. D-l A. Maior, în *Omega* — tragi-comedie în 3 acte și 3 tablouri, în versuri — făcând (în scena VI a actului al 3-lea) să apară Alfa din dreapta și Lucifer din stânga, — stârnește între ei următorul dialog:

ALFA: *Spuneai de-unăzi, că-mi aduci retorta cu uraniu;*
Imi vorbiai de-o minune, iscodită de-al tău... craniu...
LUCIFER: *Așa-i moșnege, iată că mă și țiu de cuvânt;*
(Lucifer scoate de subt pelerină, un alambic).
Minune ca asta, n'a mai văzut acest pământ...
(Alfa ia retorta în mână, o examinează)
ALFA: *Conține uraniu?...*
LUCIFER: *Nu!*
ALFA: *Heliu?...*
LUCIFER: *Nu!*
ALFA: *Radiu?...*
LUCIFER: *Nu!*
ALFA: *Toriu?...*
LUCIFER: *Nu!*
ALFA: *Atunci conține rubidiu?...*
LUCIFER: *Ași, toate sunt mofturi, cine mai crede'n ele acum...,*
Aici, moșnege, e ceva strașnic, numit: „mixtum compositum"...
ALFA: *A... înțeleg... făcuși din elemente, ce tocmai bănuiam...*
LUCIFER: *Aici, am închis totul, ce'n creerul meu mai bun, eu am...*
Eu voiu revoluționa știința radio-activă,
Și voiu deschide pământului, frumoasă perspectivă...
Atâta energie, câtă'n retorta asta am închis,
Ajunge, ca să facă din nebulosul Marte, un paradis;
La lumina ei, vede-vei cu ochii, viața cea din lună...
(Alfa arzând de neastâmpăr, cercetează retorta).
ALFA: *A... oamenii din lună... Voiu vedea'ndată, dacă spui minciună...*
LUCIFER: *Nu ridica capacul... Și stăpânul dorește, ca să-i vază;*
Până-l voiu chema, retorta în aparatul ăsta, o fixează...
(Alfa încearcă să fixeze retorta, într'un aparat ce se găsește pe masă, Lucifer iese prin stânga)".

Marselieza

La Strasburg, în Alsacia, se fac cercetări pentru găsirea casei lui Dietrich, unde Rouget de Lisle și-a cântat întâia oară Marselieza.

Era fiul unui advocat și se născuse la 10 Mai 1760. La 22 de ani era locotenent la școala de geniu și slujește monarhia timp de 7 ani.

La 20 Aprilie 1792 în garnizoana dela Neuf-Brisach, îl surprinde declarația de război trimeasă împăratului Germaniei de către ministerul Girondinilor. Armata franceză era gata să treacă Rinul, când un alsacian, baronul de Dietrich, mare și înflăcărat patriot, ceru celor care se găseau la Strasburg un cântec care să însuflețească pe soldați. Rouget care se afla acolo eși subit din casă și rătăci ceasuri întregi pe străzi străbătând coloane de cavaleriști și de tunari. Ajuns la el acasă, căpitanul de Lisle, aprinde lampa, se așează la masa de scris, înșiră strofe inspirate și cântă pe vioară o melodie entuziastă. Nemuritorul cântec e gata când soarele trimise prin fereastră primele raze, care erau raze de glorie. Pradă unei emoțiuni înfrigurate merge la Dietrich acasă și la amiază în fața a trei batalioane adunate în piață, Rouget de Lisle își cânta imnul rămas celebru. Armata fu cuprinsă de delir. „Cântecul armatei dela Rin", publicat în „Journal de Strasbourg" părea prea îndrăzneț pentru generalii care l'au interzis. Dus la Marsilia, imnul fu adoptat de federații dela Sud, care l-au dus pe urmă la Paris unde fu cântat în seara de 30 Iulie 1792 sub numele de Marselieza.

Un poet țigan

Țiganii — odinioară aveau o cultură interesantă și o bogată literatură. Vlislocky, savantul ceh de renume european, se ocupă în o operă monumentală de aceste reminiscențe culturale, prefăcute ori degenerate cu totul.

Prințul Iosif, palatinul Ungurilor, asemenea era un cunoscător al culturei Țiganilor, care a inspirat pe mai mulți mari poeți ai lumei. „Saturday Review" care este o revistă serioasă, publică în ultimul ei număr câte-va versuri în limba țigănească, de un poet țigan **Lurko Bambo,** de fel din Kairo; **Lurko Bambo** a studiat în Kairo, la Universitatea arabă, și s'a ocupat temeinic de cultura Faraonilor. După terminarea studiilor sale s'a dus în America, la New-York, unde a ocupat un post la Arhivele Statului.

Bambo și-a publicat primele poesii, englezește, și a avut succes. Dar în anii din urmă, a scris exclusiv în limba țigănească și a publicat un volumaș: **Avakai?..** (Unde te duci?..). Revistele publică traduceri din noul volum, care „aduce farmecul tainelor egiptiene și misterul unui popor romanțios, mlădios ca suflet și demoralisat până la desființarea caracterului său etnic."

Lurko Bambo este un document pentru teoria de reincarnare a civilizației susținută de Buckle, și criticul lui „S. R." vorbește entusiasmat de frumusețile literale ale noului volum al trubadurului faraon.

O revistă ungară de propagandă în Esperanto

S-a mai spus, în coloaonele „A. L." că propaganda ungurească nu scapă nici un prilej, ca să electrizeze atenția Europei asupra cauzei ungare. Propaganda noastră mocnește, ori pusă în mâinile unor oameni cari nu mult, poate chiar nimic nu înțeleg din meseria grea a propagandei culturale — iar Statele învecinate, aruncă cu nemiluita banii, ca să câștige simpatii.

La noi, mișcarea esperantistă este considerată chiar și de cei mai progresiști intelectuali, ca un **harakiri,** deși reușita acestei mișcări se evidențiază pe zi ce merge. Azi esperantiștii au o uriașă presă, cu mii de publicații, și nu există Capitală care să nu-și aibă cluburile și ziarele esperantiste. Ungurii și aci ne-au întrecut. Dânșii au la Budapesta mai multe societăți și ziare esperantiste, iar în luna aceasta au început să publice o nouă revistă esperantistă, tipărită cu'n lux princiar și scrisă cum nu se poate mai bine: **„Literatura Mondo".** Revista este redactată de cunoscutul poet **Juliu Baghy** și de d-nii **Koloman de Kalocsay, Paul Balkányi** și **Dr. Teodor Schwartz.** Primul număr face propagandă artei și culturei ungurești: publică din nou fotografia tablourilor marilor pictori: **Lotz, Benczur, Szinnyei, Merse,** publică în esperanto versuri de **Heine, Tennyson, Baudelaire,** o nuvelă de cunoscutul scriitor ungur **Eugen Heltai: Gertie și un cântec popular românesc de d. K. de Kalocsay.**

Și revista va colinda toate centrele europene și transatlantice. Va reuși să deștepte interes pentru cauza pierdută a unor fanatici.

Iar noi, închiși între zidurile chinezești, bizuindu-ne pe proniile cerești, ignorând ideile de împăciuire și propagandă, ne agităm de succesele altora și în loc să le imităm, oricât de bizare ar părea, jurăm pe **beatus ille qui procul negotiis...**

Kemal Pașa-poet

Amintiți-vă bine, că de câte ori devine cineva celebru, se găsesc imediat comentatori ai marelui om, cari desgroapă cu o perseverență diabolică de cioclu, trecutul lui. Comentatorii aceștia dăruesc mai ales titlul de „poet", căci negreșit, marele erou, a fost cândva îndrăgostit de o Dulcinee și a fredonat madrigaluri, în ciuda profesorilor. **Kemal Pașa,** eroul legendar, căruia turcii îi spun „Ghazi" (Invingătorul), ceia ce este un titlu de neîntrecut patriotism, a studiat și în Germania, unde, ca student în Berlin, a făcut curte unei Gretchen. Așa se vede că Gretchen n-a uitat pe Faust, care pe semne a fost și turc, și publică „versurile" ce i le-a dedicat eroul legendar. Versurile sânt scrise în limba germană și vorbesc des de stele, flori, nori, primăvară, dovedind că Kemal suferea de boala tuturor studenților și încerca să se ușureze reclamând visitele Musei. Dar Musa l-a sărutat probabil în loc de frunte, numai pe păr... căci versurile lui Kemal Pașa par a fi trase de păr.

Ziarul „Kölnische Zeitung" însă a fost crud și nemilos și a publicat versurile. Nu ne îndoim, că guvernul grec va mulțumi acest gest al ziarului german, care a încercat să bată pe Kemal Pașa cu amintirea unor versuri rele. Revanșă, care va îmbolnăvi de moarte pe generalisimul turcesc.

Adevĕrul Literar și Artistic

IN ȚARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

Cărți și Reviste

Radu Rosetti — în **Amintiri** proprii, după cum și **în Ce-am auzit dela alții, înviază**, ca din cronici uitate, pagini întregi de souveniruri bătrâne, cu tot pitorescu atmosferei, din care le-a prins de mult ca copie și cu toată dibăcia de a-le reîmprospăta și retrăi acum, în secolul acestea de viteză și electricitate.

Așa ne duce alături cu el, în familia **Rosetteștilor**, ne plimbă prin casele boerești din veacul trecut, ne așează la masă cu bunicii lui — oameni tihniți și cu duh — ne evoacă icoane adormite, scuturând colbul mobilierelor patriarchale și scoțând din scrinurile vechi, fotografii și însemnări, pe cari le-am zărit, poate și noi vreodată, în iatacurile închise pe veci ale bunicilor răposați.

Fără literatură — fără frază pompoasă, ci într'o enunțare simplă, sfătoasă și pornită la vorbă, mai mult din curiozitate — **Amintirile** curg, ca un basm și ne duc cu ele, pentru o clipă de reculegere și întoarcere înapoi.

E ciudat ce mult ne place să ne întoarcem pe drumuri umblate de alții, să cunoaștem ceea ce rămâne în urmă, să desgropăm nimicurile altora, să depășim marginea secolului nostru, pentru a pătrunde secretul, epocilor moarte și a cunoaște măștile îngălbenite în albumuri de familie.

D. Radu Rosetti o știe aceasta pentru el, o simte pentru noi, de aceia caută prin hârtiile familiei sale, arătându-ni-le și stând la sfat cu noi, cei tineri. Și noi ne așezăm bucuroși, să-l ascultăm și să-i desprindem farmecul discret, în atmosfera covârșitor de grăbită care ne rostogolește cu ea, spre evoluțiunea practică și fără poezie, a secolului nostru.

Iată, bunioară, o tălmăcire a influenței apusene la noi, în secolul trecut:

„Numărul streinilor veniți în țară și rămași într'însa dela terminarea războaielor napoleoniene încoace crescuse foarte mult; prin acei streini, clasa avută dobândise informațiuni complecte asupra chipului de traiu din Apus, informațiuni la care se adăugau știrile aduse de acei boeri care făcuse călătorii în Apus și chiar petrecuse luni în Paris, Viena și Berlin. Era firesc ca dorința de a se împărtăși cu luxul, confortul și plăcerile Apusului să se nască mai ales printre acei din generația mai tânără, născuți cam pe la începutul veacului; erau însă împiedicați să-și realizeze poftele din pricina costului prea ridicat, de care ar fi fost legată o asemenea realizare.

Trebuie să adaug că și ocupațiile țării de către armatele rusești în cari, mai ales între 1806 și 1812 slujiau mulți emigrați francezi și erau mulți ofițeri ruși cari fusese în țările Apusului, au contribuit mult a lumina boerii noștri asupra chipului de trai din Apus“.

Și mâine—poimâine, când noi, cei de azi, nu vom fi pentru generația viitoare, decât umbrele amintirilor lui Rosetti, se va vorbi atunci, de schimbările și influența războiului european, pe care azi n'avem putința să le observăm și să le pătrundem cu ochiul cercetătorului îndepărtat.

Urme vechi de cultură românească în Bihor.

Astfel se intitulează câteva cercetări istorice datorite d-lui Nicolae Firu, învățător-director, membru corespondent al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Cartea (64 de pagini) a apărut în editura „Biharia“ din Oradea-Mare și cuprinde trei capitole: I vechi urme de cultură bisericească în Bihor, II despre începutul școalelor române în Bihor, III societăți culturale.

Interesantă este partea privitoare la întemeierea **„Societăței de lectură a junimei romane studiose la Academia de drepturi și archigimnasiul din Oradea Mare“.**

Desprindem din lucrarea d-lui N. Firu următoarele pasagii:

La 1853 societatea de lectură de aici se adresează **unei societăți literare editoare de cărți pentru toate ramurile de științe din Iași, ca să exileze, să lepede din edițiunile sale ruginitele și sdrențioasele buchii, de cari e atât de înstrăinat tot sufletul adevărat român.**

Deja în al doilea an de activitate, societatea de lectură se preocupă cu publicarea unui almanah.

„Versuinți'a e basa culturei limbei; **limb'a care nu are versuinți'a, nu are literatură, nu are viață“** zice secretariul societății Vasile Iuțiu când propune publicarea Almanahului.

Cum însă societatea nu-și avea productele ei originale și îndestulitoare pentru publicarea unui Almanah, secretariul propune **„ca pentru conservarea, lățirea poesiei între publicul român, pentru escitarea sentimentelor nobilî, gustului frumos și delicat, pentru estetică....“** etc., să se adune din foile naționale și din alte publicațiuni de pe acel timp mai multe poezii, lângă cari adăugându-se lucrările membrilor societății, să se publice almanahul.

In luna lui Cuptor (Iulie) 1854 almanahul atât de mult dorit de membrii societății apăru **„ca prima carte originală edată de membrii ei, prin ce se realiză atât tendința nobilă a societății, cât și asceptarea onoratului public“.**

Broșura apărută poartă titlul următor: **„Versuinții Romani“** adeca Culesiune versuaria din Foile Naciunale dela 1838. Edată prin Sotietatea de Leptură a Junimei Romane studinte la școlele Oradane. — Sarcina I. Oradea mare. — Cu tipariul lui Aloisiu Tichy. 1854.“

„Noi“ — zice în precuvântare — **„prin darea la lumină a acestora versuite am dorit a contribui numai la fundaciunea literaturii nóstre, séu de neci atât'a nise érta: a nutri macar cu sudórea-ne un semn de viéți'a limbei parintești din antecetatea ei, pentru venitoriul viitorimei.**

Poeziile cuprinse în această broșură sunt dela: Asachi, Barac, Boliac, Cârloavă, Negruțiu și alți autori anonimi ori semnați numai cu inițiale, apoi fabule de ale lui Donici și N. Istrate. Pe lângă acestea mai are câteva poezii scrise de V. Babeșiu, G. Barițiu, Atanasiu Marienescu și Nicolae Velea. Dela acest din urmă însămnăm **„Oda la denumirea episcopului Stefan Popovici“** de episcop al Verșetului și Caransebeșului.

Apariția almanahului **Versuinții Romani** umple de bucurie inimile tânărimei. Intr'un elan de însuflețire se decide publicarea unei nouî ediții a almanahului, de astădată însă numai cu lucrări originale de ale membrilor societății.

Materialul adunat și aranjat de secretarii societății Carol Grama și Giorgiu Marchișiu apăru într'un volum nou, de astădată sub titlul: **Diorile Bihorului. Almanac Nacional, dela societatea de leptură a Junimei Romane studinte la școlele oradane. — Anul I, Oradea Mare, cu tipariul lui Aloisiu Tichy. 1854.**

Orizontul

N-rul 44 dela 2 Noembrie 1922 al acestei publicațiuni enciclopedice conține un interesant istoric al cărților de joc. Ni se dau și gravuri după cărțile de joc din timpul revoluției franceze purtând inscripții și embleme, potrivite noilor principii.

Iată câteva din acele inscripții:
Fraternitatea: Libertatea cultelc
Siguranța: Egalitate în datorii.
Dreptatea: Egalitate în drepturi.
Lumină: Libertatea presei.

„Din Lirica Armeană“, trad. de *Mircea Gheorghiu și Gr. Avakian.*

S'a spus — pe bună dreptate — că literatura unui popor, se socotește după operile și traducerile (cele bune) ale operelor străine.

Volumul de care e vorba întărește spusele acestea, — căci răspunde îndoitului rost: **istoric literar,** umplând un loc în galeria — atât de necesară vieții culturale — a traducerilor străine; și **estetic** fiind, o pe deplin reușită tălmăcire a emotivei lirice armene, într'o frumoasă limbă românească.

Literaturile orientale sunt puțin cunoscute la noi, ceiace nu poate fi decât păgubitor. Sufletul unui popor — al unui popor tânăr mai ales — se desvoltă în contact cu cele străine; iar mijlocul cel mai bun de legătură între două neamuri, este cunoașterea reciprocă a literaturii și artelor.

De aceia arta traducerilor trebue cultivată cu toată seriozitatea, pe care o necesitate de vitalitate culturală o cere.

Arta traducerilor nu este din cele mai ușoare: cere maleabilitate sufletească, identificare a traducătorului, cu opera de tradus și căutare de formă cât mai adequată în limba cea nouă, lucruri de care nu poate fi capabil decât un artist exercitat.

Intenția traducătorilor volumului „din lirica armeană“ de a mări numărul autorilor și al operelor lor, la o viitoare ediție, nu poate fi decât din cele îmbucurătoare.

Estetica formală a volumului, din cele mai elegante apărute la noi (edit. Cultura Națională) este o atracție în plus.

Din toate punctele de vedere, volumul tradus de d-nii Mircea Gheorghiu și Gr. Avakian, corespunzând unor reale necesități, este bine benit.

Romane franceze

Pierre Benoit. — L'Oublie.

Fericitul autor al „Atlantidei“ publică un nou roman, atât de scurt, în cât poate fi socotit ca o nuvelă mai lungă. Nu e una din cele mai bune opere ale sale, ba chiar critica literară, aceea care îl admite și-l apreciază, crede că e cea mai puțin bună din câte a scris Benoit.

Se citeste, totuș, cu plăcere aventura brigadierului Pindères trimis în 1919, cu escadronul, ca să ocrotească populația în regiunea armeană din jurul lacului Van. De-aci el ajunge într'o republică bolcevică din Caucaz, unde există o foarte ciudată stare socială. Totul, însă, e rodul închipuirii, căci brigadierul nici n-a fost pe acolo. A adormit și a visat, ceea ce Benoit ne descrie sugestiv și amuzant.

Marcelle Vioux. — L'Ephémère.

Cititorii noștri cunosc pe această autoare din mai multe dări de seamă asupra altor romane publicate ulterior. Aci e vorba de bietele lucrătoare, țărănci pe care uzinele le-a smuls dela țară și pe care le desgustă existența penibilă dela oraș.

Elisabeta Cadoux n'are decât cincisprezece ani, când vine la oraș să-și câștige viața. La început o să reziste tuturor ispitelor și contagiunilor desfrâului, dar amorul primejdios se ivește sub înfățișarea tânărului și timidului soldat Bruno Montam și mai târziu sub a brigadierului Valentin seducător public. Fata va deveni mamă. Părinții ei mor. Amantul o părăsește. Uzina o gonește. In cele din urmă ajunge chelneriță într'o tavernă suspectă. Aici o găsește într'o zi primul ei amant, care o recunoaște și o disprețuește. Umilită și desperată moare otrăvindu-se.

La maison de Claudine de **Colette.**

Autoarea romanelor Claudinei pe care ne-a prezentat-o din prima zi de școală, până la maturitatea temperamentului, își readuce eroina, în vitrina librăriei cu **La maison de Claudine.**

Am urmărit-o, zi cu zi, în sporul vârstei și al evoluțiunilor firești, când sprintenă sau șireată, când ingenuă sau perversă, ca o floare, produsă de o atmosferă ciudată, și întreținută de o mână, neînchipuit de măiastră.

Claudina Colettei, este un amestec bizar și melancolic, de suflet și materie laolaltă contopite cu o respirație profundă, cu un nerv egal.

La maison de Claudine, cuprinde pagini de o rară puritate plutind în acelaș aer de melancolie intelectualizată și de rafinată meditațiune.

*

Se vorbește cu multă însuflețire de **Barnabooth,** a lui Larbaud, — jurnal intim, în care a introdus „sensul întregei Europe“. E primul scriitor, spune Benjamin Cremieux, care, deși ne plimbă prin călătorii lungi și exotice, nu seamănă nici cu Loti, nici cu Barrès.

Intr'un calcidoscop de un rar pitoresc, Larbaud ne poartă la Florența, Saint-Martin, Karkow, Triest, Moscova, Londra.

Cu un ochiu avid, el cuprinde toate curiozitățile peisagiului și ale moravurilor și numai citind pe Barnabooth, poți observa disecțiunea fină ale elementelor naționale, din care ar trebui să rezulte, pacificarea Europei și reconstrucția atâtor state, dărâmate de război.

Expresiunea puternică a cărții, e compusă prin patru figuri, sau mai bine zis patru suflete de oameni tineri, ai elitei moderne: Ștefan, prinț rus; Barnabooth, miliardar american, Putonarrey, gentilom burguignon și Max Cloremoris, estet irlandez, câte și patru sintetizând, pornirile unui Julien Sorel, sau Rastignac sau Rubempré.

Barnabooth, nu e un roman, dacă vreți, dar este o alcătuire veselă, de viață și de îngrijorări moderne, este o oglindire a societății europeene, văzută prin patru reprezentanți ai ei, deși fanteziști, ca rațiune și pitoresc, ceva asemănător, eroilor lui Kipling.

Romane engleze

H. G. Wells. — The Secret Places of the Heart. (Colțurile ascunse ale sufletului).

Situația socială a lui Sir Richmond Hardy nu e prea bine definită. Aflăm că e bogat, independent și mai mult sau mai puțin directorul unei mine de cărbuni. Are geniu și e neurastenic.

Bolnav, iritabil, surmenat și în neputință să-și continue lucrările, Hardy s-a hotărât să consulte pe neurologistul Martineau. Acesta se interesează mult de psihologia oamenilor vremii. Amândoi se împrietenesc, hotărându-se să facă împreună o lungă călătorie cu automobilul, dând prilej medicului să-și examineze clientul. E chestia să se descopere taina boalei.

In calea lor se ivește o femee și doctorul se eschivează. E Miss Grammont, fiica unui bogătaș american, logodită cu un alt american bogat și fostă amantă a unui pictor împușcat ca laș în timpul războiului. Hardy se îndrăgostește de ea. Dar el e însurat și mai are și o amantă, actriță la Londra, cu care are un copil. N-o să se căsătorească, prin urmare cu ea, deși o iubește și deși e singura femee care o să-i placă. Se și despart.

Reîntors la Londra, Richmond Hardy se repune pe muncă cu o tinerească ardoare, face un raport asupra minelor de cărbuni, rămas memorabil și moarte de pneumonie. Lady Hardy suferă mult.

Mai Sinclair. — Romantic. (Un romanțios).

John Roden Conway ar vrea să fie „un om“. In realitate e un laș, adică e mai mult un individ care își închipue viața altfel și n'are nici curajul nici puterea de câte ori se află în fața realității.

Trebue războiul și serviciul la o ambulanță pe frontul belgian, pentru ca Charlotte Redhead să se convingă de profunda mediocritate a individului de care s-a îndrăgostit.

Revista modelor

Rochii pentru după amiazi

Cheruit — marele croitor de la Paris — compune rochiile pentru după amiazi, păstrând linia dreaptă, dar adaugă pe șolduri un godet, care dă o amploare bogată, în special rochiilor de catifea.

Mânecile se fac din muselină și se complectează cu satin sau stofa toaletei.

Broderiile care până acum se revărsau, cu o abundență aproape burgheză pe toată întinderea tualetei, astăzi sunt reduse la benți simple, întretăiate cu muselină lucrată în cerculețe, sau numai la simple motive, ce tivesc decolteul, buzunarele și deschizătura mânecilor.

Iată bunioară, o asemenea rochie, din duvetină neagră, cu broderii sutașate românești, combinate în două tonuri: bleu cenușiu și gris deschis.

Cea din stânga are aplicațiune de sutaș — cu calea rătăcită — care se armonizează minunat cu stofa așezată în cerculețe fine. Mai sunt unele, doar subliniate cu o bordură de blană și o eșarfă dublată în tonul garniturei. Oricum ar fi însă prezentate modelele pentru iarnă, ceeace rămâne stabilit este că silueta își păstrează mereu acelaș spirit, tinzând să devie tot mai subțire și fină, ca o proecțiune, indecisă pe fondul luminos al după-amiezilor noastre elegante.

Rochiile subțiri, au în jurul gâtului, pe o formă decoltată rotund, gulere de linon sau muselină tivită cu o croșetă delicată și pălării negre de catifea — cu alte cuvinte nu ensemble sever, care amintește portretele lui Rembrandt și Van-Dick. Blondele vor părea astfel minunate evocărei de pastel, iar brunele își vor confunda culoarea părului și a ochilor, în petele închise ale faldurilor de catifea.

DIANA

SE BEA ȘAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

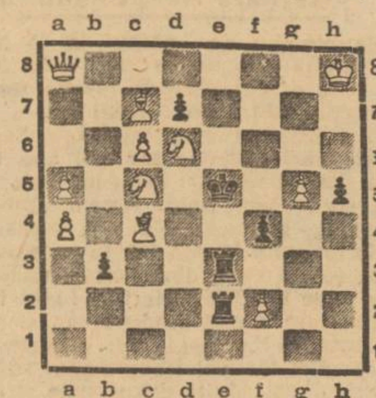
Joc de inteligență

ȘAH

PROBLEMA No. 140.

de K. Erlin, Viena

Negru (7 figuri)
Re5, Te2, și e3, Pb3, d7, f4 și h5.

Alb (11 figuri)
Rh8, Da8, Cc5, și d6, Nc4, și c7, Pa4, a5, c6, f2 și g5.

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 141

de R. G. Thompson, Londra

Alb (8 figuri): Rd5, De4, Ta6, Cb1, și d1, Nc3, și f7, Pe2.

Negru (11 figuri): Rb3, Th5, Cc8, Na4, și h4, Pa7, b6, d4, e5, f6 și h6.

Alb trage și face mat în 2 mutări,

Soluțiunea problemei No. 68 (Motto „Jupiter“)

1. Df8—a8!, g4×f3; 2. Da8—e8 + și 3. Te6+ mat.
1. . . . . ., b3×c2; 2. Da8—a3 + și 3. Tc3+ mat.
1. . . . . ., Nd7×c6; 2. Da8×c6 și 3. Dc4 sau D×c3 + mat.
1. . . . . .; ~ ; 2. Tc6—e6 + și 3. De4 sau D×c6 + mat.

Dacă 1. Dc5?, R×f3; Dd5+, Re3! și nu mai e mat în a treia mutare.

Am primit soluțiuni exacte dela Cercul sportiv din Bazargic și dela d-nii: Israil Zuckermann, Bârlad; Isidor Fain, Burdujeni; I. Margulis, Chișinău; Nicolai Alartia, Boris Ponomarev, Iași.

Problema aceasta are și un dual: 1. Df8—f7; indicat de d-nii M. Hirschenbein, Câmpina și Iacob Stern, Botoșani.

Soluțiunea problemei No. 70 (Feigl)

1. Dc5 — a3!

Dacă 1. Dd5 — f8? Nc8 — e6 și nu mai e mat în 2 mutări.

Am primit soluțiuni exacte dela Cercul sportiv din Bazargic și dela d-nii: Iacob Stern, Botoșani; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, I. Margulis, Chișinău; Nicolai Alartia, Boris Ponomarev, Iași; Georgică Predescu, Pitești.

P. I. Negreanu.
Lt. I. H. Gudju.

Bibliografie

Profesor Dr. N. Leon, AMINTIRI: Iena, Institutul de zoologie, Haekel, Arnold Lang, Kukenshal, Preyer, Hertwig, institutul botanic, E. Sthal, în Norvegia, Eucken Liebmann, Grigore Cobâlcescu, A. D. Xenopol, A. Lambrior, stațiunea zoologică din Neapole, cursul la Universitatea din București, Laboratorul de parasitologie din Iași. Un volum de 248 pagini cu numeroase gravuri și autografe. Editura Viața Românească. Prețul 30 de lei.

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul“ și „Dimineața“
pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale,
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literați, desenatori și humoriști.

Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul“ și „Dimineața“
etc. se primesc direct la Administrația ziarelor noastre și la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/84
ALMANACHUL ziarelor „Adeverul“ și „Dimineața“ pe Anul 1923, se va vinde cu preț popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

A apărut în volum:
Mărgeluș
Comedie în 3 acte
A. de Herz

SERIA III — ANUL III No. 104

2 Lei Exemplarul in ţară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 19 Noembrie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Ziarul ADEVERUL LITERAR
Revista „Transilvania"
Str. Saguna 6

Prima turcoaică

— SCHIŢĂ —

de N. BATZARIA

Intr'o seară — o, e mult, e foarte mult de atuncĭ — tata îmĭ zise : „mâine ne ducem în satul „Cerchezilor" unde ne-a poftit prietenul nostru Bairam-Aga".

Şi tresăriĭ de bucuria ce o simţi la vârsta de 10 anĭ, când aĭ prilejul să facĭ călătoriĭ şi să vezi locurĭ ce ţi-erau necunoscute până atuncĭ.

Decât această bucurie era străbătută şi de oarecare teamă. Teama de satul „Cerchezilor" şi de locuitoriĭ săĭ.

Pierdut intr'o vale adâncă, la o depărtare de vre-o treĭ ore de comuna noastră, acest sat îşĭ trăgea numele dela o colonie de Cerchezĭ, aduşĭ acolo nu maĭ ştiu de care sultan, tocmaĭ din fundul Caucazuluĭ.

Aceştĭ Cerchezĭ erau oamenĭ viteji, dar răĭ, neastâmpăraţĭ, marĭ mâncătorĭ de creştini, aşa că băgaseră groaza în întregul ţinut.

Iar Bairam-Aga era şeful lor şi totdeodată cel maĭ neîmpăcat duşman al celor ce nu se închinau prooroculuĭ Mahomet şi nu-ĭ recunoşteau puterea.

Aveam dar de ce să-mĭ fie teamă. Decât tata m'a încredinţat că Bairam-Aga era un bun prieten al nostru, aşa că nu ne ameninţa nicĭ o primejdie.

A doua zi, cam pe înserate, ne făceam intrarea călări în curtea caselor luĭ Bairam-Aga, care ne primi cu o bucurie ce nu putea fi decât sinceră.

După ce ne odihnirăm puţin, mă luă de mână şi îmĭ zise : „vino să vezi ce fetiţă am : o fetiţă frumoasă şi cuminte".

Aşa am cunoscut-o pe mica *Merimé*, copilul unic al luĭ Bairam-Aga. Un drăcuşor de fetiţă care împlinise nu de mult vârsta de opt anĭ. I se potriveau de minune cuvintele poetuluĭ care a zis, că „Dumnezeu pusese ziua în chipul eĭ şi noaptea în părul eĭ".

Un obraz trandafiriu, încadrat de părul cel maĭ negru şi maĭ bogat ce am văzut vre-o dată în viaţă.

Iar ochiĭ eĭ aveau într'ânşiĭ toată seninătatea văilor pururea verzĭ ale Caucazuluĭ şi tot misterul pustiuluĭ nemărginit.

Şi ce repede m'am împrietenit cu această primă şi aşa de încântătoare turcoaică care îmĭ fusese dat să cunosc !

In ziua următoare, când stăteam tolăniţi unul lângă altul sub nucul din grădina luĭ Bairam-Aga, vorbeam ca doĭ vechĭ prieteni, carĭ n'au nicĭ o taină între dânşiĭ.

Merimé îmĭ zicea : „n'aĭ vrea să-ţĭ dau părul meu şi tu să mi-l daĭ pe al tău ?" Şi vârându-şĭ mânuşiţele în bogăţia eĭ de bucle ce-ĭ cădeau pe umerĭ, adaugă: „uite, al meu e negru şi al tău e blond. Iar mie îmĭ place să fiu aşa cum e şi mama".

Şi după aceea : „dar ce facĭ tu la şcoală ?"

— Invăţ carte, îĭ răspundeam eu.

— Şi pentru ce înveţĭ carte ?

— Pentru ca să mă fac doctor.

— A, vreĭ să te facĭ doctor, zicea Merimé. Aĭ să mă vindecĭ şi pe mine când am să fiu bolnavă ? Şi cum aĭ să mă vindecĭ ?

Iar eu luam de jos o piatră la care mă uitam aşa cum văzusem că se uită doctoriĭ la ceasornic, o apucam pe Merimé de braţ, ca şi cum aş fi voit să-ĭ pipăĭ pulsul, şi îĭ ziceam cu voce îngroşată şi încruntând din sprâncene: „Merimé, aĭ frigurĭ. Să staĭ treĭ zile culcată şi să nu mănâncĭ nimic".

— Pentru ca să mor a patra zi ? mă întreba ea râzând.

Dar din câte îĭ povesteam, i se făcuse şi eĭ dor de şcoală.

„Nu mă ieĭ şi pe mine la şcoala voastră ?" mă întreba ea.

— Nu, ziceam eu, pe tine nu te primeşte domnul învăţător.

— Şi de ce nu mă primeşte ?

— Pentrucă nu eştĭ creştină şi nouă ni-e frică de turcĭ.

— De ce ? făcu mirată frumoasa fetiţă, deschizând şi maĭ marĭ ochiĭ eĭ de drac. A, ştiu, zise ea după un răstimp, credeţĭ că turciĭ vă mănâncă. Uite aşa !

Şi nicĭ una, nicĭ două, îşĭ înfipse în braţul meu dinţişoriĭ eĭ de şoarec.

Am dat un ţipăt de durere.

„Lasă că te vindecĭ singur, când te facĭ doctor", zise ea în bătaie de joc.

După puţin timp veni însă la sentimente maĭ bune şi grăi din nou : „staĭ că te vindec eu, aşa cum mă vindecă pe mine mama, când mă lovesc undeva" Şi Merimé acoperi de sărutărĭ locul unde mă muşcase.

Când după vre-o zece zile câte am stat în casa luĭ Bairam Aga a trebuit să-mĭ iau rămas bun dela Merimé, eu aveam lacrimĭ în ochi, iar ea plângea deabinelea şi mă ţinea strâns de mână.

Tatăl eĭ ne zise râzând : „să ştiţi că de acĭ încolo sunteţĭ ca un frate cu o soră".

Dar an de an fratele creştea şi nicĭ sora nu rămânea copila zburdalnică ce ştia să muşte aşa de bine.

Când m'am dus pentru a doua oară în satul Cerchezilor, eram un flăcău care împlinise 17 anĭ, pe când Merimé intrase în al 15-lea an al vieţeĭ sale.

De data aceasta Bairam-Aga nu m'a luat de mână şi nu m'a dus la „surioara", aşa cum făcuse cu maĭ mulţĭ anĭ în urmă.

De asemenea, în zadar am aşteptat să vină ea să-şĭ vadă „frăţiorul" şi ducându-l la umbra nucului din grădină să-ĭ povestească tot ce făcuse şi trăise în trecere de atâţia anĭ.

Merimé nu se arăta şi Bairam-Aga nu-mĭ zicea nicĭ un cuvânt despre dânsa.

Mi-am luat atuncĭ inima în dinţi şi l'am întrebat : „dar Merimé ? Nu-ĭ aşa că-ĭ bine şi sănătoasă ?

Se încruntă şi nu se grăbi să răspundă. Se vedea bine că nu-ĭ plăcuse întrebarea mea. Tăcu o bucată de vreme şi după aceea grăi făcând o sforţare : „da, e bine şi sănătoasă şi după o lună are loc nunta eĭ".

— A, nunta, repetaĭ eu cam zăpăcit. Simţi că mi se aprind obrajiĭ şi că inima îmĭ bate maĭ tare.

Imĭ aduseĭ aminte că atuncĭ când, copiĭ în vârstă mică, alergam şi sburdam în grădina luĭ Bairam-Aga, Merimé îmĭ propuse într'o zi să ne jucăm de-a mirele şi mireasa.

Aşa cum cerea obiceiul, ea mi s'a închinat până la pământ şi mi-a sărutat cu tot respectul mâna, iar eu am sărutat-o pe frunte şi pe faţă.

„Când eram mică de tot, îmĭ povestea ea, voiam să mă mărit după tata, dar acum m'am făcut mare, căcĭ am împlinit opt anĭ şi văd că tata are pe mama. Acum mă mărit după tine".

Şi am făcut două cununi din trestie, ca să ni le punem pe cap. „Aşa face popa la cununie", îĭ lămuream eu.

— Dar hoge al nostru nu face aşa, îmĭ răspundea ea supărată. Şi dacă mă mărit după tine, nu vreau să mă fac creştină.

Ne împăcam rupând în două o prăjitură şi mâncând fiecare câte o jumătate.

De aceste lucrurĭ îmĭ aduceam acum aminte, precum n'am uitat lacrimile ce vărsase Merimé la despărţire şi nicĭ promisiunea eĭ de a veni la noĭ şi de a sta două lunĭ întregĭ.

Iar Bairam-Aga îmĭ spunea că o mărită după o lună !

„O dau după Ismail, fiul luĭ Dilbèr Aga, adăugă el. E un băiat voinic. A omorât până acum treĭ jandarmi şi vre-o şapte ţăranĭ. Nu se poate găsi un tânăr maĭ viteaz ca el".

— Aşa că Merimé e mulţumită ? îl întrebaĭ eu.

— Hm ! mulţumită sau nemulţumită, asta e tot una, adăugă Bairam-Aga vădit supărat. Nu era să-ĭ cer doar sfatul şi părerea.

In ajunul nunţiĭ Bairam-Aga veni din nou la noĭ, ca să ne cheme, pe tata şi pe mine, la nuntă. S'a dus tata singur, iar eu m'am făcut că nu mi-e bine.

*

Lunĭ după lunĭ au trecut la mijloc. Cam uitasem de Merimé şi de drumul care ducea la satul „Cerchezilor". In vacanţa de vară, întorcându-mă dela liceul din Bitolia, mama îmĭ eşi întru întâmpinare zicându-mĭ : „Bine că aĭ venit, căcĭ Merimé te aşteaptă şi întreabă de tine în toate zilele".

— Merimé ? întreb eu mirat, dar unde e Merimé ?

— Acasă la noĭ. E bolnavă şi nicĭ nu se poate mişca din pat, sărmana de ea.

Iar la poartă stătea Bairam-Aga, cu capul în jos şi frânt de durere. Nu maĭ era bărbatul cel mândru şi viteaz pe care îl cunoscusem. Iĭ pierise sprintenia corpuluĭ şi iuţeala mişcărilor.

„Aĭ venit la vreme, îmĭ zise el. „Sora" ta Merimé doreşte să te vadă".

In „odaia cea bună", aşa cum îĭ ziceam noĭ salonaşuluĭ nostru de primire, mama pregătise un aşternut în care zăcea umbra celeĭ ce fusese Merimé de odinioară. Părul eĭ negru şi despletit se resfira ca o pată neagră pe albul pernelor. Palizi şi supţi îĭ erau obrajiĭ şi stinsă văpaia din ochiĭ eĭ marĭ şi adâncĭ. Imĭ întinse o mână aşa de slabă şi de plăpândă, în cât simţeaĭ un fel de teamă să i-o strângi.

La intrarea mea în odaie se sili să zâmbească şi arăta singurul lucru ce-ĭ rămăsese frumos : două şirurĭ de dinţi micĭ şi albi ca laptele.

„Mă maĭ recunoşti ? „mă întrebă ea adăugând : [illegible] că ţi-e teamă să te apropiĭ de mine, aşa de urâtă m'a[illegible] ? Dar în curând are să se sfârşească totul..." şi două lacrimi izvorâră din ochiĭ eĭ stinşĭ şi obosiţi.

Merimé a stat maĭ multe zile la noĭ, fiind îngrijită de singurul doctor ce aveam în comună. Ceasurĭ întregĭ stăteam de vorbă cu ea.

Şi aşa am aflat că biata fată se îngrozise, când i s'a spus că are să fie măritată după Ismail, „un tâlhar şi un criminal", cum îĭ zicea ea. Plânse se rugă de maică-sa ca aceasta să-l înduplece pe tatăl eĭ să nu o dea după omul pe care nu-l putea suferi.

Dar Bairam-Aga, când află că fiică-sa cutează să se pună deacurmezişul hotărîrilor sale, strigă plin de mânie : „îĭ sucesc gâtul şi o arunc câinilor, dacă îndrăzneşte să se amestece în alegerea bărbatuluĭ. Eu sunt tatăl şi stăpânul şi numaĭ eu hotărăsc".

Merimé îşĭ închise durerea într'ânsa şi nu maĭ zise nimic.

Din ziua aceea însă începu să i se ofilească culoarea trandafirie a obrajilor, să ĭ se stingă văpaia ochilor şi să-ĭ piară veselia. Din inima eĭ îşĭ făcu un mormânt în care îşĭ îngropă toată bucuria vieţiĭ şi toate speranţele.

„In ziua în care m'au măritat, îmĭ povestea ea cu glasu-ĭ slab şi stins, aproape m'au purtat pe braţe, căcĭ nu mă maĭ ţineau picioarele. A fost o înmormântare, iar nu o nuntă.

Plângea mama, plângeam eu şi am văzut că până şi tata şi-a şters de vre-o câteva orĭ ochiĭ".

Şi mi-a maĭ spus Merimé că cele câteva luni ce a trăit cu bărbatul eĭ Ismail au fost un iad.

„Din pricina mea a făcut încă o moarte de om. L'a omorât pe tânărul Sendo, la care credea că ţiu".

Şi speranţa învie din nou în Merimé în ziua în care duşmaniĭ luĭ Ismail se răzbunară, omorându-l.

„Eram văduvă, deşi nu împlinisem încă optsprezece anĭ. Şi atuncĭ mi-a revenit dorul de viaţă. Am cerut să fiu adusă la voĭ şi să mă caute doctorul. Dar văd că nu e nicĭ o speranţă de vindecare". Şi oftă din adâncurile pieptuluĭ eĭ istovit, ros de boală.

După ce tăcu puţin, grăi din nou zicând : „haĭ să ne luăm rămas bun unul dela celălalt şi să ne iertăm". Şi ca semn de iertare, o sărutaĭ pe frunte, ar ea ceru să-mĭ sărute mâna.

A doua zi doctorul mă chemă la o parte şi îmĭ zise : „nu are maĭ mult de două treĭ zile de trăit. Dacă vrea să moară acasă la ea, spune-ĭ tatăluĭ eĭ să o ducă în sat, cât maĭ e vreme".

In locul meu, îĭ spuse el.

In după amiaza aceleiaşĭ zile Bairam-Aga porni la drum, luându-şĭ pe nenorocita luĭ Merimé. Decât nu-ĭ puteam lăsa să plece singurĭ. Mi-am făcut rost de un cal şi i-am însoţit până la casa lor din satul „Cerchezilor".

Şi iarăşĭ nu puteam pleca numaĭ decât.

„Stau la voĭ până te facĭ maĭ bine", i-am zis eu bieteĭ Merimé care abia se putea mişca.

— Am înţeles, îmĭ răspunse ea, până mă duceţi în mormânt. Dar îţĭ mulţumesc cu atât maĭ mult.

Merimé avea dreptate. Treĭ zile după aceasta a închis ochiĭ pentru totdeauna şi am dus-o la micul cimitir dela marginea satuluĭ.

La câţiva paşi maĭ departe era mormântul bărbatuluĭ eĭ Ismail, care murise fără să fie plâns de cineva.

„Din pricina acestuĭ câine de Ismail mi-am pierdut copilul", îmĭ spunea maĭ târziu Bairam-Aga. „Dacă n'o măritam după el, Merimé ar fi trăit şi astăzĭ şi ar fi fost veselă şi sănătoasă. Eu am omorât-o şi Alah n'are să mă ierte pentru aceasta"

N. BATZARIA

Surpa-vom ziduri...

de Victor Eftimiu

Pe cripta vremilor, Trecutul
Cu tot ce-a fost îndemn, credinţă,
Ne-arată marea biruinţă
Ce ne-o va da Necunoscutul.

In zorii falnicului mâine
Sămânţa zilelor de ieri
Va plămădi, cu vechi dureri,
Un cântec nou, o nouă pâine.

V'aţi pregătit, cu mâini curate
Ofrânda sfântă s'o primiţi?
Oglinzi în suflet poleiţi,
Lumina vremii să s'arate?

Tăcere! Stelele-au apus!
Un clopot sună şi prezice
Roşcate zori cu foc şi bice...
E uraganul! fruntea sus!

Sus inimile! bate vântul!
Cu ochiul dârz, încremenit,
Infipte stane de granit,
Veniţi să înfruntăm Cuvântul!

Cenuşă ne vom face unii
Iar alţii stâlpi de nenoroc..
Oţel, ne vom căli în foc
Cei ce vom ţine piept furtunii.

Cu ochi de-azur şi frunte clară
In strai de-argint ne vom trezi
Cei ce-am crezut în marea zi..,
Vom fi o veselă fanfară

Surpa-vom ziduri de Gomoră
Imprăştia-vom negri nori
Şi vom vibra'n văzduh, sonori,
Trompete vii în auroră...

Victor Eftimiu

Răsplata muncitorului

— SCHIŢĂ —

de I. Agârbiceanu

Era înalt, deşirat şi bătrân. Vertebrele, cât pumnul, împungeau prin pielea pământie, hătucită, fără păr, ca nişte bolovănaşi de râu. Coastele păreau grădele dela un pereta coşit; coada săracă, — o mătură aspră, pătată, cu câteva fire ; coama — o ruşine ; solniţa mare ce-i slujea de cap, grea de atârna mereu la pământ ; buzele vechi nu se mai închideau.

Ziua întreagă moţăia, zăcărind pe pagişte. Mânzi tineri treceau zburdând pe lângă el şi nu-i vedea; cai nechezau zburdând în ropot de copite şi nu-i auzia; armăsarul trecea în mers regal pe lângă el, şi nu-i păsa.

Venea stăvarul şi cerca să-l scoale, îndemnându-l şi cu vorba şi cu ghioaga, şi nu-l simţea. Se strecurau pe lângă el băeţi ştrengari trăgându-l din fugă de urechile lungi, pleşuve, şi nu-i învrednicia de nici o privire.

Capul i se închina în cadenţă domoală către pământ, părând prins într'o numărătoare nesfârşită. Numai când otava era reslăţită pe departe şi ciorile, cucuiate pe vertebrele lui, începeau să-l ciocănească, îşi întorcea în silă capul şi coada avea o tresărire instinctivă de mişcare.

— Hâş! pasere spurcată! O să-l începeţi de viu!

Stăvarul le zburătărea de câteori trecea pe lângă cal, dar ele reveneau mereu întărâtate, iar bătrânul, de la o vreme, nu-şi mai întorcea capul spre ele, ci moţăia mai departe în nesfârşita lui numărătoare.

— Se gândeşte la ovăzul auriu!

— Jindueşte după otava ca strămătura.

— Ii lasă gura apă după luţerna tânără.

— Visează cum alerga odată în galop.

— Il ucide amintirea altor vremi.

— Il trage la pământ neputinţa bătrâneţelor.

Aşa vorbeau oamenii şi copiii care se opreau din când în când lângă el.

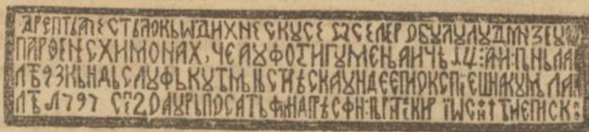
Dar bătrânul nu-i auzia, nu-i lua în seamă. Calul era bătrân de ani, dar bolnav era de nevoia hodinei desăvârşite. Nici o altă dorinţă nu mai avea. Nu se gândea nici la ovăzul auriu, nici la otava ca strămătura, nici la anii tinereţii, nici la lupta bărbăţiei. El se gândea la hodină. Tot trupul lui o cerea şi pământul pe care zăcea simţea bine cum îl pătrund tot mai adânc oasele muncitorului obosit, cum îşi caută în sânul lui culcuşul lor de veci. Numai pământul îl înţelegea. Pământul şi ciorile.

Ciorile ştiau la ce se gândeşte muncitorul şi nu înţelegeau să le scape hrana.

Şi în vreme ce oamenii se gândeau să-i dea o răsplată: tărâţe moi, luţernă verde, cinstindu-l după vârsta lui mare şi mai ales după munca folositoare altora, el se cufunda în pământ, şi aceasta-i era singura dorinţă : să se cufunde tot mai tare.

Cu trupul ar fi isprăvit el uşor, deşi trupul era cel mai mare; dar cu capul nu birui până acum. Nu mai bătea prin el decât vânt pustiu, un nesfârşit huet şi totuşi nu rămânea încă lipit pământului, chiar când bătrânul şi-l întindea anume pe pajişte. Mereu se ridica şi număra clipele; părea că'n solniţa bătrână sunt ascunse, şi el le scutură pe rând. Şi capul lui nu se înfrăţi deplin cu liniştea pământului aşa de mult râvnită, până când nu scutură din solniţă şi cea din urmă clipă.

Şi răsplata abia acum i-o dădu pământul. Ce bucurie pe ciori că nu l'a înghiţit pământul dintr'odată !

O traducere din latineşte a lui I. Eliade Rădulescu

de Dr. Gr. Graur

CU PRILEJUL CONCURSULUI LITERAR AL COMUNEI KARLSBAD

Oda latină „la termele lui Carol al IV-lea" de baronul Lobkowitz, pentru a cărei traducere în limba română primăria Karlsbad a instituit un concurs, a mai fost tradusă în limba română de către I. Eliade Rădulescu.

Iată în ce împrejurări sa făcut acea traducere.

Intre anii 1827 şi 1855 se afla la Karlsbad, ca medic consultant, doctorul Jean de Carro. De origină francez, el şi-a făcut studiile în Anglia şi a trăit apoi la Viena. In 1826 făcu o cură la Karlsbad, care l'a vindecat de o artrită gutoasă, ceeace i-a dat ideia să se stabilească în acea staţiune balneară ca medic consultant.

Din acest moment el şi-a îndreptat activitatea în direcţia popularizării în Europa a celebrei staţiuni, care până atunci era cunoscută în apusul Europei mai mult numai din auzite. Controlând lista vizitatorilor din Karlsbad la începutul veacului al XIX-lea găsim în afară de vizitatori din regiunile apropiate, un număr apreciabil de ruşi, dar puţini din occidentul Europei.

Doctorul Carro însă, profitând de relaţiile sale personale în Franţa şi Anglia, a reuşit să atragă atenţia claselor înalte — mai ales a nobilimii — din aceste ţări asupra staţiunii balneare boeme.

Scrierile sale în această direcţie sunt nenumărate. Una din cele mai interesante este o broşură, apărută în 1828, în care publică numeroase traduceri în cele mai multe limbi vii şi moarte a odei lui Lobkowitz. Astfel se publică acolo două traduceri în limba germană, două în limba franceză — dintre cari una de A. Dumas, două în limba ebraică, una în limba italiană etc. O traducere românească nu există în această broşură.

In anul 1841, doctorul Carro publică în „Almanach de Karlsbad", pe care-l scotea anual, în limba franceză, un articol despre baronul Lobkowitz. Cu această ocazie el spune că pe lângă traducerile publicate în 1828, mai are câteva „versiuni" în vre-o zece limbi, între cari şi cea „valahă".

Dorind să cunosc acea traducere, am întrebat pe d. profesor Ludwig, arhivarul comunei Karlsbad dacă are cunoştinţă de aceste traduceri. D-sa mi-a pus la dispoziţie toate manuscrisele rămase dela d-rul Carro şi cari sunt păstrate în arhiva oraşului.

Intre aceste manuscrise am găsit şi traducerile odei în mai multe limbi, între cari şi cea română.

Aceasta din urmă poartă titlul „Il versie romana la Termele lui Carolu IV" şi e semnată I. Eliade.

Iată textul acelei traduceri, pe care o redau cu ortografia modernă, originalul având ortografia cunoscută a lui Eliade (viaça pentru viaţa, quel pentru cel etc.).

Versie română la Termele lui Carol IV

Fântână ce insulţi în corul Eliconin
Cântările divine! Cum undele'ţi ferbinte
Prin vinele'ţi sulfurii ş'empireanul calce
Aduc în lume viaţa? — Din Etna smulgi tu focul?
Prin Styx fulgeră vâna-ţi, şi ast-fel împingi Moartea?
Sau Cerul'ţi dă căldura ce'n stâncele-i viază?

Ţie se 'nchină Baiea, şi se închină unda
Abanului, cea fală d'Antenoree prunte,
Şi gios îşi pleacă fruntea cele vestite Terme
Isvoarele cetăţii a Rîului cerulin
Unde reposă 'n pace cenuşa 'mbărbătoare
A Marelui cel Carol, mai bunul din toţi regii.

Cum bolbora în aer o pulbere umidă!
Ca Irida în stânce în marmuri străluceşte !
Şi feţele-ţi sburânde tot giurul colorează! —
Strecoară-te ferice în veci fântână sacră.
Stropeşte, scaldă Omul, dă viaţă şi virtute
Perduta, prea-dorita dă vechiului putere
Şi palidei vergule readă-i al său rumen ;
In faţă sufla viul, în trup dă sănătatea,
Şi la cămin ferice întoarnă-se tot omul
Ce şovăinda-i fiinţă, în unda-ţi a 'nmuiat.

I. Eliad

Traducerea este tipărită pe o foaie volantă, format octavo, numai pe o parte. Cred deci că foaia nu este ruptă din vre-o revistă, căci în cazul acesta ar fi avut un text oarecare şi pe partea cealaltă. Probabil deci că „versiea romană" a fost ori tipărită special pe foi volante, ori a fost publicată în vre-o revistă şi s'a cerut tipografiei ca cu acea ocazie să tipărească şi separat un număr de foi volante.

Poate că cei cari se ocupă de literatura română din prima jumătate a secolului al 19-lea să poată da amănunte mai precise, dacă traducerea a fost publicată vre-o dată sau nu. Ar fi interesant de ştiut cum a intrat în relaţii doctorul Carro cu Eliade Rădulescu, pentru a obţine o traducere. In această privinţă n'am putut afla nimic la Karlsbad, în manuscrisele lui Carro neexistând nici o scrisoare, care să dea relaţiuni asupra legăturilor lui cu România.

Din cele spuse mai sus reese că dacă traducerea s'a publicat, aceasta nu s'a putut întâmpla decât între anii 1828 şi 1841.

Pentru a termina, mai adaog că cerându-mi-se părerea dacă această traducere poate fi publicată în textul român al prospectului pentru Karlsbad, în tipar în momentul de faţă, am afirmat că ea nu este la înălţimea limbii literare române de azi. Astfel se explică faptul că primăria Karlsbad a instituit un concurs pentru o traducere nouă, deşi s'ar fi putut folosi de aceia a lui Eliade. Aceasta nu înseamnează însă că traducerea lui Eliade n'ar avea o valoare istorico-literară. Ba din contra.

DR. GR. GRAUR

Imn inteligenței

— După GIOVANNI PAPINI —

I

Mai întâi de toate Geniul. Dar îndată după acesta, pe largă fața a lumii nu număr decât inteligența. Nu privesc decât inteligența. Nu caut decât inteligența.

Pentru mine nu există decât inteligența. Unde nu e inteligență nu e locul meu. Deasupra tuturor lucrurilor stă inteligența. La început era inteligența. Legată și strânsă de inteligență primesc orice povară, suport totul. Inteligența e motorul tuturor națiunilor, salv-conductul tuturor armatelor, artileria tuturor războaelor. Acum când cerul s'a coborît prea aproape, inteligența e singura putere divină care ne mai rămâne. Omul inteligent e unicul Dumnezeu — pentru sine însuș, dar e de ajuns.

Fără inteligență însăși imbecilitatea n'ar avea nici un semnificat. Fără inteligență limbile oamenilor ar pierde orice sapoare.

Numai pe omul inteligent mă resemnez să-l respect. Respectându-l mă respect. Pot ajunge să-l iubesc chiar. Iubindu-l mă iubesc.

Chiar dacă trupul lui e slut ori plin de răni, dacă fața lui e respingătoare ori demoniacă, ce-mi pasă? numai să fie inteligent.

Chiar dacă inima lui e de ghiață și perfidă și nu ești în siguranță la brațul lui, eu nu-l resping — numai să fie inteligent.

Chiar dacă a săvârșit cele mai grele delicte, dacă a omorît pe tatăl său și pe mamă-sa, pe fiii și pe frații săi, eu îi întind cu toate astea mâna — numai să fie inteligent.

Inteligența mântuie totul, spală totul, șterge petele de pe toate, iluminează totul.

Eu las bucuros bunătatea buddiștilor și jesuiților, și inima, paraliticilor romantici — sentimentalilor serali. Las știința lehrer-ilor; forța, boxeurilor; sfințenia yogilor; bogăția frusters-ilor; sănătatea burros-ilor; libidinea vieux marcheurs-ilor; castitatea scopiților — mie mi-e de-ajuns inteligența.

Primesc inteligența în schimb a toate. Nu aș da-o pentru orice lucru de pe lume. Nu trăesc decât pentru inteligență. Nu mă bucur decât pentru inteligență. Nu sufăr decât pentru inteligență. Dacă îmi luați inteligența, îmi luați însăși rațiunea de a fi.

Inainte de toate Geniul. Dar îndată după aceea, inteligența — singura umanitate a noului Dumnezeu.

II

Inteligență magnifică și miraculoasă, creatoare a pământului și a cerului.

Inteligență uimitoare și grozavă, mântuitoare a tuturor omenirilor.

Inteligență atotputernică și nevăzută — singura aripă a noastră, a bipezilor—latrine.

Inteligență satanică și răutăcioasă — singur foc roșu în înghețatele raiuri albe ale miturilor.

Inteligență umană și terestră — nu există altă putere înaintea ta.

III

Fericire aproape rară și necunoscută de-a pricepe, de-a înțelege totul.

Bucurie nemanifestabilă de-a concepe, de-a ști, de-a realiza, de-a vedea limpede.

Voluptate perpetuă de-a privi în plină lumină lu[illegible]rile, de deasupra și de dedesupt, de dinafară și dinău[illegible] și din toate părțile.

Beție ușoară de-a descoperi asemănări și contacte între lucrurile îndepărtate și diferențe și contraste între lucrurile aproape egale.

Extaz suprem de-a inventa și de-a descoperi.

Plăcere rafinată de-a vedea faptele sub cuvinte, contradicțiile în logică, bestialitatea în seriositate, ficțiunea în axiomă, subînțelesul între rânduri, înțelepciunea în nebunie, nuanța în tonul discursului, și miile de ani, ce vor veni, în bătaia unei secunde.

Mândrie amară și primejdioasă de-a te simți inteligent între milioane de imbecili.

IV

Tu distrugi totul, inteligență. Suflarea ta e veninoasă. Arde și culcă la pământ ca simunul. Ne prinzi pe neașteptate și ne duci pe marginile abisului—pe țărmii Nimicului, înaintea Golului. Lumina ta orbește și aduce cu ea întunerecul. Ești o amiază care ne înneci în noapte. Scoți pământul de sub picioarele noastre, aerul din plămânii noștri și sângele din vinele noastre.

Tu consumi, nimicești, disolvi. Nu resistă în fața ta, descântecele sentimentului, demnitatea științei, nuvelele religiei, povestirile filosofiei, codurile societății, cele mai antice opinii. Ceeace naști, îngropi; ceeace faci, desfaci.

Și totuș, așa grozavă, tu ești unica putere a celor ce n'au slăbiciuni, singura lumânare a celor ce n'au teamă de întunerec, unica substanță a celui care acceptă și nimicul. Tu lași să se vadă golul dinlăuntru, însă dai un nou preț a ceea ce-i din afară — tu decolorezi trecutul, dar pregătești viitorul — omori comoda seninătate a proștilor, însă creezi dumnezeeasca sburdălnicie a celor din urmă eroi.

Cu tot veninul tău, ești un leac. Cu toată foamea ta, poți sătura și pe alții. Cu toată grozăvia ta, nici un alt lucru, afară de tine, nu ne surâde.

Nu mă părăsi, inteligență! Atâta timp cât te voiu avea pe tine, îmi va părea că sunt, că trăesc.

Eu nu vreau decât inteligența. Nu caut decât inteligența. Deplâng pe cine nu-i inteligent. Urăsc pe cine nu-i inteligent. Mi-e teamă de cine nu-i inteligent.

Mai întâi de toate Geniul — dar îndată după aceea, inteligența, ultima nădejde pentru toate desnădejdile, unica realitate în infinita singurătate a tuturor lumilor.

(Din italienește de **A. COTRUȘ**)

Toamnă

S'aud în zări
Chemări; mereu chemări, chemări.

Trec norii grei și cerul cade mai aproape,
De parc'ar vrea să 'năbușe pământul —
Trec norii umezi și 'n spate-i poartă vântul,
Trec norii grei cu lacrimi în pleoape.

Tăceți, să fie liniște de-acum!
— Ca într o cușcă zgomotele să se strângă —
Curând o'ncepe ochii cerului să plângă
Și zările o să se 'nvăluie în fum.

Tăceți și inima să bată mai încet!
Căci corbii vin din negre zări
Și se aud în larg plânsori —
chemări, chemări...
O, toamna 'n suflet nărue discret!..

Zaharia Stanou

Muzeul Virtuților

de **MIHAIL CRUCEANU**

Intr'o seară, dela masa mea de lucru priviam pe fereastra deschisă fluturii care intrau atrași de lumina lămpii. Aripele lor albe se agitau ca niște suflete pe care văzduhul întunecat mi-i trimetea ca să mă anunțe poate că sufletele în orice lume se găsesc, sunt atrase de lumină. De departe se auziau zgomotele surde ale orașului ce răzbiau până la mine și muzica aceasta ațâțătoare slăbia încetul cu încetul, mărind par'că și mai mult, liniștea ce plutea în chipul serii și pe aripile imateriale ale fluturilor.

De odată mi se păru că cineva mă privește din umbra ferestrii și în adevăr, în pervazul ei apăru liniștit o figură de ștrengar ce se uita la mine cu o familiaritate de par'că m'ar fi cunoscut de când lumea. El privea când la mine, când la lampa în jurul căreia zburau fluturii și zâmbea ca o cerere de ertare că-mi intrase în grădină, unde răspundea fereastra mea. Cum privea astfel, după un moment de liniște, auzii foarte politicos:

— Bună seara, domnule!

— Bună seara, prietene, ce vânt te-aduce în grădina mea, la ora aceasta?

— Nimic altceva decât curiozitatea. E obiceiul meu, de câte-ori trec seara pe stradă, privesc pe ferestre în casele oamenilor. Poate nu e un lucru tocmai frumos, dar eu îmi spun că nu supăr pe nimeni, căci cine vrea să fie singur trage perdeaua. In chipul acesta din întunericul meu văd fel de fel de priveliști, de oameni, de interioruri ca într'un cinematograf viu, fără să fiu măcar bănuit. Și sunt unele lucruri atât de nostime, gesturi și figuri atât de curioase și de comice pe cari nu le poți înțelege, căci nu auzi nici o vorbă, dar care totuși se mișcă, se agită, de ai crede că privești la un teatru de nebuni. De câte-ori n'am râs cu poftă, sau nu m'am întrebat plin de mirare....

— Destul prietene, îi întrerupsei, ceiace faci d-ta nu e un lucru nou, o fac toți cei cari ne având nici o treabă se plictisesc și caută să se distreze pe străzi. Și eu mă plictisesc, dar privesc pe fereastra mea, nu pe-a altora.

Faptul era foarte adevărat. In seara aceia nu prea aveam gust de nimic și apariția băiatului mă distra până la un punct. La cuvintele mele, el mă privi cu atenție, apoi mă întrebă:

— E adevărat că te plictisești?

— Da, câte-odată, ca de pildă acum.

— Știi ce? Vino cu mine și te vei distra.

— Ha! Ha! Ha! Mulțumesc! Să privim amândoi pe ferestrele oamenilor necunoscuți?

— Nici de cum! Iți arăt eu ceva mai interesant. O să-ți placă. E ceva nou, cu totul nou, tocmai fiindcă e foarte vechi.

— Ceva nou fiindcă e vechi?

— Da! Ți se pare curios? Ei, bine, o să vizităm împreună muzeul virtuților.

— Ei! Asta e încă una! Ce tot spui tu, piciule, muzeul virtuților? Dar bine, virtuțile, e adevărat, sunt vechi, aș putea spune chiar foarte vechi...

— Atât de vechi încât nu se mai găsesc decât la muzeu!

— Dar de unde știi tu că se găsește un asemenea muzeu? Asta e ceva cu totul nou pentru mine.

— Ce-ți pasă! Nu ți-am spus eu că e ceva nou și vechi? Hai să mergem!

— Să mergem, spusei eu, să mergem, dar de nu te vei ține de vorbă, ți-ai găsit beleaua cu mine! și luându-mi pălăria pornirăm pe străzile orașului aproape adormite.

Câtva timp merserăm în tăcere. Străbăturăm mai multe [illegible] ajunserăm într'un cartier necunoscut. Deodată, băia-[illegible] celorlalte.

— Acesta e!

Nu răspunsei nimic și intrarăm printr'un gang întunecos și scund de par'că-am fi intrat în Infern. Apoi deschiserăm o ușă, la dreapta, și iată-ne pe o sală mare, spațioasă, lucrată în mozaic de piatră și cu o infinitate de coloane. Mă miram cum putuse încăpea o asemenea sală într'o clădire care oricât ar fi fost mascată de celelalte clădiri, totuși nu avea aparența unei asemenea mărimi. Nici nu avusei timp să bag de seamă cum e luminată, căci băiatul grăbit o luase înainte și eu mă țineam de el. Pe mozaic răsunau pașii noștri de par'că am fi fost singurii vietuitori în toată clădirea, iar în fața noastră defilă un șir lung de uși monumentale, îndărătul cărora nu-mi puteam închipui ce se ascunde. Când ajunserăm din nou în fața uneia din ele, băiatul o deschise și mă înpinse încet înăuntru, spunându-mi:

— Să intrăm aci.

O clipă rămăsei în ușă. In jurul meu se întindea o cameră spațioasă și tăcută, mai mult întunecoasă. In mijlocul ei se ridica un bloc mare de piatră albă care se înălța ca o stâncă. Jos, sub el, zării câteva ființe omenești peste care căzuse și care abia se mai puteau mișca. Fără să mai stau la îndoială mă repezii să împing blocul de piatră, cu toate că îmi dădeam seama că trebue să fie foarte greu. Incercai plin de desperare dar era de nemișcat.

— Ajută-mi, strigai către băiat, nu vezi că-l strivește, îi omoară și e neclintit!

Dar el mă privi liniștit și nici nu se mișcă.

— Ce e aceasta, spune-mi ce înseamnă aceasta?

— E credința spuse el și-mi arătă cu mâna ochii celor striviți.

Atunci, plin de mirare văzui că privirile lor se înălțau în spre plafonul care nici nu exista. Sus de tot nu era decât cerul de un albastru întunecat și câteva stele ce luminau înfrigurate.

Și rămăsei câteva clipe privind în larg, lângă blocul neclintit de piatră albă, sub care trebuiau să moară cei acoperiți de el. Dar băiatul mă apucă de mână și mă trase după el. O altă ușă fu deschisă și ne găsirăm într'o altă cameră. Ceeace vedeam, de data asta mă umplu de groază. Pe un soclu mare, acoperit cu verdeață, cu ramuri și cu plante, stăteau în picioare ca trei statui vii, un copil, o femee și un bărbat. In jurul lor colcăiau șerpi de toate mărimile, cu capetele ridicate, amenințătoare, groaznice și cu limbile ascuțite. Nenorociții aceștia erau prinși din toate părțile și nimeni n'ar mai fi putut să-i scape. Totuși copilul zâmbia și întindea mâinile lui roze către șerpi.

— Asta e inconștiență, spusei eu.

— Ba nu, răspunse băiatul, e curajul copilului. Lângă el femeea, cu pieptul gol înainte, cu brațele îndoite, cu ochii înflăcărați, cu buzele supte, părea că provoacă primejdia, că o caută, că se lasă ei cu toate simțurile, cu tot sufletul.

— Ah, spusei eu, aceasta e pasiunea!

— Nu, răsună glasul băiatului, e curajul femeii.

Dar când privii pe om în mijlocul șerpilor cenușii și mari, cu gurile lor căscate, liniștit, cu brațele încrucișate, cu fruntea grea, stăpânindu-se neclintit în mijlocul celei mai mari primejdii, mi se făcu negru în fața ochilor, revoltat de supliciul ce-l aștepta.

— Aceasta cred că e resemnarea.

— Ba nu, răsună lângă mine, e curajul bărbatului. Tocmai în clipa aceia, un suerat prelung și înfiorător îmi opri răsuflarea. Miile de șerpi se ridicară gata să muște pe nenorociții prizonieri. Limbile lor se agitau și se apropiau de s'ar fi părut o pădure înălțată de șerpi ce se frământă în bătaia vânturilor. Dar mai ales sueratul lor sinistru te îngrozea peste măsură. Atunci copil, femee și bărbat, îi văzui cuprinși de spaimă, cu ochii înfricoșați, cu mâinile acoperindu-și capul și un țipăt unanim și sfâșiitor se întretăe cu sueratul șerpilor.

Și cum stau împietriți, auzii o șoaptă lângă mine:

— Acesta e curajul nostru, al tuturor!

Atunci îmi venii în fire și făcând o sforțare eșii din camera urmat de băiat.

— Destul, îi spusei eu, nu mai vreau să văd nimic. Să mergem acasă.

Pornirăm încet, dar de spaimă se vede că rătăcirăm drumul, pierdusem simțul orientării. Mă opri o clipă, căutând cu ochii pe băiat. El tocmai privea în spre o ușă deschisă. De curiozitate mă apropiai de ușă și privii și eu. Inăuntru era un om ce par'că râdea. Aceasta mă dispuse și cum băiatul intrase în cameră înaintea mea, îl urmai. Dar privindu-l din partea opusă văzui că m'am înșelat. Omul plângea. Dădui să ies afară și mai privii din ușă încă odată, dar omul râdea. Privii și din partea opusă și omul plângea. Atunci izbucnii:

— Sau eu sunt nebun, sau asta e nebunia!

— Nu, auzii pe băiat, asta e înțelepciunea.

Nemulțumit, mă îndreptai în spre eșire, dar băiatul mă rugă:

— Să mai intrăm și aci.

— Nici de cum. M'am săturat de tot ce am văzut. Mă duc acasă.

— Nu te grăbi. Să mai intrăm și aci și vei vedea că o să te distrezi mai bine ca ori-unde.

Apoi mă împinse spre o ușă și ne trezirăm într'o sală nesfârșită plină de fel de fel de ciudățenii, de zgomote, de strigăte și de oameni în fel de fel de costume și culori, de ai fi crezut că ești la un bal în carnaval. O lumină orbitoare cădea peste masa de capete vesele care se strâmbau în toate chipurile și mai ales în jurul unei statui de aur ce reprezenta o femee cu o cumpănă în mână și legată la ochi. Felurite panglici și serpentine atârnau de ea, iar mulțimea zgomotoasă îi dădea cu tifla, îi punea chivere de hârtie colorată în cap și juca în jurul ei.

— Dar, aci, ce-o mai fi?

— Aci e sala dreptății. Un artist comic și-a bătut joc de ea înfățișind-o cu o balanță dreaptă, dar ca să nu-i vie să râdă, cu toate că e făcută din metal neînsuflețit, a legat-o la ochi. Gluma asta îi face pe toți să petreacă, după cum vezi.

Și în adevăr râsul și jocul nu mai încetau. Indepărtându-mă puțin văzui în fața mea un om cu barbă, în haine medievale, cu o coroană pe cap, iar în mână ținea o sabie ascuțită și dreaptă pe care-o repezia mereu în jurul capului de pe un soclu înalt pe care ședea. Pe cei pe cari i-ar fi atins îi tăia. Pe picioare avea câteva picături de sânge și toată înfățișarea lui era ridicol de marțială.

— Ce face ăsta aci?

— Dreptate! răspunse el sentențios.

Și cum eu rămăsesem mirat și scârbit de profanarea acestui cuvânt, băiatul mă feri, apucându-mă de mână:

— Păzește-te că poate să te tae; Și apoi adăugă cu ironie și tristețe:

— Aceasta e dreptatea regilor.

La câțiva pași mai departe văzui un om gros, roș la față stând pe un maldăr de haine și obiecte, care de care mai variate și mai neînchipuite. Ai fi spus că e un bazar cu lucrurile aruncate unele peste altele. Cum treceai pe lângă el te dezbrăca, îți lua haina din spate și apoi te gonea. Și nu alegea de loc; putea fi haina cât de veche, cât de sărăcăcioasă!

— Dar acesta ce face?

— Dreptate! răspunse omul clipind șiret din ochii lui vicleni.

— Da, adăugă băiatul, păzește-ți haina; aceasta e dreptatea bogaților.

Dar din mijlocul mulțimei mă simții lovit de o piatră și [illegible] stârpitură cocotat pe un [illegible] coarne mari de bou, între care atârnau fel de fel de diplome dela cele mai mari academii și școli din lume. Omulețul nostru făcea mișcări automate, bătea din talgere, arunca cu pietre în trecători și căsca o gură mare din care eșia un glas pițigăiat ce striga:

— Iată dreptatea! Așa e dreptatea! E nepărtinitoare, izbește în toată lumea!

Și arunca mereu cu pietre.

— Și caraghiosul ăsta tot dreptul face?

— Da, răspunse băiatul. Dreptatea cărturarilor!

Ca să mă feresc, mă dădui în spatele lui și atunci văzui o sfoară care-i atârna și de care trăgeau toți trecătorii ca să petreacă. Apucai și eu de sfoară și trăsei de câteva ori. Numai decât omulețul începu să strige ascuțit și convins:

— Aceasta e dreptatea! Așa e dreptatea! Și bătea din talgere și arunca cu pietre de s'ar fi prăpădit de râs și copiii.

Dar în mijlocul atâtor ciudățenii, băgai de seamă ceva și mai curios încă. Trântit pe jos, călcat în picioare de trecători, dormea un urias ce părea că nu simte nimic. Lipit de pământ, fără nici un soclu, era plin de sânge, căci omul cu sabia îl împungea mereu, era aproape gol căci omul roș îi luase hainele și plin de vânătăi, căci stârpitura îl lovea mereu cu pietre, poate ca să-l deștepte. Pe capul lui afundat în țărână, un om grav, scund, cu o frunte îngustă, așezat turcește, se căznea să ție fix în sus, o statue de piatră întocmai ca cea pe care o văzusem în mijlocul sălii, dar mult mai mică și pe care o așezase cu capul în jos și picioarele în sus. Cum apăsa cu ambele mâini, ținând de capul statuei, pe capul uriașului, ochii i se bulbucaseră și strângea grozav din dinți. Privindu-l, tresării, căci mi se păru că-l cunosc. Cu adevărat era unul din acei pe cari-i socoteam prieteni.

— Dar ce cauți aci, prietene?

— Cum, nu știi, răspunse el rece? sunt secretar general la nu știu care minister.

— Bine, foarte bine. Dar ce faci aci?

— Dreptate, răspunse el gâfâind și fără să mă privească.

Fața și gravitatea lui mi se părură atât de caraghioase, încât începui să râd cu hohot. Râsul meu, nestăpânit începu să răsune în toată sala aceia uriașă care părea un bâlci al lumei, iar trecătorii începură să mă priviască mai întâi mirați, adunându-se în jurul meu, apoi pricepând râsul meu izbucniră și ei în râs. Și din ce în ce râsul se făcea mai general.

Atunci copilul îmi arătă uriașul care zăcea jos pe pământ.

— Vezi tu, zise el, râsul tău și al celorlalți va trezi uriașul. Privește cum pumnii lui se strâng prin somn, cum mușchii lui grozavi se încordează, cum răsuflarea lui se face mai vie și mai fierbinte. In curând ochii lui se vor deschide. Mâinile și picioarele lui grozave se vor dezmorți. El se va ridica deodată în picioare și va fi mult mai înalt decât toți acești oameni și omuleți cocotați pe averile și cărțile lor. Cu o singură lovitură el va smulge sabia din mâna omului cu coroană și nu va mai rămâne decât soclul gol. Va alunga pe omul roș și va rămâne numai bogățiile furate de el și adunate ca să nu le poată folosi nimeni. Iar stârpitura va cădea de-a berbeleacul, cu coarnele lui de bou și cu toate diplomele atârnate de ele și nu va rămâne decât cărțile pe care stă cu picioarele și de care nimeni nu se poate apropia acum. Toate cărțile acestea cu știința și cugetarea lor!

— Dar atunci, ce va fi atunci, strigai eu încetând râsul?

— Atunci va fi dreptatea poporului! Ia uite, uriașul se scutură și începe să deschidă ochii.

MIHAIL CRUCEANU

SE BEA ȘAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

Eu sânt o împletire de vis și de trecut..

Eu sânt o împletire de vis și de trecut
Și nu's al meu, cum nu e 'ntr'un vad aceiași apă;
Mereu din altă undă-a isvorului născut,
De două ori din mine un gând nu se adapă...

Fără de țărm în zare și fără început,
Eu sânt o împletire de vis și de trecut...

Imi e trecut pământul care-a născut isvorul,
Iar visul meu e marea spre care-mi duc tot dorul;
Sânt râul care curge prin vadul vechiu, mereu,
Eu port cu mine Vremea ca pe-un copil al meu
Și cânt din umbra clipei, căci valurile mele
Poartă'n adânc durerea de-a nu se ști pe ele;
O tainică-amăgire îmi spune 'n tot: exist,
Iar valul care cântă e valul cel mai trist...

Rodesc ritmări de cântec și frământări de ape
Și'n van din mine gândul încearcă să se-adape:
Din Neștiut pornit-am, și 'nchid Necunoscut, —
Eu sânt o împletire de Vis și de Trecut...

Nu îmi cunosc făptura, căci nu mă pot întrece
Cum nici marea nu poate asupră-și să se plece
Și să privească chipul bătrânelor ei valuri;
Pe taina vieții mele nasc oarbe idealuri —
Și'nchis în Ne'nțelesul ce îl închide-abisul,
Izvor îmi e Trecutul, iar revărsare, Visul,..

Mircea Gheorghiu

Cea dintâi explicare a procreațiunei

Științele sociale sunt, mai presus de orice, omagiul cel mai măgulitor adus inteligenței omenești. Intr'adevăr, misiunea lor de căpetenie este să ne arate că acolo unde ni se pare a vedeà o absurditate, stă ascuns un adânc adevăr. Sociologia nu admite în vocabularul ei noțiunea de eroare. O părere greșită, din moment ce este, prin faptul chiar al existenței sale, e un fel de adevăr. Numai analiza logică și psichologică superficială se grăbește a considerà neadevărat ceea ce nu este decât neverosimil pentru societatea actuală. Analiza sociologică ne învață că o cutumă, o credință, oricât de stranie ar fi ea, poate fi singura verosimilă într'o societate alta decât a noastră. Ceva mai mult. De vreme ce o asemenea credință corespunde unor instituțiuni sociale reale, ea este nu numai [illegible] De altfel ipotezele [illegible] nu diferă, ca natură, de cele mai baroce dintre concepțiunile triburilor australiene sau polineziene. Poincaré a arătat că axiomele matematice nu sunt mai necesare logicește ca axiomele inverse acestora. Dar sunt, pentru mentalitatea din societățile noastre, mai comode.

Adevăr și comoditate sunt sinonime, în stadiul actual al gândirei științifice.

Iată un punct de vedere care ne sfătuește o toleranță foarte înțeleaptă pentru ceea ce, în mod pripit, am fi ispitiți a calificà de prostie sau naivitate. Și Sociologiei îi revine frumosul rol de a practicà, în mod oare-cum cronic o asemenea atitudine.

Acest preambul ne va ajutà să pricepem un lucru din cale afară de ciudat, pe care îl întâlnim la mai toate populațiile primitive, la așa numitele „Naturvölker".

In aceste societăți oamenii nu văd nici-o legătură de cauzalitate între actul sexual și faptul concepțiunei progeniturei.

Femeea este fecundată de unul din nenumăratele spirite cari foesc, în tot momentul, de jur împrejurul omului primitiv (Spencer and Gillen). „Embrionul este așezat în pântecele mamei de un adaro numit Handi-Ewavi care trăește pe un munte la Guadalcanar, în insulele Salomor" (Fox). „La tribul Arunta, femeile cari se tem să rămâe însărcinate dacă sunt obligate a trece pe la locul unde se găsesc spirite candidate la viața terestră, trec în grabă, și iau toate precauțiunile ca să împiedice pe vre-unul din acestea să intre în ele." (Durkheim).

Ceva mai mult. Chiar în cazul când o populațiune sălbatecă a început a întrezări o relațiune de cauză și efect între raport sexual și generațiune, consideră aceasta ca o explicațiune cu totul accidentală. „Lucina sine concubitu" poate fi excepțională, dar nu are nimic extraordinar în sine. Dacă un spirit intră în femee, de pildă în timpul unui vis, ea trebue să nască" (Levy Brühl).

Aci avem un caz tipic de indiferența sălbatecului pentru ceeace el consideră cauze secundare. Cauzele secundare nu au nimic necesar pentru el. Pot să fie, pot să nu fie. Echilibrul sufletesc al omului primitiv nu se sdruncină.

Iată o credință care ni se pare dintre cele mai stranii. Grație Sociologiei, vedem că ea nu numai că nu e incompatibilă cu mentalitatea primitivă, dar este chiar cea mai în concordanță cu ea. Se potrivește perfect cu acel spirit panteist și anumit cu care purcede sălbatecul la explicarea Universului. Acest animism este cerut, cu necesitate, de instituțiunile sociale todemice, fără de cari omul primitiv nu poate trăi. Concepțiunea sa despre concepțiune este nu numai plauzibilă, dar necesară, fiindcă e comodă, deci adevărată.

Dacă mergem mai departe în această ordine de idei, ajungem la un rezultat încă și mai neașteptat.

Odată deprinși a nu vedeà absurdități în lucrurile pe cari nu le pricepem, cercetând mai de aproape problema procreațiunii, suntem siliți a recunoaște că explicarea sălbatecului este mai verosimilă ca a noastră, nu numai pentru el, dar chiar PENTRU NOI!

Intr'adevăr. Dacă nu am fi învățați, de atâtea generații, să considerăm generația ca un efect al raporturilor sexuale, nu am avea nici un motiv să credem că dintr'o picătură amorfă de lichid poate rezultà o minune așa de înmărmuritoare ca noul născut, acest lucru atât de complicat și misterios prin el însuși, în afară chiar de chestiunea originei. Un fenomen atât de prodigios, nu e natural să fie explicat decât printr'o pricină, de asemeni, miraculoasă.

Această reabilitare a povestii cu barza care aduce pe copii are un mare interes practic. Ea ne îmboldește la o reflecțiune mai adâncită a lucrurilor pe cari nu le pricepem. Prin aceasta, rolul său nu este deci neînsemnat.

D. I. SUCHIANU

Mişcarea literară

de CLAUDIA MILLIAN

Morţii. — versuri — de Alexandru Bilciurescn

Ar fi trebuit ca poetul morţilor, să-mi fie mai cunos-
t, ar fi trebuit ca producţia sa literară să fi debutat cu
altă temă, pentru ca astăzi să nu pot îngădui o justă a-
cciere sau o clasificare printre scriitorii români, printre
ri tinde să ocupe un loc.

Fără gravitatea poemei şi fără sângele rece ale cronicei,
ezia d-sale oscilează între două limite, fără să se poată
eza o clipă, într'o stabilitate de formă sau idee.

Voi mărturisi mai întâiu, că nu înţeleg ca poezia să a-
ge din cuvânt în cuvânt, despletită şi fără haină, sfi-
nd ritmul şi aşezarea înţeleaptă în tiparele armoniei.

Goana de a se înfăptui o poezie „nouă" (dacă atâta a-
nge pentru acest titlu) printr'o alcătuire de vorbe, fără
ea înlănţuire de sunete cari realizează gamele cugetă-
or ritmate, fără dezii şi bemolii, în care fatal tonul urcă
coboară spre infinitele variaţiuni colorate, fără această
izicalitate care înfrăţeşte versul gândului cu simfonia
ditivă, fără aceste savante aplicaţiuni, poezia mi se pare
zertată din rostul ei estetic. Şi aceasta este prima obser-
ţiune trimisă încercărilor poetice ale domnului Bilciu-
scu

Se vorbeşte de tipare învechite, se cere îndrăsneala de
e sfărâma, pentru a creia altceva, mai liber, mai satisfăcă-
, mai larg...

Toate astea ar fi o scuză, dacă poezia sub această for-
s'ar putea realiza mai fericit şi mai încăpător, dar
rţii nu o pot dovedi, nici chiar aducând în pledoaria lor
ezia lui Tudor Arghezi, Minulescu sau Maniu. Pentru a-
menea dezertare, pentru a-şi putea plăti luxul unei ori-
alităţi, trebue să aduci în cumpăna balanţei greutatea
ei fantezii măreţe, sau impunerea unei personalităţi,
e nu vrea să facă nici o transacţiune, cu arsenalul tre-
ului...

Atunci conservatorii poeziei recunosc partidul cel
ı şi merg mai departe — cât vor putea — târându-şi le-
e şi tradiţia, după ei.

Poezia domnului Bilciurescu vrând să se rupă de for-
la conservatoare, păşeşte către cei ce au schimbat chi-
versului românesc; dar nu prin aceasta îşi dovedeşte
itatea, ci independent de înfăţişare, cuprinde imagini
stice:

Moartea, a intrat în sat
Şi-aprindeţi lumânările.

Enunţarea prepară un conţinut profund, dar în reali-
tate, îşi schimbă atitudinea, la al doilea vers, urmând hu-
morul naturalist, al unei cronici pur exterioare. Ar putea
avea viziune, dar o sugrumă, ca să-şi construiască o per-
sonalitate nouă, adesea brutală şi fără extaz...

Mi se pare că din toată poezia d-sale, se degajează un
aer de snobism literar, mai mult decât impetuozitatea unei
inspiraţiuni, independentă şi emancipată.

In toată producţia d-sale, deşi e închinată aceleiaşi
teme, lipseşte unitatea viziunei, deci continuitatea simbo-
lică a uneia şi aceleiaşi expresiuni.

Când grav, când humorist, d-sa vede aceiaşi idee, prin
două prisme, ceeace împiedică consolidarea sensului şi
consequenţa viziunei.

Cântecul morţii, ar putea rămâne, una din inspiraţiu-
nile sale bune, deşi aşa de mult cuprinde în sine ochiul
lui Maeterlinck, **dacă ar fi aşezată într'un cadru egal şi la
fel afirmat.**

Să cânte cucuveaua peste întins
Să fie mohorâte toate zările;
Am venit... Am venit... Rugaţi-vă
Şi-aprindeţi lumânările.

Este una din poeziile colorate şi sensibile ale întregu-
lui ciclu. Dela această formă, ideia generală, se încheagă
în al doilea tipar, de cronică humoristică, ceeace te face
să te întrebi: avem de a face cu un poet de rasă, sau cu
un impresionist versificator, mai mult sau mai puţin reu-
şit, după împrejurări?

Să-mi îngăduie, autorul **morţilor**, prima mea îndoială.
S'ar putea să o verifice şi să-i îndrept hotărârea în sensul
cel bun — ceeace depinde de viitoarele sale producţiuni —
s'ar putea ca d-sa singur să se descătuşeze din cele două
tentaţiuni, şi să aleagă una singură, s'ar putea să mă fi în-
şelat, stând prea mult de vorbă, cu volumul său, când mai
simplu ar fi fost să-l închid, şi să trec mai departe.

Mă simt însă neînchipuit de mulţumită să sezisez o
figură sau un rând şi să mă înscriu cu cifra unei nădejdi,
la comptabilitatea literaturei româneşti.

Va veni o zi poate, când plusurile celor ce dorim urca-
rea totalului intelectual, se vor adăoga fără şovăire, la pri-
mul capitol al literelor noastră pământene, când cei mai
mici vor creşte, când poezia românească va trăi fără co-
mentariile înşilor, ci numai cu garanţia veacurilor.

CLAUDIA MILLIAN

NOTE ASUPRA ŞTIINŢEI ŞI MORALEI

Relativitatea socială

SUNTEM IN FIECARE CLIPĂ VICTIMA UNOR ERORI GRAVE DATORITE RELAŢIVITĂŢII INERŢIEI CONVENŢIONALE.

„Au apus vremurile când cel mai banal rând semnat de o reputaţie consacrată era primit cu entuziasm.
„Indulgenţa e dăunătoare scriitorului prea lesne consacrat celebru şi literaturei care vegetează într'o mediocritate oficioasă".

A. de HERZ („Autorul şi criticul")

I

Teoria Relativităţii vulgarizată de sute de autori a avut
t efect o epidemie einsteiniană, care în mai puţin de 2 ani
prins aproape întreaga omenire ce cunoaşte alfabetul. Pâ-
i în cercurile cele mai refractare Ştiinţei se pot auzi dia-
rî despre *Einstein* şi odată cu acest nume celebru, ajuns
odă în lumea întreagă, pătrund în massa profanilor multe
ţiuni ştiinţifice, vulgarizate cu mai mult sau mai puţin
esug de feluriţi popularizatori din lume.

Publicul ştie foarte puţin în ce constau teoriile lui Ein-
, dar rămâne un cuvânt adânc tipărit în mintea lui, anu-
cuvântul *„relativ"*.

In cele ce urmează vom analiza o serie de observaţiuni
ne, constatate de toţi oamenii, dar care vor părea poate
interesante prin haina sintezei ştiinţifice în care pot fi
ăcate.

Când un şir de fapte sunt reunite, studiate, comparate şi
ralizate aşa fel pentru a se deduce unele adevăruri, se
o creaţie de *sinteză*, după cum în chimie se pot obţine
urî cu proprietăţi minunate din reunirea unor corpuri co-
sau chiar elemente simple. Incălzind o bucată de vată
tă în untdelemn şi acid asotic se obţine puternicul explo-
umit *fulmicoton* (sau iarba de puşcă fără fum), întrebu-
în artileria modernă. Ca elev de liceu mă amuzam să
r în laborator, împreună cu alţi camarazi, pachete în-
de fulmicoton din simple pachete de vată dela farmacie
dădeam foc în palmă, unde ardeau instantaneu, fără a
ige câtuşi de puţin.

In domeniul social se pot face combinaţiuni şi sinteze fru-
e dintr'un material modest de observaţiuni, cât mai va-
însă în spaţiu şi timp. Se pot creia cu aceiaşi uşurinţă
sive de idei cu ajutorul unor principii simple de psiholo-
i mecanică socială, care să spulbere ziduri de prejude-
şi convenţiuni fictive pseudoraţionale, durând de veacuri
eierul oamenilor şi constituind obstacole ce nu pot fi tre-
decât doar de minţi îndrăzneţe, antrenate de caractere
nice.

Relativitate elementară

Pentru a putea ajunge la generalizările Relativităţii Uni-
le (vor fi tratate în nişte cronici viitoare) să ne fixăm o
atenţiunea asupra unor pilde simple din psihologia vieţii
te zilele, aşa cum se desfăşură cu tragicul şi sublimul ei.
In lucrător cade de pe o schele. Martorii oculari sunt
sionaţi mai mult sau mai puţin după gradul de caracter,
e şi antrenare în nenorocire. Un medic va fi mai puţin
sionat ca un bărbat oarecare, în virtutea obişnuinţei că-
în ani de zile prin meseria lui. O femeie va fi mai pu-
impresionată decât un bărbat prin sensibilitatea mai
ltată, specifică sexului ei.

nd însă în ziare despre milioanele de soldaţi morţi în
, de milioane de schilozi şi milioane de semeni morţi
ame în Rusia sunteţi impresionaţi cu o intensitate mai
decât la nenorocirea unui singur om la care sunteţi mar-
ular. Acest fapt nu trebuie să pară paradoxal; o impre-
re loveşte direct simţurile e cu mult mai puternică decât
entru perceperea căreia trebuie să creiăm imagini cu a-
închipuirii, prefăcând în simţire cifrele fantastice şi
deşi corespunde unei situaţiuni reale covârşitor mai
.

ând aveţi prilejul să puteţi cunoaşte în mod intim tra-
unui om în luptă cu mizeria, care îşi vinde pentru exis-
zilnică munca braţelor sau a creerului sunteţi puternic
ionaţi, oricât de modest v'ar fi caracterul, dotat de fire
caţie. Mizeria omenirii în ansamblul ei ne apare însă
chip vag, pentrucă n'o putem ajuta.

mţim oare cea mai mică durere pentru omenirile sufe-
din miriadele de lumi locuite, căci fără îndoială există
şi în miile de universuri ale spaţio-timpului cosmic?

Acela care şi-ar putea închipui omenirea în întregimea ei
ar avea o imagine îngrozitoare şi cât n'ar suferi dacă printr'o
imaginaţie extraordinară ar putea avea viziunea întregului
Univers în mişcare. Inchipuiţi-vă un biet astronom, care înar-
mat doar cu cifre şi ochiane ar vedea sorii rostogolindu-se în
spaţiu, însoţiţi de convoiul lor de planete cu omenirile şi mi-
zeriile lor. Acest om ar fi foarte nefericit, cum a fost de alt-
fel şi *Beethoven*, acest gigant al Omenirii, care a suferit în-
grozitor de mult pentrucă putea cuprinde infinitatea tonurilor,
fiecare notă, dela sunetul nicovalei până la picătura de ploaie
şi cele mai obscure sunete, câte puteau pătrunde în sufletul
său zbuciumat prin surdina soartei sale vitrege, produceau o
avalanşă uriaşă de durere din sintezele de armonii create în
complexul simţirilor titanului.*).

Relativitatea raţiunei pure

Există un fel de *miopie intelectuală*. E o boală
foarte periculoasă şi desigur se vor construi odată nişte len-
tile pentru corijarea acestei false educaţiuni cerebrale, căci
în deosebire de miopia ochilor pseudo-intelectualul are educa-
ţia şi autocritica greşită, fenomene ce nu depind de naştere
şi se pot lesne corija cu puţină bunăvoinţă şi răbdare.

Nu e vorba aci de a face o clarificare pedantă a pseudo
şi semi-intelectualilor, nici critica lor pe categorii. Ne vom ocu-
pa numai de relativitatea raţiunei pure la acei care au o per-
fectă *disciplină intelectuală*.

— „Nu câte idei felurite ai adunat în memoria ta, este lu-
„crul important ci legătura între idei", spunea cu drept cuvânt
Titu Maiorescu.

Nici de ***relativitatea juridică*** nu ne vom ocupa, de oarece
e atât de banală şi s'ar putea scrie cărţi întregi despre erorile
bietei Justiţii sociale, pe care cei vechi şi-au imaginat-o ca o
femeie legată la ochi ţinând un cântar în mâna stângă ce-l
cumpăneşte după capriciul ei cu sabia ce o ţine cu dreapta,
chioara dracului. Numai literatura drepturilor şi datoriilor
ţărilor neutre în timp de război e atât de vastă încât un jurist
erudit, *Hauteleuille* a putut scrie singur 3 volume foarte groa-
se, tipărite la *1858*, când nu existau nici submarine, nici
dreadnoughturi, nici superdreadnoughturi electrice. Ce să mai
vorbim de munţii întregi de hârtie tipărită constituind litera-
tura juridică?

Sau numai despre ***relativitatea libertăţii*** câte nu s'ar putea
scrie! Multe se comit şi se scriu în numele libertăţii. Pentru
Saint Simon libertate = putere, după economistul *Dunoyer*
libertatea fiind un rezultat al Civilizaţiei e un drept „relativ",
Krause a scos la lumină caracterul organic al libertăţii, *Ritchie*
după metoda algebrică deosebeşte libertatea pozitivă (+) de
cea negativă (—) iar *Spencer* în scrierea lui *„Dela libertate la
robi* (— „From freedom to bondage") se indignează de obli-
gativitatea tiranică a învăţământului!!

Iată dar dela relativitatea libertăţii, de care am menţionat
numai în treacăt ajungem la Relativitatea Raţiunei. Să lăsăm
dar libertatea în pace cu cele 26 însemnări ale ei(căci nu-
mai atâtea îi dă Littré) şi să ne afundăm în oceanul raţiunei
pure.

Voi lăsa însă cititorului libertatea să răsufle puţin dupăce
i-am ţinut atenţia încordată de-atâtea vorbe pedante şi în cro-
nica viitoare vom trece în treacăt prin purgatoriul arid al lui
Spinoza şi Kant pentru a ajunge la generalizările relativităţii
raţiunei

L. FLORIN

Iaşi 9-11-922.

*) Deoarece în cronicele viitoare ne vom ocupa de Ştiinţa şi Muzica, cititorii cari vor să ne urmărească cu interes, trebue să citească cartea lui *Romain Roland*: „Viaţa lui Beethoven" (tradusă în româneşte de d-l *A. de Herz*), o capodoperă de biografia eroilor.

Cântecul clopotului

— Doi traducători vechi cu prilejul unei traduceri nouă —

In „Analele Dobrogei", revista Societăţii culturale dobro-
gene cu sediul în Constanţa, a apărut (în No. 3 anul III) Cân-
tecul clopotului de Schiller, în traducerea d-lui Mihail Pricopie.

Tălmăcirea aceasta e superioară celor făcute de Alessan-
dru Pelimon, N. Rucăreanu şi Vârgolici. E la înălţimea tradu-
cerii doctorului Ad. Stern care, alcătuită în 1868, fu tipărită în
1869. După 54 de ani s'ar fi cuvenit nu s'o ajungă, dar s'o şi
întreacă. Pentru atâta lucru se cere însă mai mult talent de
cât are d. Mihail Pricopie, care *nu* e lipsit de talent.

I

Făcută sub înrâurirea şcolii care se bucura pe atunci de
credit — a şcolii lui August Treboniu Laurian şi a lui Timotei
Cipariu —, şi într'o vreme când „romanitatea cuventeloru în
form'a şi în materi'a" trebuia să fie criteriul conducător al
„scriptoriului" şi al „lessicografului" traducerea doctorului Ad.
Stern înfăţişează şi ea din caracterele deosebitoare ale limbii
pe care au căutat să ni-o sugereze unii din jurul Societăţii
Academice române. Intâlnim — în traducere — copii *amaţi*,
belle 'ncântătoare, *agre* plantate, *fidele socii*, *flame* şi *vomări*.

Dar, stihuri pline de mobilitate se strecoară pe nesimţite,
liberându-se din terminologia ceea mumificătoare. Cu toate
rimele consângene — verbe şi derivatele lor — de cari abundă,
multe versuri merită să rămâe din traducerea celuia care,
patru-zeci de ani mai târziu avea să iee loc, prin memoriile
lui, între marii prozatori ai României contemporane. Iată că
teva din aceste versuri:

Lemn de pin să mi se taie
Să s'aducă bine-uscat
Ca şi focul apăsat
Să pătrundă şi să sale
Prin gâtlejul de văpale!
Ferbeţi cuprul arzător!
In el puneţi cositor
Şi metalul cel tenace
Fluid, limped se va face
Şi va curge cum ne place!
. . . .
. . . .
Cu băta sa uşoară
O lume el măsoară,
P'ori unde
El pătrunde,
Căci totul vrea să vază, şi totul să privească
Strein se'ntoarse iară în casa părintească

Şi apoi, în cadenţa galopantă a cupletelor, acea enumerare
a însuşirilor gospodinei (se simte limba unei *epoci de tranziţie*,
amestecul de termeni eminamente spălăciţi, cu expresii fami-
liare, cald-respânditoare — pe alocuri — de lumină asupra
unor cadre şi colţuri simpatice):

De tot îngrijeşte,
Copiii-şi iubeşte
Şi tot regulează
Cu minte 'nţeleaptă
Şi casei dă viaţă,
Pe fiice învaţă,
Băeţii mustrează
De faptă
Nedreaptă
Ş'aşa fără fine
Ea umblă şi vine
De tot îngrijind
Câştigul mărind,
Şi lăzile umple cu lucruri avute
Şi casa ornează cu lucruri plăcute,
Şi sfărâe fusul în mâna-i abilă,
Adună 'n curatul şi netedul scrin,
Mătasea şi inul şi lâna utilă.
Cu bunul uneşte cel scump şi cel fin.

Din 1839, dela „Cornetul comedie în trei acte a lui Şiler
tradusă de pe limba Germană în cea Românească de Mihail
Vitlimescul" până în 1869 ni s'au dat în româneşte tâlmăcirea
unor lucruri nu vrednice de geniul poetului. Douăzeci de ani
după apariţia *Cornetului*, „un veteran", în numele junimei ro-
mâne, a depus un tribut de admirare.

In amintirea
dzilei 10 Noemvri 1859,
Prima Seculara a nascerei
Lui
Friedrich v Schiller

Acel tribut de admirare consta dintr'o urâtă traducere
(foarte frumos tipărită pe două coloane: cu caractere latine şi
caractere semichirilice) a mişcătorului poem *die Bürgschaft*.

Cu *Clopotul*, Ad. Stern deschide la noi seria traducţiunilor
de capo d'opere din Schiller.

II

Rucăreanu s'a nedreptăţit el însuşi. Şi alţii i-au sărit într'a-
jutor în această operă de auto-nedreptăţire. *Convorbirile lite-
rare* (şi, în deosebi, un om nu prea înzestrat cu darul poeziei:
Sci..one I. Bădescu) au vorbit de dânsul cu dispreţ, iar istoricii
literari au venit să ratifice „modiocritatea" lui. In Istoria litera-
turii române care se 'nvaţă în licee şi în şcoli normale, Rucă-
reanu e pus alături de G. Zamfirol, de Scărîşoreanu, de Iuliu
Rosca şi de alţii despre cari d. Adamescu spune următoarele:
„toţi aceştia de sigur că nu puteau fi comparaţi nici cu cei mai
slabi poeţi ce publicau în Convorbiri". Or, N. Rucăreanu dacă
prin unele din „modestele" lui „încercări poetice" nu poate fi
alăturat nici de stihuitorii de a doua mână (Th. Şerbănescu,
Matilda Poni, Bengescu-Dabija, Vârgolici, V. Pogor, Miron
Pompiliu), se pune însă în 1872, printr'un singur poem „*Vână-
torul Carpaţilor*", la aceeaşi înălţime cu cei mai buni tipăritori
de versuri din acel an, inclusiv Alecsandri, Hasdeu şi chiar Emi-
nescu. Lucrul acesta l'a cam simţit Alexandru Odobescu. El a
încercat o reabilitare a acelui rarissim talent, adorator al lui
Heliade şi întovărăşitor de note îngreuetoare şi cari respiră un
naţionalism feroce şi pueril. Dar, încorporând, în al său
Pseudochinegheticos, pagini întregi din „Vânătorul Carpaţilor",
Odobescu a şovăit între osânda *Convorbirilor* şi între propriul
său instinct literar, şi n'a dus la capăt reabilitarea.

Traducerea lui Rucăreanu e în versuri albe. Când evadea-
ză din mijlocul heliadizmelor vroite („într'însa guvernă = vir-
tutea matroanei şi 'nstrue copila — previne balatul") are ver-
suri de felul acestora:

Şi suceşte firul pe rotunde fusuri
Şi voios adună din darac cu lustru
Lâna strălucindă, inul alb ca neaua.

Povestindu-ne cum a izbutit să înţeleagă pe Schiller, Ru-
căreanu ne face o mişcătoare zugrăvire a vieţii sale:

„N'am învăţat carte sistematică decât vreo trei luni pe
panachidă până la *ceaslov;* n'am trecut nu un gimnaziu, nu o
facultate, dar nici prima clasă d'o şcoală primară; n'am învă-
ţat limba germană decât cu ore private în timp de un an şi
unde? în Braşov, între Români, Saşi şi Unguri, apoi cinci luni
în Bucureşti, ascultând câteva elemente de oare cari ştiinţe,
tot cu ore private;.. am perdut mai mult de jumătate vederea
încă din cea mai fragedă copilărie, neavând nici odată ochii,
ci numai urechea în ajutorul meu, şi nefiind dator prea puţinul
ce ştiu decât unei fidele memorii cu care natura a binevoit
a mă dota".

BARBU LAZAREANU

Fărâme

Am străbătut câmpiile vieţei fără să le văd frumuse-
ţea. Paşii mei n'au călcat pe iarbă, ci pe urzici şi mără-
cini. De câte ori am întins mâna spre un trandafir, degetele
mi-au dat de spin. Albinele m'au împuns, dar nu mi-au
adus miere. Dulceaţa bucuriilor eu n'am gustat-o. Totuşi
o Sirenă nevăzută m'a ademenit să trăiesc.

*

Iluziile sunt firele cele mai şubrede, muiate în culo-
rile cele mai înşelătoare, cu cari oamenii cred că ţes un
covor vieţii.

*

Am adus lumei, ca aport, năzuinţi şi energie. Energia
s'a sleit, năzuinţile s'au prăbuşit. La Activul vieţei mele
figurează: Renunţări, iar la Pasiv: Abdicări. Un singur
fond a rămas neatins: Demnitatea. Dar Demnitatea aduce
sacrificii, nu beneficii.

*

Anotimpurile trec fără să le bag seama. Vara, cu co-
drul înfrunzit şi pajiştile înflorite, îmi pare, în îngustimea
târgului, o poveste de pe ţărmuri depărtate. Din iarnă cu-
nosc numai viforul şi nămeţii. Primăvara şi toamna ce
alta pot fi decât o corcitură a verei şi iernei?

*

In mine înnoptează. Dar nu'mi amintesc nici răsărit
senin, nici zenit luminos, nici amurg liniştit. Numai nori
şi furtună.

*

Imi place somnul, fiindcă e arvuna morţii.

*

Fericit e cel ce se poate apuca ... un pai.

*

Creind lumea, Dumnezeu ... dovedit cel mai bun ca-
ricaturist.

*

Mă rog lui Dumnezeu, fiindcă nu'mi place să am de-a
face cu oamenii.

*

Cea mai dreaptă auto-critică, e aceia care'ţi insuflă
dispreţ de tine însu-ţi.

*

Predica de pe Muntele Măslinilor e cea mai smerită
şi cea mai răzvrătită acţiune omenească.

*

Pe predicatori lumea îi ascultă, dar nu-i ascultă.

*

Omul face rău când cere lui Dumnezeu numai pâinea
cea de toate zilele. Modestia nu e bună nici în raporturile
cu Cerul.

*

Bogăţia e o manta impermiabilă pentru multe dureri
şi o za de oţel pentru multe lovituri.

*

Cressus a lăsat mai mulţi admiratori decât Socrat.

*

Diavolul a putut tenta pe Eva cu un măr; pe Adam
nu l'ar fi putut tenta decât cu un chimir.

*

Fugiţi de bogaţii cari preţuiesc bunurile morale. Ei vor
un privilegiu mai mult.

*

In schimbul unei averi, cărturarii s'ar putea declara
analfabeţi. Vor avea mai multă cinstire.

*

Un proverb zice: N'ai bani, n'ai stăpân. Dar oare banul
nu e cel mai implacabil stăpân?

Seneca

Plictiseala

de F. Lobodă

Sosi regina mută în haină diafană,
In ochii ei nu luce nici ură, nici iubire;
In urmă-i se aşterne o palidă oştire
De amintiri în zdrenţe şi de speranţe 'n blană

Domnia-i te apasă ca o deschisă rană.
Ai vrea să fugi şi totuşi te ţine 'n stăpânire;
Vrei s'o ucizi şi braţul, cuprins de amorţire,
Recade fără vlagă, întocmai ca o stană.

Pe-un filţ treneazâ-o carte citită jumătate,
Timidul ceas de-altădată, mai tare astăzi bate;
O frunte ostenită apeşi de geamul rece...

Pe uliţa murdară un câine urlă 'ntruna
La norii, care par'că ar aşteptă furtuna.
Şi nu vine furtuna şi timpul nu mai trece...

CRONICA SPORTIVA

Duelul

Din analele trecutului şi până în timpurile de azi.—Mic studiu consacrat în special Franţei, din punct de vedere istoric şi . . . . anecdotic.

de DINU CESIANU

Duelul, adică acel mijloc „sui generis" de a da o soluţiune(?) unuĭ diferend care are şi o deslegare legală, e unul din numeroasele obiceiurĭ moştenite din vechime şi păstrate cu îndărătnicie de reprezentanţiĭ unora din clasele sociale maĭ ridicate, cu toată mipotrivirea Biserice, a Suveranuluĭ şi a Ligeĭ, fie separat, fie împreună—după timpurĭ.

In unele epocĭ ale omenireĭ, duelul a luat proporţiunĭ îngrijitoare. Faptul a fost constatat maĭ ales în Franţa, ţară unde cu predilecţie uniĭ au recurs la acest fel de a-şĭ face dreptate chiar dacă uneorĭ era vorba doar de un da sau un ba. In special nobilimea—ca una ce avea dreptul de a purta spada la şold—recurgea la acest mijloc violent de a ataca şi adeseorĭ ea făcea acest gest numaĭ şinumaĭ pentru a sfida cu cât maĭ multă trufie autoritatea regească care îĭ răpise atâtea preroagtive....

Devenit un fel de epidemie pe vremea când bunul plac era pentru mulţĭ un „quasi" drept, pe vremea când forţa hotăra în primă şi ultimă instanţă şi era singurul argument valabil pentru aceĭ ce nu vroiau să ştie nicĭ de legĭ nicĭ de rege, devenit apoi o distracţie absurdă, ba chiar nebunească, dar foarte agreamult de rigorile bisericeĭ catolice—decade încetul cu încetul maĭ mult de rigorile bisericeĭ catolice—decade încetul cu nicetul maĭ cu seamă din clipa când voinţa regească intervine energic pentru stârpirea luĭ, iar în timpurile moderne datorită ideilor filosofice carĭ aduc atâtea schimbărĭ în felul de a gândi, el devine în timpurile apropiate de cele de azĭ aproape un anacronism cu atât maĭ vârtos că uniĭ din moderniĭ „spadasinĭ"... de operetă îl au acoperit cu un strat gros de ridicol prin repetatele lor ieşirĭ pe teren neserioeas şi pline numaĭ de fanfaronadă.

*

„Din ziua când doĭ oamenĭ s'au aflat pe pământ s'a ivit şi un motiv de ceartă", este o vorbă plină de adevăr.

Cearta—maĭ cu seamă în timpurile când o autoritate oarecare nu'şĭ impunea sau nu reuşea cu totul a-şĭ impune cuvântul de împăciuire, degenera regulat în luptă. Inverşunaţĭ, pe viaţă şi pe moarte, lupta—care cu timpul a luat numele de „duel"—secole dearândul nu a continuat nicĭ umbră de ceea ce s'a înţeles mult maĭ târziu prin duel adică „spălarea onoareĭ" (această concepţiune este o noţiune modernă bazată însă şi ea pe o forţă, acea a mânuireĭ spadeĭ de unde la început puterea fizică juca rolul principal).

Asyrieniĭ ca şi Egyptieniĭ se răfuiau când aveau vre-o ceartă privată, cu ciomagul şi adeseorĭ eĭ se serveau pentru a înlătura loviturile adversaruluĭ de un scut de lemn. Maĭ târziu, anticiĭ Elinĭ, s'au servit de o sabie—scurtă şi lată—fără ca să putem preciza dacă lupta era orĭ nu reglementată cu toate că în Illiada luĭ Omer se vorbeşte pe larg de acea susţinută de Lycon contra luĭ Peneleus. Aceeaşi nesiguranţă o avem şi când e vorba de Romanĭ, cu toate că la strămoşiĭ noştri maeştriĭ în arta mânuireĭ sâbieĭ erau numeroşĭ şi eĭ predau lecţiĭ legionarilor şi chiar şi unora din cetăţeniĭ cu dare de mână. In treacăt vom spune că luptele susţinute de gladiatorĭ în arena unuĭ circ nu au nimic comun cu duelul.

Pentru a găsi în fine o oare-care asemănare cu duelul aşa cum el a fost priceput mult maĭ târziu, minus noţiunea onoare, trebue să ajungem la veacul V după Isus şi anume la „barbariĭ" carĭ invadaseră Europa.. Când doĭ oamenĭ din vre-una din haitele ce pătrunseseră în Galia, de pildă, aveau vre-o ceartă, ea se „lămurea" în faţa haiteĭ ce sta strânsă în cerc, şi moartea unuia din combatanţĭ era urmarea... firească şi necesară.

*

Pătrunşĭ de preceptele christianismuluĭ, preoţiĭ încercară a pune un frâu acestor lupte sângeroase însă fără mare succes şi nu arareorĭ chiar călugăriĭ se omorâră între eĭ „le duel judiciaire"—pentru apărarea bunurilor şi drepturilor lor. Şi timpul trecu şi moravurile rămaseră aşa până pe la jumătatea secoluluĭ XII-lea. Nu strică a reamintí pentru a sublinia mentalitatea din acele vremurĭ, că un „capitular" din secolul IX: prevedea că învinsul din o atare luptă va avea pumnul retezat.

Regele Saint-Louis găsi că se impunea a pune o stavilă „dueluluĭ judiciar", care nu avea altă bază decât violenţa şi superstiţia. Intre acest scop el pomeni de acest rău într'un capitol al edictuluĭ său „Etablissements" care edict trebuia să aibă putere de lege în cuprinsul domeniilor regale şi nu admise ca valabile pentru terminarea unuĭ conflict, decât martoriĭ şi actele (chartes). Din nefericire voinţa regală nu prea fu ascultată nicĭ pe domeniile regale (pe cele ale nobilimeĭ ea nu era luată de loc în seamă).

In anul 1296 regele Philippe-le-Bel dădu şi el o ordonanţă care de fapt prevedea numaĭ o încetare a duelurilor pentru durata războiuluĭ şi câţĭ-va anĭ apoĭ el permise revenirea la starea de fapt anterioară atuncĭ când era vorba de amor, trădare sau fermece, făcându-se tot de odată şi o reglementare care s'ar putea putea spune că ar fi o tentativă de „codificare" a dueluluĭ: se arăta locul rezervat spectatorilor; ţinută şi purtarea în timpul lupteĭ sub pedeapsă cororală şi amendă; adversariĭ prestau jurământ şi un „mareşal" striga de treĭ orĭ: „lăsaţĭ să înceapă".

(Va urma).

Ştiri diverse

Comisiunea internaţională de navigaţiune aeriană s'a întrunit la Londra pe ziua de 27 Octombrie; au participat delegaţiĭ statelor care au ratificat convenţiunea din 1919 (13 Octombrie) şi anume Belgia, Bolivia, Imperiul Britanic, Franţa, Grecia, Japonia, Persia, Portugalia, Jugo-Slavia şi Siamul.

Această comisiune a stabilit între altele că: 1) toate aeroplanele pentru transporturĭ publice care vor efectua zborurĭ maĭ marĭ de 160 km. fără oprire vor fi prevăzute cu aparate de telegrafie fără fir (telefon orĭ telegraf)); de asemenĭ şi acelea care vor avea de zburat cel puţin 25 km. deasupra mării; 2) un examen semestrial al piloţilor afectaţĭ transporturilor publice, va fi necesar, asemenĭ şi examinarea lor dacă vor fi sburat 250 ore în un răstimp maĭ mic de 6 lunĭ.

Viitoarea întrunire va avea loc la Bruxelles în Februarie 1923.

*

Celebrul pilot de aeroplane şi inventator Glenn. H. Curtiss, face de cât-va timp încercărĭ deasupra oceanuluĭ cu hidroavioane fără motor.

*

Ca urmare a unuĭ ecou ce am dat acum două săptămânĭ la această rubrică, vom arăta azĭ cele hotărâte de Academia franceză de medicină, relativ la examenul medical obligatoriu pentru conducătoriĭ de automobile, cerut de d-rul Fiessinger:

1) un permis pentru a conduce un automobil nu se va acorda nimănuĭ dacă nu va avea 21 anĭ, calităţile de gândire şi hotărâre fiind tot atât de necesare pentru a conduce un automobil ca pentru a depune un buletin de vot în urnă;

2) aceĭ a căror vedere sau simţ auditiv va fi sub normal vor fi supuşĭ uneĭ cercetărĭ medicale speciale anual.—Individul fără o mână, mutilaţiĭ grav de războĭ sau epilepticiĭ, alcooliciĭ şi beţiviĭ nu vor putea obţine permisul de a conduce, sau de îl au li se retrage;

3) toţĭ ceĭ ce au permisul de a conduce vor trece în faţa uneĭ comisiunĭ medicale în mod periodic. Inima, tensiunea asterială, sistemul nervos, vor fi cercetate şi în caz numaĭ de avis favorabil permisul va fi reînnoit.

*

Tala, reputatul atlet finlandez despre care am vorbit anul acesta în repetate rândurĭ, a murit zilele acestea de tetanos. El era în vârstă de 23 anĭ şi specialitatea sa atletică erau alergările pedestre de semi-fond.

*

Selim Sery Bey, delegatul TurcieĬ în sânul ComitetuluĬ Internaţional Olympic, a dat de curând un interview ziaruluĭ parisian „L'Echo des Sports" prin care anunţă că circa 20 alteţĭ turcĭ vor participa la Jocurile Olympice care vor avea loc în 1924 la Paris.—Cheltuelile deplasăreĭ echipeĭ turceştĭ vor fi suportate de Stat de municipalitatea constantinopolitană precum şi de societăţile sportive şi cele de binefacere.

Nu ştiu dacă turciĭ vor participa la celebrarea Olympiadeĭ VIII-a dar pare-mi-se că românii vor sta locului...

Iohn Weissmuller sper că este azĭ o celebritate şi pentru sportsmeniĭ romanĭ căcĭ nu maĭ ştiu nicĭ eu de câte orĭ am pomenit despre fenomenalele şi neîncetatele sale performante la înnot. Azĭ naşte o întrebare: va putea el participa la Jocurile Olympice din 1924 la Paris?

Chestiunea este interesantă şi complicată. Weissmuller este de origină austriac, dar el este stabilit în Statele-Unite. Cum el nu va fi major decât la 2 Iulie 1925, el nu poate să opteze pentru naţionalitatea americană la timpul oportun aşa cum o doreşte, zice-se. Pe de altă parte Austria e încă ţinută în carantină adică nu a fost votată dacă va putea orĭ nu participa la Jocurile Olympice din 1924......

Cheia problemeĭ este în mâna ComitetuluĬ olympic francez: va invita Austria orĭ nu?... şi maĭ ştiĭ că la urma urmeĭ Weissmuller nu va vroi să reprezinte culorile AustrieĬ? ?..

*

Federaţiunea franceză de Atletism şi-a numit pe ziua de 4 Noembrie noul său comitet: preşedinte, d-l Genet; vice-preşedinţĭ: Le Cesne, Marcel Delarbre, Jurgenson, G. Picot, Henry Lesur; secretar general, Mericamp; membri, d-niĭ Andirac, Poulenard, Etling, Deforge, Masson, Lasserre.

Aeronautică

Aviatoriĭ americanĭ se disting tot maĭ mult de câte-va lunĭ şi eĭ sunt pe cale a monopoliza toate recordurile mondiale ale aviaţiuneĭ.

Pe la finele luneĭ Octombre, locotenentul **Mac Cookfield** a reuşit la Dayton (Ohio) având treĭ pasagerĭ pe aparatul ce pilota, a se ridica până la 7005 metri înălţime.

„Quo non ascendam" a devenit, pare-se, cuvântul de ordine al aviatorilor americanĭ.

*

Altă performanţă americană şi maĭ recentă:

Aviatoriĭ **Mac Ready** şi **Kelly** au încercat a sbura dela Oceanul Pacific până la Oceanul Atlantic fără oprire în drum; nu au reuşit, dar totuşĭ ceĭ 3300 km. cât au sburat fără oprire constituesc un nou record al lumeĭ. (Vechiul record era deţinut de americaniĭ **Alçoock** şi **Brown** cu 3030 km.).

Atletism

Prieteniĭ noştri, atleţiĭ polonezĭ, îşĭ cunosc în fine campioniĭ pe anul curent (campionatele au avut loc la Varşovia la finele luneĭ Octombre).

100 m. Piztowski, 11 sec. 2/5.
200 m. Piztowski, 23 sec. 2/5.
400 m Switztochwski, 56 sec. 3/10.
800 m. Switztochwski, 2 m. 18 sec. 2/5.
1500 m. Ziffer, 4 m. 37 sec.
5000 m. Ziffer, 16 m. 20 sec.
Săritura lungime: Dobrowolski, 5 m. 95 cm.
Săritura înălţime: Gruner 1 m. 58 cm.
Aruncarea discului: Szytowski, 39 m. 98 cm.
Aruncarea greutăţeĭ: Szytowski, 11 m. 31 cm.
Triplul salt: Sosniki, 11 m. 76 cm.

Boxă

Jack Britton, campionul lumeĭ al categorieĭ „mi-moyens", a fost învins la Madison Square (New-York) în 15 reprise la puncte de un tânăr aproape necunoscut, Mickey Walker.

Britton, având 37 anĭ, nu a putut rezista se vede—ca atâţĭ alţiĭ de altminterĭ—impetuosităţeĭ vijelioase a unuĭ adversar cu mult maĭ tânăr.

*

Criqui, remarcabilul campion francez, a învins la Paris (4 Noembre) în 2 jum. minute—adică nicĭ o repriză—pe englezul **Walter Rossi.**

Foot-ball Associaţie

Echipele representative „Paris" şi „Nordul FranţeĬ" au făcut pe ziua de 1 Noembrie pe terenul dela St. Onen, „match" egal (2—2). Timpul a fost groaznic, de aceea nu au asistat decât circa 6000 spectatori.

Ultimele rezultate din Englitera:

*

Liverpool învinge **Tottenham** (4—2)
West Bromwich învinge **Manchester City** (2—0)
Middlesborongh învinge **Sheifield United** 3—2)
Newcastle învinge **Sunderland** (2—1)
Everton învinge **Arsenal** (1—0)
Aston Villa învinge **Oldham** (2—0)
Birmingham şi **Cardiff** (0—0)
Blackburn învinge **Hurdersfield** (2—0)
Bolton Wanderers învinge **Nottingham Forest** (8—2)
Preston North End învinge **Chelsea** (2—0).

*

Cea maĭ puternică echipă parisiană **Olympique** a fost învinsă (5 Noembre, la Paris) de echipa elveţiană **F. C. Lucerna** (4—2) care în acea zi era a 7-a în clasamentul campionatuluĭ ElveţieĬ!

*

Echipa representativă a ElveţieĬ romande a învins (4—2) la Zurich echipa representativă a ElveţieĬ germane (5 Noembre).

Scrimă

Marele concurs de scrimă cu spada care a avut loc la Marsilia—5 Noembre—a fost o frumoasă victorie pentru amatorul parisian **Liottei** (9 victoriĭ, 9 loviturĭ) care a învins în finală o importantă coaliţie de profesioniştĭ şi amatorĭ; s'au clasat apoĭ şi în ordine: 2) prof. **Dodivers** şi **Renouque** (ambiĭ dela Paris; 8 vict. şi 10 lov.) 4) **Bourdon** (Paris) prof. (7 vict. 9 lov.); 5) **Lefaure,** etc.

Juriul a fost presidat de simpaticul secretar general al Feder. Internationale de Scrimă, René Lacroix.

Educaţiunea Fisică

Desideratele unui Congres.

In cursul luneĭ Septembre a avut loc la Vichy (Franţa), după cum am anunţat-o din timp, un congres consacrat educaţiuneĭ fizice a femeeĭ şi a copiluluĭ. Redăm după ziarul „L'Auto" rezumatul dezideratelor exprimate cu acea ocazie:

1) în fie-care local de învăţământ eleviĭ să poată lua cel puţin odată săptămânal o bae-duş;

2) toate şcolile din Franţa să fie înzestrate cu câte o piscină;

3) mobilierul şcolar să fie revăzut aşa ca fie-care elev să aibe mescioara sa adoptat talieĭ;

4) medicĭ-inspectorĭ să supravegheze educaţiunea fizică în şcolĭ; cel puţin o jumătate de oră să fie zilnic consacrată cultureĭ fizice; numărul instructorilor să fie proporţional cu numărul elevilor; să se creeze un Institut de Educaţiune fizică pentru recrutarea personaluluĭ necesar; educaţiunea fizică să fie prevăztă şi în Scolile Normale; eleviĭ să fie educaţĭ în conformitate cu vârsta şi desvoltarea lor corporală;

5) exerciţiile de respiraţie să fie impuse copiilor dela 6 anĭ în sus;

6) fetele să nu facă sport până ce nu vor fi făcut cultură fizică; sportul feminin să fie controlat de doctorĭ;

7) societăţile sportive masculine orĭ feminine să practice în mod obligatoriu cultura fizică; ele să aibă un personal competinte şi un material special suficient; ele să fie în legătură cu un doctor;

8) în Facultăţile de Medicină să se creeze un învăţământ al educaţiuneĭ fizice;

9) „licenţa" sportivă să fie contrasemnată de un doctor;

10) educaţiunea fizică să fie tot maĭ mult întrebuinţată ca ajutor therapeutic de către doctorĭ;

11) alergările de viteză pentru sexul feminin să nu depăşească 80 metri; alergările de semi-fond să fie permise numaĭ unor concurenţĭ selecţionaţĭ; probele denumite „cross-country" să fie organizate de instructorĭ specialiştĭ şi să nu depăşească 2—2 jum. km.; săritura în lungime să fie suprimată; alergarea de viteză cu gardurĭ pe 83 metri să fie păstrată; greutatea—pentru aruncărĭ—să nu depăşească 3 jum. kgr., discul 850 grame şi suliţa 800 grame.

Sportul feminin este la noĭ încă în faşe; aceĭ pentru copiĭ cu totul inexistent. Ar fi bine dar ca cele de maĭ sus şi altele pe carĭ le vom spune cu timpul să fie aplicate cât maĭ strict pentru a atinge cu adevărat—şi fără pericol—scopul dorit.

Alternativă

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Dintre chiriaşii Căruţăşoaei, plecaseră mulţi într'o vreme. In locul lui Bohor, reparatorul de pălării, din faţă, muncitorul cinstit şi fără preget cu fetele cele multe, grase, murdare şi leneşe, venise Domnişoara Buca, modistă în Smârdan, cu mustăţi, şi Olga, corsetieră în Uliţa Franţeză, cu pistrui roşcate, ocupând ghimirliile igrasioase ale călcătorului de pălării şi aducând pe păreţi alt jeg şi pe duşumele alte urme de tăciuni, scăpaţi din maşina cea curioasă, de călcat, care semăna cu un pui de elefant mirat. In locul lui Nenea Mihalache de la Arsenal, între Bohor şi ulicioara lui Gheţu, se ghemuise Safta Boiangioaica, care sorbea cafeluţa după vetrică, nu mătura niciodată coşurile, lipea prispa în postul Paştelui cu pământ galben furat noaptea din canal de la Uzină, lecuia de **„năjit"**, spărgea casele oamenilor simţind o mulţumire că au prins intrigile şi trăia din mila **damelor de onoare** cu bon de la Primărie; Doamna Ana Kivu Vasiliu, văduva şefului despărţirei de albastru, având în josul nărilor afumate de tabac, o palidă urmă de mustaţă care îi măzgălea obraznic linia buzelor subţiri, iabraşe, vinete şi gâlcevitoare, aduse spre nările tăbăcite, gata pe ceartă şi nici odată mulţumite, Kivuleasa de.... vestită în murături pentru că erea zue, meşteră în colivi, pentru că le îndesa cu zahăr şi nucă multă şi tare în argumentaţii pentru că fusese... de, nevastă de.... judecător! Cine erea mai meşteră în murături, în colivi şi în certuri? Kivuleasa!

Intr'un timp îi abătuse; „predase" bostănăria, luĭ Mitu grădinaru, se certase cu Căruţăşoaia, se înhăitase cu un văr de-al lui Mihalache, elev în şcoala inferioară de Comerţ şi se zgribulise cu pensioara şi cu... viguroşia viitorului negustor, în ietăcelul cu sâliţă şi cu intrarea prin... Buerebiste, din paraginele Mângaroaelor din fundătura Bătrânilor. Căpitan Costache o sbughise cu chiria neplătită pe doi ani în urmă, sastisit de sărăcia de sub salcia din fundul curţii, copt de igrasia care prididise şi soba, răsnindu-şi copiii hrăniţi cu papară şi scumbrii, care actor, care în... orchestră, care la meşteşug, care fugar dela şcoală. Iohan vânduse via, celebra vie a lui Iohan curelaru din spatele Perucăresii, din care jegmănise toată **„Societatea pentru învăţătura poporului Român"** şi tăia cupoane într'o magazie de acrit varză, chircit lângă o maşină de bucate, niciodată cu bucate, rece şi indispusă, având forma unui cal de lemn, al cărei coş da în spatele lui Ghiţă Brutaru şi din care picura veşnic grunjul negru al funinginelor şi pentru care se găseau în proces de... **„încălcare"!** Petrache Chirigiu, nepotul lui Iancu Băcanu, rupsese rudenia cu proprietăreasa, un fel de spălătură de ploscă de strănepot şi plecase să moară în Giuleştii Sârbi, ameninţând pe orice pretendent la moştenirea tuşi-si, cu anularea testamentului. In fund rămăsesem numai noi să ne înglindisim cu calicia din cei **patru napoleoni** pensie **„trecută"** prin Cameră, din lefşoara lui Nenea mare caligraf la Interne şi din căldăruşa pe care o plimbam la **„zintâi"** din cocioabă în cocioabă cu duhovnicul Nicolae Bottescu dela **„Biserica Săraca"**. Dincolo de „apartamentele" din faţă, în curticica zmălţată cu rochiţa rândunicii a Evghenitei, călcătoreasă de lux, fecioară cu... trei amanţi, care se îmbrăca bărbăteşte în sărbătorile Vicleimului, punea pahare Episcopului Inochentie al Buzăului şi călca **cu lustru** licenţiaţilor din **abastru**, îşi dumeca nişte bătrâneţi amare şi ponosite **„madam Ottescu"** din neam de Căimăcami, o ruină a unei fălnicii şi din care nu rămăsese decât mizeria şi tirania sărăciei şi a persecuţiei, o femeie dintr'o bucată, plină de minte şi de omenie, calmă, dreaptă şi blândă, cu sufletul la gura din care împărţea calicimei învăţătura şi dărnicia unui neam care apusese de veci şi din care mai rămăsese o bonetă cu bliduri, un nas cu negul aristocraţiei în declin şi un umblet care ocolea o groapă deschisă, dar pe care rugăciunile sărăcimei o astupau la loc! Madam Ottescu purta pe umerii ei uscaţi dar semeţi, înobilaţi de un anteriu de atlas care se înverzea, dar care **nu se mai rupea,** ruina boerii şi durerea înjosirii, înăbuşindu-i între spetele de marchiză scăpătată şi în grajdurile căreia nu mai ereau cai, dar scăpără în schimb blazonul de argint încrustat în hamuri şi căpiţele mucede, amarul unor zile cari nu voiau să mai apună, anevoioase la înumărătoare, în văgăuna ei de odăiţă, printre ciupercile igrasiei, printre mobilele cu damascul spart, dar cu rozetele de fildeş, prăjite de vremuri şi în lustrul cărora se reflecta dureros decăderea, goliciunea şi descurajarea.

Din tinda cocioabei în care sărăcia şi bătrâneţea cocârja un nume şi un trecut şi până în sindrila podului în care mormăiau stafiele mizeriei şi ale singurătăţii, madam Ottescu îşi plimba cu resemnare desnădejdea, în ţoalele ei tăbăcite de fum, iradiind în lumină toate nuanţele, iar în umbră, prin colţuri şi dedesubturi, închizând într'un negru macabru toate speranţele de îndulcire ale unor bătrâneţi persecutate, propovăduind, răbdând, miluind. In cuşca ei puturoasă şi obosită, cu lumină puţină, pe pereţii căreia vremea îşi aşternuse jegul şi neomenia, calicimea mahalalelor îşi găsea alinarea şi curajul, aducând descurajarea, lăsând acolo suferinţa şi plecând cu îmbărbătarea Madam Ottescu le prididea pe toate, remedia totul, risipea bucăţi de suflet, filtrând prin nemărginita ei putere de omenie şi de abnegaţie, îndoiala şi durerea. Dar ea în schimb nu culegea nimic dela nimeni. Madam Ottescu nu mai mânia cu nimic pe Dumnezeu, nici chiar cu rugăciunea, încetând de mult de a mai ambeta chiar icoanele impasibile şi pe care le ferecase în iconostasul lor de abanos, metaherisit la Sfântul Munte cu scăpărături din lemn.... **sfânt** şi în firida căruia încremenise pentru totdeauna rubinul candelei. Madam Ottescu da şi nu aştepta nimic. Ofranda sufletului ei divin, trăia în profunditatea unei mulţumiri stranii care îi împrăştia vinele sclerozate, din pomete şi îi lua dumicatul dela gură pentru a-l trece spălătoresei, în a opta lăuzie la spitalul Mavrogheni.

Atunci, chipul ei mare şi osos, mâncat de pecinginele bătrâneţilor, se înălţa din bulendrele ei aristocratice al căror foşnet de scumpete se stinsese de mult, lărgind luminile ochilor şi aşezând pe fie-ce fir de geană, brilliantele mărinimiei.

Şi în poema acestui extaz al infinitei bunătăţi, în această criză stranie de desgolire sufletească, madam Ottescu se rostogolea de-alungul preşului, aşteptând pomana cerului, pentru poama săracimei! Aci se sfârşia toată năzuinţa ei de pustnică bună, flămândă pentru stomahul mahalalelor, sătulă pentru ea, aci erea hotarul slăbiciunilor ei de schimnică milostivă, până aci venea **„lăcomia" pântecului ei hrănit cu poame şi cuminecătură! Pe feres**truia dinspre livada lui Mitu grădinaru, **se prelingea** caldă şi sfioasă, raza îndurării pentru răsplata prosternării şi mergea mai departe spre scrinul plin de codrii din cari se îndestulau vecinii şi lângă care madam Ottescu îşi trecea ceasurile inaniţiei! Din boneta ei de vestală a răbdării şi a milosteniei infinite, din umbletul ei molcom şi fin, din vestmintele ei aezmuite, cu luciri şterse şi domoale, din tufănelele cari o împresurau cu ţuioarele lor de aur, din luminile apuse ale mobilelor, ciuruite de cuiburi de gângănii de tot felul, din tavanul rumenit de fum, din lăzi, din velinţe, din sculele gospodăriei moartă şi din tot ce mucezea şi expira sub talpa galbenă a ghetelor ei de brunel, veşnic noi, se întâlnea, se aduna, se contopea bunătatea cu răbdarea, suferinţa cu resemnarea, credinţa cu izbăvirea. Şi în lumea asta de cucernicie şi de smerenie, de bunătate şi de omenie, în miracolul ăsta al abnegaţiei şi al altruismului, printre tovarăşii aceştia ai mulţumirei de sine, intime fără de preget, mi-am îndulcit şi eu amarul corijenţelor, al vacanţelor îndoliate de îngrijorarea mamei care cobea că voi repeta la sigur clasa şi al lipsei banului de „cinci", scriind scrisori domnului Alexandru Ottescu, profesor de **„gimnaz"**. Cu coatele înfipte în horbota care acoperea masa scrinului cel înalt, cu uşi ovale şi cu oglinzi în uşi, în cari apăreau petecele genunchilor mei şi decăderea doamnei Ottescu, încleştând condeiul de os de arici, tigrat, lucios şi „îndemânatec" la scris, înaintea unui petec de hârtie care sugea litera pe dată, aşteptam inspiraţia doamnei Ottescu pentru a o **„înmortaliză"** cu o caligrafie agasantă în hârtia care sugea cuvintele şi peste care presăram grabnic după fiece frază, din cel de al doilea butoiaş al călimarii, nisip albastru, mărunt şi fin. De cele mai multe ori, madam Ottescu, năpădită de vizuinile imaginaţiunei sale înceată, dicta aproape întreaga scrisoare, după ce, multă vreme, mă ţinuse cu tocul de arici în mână, în care timp reflectam la o întrebuinţare mai inteligentă a gologanilor ce aveam să primesc în schimbul scrisului. Şi atunci, îşi vorbea sie-şi, certându-se cu domnul Alexandru Ottescu care îi ignoră nevoile, uitând să-i trimeată pensiunea viajeră. Negul după nas se agita, mişcând perii asprii şi arşi de tabac, înfipţi într'însul ca într'o perniţă de ace, blidurile bonetei tivită cu jeuri de sticlă albastră, al căror arnici se albicise, se loveau de pieile gâtului pişcat de purici, în vreme ce, prin portiţa lugubră a celor doi incisivi cari se iveau şi dispăreau brusc în prăpastia gurei neagră de cafea şi de tutun, se strecura ocara fiului risipitor, aşezându-i, chiar în acelaşi moment, în luminile ochilor, duioşia căinţei şi a regretului târziu! Şi atunci, reculeasă, mă întreba grabnic dacă am..... **trecut!** Aci dam lupta augumentării onorariului. Compulsând, tot grabnic, indignarea cu părerea de rău a doamnei Ottescu, alegeam situaţiunea care, pe brodite, ar fi concordat cu starea sufletească a mamei profesorului de **„gimnaz"**. Şi înainte de a fi avut vremea să aştern un rând din isbucnirea ei duioasă, din durerea ei de sfântă mâniată, afirmam că.... **am trecut,** dacă mânia persista; — că... **„nu am trecut"** dacă regretul nu întârzia să-i aşeze negul, blidurile şi incisivii la loc! Dacă între o situaţiune sau alta, atitudinea doamnei Ottescu nu se preciză, şovăind între mânie şi înduioşare, atunci eream solicitat să repet ceia ce **trecusem,** dar ceia ce, realmente nu era trecut, reproducând pe dibuite pasajul dictat dar nescris, sau să-i arăt că **nu trecusem,** ceia ce de altfel erea trecut, mototolind sub horbota scrinului, hârtia cu pasajul dictat şi trecut şi pe care o înlocuiam dupe trebuinţă, rămânând astfel continuu pe scrin o hârtie albă, iar scrisoarea niciodată începută. Şi profesorul de **gimnaz** nu primea niciodată scrisorile domnei Ottescu; dojana doamnei Ottescu rămânea astfel pe scrin, pe vârful tocului de os de arici, risipindu-se prin colţurile pe unde greerii o ironizau cu cântarea lor ostenită, trecând pe lângă iconostas, mâhnind icoanele adormite în îndruşaimele **„Marei şi Sfintei Vineri a Paştelui"** şi sleindu-se de grinda unde se asfixia razachia lui Iohan Curelaru.

Şi pensia viajeră nu mai venea!...

Şi calicimea flămândă de milostenii, da târcoale pe sub straşina pridvorului care adumbrea trist o văgăună a resemnării şi a mucegaiului şi în besna căreia se potolise în nouă-zeci de clipe, o mânie de nouă zeci de ani!....

SARMANUL KLOPSTOK

Din literatura chineză

Inimă tristă

— Poet necunoscut —

Uu vânt de toamnă, umed, smulge frunza
Şi crud o flutură prin deasa ceaţă,
Iar eu făr'nici-un pic de milă
O urmăresc în gol cu ochi de ghiaţă.

Sărmana-mi inimă, cu frunza plânge —
Şi'n suflet mi-se lasă neagra jale
Intocmai cum în fapt de seară
Incep să cadă umbrele pe vale.

Şi apa va'ngheţa-o gerul aspru. —
Dar totuşi va veni iar primăvara
Cu blânde raze calde
Şi apelor le va topi povara.

Atunci mă voiu urca pe-un vârf de munte...
O, de te-a îndura de mine, Soare,
Şi să-mi topeşti odată ghiaţa
Ce-mi strânge inima şi-adânc mă doare!...

George A. Petre

INSEMNĂRI

Concursul literar al oraşului Karlsbad

Reamintim cititorilor noştri condiţiile concursului literar al oraşului Karlsbad.

Primăria Karlsbad oferă trei premii: unul de 1000, unul de 500 şi unul de 300 lei pentru cea mai bună traducere în româneşte a odei latine asupra Karlsbadului, de baronul Lobkowitz.

Traducerea trebue să fie în versuri, şi prevăzută cu un motto care să fie scris şi pe un plic alăturat în care se va închide numele concurentului.

Lucrările ni se vor trimite până la 1 Decembrie. Comisiunea de premiare se compune din d-nii Evolceanu şi Dianu, profesori de limba latină, Ott, consilier la legaţia cehoslovacă, dr. Graur, medic la Karlsbad şi A. de Herz, din partea „Adevĕrului literar".

Mai publicăm încă odată textul latinesc al odei pusă la concurs.

Jn Thermas Caroli IV.

Fons, Heliconiadum merito celebrande cohorli,
Unde tibi latices calidi, venaeve meantis
Sulphuris, aut vivae, dictu mirabile, calcis?
Per terras Siculâmne ignis qui provocat Aetnam
Id facit? an Stygii forsan vicinia Ditis
Has tepefecit aquas? Bajarum littora cedant
Atque Antenoreum prospectans unda Timavum,
Et quae caeruleo consurgit proxima Rheno,
Nobilitata tuo, sanctissime Carole Regum,
Jnleritu. Quantas emittit in aëra bullas!
Adspice, quam varie lapides et marmora pingit,
Per quaecunque fluit! vix ipsa coloribus Jris
Collucet totidem. Felix per secula mana, —
Fons sacer, humano generique salutifer esto!
Redde seni validas vires, pavidaeque puellae
Formosam confer faciem! morbisque medere
Omnibus, et patrias accedat laetior oras,
Quisquis in hac lympha fragiles immerserit artus!

Seculo XV exeunte cecinit
Bohuslaus L. B. a Lobkowitz

Clara Haskil

Gustave Doret, cunoscutul compozitor, a pubblicat în ...ournal de Genève următorul articol despre Clara Haskil, ...ânara pianistă care va concerta poimâine seara la Ateneu.

„O mare artistă. Nu o virtuoză pentru care instrumen...l este un scop, ci una din acele fiinţe excepţional de în...estrate cari au în firea lor muzica, cari posedă acest mi...unat instinct al expresiunii muzicale ce nu se poate do...unat prin muncă şi voinţă. Creer prodigios, de o rară pu...ândi prin muncă... de memorie şi de rapidă concentrare, Clara Haskil ...ra de memorie ...ersonifică vocaţiunea muzicală cea mai desăvârşită, de...otamentul cel mai complect pentru cauza muzicii, fără ...rejudecată şi fără spirit de coterie. In arta ei — în care, ...ne înţeles, technica n'are nici o importanţţă pentru ...ânsa — un singur gând o preocupă: să se întreacă pe ...ne însăşi... Modestia ei e proverbială şi această modestie ... e o deşertăciune prefăcută: ea e adevărată, sinceră, ...beră de orice gând ascuns.

Văzând pe această tânără fată de o aparenţă delicată, ...meni n'ar bănui puterea de expansiune ce posedă. Dar, ...ia se aşează la piano şi îndată îşi domină auditoriul cu o ...traordinară intensitate.

Adevărat copil-fenomen a fost Clara Haskil. La etatea ... 6 ani, auzi un pianist executând o sonată de Mozart. IIn ...umă, i se ceru să facă la fel. Fără ezitare, mica Clara se ...ează la piano şi execută din memorie bucata necunos...tă ei cu un ceas mai înainte, transpunând-o cu un ton.

Astăzi, ea are maturitatea artistică.

Nu de mult Clara Haskil, a dat la Paris un concert. ...in ce stranie suggestiune cei mai mari maeştri ai pia...lui se întâlniră în seara aceea în sala Agricultorilor? ...ster! Dar nimic mai mişcător decât să fi văzut pe ...eşti artişti consacraţi, plecându-se înaintea măestriei ...estei tinere şi mari artiste, fără discuţiune, fără rezervă, ...rând, ca şi publicul, de cea mai sfântă şi nobilă emo...ne...."

Pentru pictorii noştrii

Am amintit de multe ori, că asupra mişcărei tea...le şi artistice a României, s'a aţintit interesul euro...n.

O dovadă este şi scrisoarea ce-a primit-o zilele tre...e domnul **Emil Isac** de la directorul Universităţei ... Helsingfors, în care acesta invită artiştii români ca să ...gândească la o expoziţie de pictură în Finlanda.

După succesul obţinut în acest an al Ungurilor la ...oziţia de pictură din Helsingfors, nu credem că ar fi ...til să expună şi artiştii români într'o ţară care priveşte ...multă simpatie progresul culturei româneşti.

Premiul Nobel

Academia suedeză a acordat anul acesta premiul Nobel ur...oarelor personalităţi europene: pentru fizică pe 1921 a fost ...rnat profesorului Einstein, iar pentru 1922 lui Niels Bohr ...enhaga).

Premiul pentru chimie pe 1921 a fost atribuit lui Frederick ...dy (Oxford), iar pe 1922 lui F. William Aston (Cambridge).

Autorul dramatic Iacinto Benavente (spaniol) a obţinut ...iul literar pe 1922.

E un autor dramatic cu totul necunoscut la noi, jucat to... pe unele scene străine. Comedia socială e unul din genu...sale favorite şi *Noaptea de Sâmbătă*, *Cetatea Veselă*, *In ...*, *Forţa brutală*, sunt piese care au repurtat succese mari.

Ca romancier, Benavente are la activul său: *Scrisori de ...i* şi *Scrisorile fecioarelor*. Noul laureat al academiei din ...ia mai e şi ziarist colaborator la marile cotidiane din Ma... Până acum mai toate naţiunile au câte unul sau mai ...i scriitori cari au fost premiaţi de către Academia din ...holm.

...ată numele lor şi repartiţia pe ţări: Franţa (Sully-...dhomme, 1901; Mistral 1904; Romain Rolland 1915; ...tole France 1921); Germania, Momsen 1902; Euken ...; Paul Heyse 1910; Gerhart Hauptmann 1921); Sue... şi Norvegieni, Björnstjene Björson 1903; Selma La...f 1909; Vemer Heidenstam 1916; Karl Gjellerop 1917; ...t Hamsun 1920). Spania (Jose Echesaray 1904). Polo... Henry Senkiewicz 1901). Italia (G. Carducci 1901) Ang... R. Kiplnig, 1907). Belgia (M. Maeterlinck 1911). Elveţia ... Spitteler 1919). India (Rabindranath Tagore 1913).

Bătaia

Cercetările intitulate „Gheorghe Nădejde" şi „Eustratie biv logofet" şi notiţele cari au însoţit extrasele din *„Cugetul Românesc"* şi *„Revista penală"* referitoare la bătae, au prilejit o sumă de complectări şi au stârnit unele întâmpinări.

D-l E. C. Decusară, Dr. în Drept din Paris şi directorul statisticei judiciare, ne trimite, sub titlul „Bătaia ca pedeapsă — un răspuns şi o lămurire" următoarele rânduri:

„Cine a urmărit cu imparţialitate discuţiunile ce au avut loc la *Cercul de studii penale, penitenciare şi de poliţie ştiinţifică*, cu privire la legiferarea bătăei ca pedeapsă, s'a convins că toţi au condamnat bătaia ca *mijloc de investigaţie* sau *preventiv*, fie că se execută în beciurile poliţiei, în penitenciare sau în cabinetul de instrucţie, asupra unui individ *bănuit, inculpat*, sau chiar *condamnat*.

Acest fel de bătae este un *abuz*, adânc înrădăcinat, după unii, în moravurile noastre, pe care desigur nici un penalist mai mult sau mai puţin diletant, nu-l aprobă, şi nici n'a încercat să întindă beneficiul impunităţii asupra lui. De aceea subscriem la rândurile de înfierare ale d-lui Arghezi, publicate în „Cugetul românesc", căci a o admite, ar însemna să *legalizăm un abuz*, pe care bunul simţ şi adevăratele principii ale penalităţii, îl resping, ca incompatibil cu cerinţele unei adevărate civilizaţii şi democraţii.

Insă bătaia ca pedeapsă legală pronunţată de instanţele judecătoreşti, contra unor anumite categorii de infractori, ca *speculanţii*, *traficanţii*, apaşii, cari atac cu violenţă pe paşnicii cetăţeni, noaptea sau la drumul mare, *tinerii delicvenţi primari*, cari pentru că au furat o pâine, câteva pachete cu şocolată, etc., stau în prevenţie 3—4 luni, în mediul conrupt al închisorilor, spre a eşi mai înrăiţi, credem că poate fi admisibilă, utilă şi chiar compatibilă şi cu esteticismul şi cu democratismul nostru.

Pentru aceste categorii de infractori, la cari bunul simţ şi conştiinţa le sunt anesteziate, amenda cât de mare, închisoarea cât de aspră, este mai puţin eficace şi simţitoare de cât *bătaia cu biciul*, reglementată şi admonestată cu anumite precauţiuni, ca să se evite *excesul* şi *barbaria*.

Bătaia ca măsură disciplinară în închisori, după ce s'a epuizat întreaga gamă de pedepse intermediare, este admisă astăzi chiar în Italia, Ungaria, etc. şi în Transilvania este chiar în vigoare sistemul ungar.

Noi credem, că prin legiferarea bătăei ca pedeapsă pentru anumiţi infractori şi cu anumite precauţiuni, va înlătura bătaia preventivă sau ca mijloc de investigaţie, care se practică azi prin abuz.

Insuşi condamnaţii vor şti dinainte *când*, *cum* şi *de cine* se va aplica bătaia, reacţionând astfel mai eficace contra abuzului ce se practică azi în beciurile poliţiei, în penitenciare sau chiar în cabinetele de instrucţie.

Iată de ce înalţi magistraţi, profesori universitari, decani de barouri şi alţi mulţi penalişti, au subscris pentru legiferarea bătăiei ca pedeapsă, ca o măsură necesară, utilă şi eficace de a reacţiona, a înfrâna specula ilicită, atacurile cu violenţa asupra persoanelor, şi micile fărâ de legi ale tinerilor delicvenţi.

Credem, că nimeni nu va mai privi atunci, cu atâta dispreţ, dintr'un spirit de umanitarism rău înţeles, *bătaia ca pedeapsă*, ca măsură represivă, iar nici de cum ca măsură preventivă sau mijloc de investigaţie".

Avem de gând — drept răspuns la răspunsurile celor cari, ca şi d. E. C. Decusară, sunt *pentru* legiferarea bătăii ca pedeapsă — să întreprindem o vastă „antologie a bătăii". Vom arăta cum s'a resfrânt în operele marilor scriitori de aiurea şi dela noi această „pravilă". *)

Incepem cu: Dostoievsky. Desprindem următoarele pasagii din „Amintiri din casa morţilor", apărute în 1912 în Biblioteca Frumoasă, de sub îngrijirea lui Tudor Arghezi şi A. Buzescu:

„Nu ştiu dacă mai există nobili de aceia — nu e de mult de când erau încă — nobili, cărora biciuirea unei victime le procura o plăcere care amintea pe marchizul de Sade şi Brauvilier-ul. Eu cred că această plăcere consistă într'o lipsă de inimă şi că aceşti nobili, trebue să se bucure şi să sufere în acelaş timp. Sunt oameni ca tigrii, lacomi de sângele pe care-l pot linge. Acei cari au posedat această nelimitată putere asupra cărnei, sângelui şi sufletului semenului lor, al fratelui lor după legea lui Cristos, acei ce au încercat această putere şi au avut putinţa de înjosi prin înjosirea supremă, o altă fiinţă făcută după chipul lui Dumnezeu, aceia sunt incapabili să reziste plăcerilor lor, setei lor de senzaţii. Tirania este un obicei, capabilă de a se dezvolta şi care cu vremea devine o boală. Admit că cel mai bun om din lume se poate întări şi tâmpi până într'atâta că nimic nu-l va deosebi de o bestie sălbatecă.

Sângele şi puterea se ameţesc; ele ajută la dezvoltarea nesimţirii şi a desfrâului; spiritul şi judecata devin atunci accesibile fenomenelor celor mai anormale, cari li se par plăceri. Omul şi cetăţeanul dispar pentru totdeauna în tiran, şi atunci întoarcerea la demnitatea omenească, pocăinţa, reinvierea morală, devin aproape de neîndeplinit. Să adăogăm că putinţa unei asemenea destrăbălări lucrează în chip molipsitor asupra întregii societăţi; o asemenea putere este seducătoare. Societatea care primeşte aceste lucruri cu un ochi nepăsător, este deja infectată până la măduvă.

Intr'un cuvânt, dreptul îngăduit unui om de a pedepsi trupeşte pe semenii săi, este una din plăgile societăţii noastre, este mijlocul cel mai sigur pentru a nimici în ea spiritul de civizm, şi acest drept are ca germeni elementele unei descompoziţiuni neînlăturabile şi iminente".

---

*) Bătaia ca pedeapsă o'ntâlnim în legiuirea lui Vasile Lupu (vezi Evstratie Logofătul şi a lui Matei Basarab; iar mai încoace, în legiuirea lui Caragea, pe care vel Logofătul Constantin Bălăceanu o dădea, în 1819 Ghenarie 2, „dumnealor Veliţilor Boeri" să o păstreze d'apururea „spre a se metaharisi în pricinele de judecăţi ce se vor întâmpla". Anul 1864 a măturat acest obicei al „dării prin târg cu bătaie" din codul românesc.

„Scrisoarea pierdută" la Cluj

Teatrul ungar din Cluj, repetă piesa „O scrisoare pierdută" de *Caragiale*, pe care o va reprezenta la sfârşitul acestei luni. Aceasta este prima piesă a lui *Caragiale*, care se va juca la Cluj în traducere ungară. Direcţiunea teatrului ungar prepară o îngrijită reprezentare a piesei, încredinţând traducerea d-lui *Imre Kádár*, publicist, iar montarea va fi făcută în condiţii excelente, utilizându-se şi ajutorul unui regisor român. Directorul teatrului, d. *Ianovics*, a invitat la premieră şi pe d. ministru al cultelor şi artelor *C. Banu*, împreună cu alţi reprezentanţi ai vieţei artistice. Premiera „Scrisoarei pierdute" va fi precedată de o conferinţă, pe care o va ţine un savant român asupra lui *Caragiale*.

Moartea unui poet ungur ardelear

Din Cucerdea primim vestea că zilele acestea a murit poetul ungar ardelean *Desideriu Felszeghy*. Poetul era de mai multă vreme bolnav şi în vârstă de 65 ani. Autor al mai multor volume de versuri, *D. Felszeghy* a fost un devotat prieten al Românilor, traducând din literatura noastră, mai ales pe Coşbuc, Eminescu şi Delavrancea. Defunctul a fost membru în Societatea Literară Ardeleană şi a luat parte şi în viaţa politică, reprezentând idei moderate faţă cu naţionalităţile din fosta Ungarie.

Teatrele minoritare din Cehoslovacia şi celelalte state

Se ştie, că din toate Statele europene, România este mai tolerantă faţă cu problema teatrelor minoritare. La noi, guvernul a eliberat 8 licenţe teatrale pentru Unguri, care joacă alături de trupele noastre şi pentru mai multe trupe germane, evreeşti şi ruseşti. Statul român, cu o prudenţă care nu poate fi interpretată de cât ca o dovadă a toleranţei româneşti, a înţeles dela început că duşmanilor noştri, li se zădărnicesc cele mai abile acţiuni de defăimare, dacă nu se pune piedecă desvoltărei fireşti a artei minorităţilor. Ungurii, cari azi umplu lumea cu protestele lor, nu s'au gândit astfel. Până la începerea războiului, guvernele ungare, au respins sistematic cererile Românilor de-a creia un teatru român în Ardealul de sub stăpânirea lor de-atunci, şi este îndeobşte cunoscut, că jandarmii şi procurorii dictau turneul puţinilor artişti români, cari îşi puneau în gând să poarte cuvântul românesc pe buzele lor. Astfel a păţit-o Aristizza *Romanescu*, Zaharia *Bârsan* şi alţii, din artiştii cari şi-au tăcut apostolie cu teatrul român. Vremurile s'au schimbat. Asupriţii de ieri, sunt azi stăpâni. Şi dacă ne vom răsgândi cu câtă eleganţă şi toleranţă s'au purtat guvernele române faţă cu trupele de teatru ungureşti, nu putem decât să fim mândri de atitudinea civilizată a guvernanţilor noştri.

Toleranţa noastră a provocat şi la Budapesta răsunet, unde la o recentă adunare a actorilor unguri, d. *Szilágyi*, preşedintele Sindicatului artiştilor unguri, a constatat, în aplauzele unanime ale asistenţilor, că în *România teatrele ungare sunt mai bine tratate ca în Ungaria*. Un compliment care constată pentru Liga Naţiunilor temeinicia acuzaţiilor aduse în potriva noastră.

In celelalte state succesoare, în *Cehoslovacia* şi în *Jugo-Slavia*, problema teatrului minoritar nu este încă rezolvită. In *Cehoslovacia* funcţionează o singură trupă teatrală ungară: la *Kosice*, a d-lui Forago, care în lipsa sprijinului statului s'a desfiinţat. La Ungvor mai este o trupă mică ungară, sub conducerea directorului *Kiss*, dar şi aceasta este în agonie. Teatre germane au rămas în *Praga*, *Olmutz*, *Brunn* — dar şi acestea sunt foarte atinse de criza financiară şi existenţa lor este nesigură. In *Jugoslavia*, există o mică trupă teatrală ungară, în *Subotica*, fără licenţa guvernului, tolerată mai mult de milă, iar alte teatre minoritare nu există.

Dar nici celelalte state nu se gândesc să încurajeze prea tare teatrele minorităţilor. La *Triest* şi la *Goriţa* nu mai este teatru german. Italia a naţionalizat chiar şi teatrele din teritoriile alipite. *Polonia* îngăduie teatrul evreesc din Varşovia, dar n'a eliberat o nouă licenţă trupei germane Steilmann din Lemberg. Iar în Ungaria actuală, nu funcţionează decât trupe teatrale curat ungureşti, dar şi acestea, împovărate de impozite şi dări comunale, sunt pe cale de-a se desfiinţa; în vremea din urmă, teatrele ungureşti din provincie ale Ungariei, s'au coalizat în Sindicat, dar nici astfel nu au mari şanse de existenţă.

Presa literară a Slovacilor

Slovacii din Cehoslovacia, sunt un popor cu erudiţie culturală şi literară, şi au contribuit cu ilustre opere la progresul civilizaţiei moderne. Slovacii au şi azi o bogată şi preţioasă literatură şi revistele lor literare sunt redactate în condiţii occidentale. Cele mai însemnate reviste ale Slovacilor, sunt actualmente: *Prúdy*, *Slovenské Pohl'ady*, *Mladé Slovensko* şi *Svojet*. *Prúdy*, redactată de eminentul publicist şi profesor *D-r Juraj S'ávik*, este o revistă de idei, susţinând principii pacifiste şi democratice, un program de cunoaştere mutuală a popoarelor. *Prúdy* este organul sociologilor şi a estetiticilor moderni ai Slovaciei: *Dr. Vavro Srobor*, *A. Stefanik*, *Dr. St. Ossusky* (ambasadorul Cehoslovaciei din Paris), iar dintre literaţi, colaborează *Iarko Elen*, *Ivan Krasko*, *Milan Janota* şi unul dintre cei mai talentaţi poeţi slovaci: Emil B. *Lukac*, considerat ca un Mallarmè al Slovacilor. Revista *Slovenské Pohl-ady* este prin excelenţă organ literar. Susţinută de Societatea Slovacă din St. Martin, o redactează stilistul fin şi apreciatul poet *St. Krcméry*. „Matica", minunata societate literară, care pe vremea Ungurilor susţinea cu'n curaj de admirat cauza culturală a Slovacilor, are şi azi colaboratori devotaţi: *Iosif Skultety*, *Gregor-Tayowssky*, poetul *Martin Rázus* şi *Ianko Alexy*. Revista este un organ al generaţiei bătrâne, dar onorabilă, n'a luptat niciodată împotriva modernismului literar din Slovacia. Tineretul literar slovac s'a adunat împrejurul revistelor de avantgardă, din cari cea mai puternică şi citită este: *Mlade Slovensko* (apare la Praga), în redactarea eminenţilor propagandişti ai culturei moderne: *Yvon Slávik* şi *Rudolf Ruhmann*.

Tot în Praga apare cea mai bună revistă literară slovacă: *Svojet*, condusă de un talentat prozator: Geiza *Vamos*. Revista „Svojet" luptă pentru recunoaşterea simbolismului şi împrejurul ei s'au adunat cele mai de seamă talente ale literaturei slovace, poeţii: *I. Alexy*, *I. Dumin-Tomasek*, *I. Bazov-Grencik*, *E. B. Lukac*, *T. Cisar*, *V. L. Rolko* şi *Smrek*. Dintre acestia d-l *E. B. Lukac* este poetul reprezentativ, ale cărui versuri amintesc cea mai frumoasă epocă a hotelului Pimodan. „Imnul libertăţii, vieţii şi bucuriei" de d. *Lukac* este nu numai un cap de operă al literaturii slovace moderne, ci va putea face ocolul literaturei universale. *Martin Razus* este poetul umanitarismului şi lucrările sale inspirate, au contribuit mult la aprecierea călduroasă ce i se face tineretului slovac de către presa streină.

Cartea germană

Connoiseur, revista bibliofililor englezi, publică în numărul din urmă un interesant articol al d-lui *Stephen Phillips*. Este vorba de cartea germană. Editorii germani, cari dela începutul acestui secol au cucerit piaţa literară, nu vor să renunţe la supremaţia cărţei germane. Marile edituri germane: Insel, Brocerhaus, Langen, Egon Fleischer, Bong etc., publică şi azi neobosite cărţile. *Courths-Mahler* şi ciumurluitoarele romane, cuceresc şi azi.

Hamsun, danezul genial, care-şi tipăreşte aproape toate lucrările în limba germană, are peste zece milioane de cititori. *Tagore* şi-a găsit editorul german, care a impus lumei toate operele misticului indic. *Stefan Zweig*, *Oscar Bie*, *Bonsels* şi fraţii *Mann* au şi azi milioane de cititori şi lucrările lor pătrund în limba germană în toate părţile lumei. Lexiconul *Meyer*, a retipărit 26 de volume, cari s'au pus în circulaţie în 70.000 de exemplare, iar reproducerile *Marées* sunt şi azi de-o netăgăduită frumuseţe.

Kierkegaard, nemuritorul poet şi romancier danez, a găsit la Berlin pe Wilhelm *Borngraeber*, care i-a publicat romanul (Das Tagebuch eines Verführers) în cinci sute de mii de exemplare. Iar editura *Trianon* a lui *Neufeld et Henius*, de o pură fineţe şi rară eleganţă, popularizează pe *Andersen*, *Heine*, *Hauff* şi *Hoffmann*. Editurile germane sporesc. La Viena s'au fondat noui şi mari edituri: *Pegazus*, etc. o mulţime de edituri germane cari retipăresc cărţile franceze. Ediţiunile *Tauchnitz* au reapărut, publicând cum nu se poate mai frumos, lucrările scriitorilor englezi: *Oscar Wilde*, Bernard *Shaw* (Heartbreak House), (Fanny's First Play), *Jerome K. Jerome* (All Roads Leadto Calvary), *Vérnon Lee* (The Sentimental Traveller); iar revistele literare germane: *Jugend*, *Velhagen L. Klassing's Monatshefte*, *Türmer*, *Pan*, *Lustige Blätter*, *Mörz*, câştigă tot mai mulţi aderenţi.

Este timpul sosit, ca faţă cu Gutenbergul Phoenix german, să se mobilizeze atelierele Unwin, Macmillan şi Iohn Lane, adaogă cu'n finish resignat d. Phillips.

Desene politice de Frans Masereel

Editura Erich Reiss din Berlin, publică în broşură desenele politice ale genialului ilustrator belgial Frans *Masereel*. Geniul acestui pacifist încarnat, acuzat de bolşevism de moralizatorii cinici, au fost publicate mai întâi în ziarul „Feuille" din Geneva, condus de anarhistul Jean Dèbrit, acuzat, alături de Romain Rolland, Duhamel, Guilbeaux şi a. că este întreţinut de propaganda germană.

Dar *Masereel*, cu talentul extraordinar al unui vizionar, s'a spălat de orice învinuire, căci a atacat, cu liniile sale de ironie şi distrugere, nemilos şi crud orgoliul german, zeflemisind pe „Impăratul german", Wothanul marilor capitalişti, autorii principali ai războiului. Frans *Masereel* pare a fi înrudit cu Stephen *Grosz*, caricaturistul german, care a creiat „caricatura socială" — dânsul trece subt bisturiu său usturător, viaţa căreia îi neagă farmecul găsit în cărţi galante, şi se inspiră din marile suferinţe ale sufletului robit. *Masereel* cunoaşte viaţa, aşa cum o cunoaşte toată lumea suferindă şi pentru artist fericirea există numai ca ipoteză.

Işi alege subiecte din discursurile politicianilor, regilor, intelectualilor; citează: *„nous sommes tout au combat sous les ordres de la conscience humaine"*; reproduce din Clemenceau, ca să evidenţieze: tunuri, schelete, cruci de morminte, jale în sate. Ameninţarea lui Streseman din Reichstag, este epocal fixată: cizma brutală a soldatului „boche", care aleargă ca să distrugă Belgia. Citatele puritane şi ipocrite, biblice, ale împăratului german *(en avant donc, avec Dieu, vers de nouveaux exploits et de nouvelles victoires)*: abatorul, care xploatează tineretul.

Les uns meurent
D'autres en profitent et s'amusent.

Desgustul lui Masereel pentru concepţia etică de azi, este un element de revoluţiune a intelectului, dar şi un adânc dor de-a schimba mentalitatea omului de azi, cinic, recalcitrant, egoist şi brutal. Arta lui Masereel este un stimulent al democraţiei adevărate, de o superioară factură intuitivă, pe care, societatea actuală n'o poate încă înţelege şi preţui. Un *Toulouse-Lautrec*, *Felicien Rops*, *Grosz*, *Masereel*, sunt pentru oamenii de azi „turburători periculoşi ai ordinei sociale", pentru că au cutezat, cu arta lor impetuoasă să manifesteze pentru comunitatea de idei a oamenilor — şi au distrus frumoasele minciuni ale civilizaţiei europene, care s'a compromis în ultimii ani, şi ca concepţie etică, dar mai ales ca valoare morală.

Este caracteristic că ilustraţiile lui *Masereel* erau, în cursul războiului, interzise atât în Germania, cât şi în Franţa, şi artistul trăia în Geneva, unde, asemenea, era mult şicanat de poliţii şi procurori. Arta lui însă s'a impus, şi azi, *Masereel* este considerat ca unul dintre artiştii cu inimă pentru milioanele de sclavi ai dogmelor, un inovator al unei arte viguroase, care osândeşte dela început tendinţele de duşmănie dintre popoare.

Un deces

Gustav *Heinrich* cunoscutul estet ungar, fost secretar general al Academiei Ungare din Budapesta, a murit Sâmbătă la Budapesta. *Heinrich* era de origină şvab, şi s'a distins prin multe lucrări de valoare asupra culturei europene. Cercurile intelectuale din Budapesta nu l-au apreciat după merit şi în vremea din urmă, din cauza grelelor atacuri, a fost silit să se retragă dela Secretariatul Academiei Ungare.

„Compagnons du Griffon"

Există la Paris o societate cu un program lăudabil. Teroarea teatrelor din Paris este îndeobşte cunoscută. Teatrele îşi au cliciile lor, cu cohorte de tunşi şi netunşi pretori ai literelor, cari se feresc să lase intrarea pe poartă a unui nou nemuritor, încununat cu dafini. Lancierii şi helebordierii sunt gata să respingă chiar şi pe Shakespeare, pe care Antoine a îndrăznit să-l impună Parisienilor, contrar obiceiurilor şi tradiţiilor şcoalei *Comediei franceze*.

Societatea „Compagnons du Griffon" este o înjghebare artistică, înscriind în programul ei ca prim punct: încurajarea şi afişarea tinerelor talente.

Primele piese jucate de Societatea aceasta au stârnit multă vâlvă în presa franceză, dar succesul desăvârşit ce l-au avut, a nărui turnul de fildeş al criticilor cinici, silindu-i să remarce noui atitudini şi concepţii artistice.

Piesa de-un act „Pohu, omul cinstit" de *Paul Vialor* este o piesă de problemă şi respinsă, fără a fi citită de teatrele pariziene, acum ţine afişul teatrului *Champs Elysées*; iar al doilea autor desgropat din sertarele unui teatru, s'a impus Parisului literar cu „Dintele roşu", care se joacă cu'n formidabil succes la Teatrul *Odéon* şi autorul: B. *Lenormand*, proclamat un „talent", după ce ani de zile n'a putut pătrunde mai departe de Camera secretariatelor teatrale.

Societatea „Compagnons du Griffon" va urma cu programul început: vrea să dovedească că primirea pieselor teatrale şi respingerea lor de către teatrele parisiene, este urmarea teroarei intelectuale şi artistice a unei clici, care monopolizează piaţa literară, cu dreptul de-a reclama statue membrilor ei, oricât de constipată ar fi inspiraţia artistică a venerabililor nemuritori.

Şi nu este firesc, după acestea, că Societatea „C. d. Gr." este atacată cu vehemenţă de marquizii şi baronii presei franceze?

Astra Nouă No. 1

oferă pentru 5 lei 128 pagini tipărite pe hârtie bună cu articole datorite literaturei universale semnate de Ion Gorun, Z. Ambrus, August Strindberg, Hereward, G. Wied, I. Barinkay etc., etc., fiecare volum conţine peste 15 articole extrem de variate, alese pe gustul oricărui cititor fie el cât de pretenţios. De vânzare la toţi librarii, depozitarii de ziare. Editura Ig. Hertz, Bucureşti.

A Apărut

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
pe Anul 1923

trebuie să fie pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.

Format mare, tipărit PE HÂRTIE BUNĂ, CU COPERTA IN 4 CULORI. ARTISTIC LUCRATĂ, cu colaborarea celor mai mari scriitori, literaţi, desenatori şi humorişti.

ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe Anul 1923, se vinde cu preţul de lei 15, şi se găseşte de vânzare la toate librăriile şi la toţi depozitarii şi vânzătorii de ziare.

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC
à base de Fine Champagne
IMPERIAL MAJESTIC COINTREAU LIQUEUR ANGERS

Cărţi şi Reviste

Credinţa

N-rele 12—13 (1 şi 30 Octombrie 1922) ale acestei reviste de cultură religioasă cuprinde cuvântarea funebră rostită în catedrala metropolitană din Cernăuţi de profesorul N. Cotlaciuc, cu prilejul înmormântării lui Eusebie Popovici.

Din acea cuvântare extragem următoarele importante note bio-bibliografice:

„Eusebie Popovici, născut la 15/27 Februarie 1838 în Cernăuţi, a terminat liceul din locul său natal la 1856 şi urmând chemării sale interne, s'a dedicat studiilor teologice pe cari le-a terminat la anul 1860. Măsura în care se preda studiul teologic pe acea vreme la Cernăuţi, nu-l îndestulă, şi el plecă la Viena pentru a se perfecţiona la universitatea de acolo, mai ales pentru studiul istoriei bisericeşti şi a dreptului canonic.

Inapoiat în ţară, a fost numit custos la biblioteca ţării, din care s'a desvoltat ulterior biblioteca universitară de astăzi. El a organizat biblioteca aceasta şi a condus'o cu pricepere prin zece ani, dela anul 1861 până în vara anului 1871...

In anul 1862 i s'a încredinţat suplinirea catedrei pentru studiul biblic al T. V. şi pentru limbele semitice, apoi dela 1866 a trecut ca profesor suplinitor la catedra de istoria bisericească şi de drept canonic. In anul 1868 a fost numit titular la această catedră.

La 1875 s'a înfiinţat în Cernăuţi universitatea, şi la facultatea de teologie de pe lângă această universitate a fost repausatul numit profesor universitar titular pentru istoria bisericească, primind totodată **venia legendi** şi pentru dreptul bisericesc.

...Totul ce e mai de seamă la facultatea de teologie e lucrul mânelor sale şi produsul spiritului său. El a fost decanul facultăţii de teologie în şease rânduri. El a adus viaţa sa jertfă facultăţii, căci aceasta a fost altarul său.

Repausatul n'a fost numai la facultatea de teologie deosebit de activ, ci a colaborat în genere, foarte intensiv şi la universitate, şi şi-a pus puterile sale în serviciul universităţii. De aceea s'a bucurat de stima şi de devotamentul profesorilor dela facultăţile lumene, tot aşa ca şi de cel al celor dela facultatea de teologie.

De două ori a fost rector al universităţii, şi a treia oară, iarăşi ales, a declinat această alegere, nefiind în stare a primi demnitatea aceasta din nou.

Aproape continuu a fost membru al senatului academic, lucrând şi aici cele mai grele referate. La facultatea de drept a fost membru în comisia de examene, în secţia istorică juridică, şi cu drag îşi aduc aminte mulţi magistraţi, advocaţi, şi alţi înalţi funcţionari, de modul său de examinare, corect şi logic.

Dintre scrierile lui Eusebie Popovici amintim în treacăt: 1. Studiu pregătitor pentru întâiul congres bisericesc, 1880. 2. Capitol final la istoria bisericească, 1895. 3. Istoria şi literatura sistemului teologic dogmatic, Cernăuţi 1895 4. Incercarea de a pătrunde în misterul despre sf. treime, 1896. 5. Răspuns la 4 întrebări de drept canonic. 6. Mai multe lucrări în „Archiv f. k. Recht", în Candela, în Biserica ortodoxă română, în Staatswörterbuch de Mischler şi Ulbrich ş. a.". 7. Dar de valoare epocală este opul său Istoria bisericească universală, 2 tomuri mari publicate în limba română la Bucureşti, 1900/1901, de P. S. Atanasie şi Gherasim, şi în limba germană rămas în manuscris litografiat".

Ar trebui suprimate însă din oratoria funebră pasagiile ridicole în cari — în numele mortului — cuvântătorul mulţumeşte asistenţii. Iată o pildă din discursul d-lui profesor Cotlarciuc:

„Mulţumeşte nepoţilor şi nepoatelor pentru iubirea şi stima ce-au arătat'o totdeauna faţă de el. Vă mulţumeşte tuturor care în viaţă l-aţi iubit, şi acum la moarte, îi faceţi această solemnă însoţire, în special mulţumeşte el I. P. Sale Mitropolitului Moldovei Pimen care s'a ostenit până la Cernăuţi pentru a-i da cinstea de pe urmă; mulţumeşte I. P. S. S. Mitropolitului Bucovinei pentru dragostea şi încrederea ce i-a arătat-o totdeauna. Mulţumeşte P. S. arhiereu de Rădăuţi şi Consistoriului diecezei Bucovinei şi tuturor diregătorilor pentru onoarea cea de pe urmă de a-i face o înmormântare atât de frumoasă"...

*

La rubrica „De toate" se publică un apel la urmă semnat de d-nii A. C. Cuza, dr. N. Paulescu, C. Şumuleanu, I. D. Protopopescu „economist", I. Zelea Codreanu...

Ce caută un **asemenea** apel într'o revistă de cultură?

Un fotograf de visuri

„O treime din viaţă" de Periton Maxwell. London, Magrardand Company.

In o treime din viaţă dormim, — în celelalte două treimi suntem somnambuli. Cam aceasta ar fi concluzia la care a ajuns d. P. Maxwell într'un fascinant roman psihologic.

Dacă visurile — de origină şi penatală şi antenatală — pot să influenţeze conştient şi inconştient timpul nostru de veghere, de ce atunci n'am putea noi să ne aranjăm aşa fel somnul, visurile, orele de nesfârşite acte de voinţă, ca în loc de a avea visurile turburătoare şi oribile, noi să putem visa aşa cum voim? Aceasta, nu numai pentru dorinţa unei plăceri halucintoare, ci pentru scopul unei mai practice şi utilitare cârmuiri a voinţei subconştiente în orele de veghere, către idealul nostru.

D. Maxwell, prin eroul său, care este un adevărat medic al sufletului, nu spune numai că aceasta se poate face dar expune şi felul cum se poate. El dizolvă misterele, vindecă pe victimele somnului de boala lor, şi în urmă distruge în el însuşi un oribil vis de noapte, care i-a venit de la mama sa — învăţând pe pacienţiţ săi şi pe el însuşi cum să transforme minunile somnului în forţe terapeutice, dinamice.

„O treime din viaţă" este de două ori fascinantă pentrucă este o „călăuză" şi o expunere ştiinţifică. Nu e nici o pagină plictisitoare în tot volumul, iar acţiunile caracterelor nu sunt niciodată pierdute în marea temă, şi nici temei nu i s'a permis să uzeze desfăşurarea părţii anecdotice.

D. Maxwell a făcut aşa dar un fel de adevărată fotografie a visului, care se complectează cu ilustraţiile din „O treime din viaţă". Ele reprezintă uimitoare picturi din timpul fantasticei noastre vieţi nupţiale. Cartea aceasta sub masca unei istorii fictive desvoltă una din cele mai suggestive teorii asupra conducerii omului.

Claude Farrère, Hommes nouveaux,

Claude Farrère a scris un nou roman.

Scriitorul care, ca şi Pierre Loti, l-a învăţat mai târziu pe Benoit, autorul Atlantidei, să-şi caute subiectele în altă parte de cât în saloanele Parisului, desfăşură acţiunea din „Oamenii noui" în farmecul exotic al Marocului refăcut de mareşalul Lyautey.

E drept că Benoit se face că descoperă ţări necunoscute şi le descrie cu atâta exactitate în cele mai ascunse amănunte, în cât numai marii exploratori, pot deslusi în molanul descrierilor ce se cuvine imaginaţiei şi ce corespunde realităţii.

Claude Farrère şi Pierre Loti au pătruns în cele mai depărtate colţuri ale Orientului adevărat şi l-au descris în aşa fel, în cât cei mai mulţi dintre cititori călătoresc cu ei, stând pe jeţul dela gura sobei, cu singura oboseală de a întoarce paginele unui roman atrăgător.

Opera lui Pierre Loti e îmbibată de lirism. Indrăgostit de locurile străbătute, el le descrie cum ar descrie pe o femee iubită. Claude Farrère e un realist, care observând moravurile ţinuturilor pe unde îl duc paşii, clădeşte o intrigă plină de peripeţii şi surprize, povestind un fapt, în care elementul dramatic se îmbină cu sentimentalitatea eroilor.

Aşa e şi noul roman „Les Hommes nouveaux" care apare în editura Flammarion.

Bourron e fiu de ţăran, trimis nevârstnic să-şi câştige existenţa la oraş. E un individ energic, cutezător şi plin de răbdare. Hotărât să parvină, n'aşteaptă de cât împrejurarea, care servă de trambulină oamenilor înzestraţi cu putere de muncă şi dăruiţi de natură cu geniul afacerilor. Gonit de setea marilor întreprinderi, ajunge în Maroc, la Casablanca, sat din care în câţiva ani de zile mareşalul Lyautey a făcut un orăşel comercial şi industrial. Negustor de conserve şi de făină, ajunge să construiască uzine, oraşe, căi de comunicaţii şi porturi. E un om bogat, dar în acelaş timp un „om nou" de care Franţa are nevoe în opera ei de civilizare a coloniilor. E omul care nu se dă în lături, pe frig sau pe căldură, în linişte sau între împuşcăturile arabilor, să meargă mereu înainte în cucerirea unei lumi, care îi cere pentru eşirea ei din întuneric.

El însuşi îşi spune „om nou" şi se explică insistând asupra faptului că nu e născut, ci făcut. S'a făcut el însuşi, fără ajutorul nimănui, a muncit şi s'a îmbogăţit ajutat numai de spiritul său pătrunzător, capabil de mari iniţiative.

Pe un vapor face cunoştinţă cu văduva tânără şi săracă Christiane Sèveral, cu care se şi căsătoreşte. Omul nostru e expeditiv, dar fericirea în căsnicie nu se cucereşte ca un trib de sălbatici, nici nu se stăpâneşte prin mijloace brutale. Christiane e aristocrată; Bourron e fiu de ţăran!

Conflictul se iveşte din această nepotrivire de origini, de educaţie şi de aspiraţii. Ea e o fiinţă delicată, care cere sentiment şi gingăşie. El e un vulgar, în sufletul căruia n'a licărit niciodată raza unei înduioşări şi în mintea căruia, afară de preocuparea de sine, n'a mai existat altceva. Lipsa de cultură sapă goluri adânci chiar în firea oamenilor capabili de acţiuni mari. Aceste goluri sunt prăpastia în care se prăbuşeşte fericirea căsniciei lor.

Acţiunea se complică la apariţia maiorului Chassagnes. E o veche dragoste a doamnei Bourron. Nimic nepermis nu se întâmplă între ea şi el, dar când Chassagnes e ucis într'o expediţie, Christiane simte cât de singură a rămas lângă „cellalt" şi pleacă, lăsând soţului asigurarea unei stime, singurul lucru ce i se cuvine.

Problema limpede şi „literar" discutată, pare să fie dacă omul ce cucereşte şi civilizează o lume nouă, va fi tot atât de ajutat de soartă, să poată cuceri femeia iubită. Claude Farrère neagă o asemenea posibilitate, arătând că în ajungerea scopului, mijloacele diferă.

Şi poate are dreptate.

Romanul cu unele capitole învăluite în poezia trecutului, străbătut de farmecul exotic al unui pământ stăpânit de energia europeanului, stă cu cinste alături de „L'homme qui assasina" şi „Fumée d'opium".

Ultimul număr din „Flacăra" ocupându-se de „Adevărul Literar" are următoarea elogioasă apreciere:

Numărul acesta aduce continuarea amintirilor unui scriitor pe atât de mare pe cât de necunoscut: Sărmanul Klopştock. Nu astăzi vom analiza darul acestui scriitor care cu un talent de mare preţ reînviază în ciclul „Feciorul lui nenea Tache Vameşul" timpuri şi locuri, moravuri şi oameni, făşii dintr'un Bucureşti particular şi pitoresc, care trăeşte o viaţă puternică şi plină de comic sub bagheta vrăjitoare a miraculoasei lui aduceri aminte. Se vor spune multe şi mult bine desigur la apariţia volumului său.

Culisele se numeşte o nouă revistă literară, care a apărut în Cluj cu începerea zilei de 15 Noembrie, în redactarea cunoscutului ziarist d-l *Leoanard Paukerow*. Revista aduce o surpriză cetitorilor: factură tehnică de-o occidentală bogăţie şi textu tradus şi în limba ungară, ca astfel publicul unguresc să poată cunoaşte mişcarea artistică românească, remarcată cu o deosebită atenţie şi multă pricepere de directorul revistei. Primul număr se prezintă excepţional de bine şi nădăjduim, că pentru propaganda culturală românească „*Culisele*" vor însemna un real câştig.

Revista „*Suomen Kuvalehti*" din *Helsingfors* (Finlanda) anunţă că va publica în traducere finlandeză „Făclia de Paşte" de Caragiale.

Revista modelor

Câte-va aspecte noui

Mulţi croitori în nouile lor colecţiuni, au lansat rochia formată din trei bucăţi: adică o cămaşe dreaptă cu bluza din mătase şi fusta din postav sau altă stofă plină, apoi jacheta mărginită cu o bandă de blană şi mâneca largă şi de multe ori peste acest costum, mai adaugă o capsă sau pelerină asortată, pentru a complecta o întreagă garnitură de iarnă.

Alte ori jacheta se prezintă numai ca o vestă, puţin vagă, mai lungă în spate şi reţinută în faţă printr'un cordon prins în bucle mari.

Pentru după amiazi, ceeace face strălucirea rochiei, este fără îndoială catifeaua, care prin luciul ei şi faldurile bogate, dă siluetei femeeşti ceva de portret şi de cadru bogat. La Paris, Drecvell şi Lelong, fac fusta cu godeuri discrete şi întrebuţinează catifeaua brună şi violetă pentru efecte de lampă.

Pentru seară, rochia drapată şi perlată este cu deosebire preferată. Decolteul e tăiat drept în spate iar în faţă se ridică ascuţit, susţinându-se printr'un colier de perle în jurul gâtului. Se poartă un singur umăr prins printr'o jaretieră de blană, de flori sau bijuterii.

Simplitatea merge până acolo, că poţi ieşi seara într'un simplu fourseau de lamé d'or sau de catifea. Să fie lung şi cu o uşoară draperie pe un şold şi atât ajunge pentru ca eleganţa femeei să nu lase nimic de dorit. Pentru cursele obicinuite, Parisul desenează haine de postav cu mâneci largi subliniat de blană. Manşetele manşon, sunt singurul motiv ale acestor capricioase mantale de trubadur.

Damascuri şi clockyuri, sunt stofe cu impresiuni reliefate, care se pretează de minune noilor aspecte ale modei. Sunt calde, frumoase şi noui; atât ajunge ca să le alegem fără ezitare.

DIANA

Joc de inteligenţă

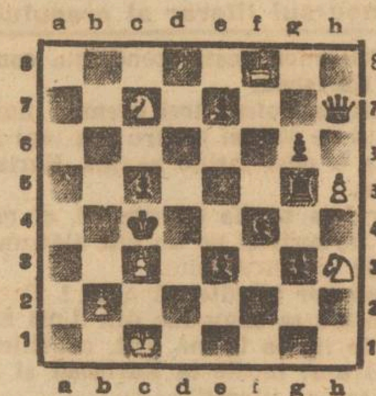
ŞAH

PROBLEMA No. 142.

de Solomon Rosenfeld, Bucureşti.

Negru (9 figuri)

Rc4, Dh7, Tg5, Pc5, e3, e7, f4 g3, şi g6.

Alb (7 figuri)

Rc1, Df8, Cc7, şi h3, Pb2, c3, şi h5.

Alb trage şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 143

de A. F. Mackenzie, Jamaica.

Alb (9 figuri): Ra7, Dg4, Td6, Cd8, Nb7, şi e4, Pb3, c4 şi d3.

Negru (12 figuri): Re5, Ta3, şi h7, Ca2, Nb2, şi e8, Pa6, b4, f4, f7, g6 şi h6.

Alb trage şi face mat în 3 mutări.

Analiza Gambitului Allgaer.

In „Adeverul Literar" de Duminică 16 Iulie a. c. (No. 86), am publicat o analiză asupra celor mai importante variante, găsind în acelaş timp un răspuns decisiv al negrelor, răspuns care-i asigură în mod evident, câştigul.

Pentru reîmprospătarea chestiunii voiu rezuma:

Mişcările caracteristice gambitului Allgaer sunt:

1.	e2 — e4	e7 — e5	4.	h2 — h4	g5 — g4
2.	f2 — f4	e5 × f4	5.	*Cf3 — g5*	h7 — h6
3.	Cg1 — f3	g7 — g5	6.	Cg5 × f7	Re8 × f7

Alb poate răspunde în 3 moduri, arătate respectiv de trei şahişti renumiţi şi anume:

I) 7. *Dd1 × g4*, numit gambit Allgaer-Horny
II) 7. *d2 — d4* „ „ Allgaer-Thorold
III) 8, *Nf1 — c4 +* „ „ Allgaer-Walker

Cel mai bun răspuns pentru alb e răspunsul al III-lea; (varianta Allgaer-Walker), în felul următor:

1.	Nf1 — c4 +	d7 — d5!	10.	Nd5 — b3!	Nf8 — g7
2.	Nc4 × d5	Rf7 — e8	11.	c2 — c3	Th8 — f8
9.	d2 — d4	Cg8 — e7	11.	0 — 0	

Iar aici, unde se opresc toate analizele făcute până acum de diferiţii autori şi critici şahişti: Bilguer, Tarasch, Dufresne, Lasker Préti, Délaire etc., noi am găsit o lovitură care asigură câştigul negrelor:

12. . . . . c7 — c5

Am făcut şi mai multe variante de răspunsuri eventuale ale albelor, dovedind superioritatea loviturii menţionate mai sus, după cum se poate vedea în analiza detailată în numărul 86 al Ad. Lit. din 16 Iulie a. c.

Supuneam atunci cele de mai sus, cu rugămintea că aşteptăm observaţiile ce se vor găsi de către diferiţi şahişti.

Ni s'a făcut cinstea de a primi mai multe răspunsuri; le vom menţiona pe cele mai importante, mulţumind însă deopotrivă tutulor pentru dragostea ce-au dovedit c'o poartă nobilului joc.

Fără deosebire, toţi recunosc că lovitură propusă: 12. . . . c7 — c5 e foarte tare.

Nimeni însă nu menţionează dacă au mai găsit-o indicată undeva, rezultând deci, până la proba contrarie, că am propus'o cel dintâiu,

1) *D-l George Mayer*, preşed. Cercului de şah şi d-l Schlarko, cunoscuţii maeştrii din Timişoara ne arată o greşeală în varianta II, la litera (a), şi anume:

12.	. . . . .	*c7 — c5*			
13.	d4 — d5	Ne5	18.	Df1 + (a)	etc.
14.	g3	Cg6	alb mai poate răspunde.		
15.	h5	f×g3!! (a)	18.	De2	Dh2 +
16.	h × g6	Dh4	19.	D × D	g× h2 +
17.	T × T	R× T	20.	Rg2	g3
			21.	N×h6 +	Re8
			22.	g7 ? ?	

Lovitură slabă pentru alb; deoarece cu 22. *Cb1—d2* câştigă.

D-l Mayer propune pentru negru la lovitura 18. . . . b7 — b5 sau Rf8— g7, cu menţiunea că negrul trebue să câştige.

D-l Schlarko, propune deasemenea 18. . . . . Rg7. Greşala arătată de d-nii Mayer şi Schlarko, e prea elementară şi nu e datorită decât unei transcrieri greşite a manuscrisului.

E limpede că negrul cu 18. . . **Rg7** în loc de 18. . . Dh2 +, câştigă partida,

3) *D-l Dr. Alexandru Ceuşianu* din Regbin (Jud. Mureş Turda) ne atrage atenţia că afară de variantele propuse, alb poate răspunde cu 13. **Nb3—a4** + Nc8—d7; 14. Dd1 — g4.

Cu aceasta variantă d-l dr. *Ceuşianu*, ne propune continuarea jocului prin corespondenţă, ceeace cu părere de rău nu o putem face, deoarece va ţine câteva luni. Răspunsul nostru însă îl vom da în numărul viitor.

4. *D-l Judecător Vassilovici* din T.-Severin, era de părere că a găsit o nouă apărare în gambitul Allgaer-Horny.

I-am răspuns că se înşeală, rugându-l în acelaş timp să ne înainteze analiza respectivă.

N'am primit nici un răspuns, fie că s'a convins de cele spuse de noi, fie că răspunsul său n'a ajuns la destinaţie. Am dori o lămurire.

COMUNICĂRI

Azi Duminică 19 Noembrie, la ora 3 d. m., se va ţine la „Cercul de Şah" din Bucureşti, (str. Academiei 20, Liedertafel) **Adunarea generală anuală**, la care sunt invitaţi a lua parte toţi membri Cercului.

La ordinea zilei:

1. Darea de seamă; 2. Raportul cenzorilor; 3. Descărcarea comitetului; 4. Alegerea noului comitet şi a 5. Discuţiuni şi propuneri eventuale ale membrilor.

P. I. Negreanu.
Lt. I. H. Gudju.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA III — ANUL III No. 105

2 Lei Exemplarul în ţară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 26 Noembrie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Ziarul ADEVERUL LITERAR
Onor. Revista „Transilvania"
Str. Saguna 6
Sibiu

Pe drumul Voevozilor

de N. IORGA

Intr'una din ultimele mele călătorii la Curtea de Argeş (sau Curtea Argeşului, capitala din Argeş, fiindcă aceasta înseamnă cuvântul) am dorit să refac, călăuzit de amintirile eroicei vremi a începuturilor politice româneşti, drumul pe care acum peste şase sute de ani l-au făcut Voevozii întemeietori, aceia cari de pe Poienari, unde era „Cetatea de Argeş", s'au coborât la această „Curte" pentru a se îndrepta apoi către Câmpulungul coloniştilor catolici de peste munţi. — opera românească substituindu-se aşezării străine, mare şi capital fapt în istoria neamului nostru. Domnul lui Basarab cel Mare — căci aşa i-ar fi zis bătrânului Basarab — care se odihneşte în ctitoria lui din biserica Domnească, drumul lui Nicolae Alexandru, fiul său, care stă, neatins încă de cercetările noastre, supt lespedea simplă din biserica de cetate câmpulungeană.

Printre zidul bisericii lui Neagoe, de care s'a alipit barbar cimitirul, cu înfăţişare turcească, al germanilor năvălirii şi profanării, şi îngustul încunjur al bolniţei, cu mormântul, pecetluit de marmură neagră şi năpădit de buruieni, al lui hecomte de Noüy se începe calea care duce la Albeşti şi la acea Vale a lui Dan, care pomeneşte numele altuia dintre Domnii cei mai vechi. Apoi apucăm la dreapta ca să tăiem pe rând muncelele, muscelele care îndată vor da numele lor judeţului învecinat cu acest istoric Argeş.

*

Rar am avut o călătorie mai singuratecă. Pare că numai amintirile trec la adânci ceasuri de noapte în sunetul zalelor pline de mucegaiul mormintelor, şi singurul sunet care rupe tăcerea sacră e al arhaicelor chiote de bătălie ce se întorc din stânca în care s'au oprit acum peste o jumătate de mileniu. Multă vreme nici măcar drumeţi ţărani, din acei români ai ţinutului de întemeiere, uscaţi, oacheşi, o negreaţă roşietică, de aramă, cari au fulgerări ciudate din ochii foarte negri, cu căutătura cruntă, — neam de neînduplecaţi ostaşi, dintre aceia cari clădesc o ţară şi o ţiu împotriva tuturor primejdiilor. Să-i vezi călări pe caii mărunţi cu traista merindelor la coapsă, ai căuta arcul şi măciuca de care au fost copleşiţi şi striviţi ostaşii lui Carol Robert, încercând, la 1330, să facă din ţara Românească o provincie de hotar a Ungariei regale. Când, la poalele unuia din dealurile care se urcă din greu prin lunecuşuri de ploi îndărătnice, din pletele codrilor neatinşi, am întâlnit încă un automobil care se înnămolise, îmi venia să întreb pe acest intrus cu îmbrăcămintea ciudată ce caută în dreapta Domnie a stăpânitorului nostru Vodă Basarab care nu sufere în oblăduirea lui decât voinici viteji şi femei frumoase.

Singuratecă şi tăcută cale. De-asupra, sprijinit pe coama pădurilor, neclintitul coviltir de nori. Nu se desface şi nu picură încă; e învelişul trist al măririlor care s'au dus când ţara s'a mutat la vale, lăsând în urmă pe ctitorii şi apărătorii cei dintâi. Numai la capăt, în Cumpulung, şivoiul se va repezi din nou drept în apele spumegate, vuind a răzbunare şi nimicire.

*

Nu bagi de seamă, în această necontenită încălecare a înălţimilor rotunde cu prăpăstuite povârnişuri, când treci dela un judeţ la altul. Aici, şi cu un adaus la Apus, al Vâlcii pline de mânăstiri, dar fără locuri de luptă, e în adevăr o „ţară", o singură ţară. La Răsărit este Dâmboviţa plană, cu drumuri oable, netede, regiune de adevărată „descălecare" spre odihnă: la Nord dincolo de toată această încâlcitură de păduri, stă păretele de stâncă al Făgăraşului, semeţ, pustiu, inabordabil. Acolo e cuibul vulturului; aici el îşi destinde aripile.

In valea cu bisericuţă, unde se grăbeşte iutea apă de munte, se lucrează la fierăstrău, şi trunchiuri mari călătoresc, negre, mucede, ca nişte capete de ipopotami ieşite să soarbă răcoarea. Apoi iarăşi, pe lângă casele durate din lemn, cu pivniţa supt cerdacul cu stâlpi şi înaltul coperiş de şindrilă de-asupra, peste podeţele zguduite ori de-a dreptul prin apa râuleţului, spre suişul altei culmi între prunii ogoarelor cu belşugul de roadă ca nişte mari flori albastre.

Ce-o fi aşteptând fetele cu fota de roşu şi aur, care stau înaintea uşilor de stejar vechiu? Nu s'a întors încă solul de biruinţă al Măriei Sale ca să li spuie că s'a isprăvit şi că în groapa dela Posada supt lespezi pe care nu pot să le ridice acei ce le-au prăbuşit, zac, sfărâmate, oasele episcopului latin lângă ale celui din urmă Secuiu dela hotare?

Şi de-odată Câmpulungul, de pe vârful ultimei culmi, ni-a răsărit neted şi alb, prins de ţărmul apei Târgului alergând iute către acel râu al Doamnei, care nu vrea să spuie vechea poveste romantică a numelui său.

*

Dar ca să treci la Dâmboviceni mai e drum.

El încunjură înălţimi rotunde, dincolo de care se ascund străvechi aşezări rurale cu nume scurte, rude, ca al Mătăului. Se învârte, se strecoară, şi, dincolo de frumosul sat de moşneni unde păstoreşte cu glas dulce şi cu glumă isteaţă părintele Cotenescu, ne-am înfundat într'un aspru şi măreţ defileu de munte: o cheie de descuiat cu sabie tare se pune în calea întregitorilor de ţară.

Dâmboviţa, venind din sus dela Mătieşul sumbru, trece tulbure în albie de piatră. Durerile cele vechi pe care le alintă fâşâitul trist al undelor sale nu mai sunt acelea ale vechilor boeri şi ţărani ieşiţi în calea năvălitorilor medievali, ci noi înşine am fost marturi îndelungatei jertfe fără noroc de pe coastele Mătieşului unde am îngropat un prinţ străin, venit pentru pradă. Morţii cari încunjură aici i-am văzut şi ne-au văzut, li-am vorbit şi ni-au vorbit, în împărtăşirea sufletului nostru am cuminecat.

Sus, în faţă, pe cărare de căprioare, s'au suit schivnicii la schitul care nu se vede mai mare decât un cuib de pasăre. Jos, un arheolog sapă la temeliile unei mai vechi biserici îngropate. Dela un creştet la altul pare că se întinde acea punte udă de lacrimi şi cruntă de sânge care e viaţa acestui neam de luptă şi de suferinţe.

Departe, în acest ceas spre amurgit, la mormântul, din Dealul Târgoviştei, al lui Mihai Viteazul sună clopotele de pomenire.

N. IORGA

Optimism

Eu nu sunt trist
Şi nici n'am suferit vreodată 'n viaţă.
M'a 'nveselit durerea de paradă,
Şi m'au făcut să rîd
Paiaţele cu feţe lungi de Christ
Pe stradă.

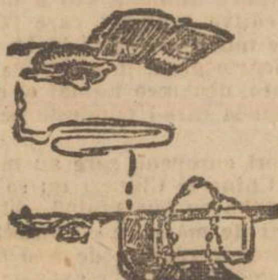
Durerile de-au vrut să mă lovească 'n faţă
Eu le-am privit cu zâmbetul pe buză
Triumfător,
De ghiaţă
Şi le-am gonit cum viforul goneşte
Pe câmp, o spuză.

Iar duşmani de-am avut, i-am împăcat
Cu vorba mea senină, înălţătoare
Ş'apoi, treptat, ca pe copii cuminţi
I-am dus cu mine de le-am arătat
Cărări de soare.

Mi-e cugetul curat ca o fântână
In care două stele mână 'n mână
Se oglindesc,
Şi 'n sbuciumul de patimi care 'şi toarnă
Veninul neputinţii peste mine,
Eu trec,
Străin,
Spre culmi ce 'ntrezăresc
Tot mai senine.

Nu, nu sunt trist şi nici nu zic:
„Că nu mai simt a gândurilor larme,
„Că 's putred şi de sus ca pe-un pitic
„Să vie cerurile să mă sfarme!"
Eu nu mă plâng, că soarta mi-i haină,
„Şi că prin lume plimb un suflet mort..."
Eu nu mă rog,
Şi nici nu plâng:
In inimă şi 'n sufletu-mi, eu port
Lumină!

G. Fallady

Flămânzii

— Schiţă din vieaţa dela ţară —

de IOAN CIOCÂRLAN

Se luminase de mult, şi totuşi în dimineaţa aceea de toamnă târzie, satul dormea încă sub greutatea şi sila învelişului rece de ceaţă. Pe văile joase ale Siretului, toamnele mai totdeauna sunt mohorâte...

Anul acesta însă, nu se văzuse soarele de multă vreme, iar pâcla era atât de umedă şi deasă, încât dela o casă la alta nu vedeai nimic... Uliţele pustii şi ele, se întindeau triste pe sub boltişul desfrunzit al sălciilor, cari plângeau picuri mari de apă în mocirla noroiului de jos. Şi în liniştea aceasta de ghiaţă, arare-ori de auziai undeva răsunând glas silnic de om, ori, vre-un lătrat răguşit de câine...

Intr'un târziu însă, pe ici pe colo, pe drumeagurile cotite ce se furişau printre straja de sălcii, răzbate până în depărtări, larmă asurzitoare de câini şi sfat îndemnător de oameni.

E sâmbăta morţilor. In ziua aceasta, toţi cei cu dare de mână fac praznice şi preotul satului umblă să le binecuvânteze. Ca să-şi adune meseni împrejur cu cari să ridice greul pomenilor, bate pe la porţile celor căraci, îndemnându-i să-l urmeze în cercetarea bogăţiilor de merinde...

De ici de colo, dela o casă ori alta, cei vestiţi se strecoară bucuroşi pe portiţele mici împletite din nuele de răchită. Imbrăcaţi în sumanele lor negre, bărbaţii păşesc rar, căutând par'că să ghicească unde e noroiul mai subţire şi prielnic de trecut spre casa ce îi aştepta cu prânzul de bucate. Femeile, cu polcile bumbăcite între umeri se ţin şi ele tot mai pe-aproape de bărbaţi, îndemnându-se una pe alta; iar în urma lor, înnămolindu-se prin noroiu, se ţin cât colea şi cârduri de copii... Mamele se mai strâmbă la ei, îi mai tinhăesc, ca să-i întoarcă spre case, dar ei nu se dau..., căci prea-i momeşte mirosul de sarmale şi plachie coaptă la tavale.

In partea aceea de sat, se'ntâmplase ca să-şi aibă sălaşul numai un singur gospodar din cei mai de seamă, cari la aşa vreme îşi mai adusese aminte şi de morţi... Spre casa lui, unde acum poarta era larg deschisă în lături, se îndrepta preotul urmat de toţi vecinii stârniţi...

După o clipă, în urma lor, uliţa rămâne iar pustie, în vreme ce sălciile desfrunzite, plâng picuri grei, cari lasă în noroiul de jos urme mari ca de plumbi...

Departe, undeva, s'aude'n timpul acesta un plânset de copil... Prin negura deasă, coborâtă până în pământ, nu se vede nimic nici într'o parte... Dar scâncetul de copii, în amestec şi de zarvă de câini, se desluşeşte tot mai aproape, până când, în cele din urmă, din pânza deasă a pâcliţei se desprind chipurile câtorva copilaşi, cari în tovărăşia nedespărţită a unui căţeluş, lipăesc încoace şi în colo, înnotând cu greu pe şleaul plin de tainiţi şi ape închegate...

E o fetiţă măruntă şi slabă, care poartă în cârcă un ploduţ mic... In scâncetul lui de necăjit înfrigurat şi flămând îşi arată gingiile goale abia străjuite de cei doi dinţi cu cari se poate lăuda.

Şi drumul li-i greu, căci surioara grijulivă, cu singura-i mână ce nu i-o prinde povoara din spate, poartă şi îndeamnă pe alt frăţior ceva mai mărunt, care poticnind des prin ciorba de ghiaţă a uliţei, ţipa cât îl ţinea gura...

Cu tot greul mersului, au ajuns totuşi în preajma casei de unde se'ntindea sfoara de miros a bucatelor momitoare... Aci la poartă era însă tot greul... Să treacă, par'că nu s'arăta nici un sorţ de nădejde... Câinele de gazdă, un dulău mare lăţos, se purta de colo până colo în golul porţii şi lătrând năprasnic nu atât la copii, pe cât se părea, dar mai ales la cotarla jigărită ce se luase după ei. In semeţia lui, dulăul părea să spună că stăpânul lui sorocise zi de praznic numai pentru oameni, iar nu şi pentru orice javră de pe drumuri...

Ţinând cu orice chip să facă pe semenul lui să-şi mute gândul pentru ziua aceea dela vre-un belşug de oase, dela un timp dulăul bătea şi s'aţinea tot în preajma cotarlei. Flămândul însă nu se dădea cu una cu două... Increzut că doar şi el are colţi, găsi nemerit să şi-i arate... Mârâind ca'n semn de apărare, aci 'ntr'o parte, aci 'n alta, se'ncovrigă sburlindu-şi blana spre cap, iar apoi îngrămădindu-se cu spatele în apărătoarea de spini a gardului, începe să se apere cu toată îndrăzneala ce i-o dădea îndemnul foamei...

De sfada aceasta dintre neamurile cele neînduplecate, s'au folosit ceilalţi flămânzi mărunţi din poartă, cari izbândesc în cele din urmă să se strecoare binişor până spre uşa casei.

Aci se opresc iarăşi sfioşi... I-atâta lume înnăuntru încât cu greu ar putea să mai răzbească cineva. Bucuroşi că au putut să ajungă măcar şi până în adăpostul prispei, fac popasul afară. Micuţul scoborât din cârcă, o ia de-a buşele până în prag, unde se opreşte sugându-şi o mână pe care o duce lacom la gură... Popândocul celălalt, murdar şi plin tot de noroi, se pune cinchit, ceva mai la o parte, trăgându-şi mânuşiţele departe în susul zdrenţelor dela mânecile cămăşei, cu gând să şi le dezmorţească de îngheţul vremei. In timpul acesta, tovarăşa lor mai mare, abia târându-şi sumanul ce-l poartă între umeri, se iţieşte când la o fereastră, când la alta, privind înnăuntru la cei cari mâncau, ospătându-se din belşug!...

In vremea aceasta, căţeluşul jigărit, scăpând se vede din paza dulăului, dă goană spre uşă, unde ne mai stând mult pe gânduri, căci doar îl sosia lăbău din urmă, se strecoară printre picioarele oamenilor, fără să mai poarte grija celorlalţi flămânzi cu cari venise.

Indemnat de îndrăzneala lui „Covrig" căţeluşul, cunoscut şi nedespărţit tovarăş al copilăriei lui sărăcăcioase, băeţaşul murdar şi zdrenţuit, dă fuga după el, chemând cu amândouă mâinile pe frăţiorul mic din pragul uşei care stătea încă nedumerit...

Şi astfel, „Covrig" mai întâi, iar după dânsul şi cei doi copilaşi, au pătruns în casa mult dorită a praznicului... După ei, într'un târziu se furişează şi surioara...

Purtaţi de ispita saţului, flămânzii noştri au făcut dintru început, e drept, un drum lung şi cu grele poticnele prin noroi...; dar tot mai cu primejdii le-a fost cel pornit din prag şi până în mijloc de casă, unde se făcea împărţeala bunurilor din ziua aceea.

Ingrămădiţi prin unghere de'ntuneric şi călcaţi de picioare grăbite şi neluătoare'n samă, au rătăcit dintr'o parte'n alta prin casa plină de miros de bucate, de băutură, dar mai ales de vorbărie în care domniau şi-atâtea urări în cinstea celor răposaţi...

Limanul le-a fost dat să-l găsiască abia când au ajuns ca să se adăpostiască sub masă, unde pe lângă cruţarea frământărilor, din mila celui de sus, le dădeau şi lor de la masa celor sătui câte puţine fărămituri şi oase.

„Covrig", nedespărţitul lor tovarăş, mulţumit şi cu atât, s'arată bucuros... Cu ochii sticlind în cuprinsul de 'ntuneric al casei joase, înfulică ce prindea de ici ori de colo, câte-o fărămitură ori câte-un oscior, şi-apoi răzbit de picioarele celor cari nu puteau să-i erte îndrăzneala, venea sub masă la ai săi...

Se gudură prietenos, ca şi când ar fi voit să-i întrebe de le cade şi lor ceva şi apoi zorit şi sprinten, pornea iar în cercetare... Dar nu după mult timp de-adulmecare ticnită, căţeluşul simte că dulăul de casă îi dăduse de urmă...

Trist şi cu coada adusă între picioare, acum stătea tot mai mult în preajma stăpânilor mici cari la rândul lor nu prea se simţiau bucuroşi de tovărăşia aceasta... Bănuiau se vede că din apropierea lor laolaltă, tot ei, copiii, aveau să se aleagă cu pagubă...

Dar ce puteau să facă?... Pitiţi în umbra de întuneric, stăteau acum cu toţii la pândă, aşteptând să vadă de unde cade vre-o fărâmă...

Era destul să se simtă abia vre-o mişcare undeva şi ochii tuturor se'ndreptau lacomi într'acolo... Şi când tandăra de merinde abia pornia spre drumul căderii, „Covrig" dintr'o săritură şi o hăpăială făcută cu meşteşug, haiti, o şi prindea în gură...

Băetaşii mai mărişori săriau atunci pe el, îl întindeau de blană, ori de picioare, iar cu mâinile îi desfăciau gura, cercând să-i răpiască prada... Dar cum o fărâmă de pâine nu era nimic pentru o gură flămândă de câine, în botul căscat nu s'arată de cât doar albul dinţilor, cari păreau să spună că ar fi în stare să mistue un praznic întreg, dar-mite o fărămătură două...

La tot chinul acesta căţeluşul s'arăta supus, abia mişcând coada într'o parte ori alta; iar copilaşii „râzând a pagubă", îi dădeau drumul...

Abia scăpat din mâinile cercetătoare şi cotarla se şi repezi în celălalt colţ al mesii unde printr'o mişcare nebăgătoare în samă a mâinilor de sus căzuse o costiţă de purcel şi-o frântură de colac de casă...

Adunându-le repede, cu toată teama ce-o avea de dulăul cel lăţos, totuşi cercă să se depărteze ceva mai la o parte printre picioarele mesenilor; dar n'avu vreme să se strecoare de-a binele şi mâinile întinse îl apucară, unele de blană, altele de coadă, iar cele mai puternice de urechi...

Vrând nevrând, de data aceasta se pomeni adus în faţa judecăţii cu prada toată în gură... Strâmtorat în chipul acesta n'avu încotro, şi descleştând gura, lăsă merindele să cadă în poala fetiţei care făcu parte dreaptă şi celorlalţi mititei...

Impărţi colăcelul de pâine cu popândocul măricel ce-i fusese de-ajutor, iar micuţului cu dinţi de lapte, care în tot timpul luptei făcuse mare haz, îi dădu să sugă ciolănaşul cel tras prin raghiea dinţilor de câine şi rămas aproape gol...

Căţelul amărât de paguba suferită, dădu de câteva ori roată împrejurul copiilor, tot cercetând cu botul pe jos în nădejde că poate i se va întoarce măcar ceva din paguba suferită...; dar văzând că nu-i rost de hrană între cele trei guri flămânde, se hotărăşte s'adulmece tot mai departe...

Totuşi nici de rândul acesta nu i-a fost în tihnă, căci abia eşit de sub masă, l'a şi luat dulăul în colţi, năpăstuindu-se după el, până peste copii.

In hărăitul şi schelălăiala câinilor, s'amestecară atunci şi ţipetele copiilor speriaţi... Oamenii se mişcară o clipă, căutând să vadă ce se întâmplase în vreme ce printre ei, într'o parte şi alta a mesei, se ridicară până spre marginea de sus, două căpşoare zburlite, cari cu gurile căscate şi ochii plini de spaimă nu puteau să se ostoae din ţipete... In vremea aceasta câinii sunt scoşi afară cu alai, iar o femee ridică de sub masă plodul cel mititel, care în lupta câinilor fusese tăvălit de colo până colo. Scos de-asupra, suspină adânc, în timp ce privind cu grijă de jur împrejur nici nu se 'ndură să se despartă de ciolănaşul ce tot îl mai ţinea strâns în mână...

Mesenii, la rândul lor iau cu vorbă bună pe ceilalţi doi, îndemnându-i să se urce pe laviţi şi astfel să se înfrupte şi ei din praznicul atât de mult râvnit...

Preotul bătrân şi gras, care zâmbindu-şi în barbă făcea haz de păţania plodurilor, nu-i mai aşteptă să se urce de-asupra, ci din belşugul de bucate ce'i stătea în faţă le aruncă sub masă un codru de mălai şi o mână de sarmale.

— Na-vă ghiorlanilor, şi-ţi mânca, le grăi el fără să se mai clintiască din loc şi-apoi îşi văzură mai departe de rostul mesei şi-al binecuvântărilor cerute...

Flămânzii, mulţumiţi chiar şi de darul acesta cari li se aruncase ca la nişte alte lighioni, se coborără bucuroşi sub masă, împărţind'o de data asta în tihnă...

Doar dulăul cel lăţos şi „Covrig" al lor erau acum departe, cine ştie unde!...

IOAN CIOCÂRLAN

Octombrie

Tristeţi cad ca şi-un negru tort...
Pe pajişti paşte pâcla sură...
Pământul strâns sub zări de zgură
e stâns ca chipul unui mort.

Copacii-aprinşi de toamnă, 'ncep
să-şi picureze 'n vânt văpaia...
Oftând, peste ţinuturi ploaia
îşi târăe cernitul crep...

George Voevidca

Simfonia valurilor

„Vanitas vanitatum et omnia vanitas!"
Eclesiastul

I

Pe o stâncă colţuroasă din mărețul mal al mării,
Impetrit cu fruntea 'n palme ca statuia Cugetării,
Un bătrân adus de spete, abătut şi gânditor,
Işi afundă ochii tulburi în abisul mişcător...

Inaintea lui oceanul clocoteşte şi se sbate
Şi 'nspre ţărmuri îşi revarsă oarba lui imensitate
De talaze curgătoare, care cresc fără 'ncetare, —
Se coboară şi se 'nalţă tot mai iute şi mai tare
Şi cu forţă uriaşă peste ţărmuri se prăvale...

...Şi cum cade-un rând de valuri, alte valuri sunt pe cale
Să-şi înalţe fruntea 'n ceruri şi s'o spargă 'n ţărmul tare,
Risipind vârtej de spume...
Şi-alte valuri uriaşe şi alte valuri şi-altă lume
De talaze se preface 'n praf de spume...

Şi pe când imensitatea se frământă şi se sbate,
Pe când valuri peste valuri sar ca fiarele turbate, —
Alba pânză-a unei luntre se zăreşte 'n depărtare,
Cum se mişcă 'n loc pe mare,
Ca o pasăre rănită ce se sbate'n agonie...

Şi bătrânul o zăreşte şi îşi zice: „Cine ştie,
Cine ştie câte gânduri, ce speranţe-amăgitoare
N'au să piară 'n fundul mărei cu-acea barcă pieritoare!
Ca să meargă în neştire a pornit de nu ştiu unde
Şi acum se svârcoleşte în acel vârtej de unde..."

Şi bătrânul o priveşte cum începe să se-afunde;
Pe când marea îşi revarsă viaţa ei fără 'ncetare:
Alte valuri vin grămadă să se sbată'n ţărmul tare
Şi-alte valuri şi-alte valuri şi-altă lume
De talaze se preface 'n praf de spume...

II

Dar bătrânul se tot uită barca'n valuri cum se-afundă
Şi durerea, pe cât poate, cearcă'n sine s'o ascundă:
Printre genele stufoase nici o lacrimă nu-i pică,
Numai faţa-i se năspreşte şi sprânceana şi-o ridică.

Dar îndată, ca prin farmec, fruntea lui se descreţeşte;
Incâlcitul câmp de ape alte gânduri îi trezeşte:
Câmpul apei nesfârşite ce 'n talazuri se răsfaţă
E chiar însăşi vecinicia ce-i vorbeşte-acum în faţă
Şi în faţa vecinicei el se simte-atât de mic,
Că întreaga omenire i se pare un nimic!

Şi atunci gândeşte 'n sine: „Oare cine-ar şti să 'nşire
Câte valuri de fiinţe au eşit din nesfârşire
Şi-au pierit, cum piere spuma, frământată de talaze?
In albastru plin de stele poate nu-s mai multe raze,
Nici mai multă frunză 'n codrii şi 'n toţi pomii de pe lume
Şi nici marea furioasă poate n'are-atâtea spume,
Câte valuri de fiinţe din adâncuri au eşit
Şi-au pierit ca nişte umbre în oceanul infinit?"

„Şi când toate-aceste umbre nălucită după vise
Şi pieriră ca şi visul ca şi umbrele 'n abise
Şi când altele vin iară şi mereu veni-vor încă,
Cum vin valurile mării să se macine de stâncă,
Să se facă praf de spume,
Ca din nou să isvorască alte valuri, altă lume;
Când viaţa nesfârşită e-o zadarnică mişcare
Ce se sbuciumă 'n neştire, cum se sbate apa 'n mare;
Când tot una e o frunză, sau o floare, sau o viaţă,
Sau broboanele de rouă din ori-care dimineaţă,
Oare barca fără ţintă înghiţită de vâltoare,
E mai mult de cât o frunză, e mai mult decât o floare?"

„Afundându-le 'n abise 'nalţă-ţi gândul tot mai sus,
E 'n zadar şi fără noimă a mai plânge ce s'a dus!"

Dar cum ceaţa peste apă dă năvală dinspre zări,
Pe bătrân îl cucereşte alt vârtej de cugetări:
„Apa mărei se topeşte şi se sue sus în nori,
Ca să pice milostivă peste pomi şi peste flori;
Florile se 'ncracă 'n flăcări şi 'n dantelării ca spuma,
Dar se veştejesc la soare, după ce le bate bruma,
Ca din nou să 'nbobocească în parfum de primăvară;
Frunza codrilor păleşte şi ca picuri moi de ceară
Se aşează peste iarbă, — însă codrii 'nfrunzesc iară;
Corpul nostru 'mbătrâneşte ca şi pomul cel uscat
Şi 'n ţărână se despeşte sub pământul îngheţat, —
Dar din umeda ţărână, frământată şi dospită,
Naşte-o lume de mici plante şi insecte, infinită;
Când nimic în vecinicie nu se pierde şi nu moare
Şi când totul iar renaşte la lumină şi spre soare, —
Oare sufletele noastre ce-au dat suflu respirării
Şi dau corpului mişcare şi dau aripi cugetării,
Ele singure principiu a tot ce-are să mai fie,
Pot să moară vreodată, pot să piară'n vecinicie?"

„Afundându-le 'n abise nalţă-ţi gândul tot mai sus,
Tot ce vine se şi duce şi se 'ntoarce ce s'a dus!"

Şi pe când pe stânca 'naltă din mărețul mal al mării,
Impetrit cu fruntea 'n palme ca statuia Cugetării,
Stă bătrânu-adus de spete — abătut şi gânditor,
Işi ridică ochii tulburi de pe-abisul mişcător
Şi în visul vecinicie! se-adânceşte şi se 'ncrede, —
Apa mării furioasă neincetat se tot repede:
Mii nămeţi şi munţi de valuri bat în ţărmuri ca 'n cetate.
Alte valuri uriaşe sar ca fiarele turbate
Şi-alte valuri uriaşe şi-alte valuri şi-altă lume
De talaze curgătoare se preface 'n praf de spume...

III

Iar când ochii şi-i închide obosit şi-ar vrea să scape
Ca să nu mai vadă 'n faţă oarba 'ntindere de ape, —
Fără vrere-ascultă-atuncia fiorosul glas al mării,
Care-i năvăleşte 'n suflet c'un nou val al cugetării.

...De departe-abia foşneşte la 'nceput o fâşiire;
Care sfâşie abisul şi tot fâşie 'n venire
Şi se 'ntinde fioroasă şuerând spăimântător,
Până când se contopeşte într'un svon de vijelie;
Ca al vânturilor muget ce vueşte prin pustie...
Şi se sfărâmă cu sgomot, răpăind asurzitor,
De cutremură şi ţărmul şi pe bietul muritor,
Abătut şi gânditor.

...Şi deodată iar porneşte o prelungă fâşiire,
Care sfâşie abisul şi tot fâşie 'n venire
Cu foşniri şuerătoare;
Până când se contopeşte într'un glas de vijelie,
Ca şi oarba vâjiire ce vueşte prin câmpie
Sau prin erburile'nalte, ori prin codrii fără soare...
Şi mugeşte şi se sfarmă, răpăind îngrozitor......

...Şi din nou începe-atuncia glasul mărei mugitor.
Şi 'n al valurilor duel, care creşte 'n orice clipă,
Se-aud mii şi mii de glasuri cum se vaită şi ţipă.
In cât mai că-ţi vine-a crede că toţi duşii de pe lume
Işi frământă desnădejdea într'o limbă fără nume!

Căci şi plânsele şi vaet şi suspine 'năbuşite
— O 'nfiorătoare gamă de dureri nemărginite —
Cu prelunga vâjiire care-ţi bate drept în faţă,
Din adâncurile mării ies mereu la suprafaţă.

Şi deodată cu un ţipăt de durere şi de frică;
Printre foşnetul de valuri în văzduhuri se ridică. —
Par'că spiritele mării de sub valuri vor să scape
Şi aruncă 'nfiorarea peste clocotul de ape.

Altădată par'că vine o foşnire de aripe
Şi-alte glasuri ascuţite se pornesc din nou să ţipe;
Ca toţi duşii de pe lume
Ce-şi frământă desnădejdea într'o limbă fără nume!

Şi pustia mişcătoare furioasă urlă 'ntruna,
Când fâşii-fâşii o rupe şi o sfâşie furtuna
Şi din urletele mării în răstimpuri tot mai ţipă
Câte-o voce ascuţită ce nu ştii de unde iese,
Ce se-amestecă cu svonuri şi cu glasuri ne'nţelese
Şi pe care, desluşind-o acum simţi ce vrea să-ţi spue:
Dărâmându-ţi necredinţa în ce credem noi că nu e,
Din adâncul fără funduri, par'că strigă: „nici-o clipă,
Nici-o clipă de repaos într'a veacurilor lume!
Să vueşti în desnădejde şi să pieri ca şoapta 'n spume,
Ca din nou să iei fiinţă şi să pieri fără 'ncetare,
Să fii vecinică-aparenţă, să fii vecinică vibrare!"

Dar bătrânul dus pe gânduri, pricepând cântarea mării,
Deschizându-şi ochii tulburi şi-i afundă'n ceaţa zării
Şi din nou îşi zice 'n sine: „Nalţă-ţi gândul tot mai sus.
Tot ce vine se şi duce şi se'ntoarce ce s'a dus!"

Şi din nou din depărtare se porneşte-o fâşiire
Care sfâşie abisul şi tot fâşie 'n venire.....
Şi tot creşte... şi se sfarmă, răpăind îngrozitor...

...Şi din nou începe-atuncia glasul mării vuitor.

IV

Iar când bolta 'ntunecată se desvălue de nori
Şi se şterg pe ceru-albastru fumuriile culori,
Când se limpezeşte-adâncul şi de-abia mai suflă vântul
Goana valurilor mării îşi înnăbuşeşte cântul.

Şi-atunci el privind în zare, fuga undelor nebune
Ce se pierd în depărtare, i se pare o minune
De colori cu mii de tonuri ce se schimbă clipă 'n clipă
Pe când vântul peste ele abia mişcă din aripă...

Ici zăreşte o pată-albastră lângă-un verde de opal,
Cum alunecă alene şi se 'ntinde pân'la mal...
Inainte se tot mişcă o întindere verzue
Ce'n sclipiri de diamante se coboară şi se sue, —
Pe când colo 'n fundul zării fulgerări de aur cald
Se 'mpreună şi cu cerul şi cu marea de smarald.

Iar deasupra peste lumea de colori care se mută
I se pare că plutește o putere nevăzută:
„Sigur sufletele celor ce s'au dus din altă lume
Vin acum să licăriască pe oceanul plin de spume;
Vin din soarele ce varsă foc şi pară la zenit
Şi se varsă'n albe raze peste câmpul infinit!
Căci din lumea infinită, precum văd şi cum am spus,
Vecinic vine şi se duce şi se'ntoarce ce s'a dus!"

Şi când el priveşte marea, cum sclipeşte 'n mii de feţe,
Se gândeşte că şi 'n lume tot ce este frumuseţe,
Tot ce zicem că e mare, tot ce zicem că e mic,
E ca şi coloarea mării: aparenţă şi nimic!

Iar când soarele se-apleacă şi coboară spre apus,
Strălucirea mişcătoare ca prin farmec s'a şi dus;
Numai umbra îşi întinde al ei giulgiu cenuşiu
Dinspre zarea 'ntunecată peste tainicul pustiu,

Şi când astrul care moare, în abisuri se cufundă,
Umbra creşte şi mai tare; cer şi apă se confundă;
Chiar bătrânul de pe ţărmuri, aplecat spre malul mării
Şi 'mpetrit cu fruntea 'n palme, parcă-i umbra Cugetării.

Şi aşa pe nesimţite se topeşte totu 'n Haos;

Numai marea se frământă făr'o clipă de repaos...

Donar Munteanu

Amintiri din China

Citind sugestivele împărtăşiri făcute asupra sgârcitului chinezesc, mi-am adus aminte de timpul, pe care l'am petrecut în China, unde m'am interesat de **„Things Chinese"**,—cum le ziceam noi în Răsăritul depărtat ansamblului aspectelor vieţii chinezeşti, pe cât ea era accesibilă şi pentru noi **„ma-ză"**, adică barbarii cu barbă roşie. Aşa ni se zice nouă Europenilor de când cu primii misionari, care erau bărboşi pe când chinezul nu-şi lasă barbă decât în timpul bătrâneţelor când are nepoţi. N'am ajuns să prind decât puţine slove din chinezeasca grăită, şi mărturisesc, că cu toate silinţele mele de a pătrunde în misterele teatrului chinezesc, nu mi s'au desvăluit arcanele scenei chinezeşti, deşi am avut legături şi cu intelectuali chinezi, care vorbeau şi scriau englezeşte, franţuzeşte ori ruseşte, încât puteam să mă înţeleg cu dânşii.

Nu mă dedeam însă bătut, şi de nenumărate-ori m'am îndreptat însoţit de chinezi, mai rar de europeni, spre cartierele chinezeşti cu teatrele lor, departe de micul Paris din concesiunea franceză ori de alte cartiere ale barbarilor, cum le zic şi azi chinezii celor ce-şi închipuesc c'au acaparat toată cultura. Nu mă îndoiesc, că mulţi dintre cititorii **„Adevărului Literar"** se vor bucura, dacă le voi spune, cam cum se înfăţişează un teatru chinezesc.

Intr'o curte largă vedeţi o mulţime de lumini, sumedenie de lampioane, şiruri lungi de **„rikshaw"**, cărucioare chinezeşti pentru câte o singură persoană, trase de kuli, câte-va trăsuri cu caii deshămaţi, căci chinezii cruţă animalele chiar mai mult decât pe oameni, ba până chiar şi mai multe automobile.

Aici e teatrul X, al cărui nume chinezesc străluceşte cu mari caractere aurite înşirate pe o singură linie şi citite de sus în jos şi dela dreapta la stânga.

In fundul curţii se află o mare sală pătrată cu un singur balcon, unde se află logile, singurul loc, unde se duc damele — atât cele **„du"**, cât şi cele **„dămi-mond"**, despărţite de galerie printr'un grilaj şubred.

In Nordul Chinei femeile părăsesc mai rar ghineceul. Sala e deci plină, dacă actorii ori steaua principală un nume bun, chiar ticsită de bărbaţi în robe de mătase lungi, în caftane negre, căptuşite cu blană în timpul iernii.

Nu numai în varieteuri, ci la toate teatrele se serveşte ceaiu, pe care toţi îl beau, după obiceiul ţării, fără zahăr şi fără lămâie. Ar fi o crimă să strici prin asemenea adause ale barbarilor aromatul fin, imperceptibil pentru profani.

Se converseazǎ cu gesturi măsurate, cu graţie, cu zâmbete, cu o politeţă exquisită, care nu lipseşte chiar nici la poporul de rând, fără zgomot, fără ceartă. Noi Europenii, fără îndoială nu înţelegem, de ce cojile seminţelor ori ale alunilor au să fie aruncate pe jos, dar şi în muzic hallurile europene îşi aruncă fiecare mucul de ţigară unde se nimereşte.

Ici colo câte un băiat de serviciu adaugă apă fierbinte în ceainicul unui grup, iar prin colţurile sălii băieţii, după un foarte discret semn convenţional, le aruncă dela mari depărtări celor din galerie cârpe muiate în apă fierbinte şi îmbibate în principiu cu un parfum indigen. Ele sunt în mod ireproşabil prinse din zbor, şi cel ce prinde vre-o cârpă, un fel de prosop, se şterge cu ea, ca să se răcorească, pe faţă şi pe mâni, apoi o aruncă cu aceeaşi adresă înapoi. Nu se întâmpla nici odată, ca prosopul ud să cadă jos.

Publicul adunat în sală după toate semnele se distrează foarte bine. Când vre-o persoană de distincţiune vine cu obligata întârziere, pe care o dictează eticheta, se produce o vie mişcare, toţi solicită cu ceremoniile usuale. Oamenii se scoală, fac cu mânile o mişcare caracteristică, şi invită prin o tradiţională ridicare de mâni pe noul venit să ocupe loc. Locul de onoare e oferit dearândul mai multora, care-l refuză declarându-se nevrednici de a-l ocupa. Prin loje de asemenea e oarecare mişcare. Bunii prieteni ai casei sunt admişi să salute damele, care primesc cu multă demnitate complimentele.

Aşa zisa **„jeunesse doree"** le trimite prin mesageri complezanţi **„billets doux"** artistelor fardate astăzi, cum erau şi strămoaşele lor câteva secole în urmă. De altminteri toate se petrec azi ca pe la 1000 ori chiar pe la 500 în. de Chr. şi se vede cât de colo că nici costumele acestor hatere, nici întreaga instituţiune nu sunt invenţiuni europene, ci au existat de mult, poate chiar mai rafinat.

Dar timpul trece şi actorii, care joacă dela vre-o 4—5 după amiază—şi, sunt în toiul reprezentaţiunii, care de obiceiu se sfârşeşte de tot târziu. Şi în vreme-ce pe scenă se urmează jocul actorilor, publicul, în aparenţă indiferent, îşi vede în sală de distracţiunile sale. Pentru mulţi dintre Europeni sunt de altminteri mai interesante cele ce se petrec în sală decât cele reprezentate de actori şi foarte adese-ori uită că au venit la reprezentaţiunea ce se desfăşură pe scenă.

Mai e apoi şi tam-tam-ul orchestrei extrem de gălăgioase, furtunoase, supra-Wagneriane şi Straus-iane, care cel puţin prin zgomotul ei te aduce la sentimentul realităţii. Sunt Europeni, care s'au deprins cu ritmul acestei muzici, dar sunt şi de aceia, cărora le vine să fugă. Pe Chinezi însă muzica aceasta îi deranjează tot atât de puţin ca jocul actorilor. Ei urmează a-şi bea ceaiul, a-şi mânca seminţele ori fructele şi a sta de vorbă. Au, precum se vede, şi aşa destulă atenţiune şi pentru cele ce se prezintă pe scenă. Mi-am exprimat odată faţă cu un chinez mirarea mea în ceea-ce priveşte aceasta indiferenţă a publicului faţă cu jocul actorilor. Interlocutorul meu îmi asculta cuvintele cu o concentrare, de care numai Chinezii sunt capabili, apoi îmi răspunse cu invariabilul zâmbet chinezesc: „Dar piesa o ştim cu toţii pe din afară. Ea e jucată de sute de ani cu aceleaşi tirade şi cu aceleaşi măsci". „Dar atunci,—i-am zis, — de ce mai veniţi la teatru?"—„Ca să ne petrecem timpul,—mi-a răspuns el,—cu prieteni iluştri—ca dv., de exemplu, să bem ceaiu şi să vedem mai pe unul, mai pe altul dintre cei vrednici".

Cu toate aceste teatrele sunt în toate zilele pline, cu toatecă mai ales la Nord rolurile de femei sunt jucate de multe-ori de bărbaţi cu o voce convenţional piţigăiată, cu toată nepăsarea aparentă a publicului, actorii mari au succese, pentru care chiar şi din punctul de vedere material pot să-i invidieze colegii lor din civilizatul apus.

Am înţeles-o aceasta pe la 11 noaptea, când s'a ivit pe scenă steaua. Strigăte de **„hao"** (Bravo) răsunau din toate părţile. Lumea asculta cu încordare. Interlocutorul meu e încântat şi el, ochii lui strălucesc, şi el îmi trage luarea aminte asupra unei fineţe, care perde prin disecare şi traducere. In orice caz simţeam că trăiesc un mare moment în teatrul chinezesc şi tăcerea publicului mai ales după modul de tot degajat cum se comportase până atunci îmi reamintesc reculegerea concentrată a publicului din Teatrul Sarah Bernhardt de acum 15—20 ani când „diva" recita cu vocea ei de aur.

E 'nvederat, că marii artişti chinezeşti se îndeletnicesc mai mult în dramele de moravuri, de a căror categorie aparţine şi **„Sgârcitul"**.

Pentru a înţelege mai bine „Sgârcitul", despre care ne vorbea d. Slavici în „Adevărul Literar" dela 22 Octombrie nu trebue să uităm că poporul chinezesc, renumit şi chiar temut în America de Nord, în Australia etc. prin felul lui extrem de sobru, este în general foarte econom. Virtutea economiei, care o practică de mult, în decursul secolelor, îi este impusă de altfel naţiunei prin populaţia crescândă pe un teren insuficient prin întindere şi fertilitate, unde bântuie de multe ori o secetă extraordinară, ori inundaţiuni, de a căror întindere cu greu ne putem da seamă în Europa, fără posibilitatea debuşeului acestui surplus de material omenesc prin emigrări ori războiu. Vom înţelege deci până la un anume punct această parcimonie, ca să nu zicem sgârcenie a Chinezilor, când ne vom aminti, că chiar acum doi ani pe un teritoriu foarte întins, oamenii ajunseseră în urma unei groaznice foamete a mânca scoarţa copacilor (după ce buruenile rădăcinile şi foile arborilor au fost consumate) şi se vindeau copii, în deosebi fete, după un tarif atât de simplist, cât era de tragic. în proporţiune cu vârsta: 1 dolar pentru o fată de un an, 2 pentru una de doi, etc. In general „main d'oeuvre" omenească este mai eftină în China decât forţa maşinelor şi transportul mărfurilor dela vapor în magazii etc. se efectuiază prin kuli, tracţiunea animală sau a maşinelor fiind redusă la minimum. Cei câtiva tung-zer, care rămân după o zi de lucru foarte lungă, de multe ori până la 14—16 ceasuri şi mai mult, sunt agonisiţi foarte greu, în sudoarea feţei şi de aceia banul are un preţ mare, deoarece numai el este în stare a-l scăpa de moarte prin foamea care-l pândeşte pe bietul kuli în fiecare zi.

Mulţi scriitori europeni, care au mare simpatie şi profund respect pentru China şi Chinezi nu se pot împăca cu reprezentarea acelui Buddha cu burta plină—sit veniat verbo—care-şi ţine pântecele umflat de mâncare cu ambele mâni, a cărui faţă exprimă mulţumirea corporală de a-şi fi umplut stomacul şi în care totul exprimă corpulenţa exagerată, până şi la loburile grăsulii ale urechilor, care atârnă până la umeri. „Vrabia mălai visează", iar Chinezul flămând îşi închipue că trebue să fie o fericire foarte mare a fi mâncat bine (mai modest decât Europeanul cu zeul Bachus al său, călare pe un butoiu de vin)...

Tocmeala pentru plurea despre care citim în „Adevărul" citat mai sus nu este ceva extraordinar şi autorul dramatic avea mii de exemple din viaţa de toate zilele. Il înţelegi mai ales după ce ai asistat chiar într'un centru mare industrial şi comercial unde sunt mulţi comercianţi chinezi foarte bine situaţi la discuţiunile prelungite între un „burghez" chinez gras şi foarte bine îmbrăcat şi un biet kuli, slăbănog ca un ţâr, acoperit numai cu câteva zdrenţe, patronul unei cărucioare-rikshaw, trasă de el însuşi pentru o plată destul de redusă după concepţiunea noastră, dar din care bogătaşul indigen vrea să mai „ciupească" un tung-zer—doi, chiar dacă ar ajunge la acel rezultat după o târguială de câteva minute...

Parcimonia este numai unul din aspectele vieţii chinezeşti care abundă în virtuţi şi calităţi, superioare altor popoare şi despre care ar trebui să tratăm în altă legătură, mai pe larg.

F. Beck

Critica lui Einstein

Am expus într'o cronică trecută unul şi cel mai prin-cipal poate din rezultatele teoriei relativităţei lui Einstei[n]. Cert, după cum se şi înţelege, această teorie nu explic[ă] sau mai bine zis, nu se aplică numai la acest unic exempl[u]. El este cu certitudine ceeace va rămâne, dar nu numai p[...] el încearcă această teorie să aducă în lumea cunoştinţel[or] noastre. Multe sunt cele ce novatorul matematician cau[tă] să înglobeze în încercarea lui îndrăzneţă adusă ştiinţ[ei] prin aplicarea principiului relativităţei acesteia.

In genere fenomenul este inerent faptului creiărei un[ei] noui teorii, unei noui lumi de concepţii. O tendinţă sufl[e]tească împinge pe creator să îmbrăţişeze cât mai mult, [în] timp ce însăşi ştiinţa îi cere acest lucru. Şi una din nen[o]rocirile teoriilor în genere este tocmai această tendinţ[ă]. Multe desluşiri a adus celor ce se îndeletnicesc cu profes[ia] de descoperitori, tendinţa de a se întinde prea mult. V[e]chiul proverb francez se adevereşte şi de data aceasta, că „qui trop embrasse mal étreint". Dar poate că legea „ine[r]ţiei" se aplică şi în câmpul energetic uman, mai bine [zis] intelectual, şi că orice acţiune trece forţat peste limita n[a]turală. Este adevărat iarăşi, că o nouă teorie vine să [o] aducă la locul ei, desigur în virtutea celuilalt principiu „acţiunei şi reacţiunei" aplicat aceluiaş câmp. Fenomen[ul] acesta de pendulare ar face parte dintr'o nouă ştiinţă al[...] în faşă, ştiinţa care se chiamă: „Mecanica Socială". D[ar] să revenim la Einstein. Acesta a încercat cu noua sa teo[rie] să explice o sumă de fenomene neexplicate până la el. [...] numai în marginile Fizicei şi Mecanicei cereşti, număr[ul] acestor fenomene este imens. Incercarea este lăudabi[lă] dacă n'ar fi de cât din punctul de vedere al înlăturăr[ii] unei masse aproape egală de teorii explicative. Dar d[in] nenorocire nu toate aceste curiozităţi pot intra în cadr[ul] nouilor concepţii. Şi îndesarea lor forţată a permis în s[pe]cial fizicianilor să atace pe Einstein şi cu destul succ[es]. Voiu lua un exemplu tot atât de tipic ca şi cel din croni[ca] precedentă pentru a arăta ceeace înaintez.

Einstein, după cum vulgarizatorii o arată în bibliote[ci] întreagă de cărţi de popularizare, a aplicat în primul râ[nd] teoria relativităţei explicărei celebrei experienţe a [lui] „Fizeau".

In ce constă această experienţă? In pretenţia de [a] demonstra translaţiunea pământului. Şi în ce fel? P[rin] aruncarea unei raze de lumină în eter şi prinderea ei du[pă] o reflecţiune pe acelaş pământ. Fără îndoială, în spa[ţiu] pământul înaintează în acest răstimp, iar această îna[in]tare permite unui interferator să o înregistreze prin schimbare a înfăţişărei făşiilor luminoase din el. Rez[ul]tatul însă, spre stupefacţia savanţilor, a fost contrar aşt[ep]tărilor, adică ar fi probat că pământul nu înaintează [în] spaţiu sau cel mult că principiul bătrânului Newton [e] perfect exact. Acesta grăia, cum că o mişcare a unui s[is]tem nu putea fi înregistrată din interiorul acelui siste[m]. Einstein însă, afirmă, că nimic nu este adevărat şi că d[acă] experienţa nu reuşise, aceasta se datorea relativităţ[ii]. Adică, punctul de observaţie fiind mobil, equaţiele c[e] determină situaţia lui şi a razei de lumină nu mai po[t fi] cele vechi, ci modificate în sens dinamic. Inainte vre[me] punctul de referinţă sau intersecţia celor trei axe de re[fe]rinţă era fix, pentru această experienţă el fiind mobil, t[re]buia o nouă Mecanică. Şi a făcut-o. Trebuie spus în [...] ranteză că nu el singur a căutat această explicaţie, ci „Doppler" cât şi „Lorentz" au recurs la acelaş subterfug[iu]. Enstein însă a tratat chestiunea din punct de vedere [me]canic într'un mod magistral înglobând pe lângă acea[stă] curiozitate ştiinţifică şi multe altele. Rezultatul „dinar[...] zărei Staticei" a fost că distanţele au eşit funcţiune [de] viteza relativă a corpurilor faţă de punctul de referi[nţă] mobil, iar pe lângă ele fără îndoială şi timpul legat str[âns] de spaţiu. Redarea acestor rezultate în fapt este o uto[pie] căci dinamizarea aceasta creiază o nouă noţiune în af[ară] de noi, care se chiamă „spaţiu-timp" şi se datoreşte intră[rii] vitezei în formulele Staticei ale equilibrului. Cu relativi[ta]tea distanţei explică Einstein insuccesul experienţei [lui] Fizeau. Dacă ea n'a reuşit, este că astfel cereau împre[ju]rările. Ce se întâmplă însă. Un fizician francez „Sagna[c"] reia experienţa lui Fizeau şi aplicând aparatului o rot[aţie] în jurul unui ax vertical vede cu surprindere apără[nd] schimbarea făşiilor luminoase din interferator, schimb[are] atât de mult dorită de Fizeau.

Această insolită intervenţie a fost imediat arunc[ată] între picioarele savantului nostru, cerându-i-se să o [ex]plice. Explicaţia dată de partizanii relativităţei n'a fost [de] natură a satisface lumea învăţaţilor, aşa încât se pare [că] în această privinţă teoria cam lasă de dorit.

Trec cu vederea celelalte critici aduse noutăţii car[e a] răsturnat vechile noastre concepţii. Le trec cu vede[rea] pentru că nu au mare importanţă. Ele sunt secundare. [A] bunăoară nu prea are mare importanţă dacă eterul ex[istă] sau nu pentru Einstein şi dacă acest savant s'a servit d[e el] sau l'a lăsat succesiv la o parte. Nu are mare importa[nţă] dacă lumina are o viteză în univers, ori această viteză e variabilă, iar că Einstein le întrebuinţează concomitent după trebuinţă, dând loc la contraziceri. Nu au mare [im]portanţă nu numai că sunt secundare, dar pentru că [pot] fi uşor înlocuite fără ca teoria să sufere. Experienţa Sagnac rămâne însă ca o piedică între picioarele R[ela]tivităţei şi până nu o va deslega sau nu va renunţa la [a]plicarea experienţei Fizeau, această teorie nu va pu[tea] urca acolo unde doreşte să fie.

EM. GRIGORAŞ

